

**TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ AMACA UYGUN METİN
YAZMA BECERİLERİNİN BELİRLENMESİ**

Hatice COŞKUN

DOKTORA TEZİ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12(oniki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hatice

Soyadı : COŞKUN

Bölümü : Türkçe Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkçe Öğretmeni Adaylarının Amaca Uygun Metin Yazma Becerilerinin Belirlenmesi

İngilizce Adı: Determining of Skills on Writing Text for Purpose of Turkish Teacher Candidates'

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Hatice COŞKUN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hatice COŞKUN tarafından hazırlanan “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Amaca Uygun Metin Yazma Becerilerinin Belirlenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: .(Yrd. Doç. Dr. Asiye DUMAN)

(Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Başkan: (Prof. Dr. Abide DOĞAN)

(Türk Dili ve Edebiyatı, Hacettepe Üniversitesi)

Üye: (Prof. Dr. Ülkü GÜRSOY)

(Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ)

(Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARA)

(Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 12/12/2014

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, bana yol gösteren ve destek olan çok değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Asiye DUMAN'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan Gazi Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümündeki değerli hocalarıma, uygulamalarda yardımcı olan öğretmen adaylarına, ayrıca tez yazma sürecinde bana destek olan akademisyen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni hiç yalnız bırakmayan, sevgilerini ve desteklerini esirgemeyen, tez yazma sürecinde de her zaman bana destek olan ve bir ferdi olmaktan onur duyduğum, başta babam ve annem olmak üzere çok değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hatice COŞKUN

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ AMACA UYGUN METİN YAZMA BECERİLERİNİN BELİRLENMESİ

Doktora Tezi

Hatice COŞKUN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık, 2014

ÖZ

Türkçe öğretiminde yazma eğitimi ve metin bilgisi ile ilgili derslere önem verilmekte ve öğretmen adaylarından yazma konusunda yeterli olmaları beklenmektedir. Türkçe öğretmenliği bölümünden mezun olan bir öğretmenin öğretim sürecinde ihtiyaç duyduğunda derste kullanmak üzere amacına uygun metin yazabilme becerisine sahip olması gereklidir. Her metnin bir amaç doğrultusunda üretildiği göz önüne alındığında öğretmenin öğrencilerin ihtiyaçlarına, programa, kazanımlara ve konuya uygun metin üretebilmesi öğretimin etkili ve başarılı olmasını sağlayacaktır. Bu noktada da öğretmenin amaca uygun metin yazma konusundaki düşüncesi ve becerisi önemli bir yer tutmaktadır. Bu araştırma da Türkçe öğretmeni adaylarının ihtiyaç duyduklarında öğretim materyali olarak amaca uygun metin yazma konusundaki düşüncelerinin ve amaca uygun metin yazma becerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu araştırmanın çalışma grubunu üç farklı üniversitenin eğitim fakültesi Türkçe öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunda 130 Türkçe öğretmeni adayı yer almaktadır. Katılımcılardan 39'u Gazi Üniversitesi, 51'i Mustafa Kemal Üniversitesi, 40'ı da Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencisidir.

Veri toplama sürecinde dört sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu ile birlikte dört farklı yazma formu kullanılmıştır. Görüşmeler içerik analiziyle çözümlenmiş, yazma

formlarının değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen metin değerlendirme formları kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki düşünceleri, amaca uygun olarak yazdıklarını düşündükleri metinlerin değerlendirilmesi ve örnek metin incelemelerinden meydana gelmektedir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmen adaylarının kendilerini en yeterli gördükleri metin türünün deneme olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu öğretmenlik yaparken derste işleyecekleri konuyla ilgili metin yazmalarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda öğretmen adayları ihtiyaç duyduklarında ders konusuyla ilgili metin yazabilecekleri görüşündedir. Dolayısıyla bu metinleri yazarken dikkat edecekleri hususlar da *öğrenci, dil ve anlatım, konu/içerik ve program/kazanımlar* temalarında toplanmıştır.

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinler incelendiğinde genel olarak başlık, açıklık, anlaşılabilirlik ve akıcılık, tutarlılık ve sınıf düzeyine uygunluk açısından başarılı oldukları görünse de bu özelliklerde başarısız olunan metin sayısı bu konuda ciddi problemler de olduğunu göstermektedir. Metinler amaç ve ana fikri verme şekline göre değerlendirildiğinde ise amaç ve ana fikrin daha çok sezdirilerek verilmeye çalışıldığı fakat açıkça söylemenin de sezdirilerek verilme yöntemine yakın olduğu görülmektedir.

Öğretmen adayları derste ihtiyaç duyduklarında öğretim materyali olarak metin üretebileceklerine inanmakta, nelere dikkat etmeleri gerektiğini bilmekte fakat uygulamada bu hususlara uygun metinler yazmakta sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların çözümünde Türkçe öğretmeni yetiştirme programlarında görev yapan öğretim üyelerine, araştırmacılara, özellikle de öğretmen adaylarına önemli görevler düşmektedir. Yazma eğitiminde uygulamaya dönük çalışmalar yapılması ve öğretim materyali olarak metinlerin taşınması gereken özellikler ve gerektiğinde bu özelliklere uygun metin yazma hususunda öğretmen adaylarının yeterince eğitim alması gerekmektedir.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Amaca uygun metin yazma, öğretim materyali olarak metinler, Türkçe öğretmeni eğitimi

Sayfa Adedi : 215

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Asiye DUMAN

**DETERMINING OF SKILLS ON WRITING TEXT FOR PURPOSE
OF TURKISH TEACHER CANDIDATES'**

PH.D THESIS

Hatice COŞKUN

**GAZI UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL
SCIENCES**

December, 2014

ABSTRACT

The classes on writing instruction and text information are regarded highly in the teaching of Turkish and teacher candidates are expected to be satisfying to write. A teacher who graduates from the Turkish teacher training department is required to have the ability to write the text for the purpose in order to use when needed during the teaching process. Considering that each of the texts is produced for a purpose, the ability of the teacher to produce a text appropriate for the needs of students, for the program, for academic achievements and subjects will ensure an effective and successful teaching. At this point, the teacher's idea and skill in writing the text fit for purpose takes an important place. This study was conducted to determine candidates of Turkish teachers' thoughts on writing texts fit for the purpose as teaching material when they need and their writing skills to write the text fit for the purpose.

Fourth year students of Turkish teacher training department of faculty of education at three different universities constitute the study group of this research organized according to qualitative research methods.

130 Turkish teacher candidates take part in the study group. 39 of the participants are students of Gazi University, 51 of Mustafa Kemal University, 40 of Yüzüncü Yıl University.

In the process of data collection, a structured questionnaire form consisting of four questions was used together with four different writing forms. Content analysis was held in the analysis of the interviews; text evaluation forms developed by the researcher were used in the evaluation of writing forms.

Research findings consist of teacher candidates' ideas about writing text fit for the purpose, evaluation of the texts fit for the purpose that they have written and examination of sample texts. Considering the findings, the type of text on which teacher candidates deem themselves as most adequate is essay. The majority of teacher candidates consider that it is necessary to write the text on the subject they will teach while teaching course. At the same time, they are of the opinion that they can write the text on the course subject when needed. The issues with which they will be careful when writing emerge in the themes of *student, language and expression, subject/content and program/ achievements*.

Although when examined, teacher candidates' written texts were successful overall in terms of title, openness, clarity and fluency, coherence and suitability for grade level, the number of texts failing to have these features shows that there are serious problems.

When the texts were evaluated according to the purpose and the form of giving the main idea, it is seen that the purpose and the main idea are tried to be given implicitly, but giving explicitly in the text is also close to the method of giving implicitly. Teacher candidates believe that they can produce text as teaching material in class when they need, know what to pay attention, but experience problems in practice in writing text appropriate for these issues. For the solution of these problems, faculty members who work in Turkish teacher training programs, researchers, and particularly teacher candidates have important roles. Practical studies in the writing education and training teacher candidates enough about the specifications required for the texts as teaching material are essential.

Science Code :

Key Words : Writing the text fit for the purpose, texts as teaching material, Turkish teacher training

Page Number : 215

Supervisor : Assist. Prof. Asiye DUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	İİ
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	İİİ
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	İV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZ	VI
ABSTRACT.....	Vİİ
İÇİNDEKİLER	X
TABLolar	XVİİ
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	4
Araştırmanın Amacı.....	6
Araştırmanın Önemi.....	7
Sayıtlar	8
Sınırlılıklar	9
BÖLÜM 2	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
Yazma Eğitimi	11
Yazma Eğitiminde Amaç	14

Yazma Becerisi Kazanmış Bireylerin Özellikleri.....	16
Yazma Becerisinin Kazandırılmasında Okul ve Öğretmen	18
Yazma Eğitiminin Temel Kavramları.....	21
Tema	22
Konu.....	22
Ana düşünce.....	23
Yardımcı düşünce	24
Plan	24
Başlık	25
Cümle.....	25
Paragraf	26
Anlatım tarzı	28
İmla/Yazım	28
Noktalama	29
Türkçe Öğretim Programlarında Yazma Becerisi.....	29
Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programında Yazma Eğitimi	30
Amaca Uygun Metin Yazma	32
Yazma Eğitimi ile İlgili Araştırmaların Amaca Uygun Metin Yazma Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	35
Metin Bilgisi	38
Metin Türleri.....	40
Metinsellik Ölçütleri	42
Bağdaşıklık	42
Tutarlılık	42
Amaçlılık.....	44
Bilgilendiricilik.....	45

Metinlerarasılık	45
Duruma uygun olma	45
Kabul edilebilirlik (ikna edicilik).....	45
Türkçe Öğretiminde Metin	46
Öğretim Materyali Olarak Metinlerin Nitelikleri	52
Öğretmen Adayları veya Öğretmenlerle Yapılan Çalışmaların Türkçe Öğretiminde Metinlerin Yeri Açısından Değerlendirilmesi	56
BÖLÜM 3	59
YÖNTEM	59
Araştırmanın Modeli	59
Çalışma Grubu	60
Veri Toplama Araçları	61
Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	62
Yapılandırılmış Görüşme Formu	62
Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Formu.....	63
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Formu..	63
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu.....	63
Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu	64
Verileri Değerlendirme Araçları	64
Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu	64
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu	64
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu	65
Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu	65

Verilerin Toplanması	65
Verilerin Analizi	66
Yapılandırılmış Görüşme Formlarının Analizi	69
Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Yazılan Metinlerin Analizi	69
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Analizi	70
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Analizi ...	70
Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Analizi.....	71
Geçerlik ve Güvenirlik.....	71
BÖLÜM 4	75
BULGULAR.....	75
Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Metin Yazma Konusundaki Görüşleri.....	75
Öğretmen Adaylarının Yazmada Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türleri.....	75
Kendini Deneme Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	77
Kendini Öyküleyici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	79
Kendini Şiir Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri	80
Kendini Bilgilendirici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	81
Herhangi Bir Metin Türünde Yazmada Kendini Yeterli Görmeyenlerin Gerekçeleri	82
Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazma Gerekçeliği İle İlgili Düşünceleri	82
Öğretmen Adaylarından Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazmaları Gerektiğini Düşünenlerin Gerekçeleri	83
Tema: Öğretmen	83
Tema: Öğrenci	85

Tema: Ders Kitapları ve Metinler	86
Tema: Öğrenme-Öğretme Süreci	87
Öğretmen Adaylarından Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Gerekli Olmadığını Düşünenlerin Gerekçeleri	88
Öğretmen Adaylarının Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kendi Yeterlilikleriyle İlgili Görüşleri	89
Öğretmen Adaylarının Derste İşleyecekleri Konuyla İlgili Metin Yazdıklarında Dikkat Edecekleri Hususlar	91
Tema: Öğrenci	92
Tema: Dil ve Anlatım	92
Tema: Konu/İçerik	93
Tema: Program/Kazanımlar	94
Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesi.....	96
Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	96
Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi.....	97
Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Sınıf Düzeyi Açısından Değerlendirilmesi	99
Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	101
Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Amaca Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi	103
Öğretmen Adaylarının Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi	105
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi	106

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi	107
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi	111
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	113
Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi.....	116
Öğretmen Adaylarının Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi	119
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi	120
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi	121
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi	124
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	127
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Amaç Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi	129
Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdimek Amacıyla Yazılan Metinlerin Kelime Seçimi Açısından Değerlendirilmesi	131
Öğretmen Adaylarının Dil Bilgisi Konusunu Sezdimek Amacıyla Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesi.....	132
Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdimek amacıyla yazdıkları metinlerin başlık açısından değerlendirilmesi	133
Öğretmen adaylarının cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdimek amacıyla yazdıkları metinlerin anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından değerlendirilmesi	134

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin tutarlılık açısından değerlendirilmesi	136
Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin amacı gerçekleştirme açısından değerlendirilmesi	139
Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin sezdirme açısından değerlendirilmesi.....	144
Öğretmen Adaylarının Görüşleri ve Yazma Uygulamalarının Değerlendirmesi	146
Öğretmen adaylarının tercih ettikleri metin türleri	146
Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazarken dikkat edeceklerini belirttikleri hususlar ve uygulama sonuçları	147
BÖLÜM 5	155
SONUÇ VE TARTIŞMA	155
Öğretmen Adaylarıyla Yapılan Görüşme Sonuçları	155
Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türleri	155
Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazma Gerekliliği İle İlgili Görüşleri	157
Öğretmen Adaylarının Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kendi Yeterlilikleriyle İlgili Görüşleri	160
Öğretmen Adaylarının Derste İşleyecekleri Konuyla İlgili Metin Yazdıklarında Dikkat Edecekleri Hususlar	161
Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesiyle İlgili Sonuçlar	162
Öneriler	165
Program ve Ders Kitaplarını Hazırlayan Komisyonlara Öneriler.....	166
Türkçe Öğretmenliği Lisans Programına ve Öğretim Üyelerine Öneriler.....	166
Okullarda Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerine Öneriler	167
Öğretmen Adaylarına Öneriler	167
Araştırmacılara Öneriler	168

KAYNAKÇA.....	169
EKLER.....	179
EK-1: Yapılandırılmış Görüşme Formu	180
EK-2: Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Formu	182
EK-3: Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Formu .	183
EK-4: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu	186
EK-5: Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu	187
EK-6: Amaca Uygun Yazılan Paragrafları Değerlendirme Formu.....	188
EK-7: Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu.....	189
EK-8: Kelimelerin Anlam İnceliğini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu.....	191
EK-9: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu.....	193

TABLÖLAR

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler.....	61
Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türlerine Ait Bilgiler	76
Tablo 3: Kendini Birden Fazla Metin Türünde Yeterli Gören Öğretmen Adaylarına Ait Bilgiler	76
Tablo 4: Kendini Deneme Türünde Metinler Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	78
Tablo 5: Kendini Öyküleyici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	79
Tablo 6: Kendini Şiir Türünde Metinler Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	80
Tablo 7: Kendini Bilgilendirici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	81
Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusu ile İlgili Metin Yazma Gerekliği ile İlgili Düşünceleri	82
Tablo 9: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğretmen Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri	84
Tablo 10: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğrenci Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri	85
Tablo 11: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Ders Kitapları ve Metinler Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri	86

Tablo 12: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğrenme-Öğretme Süreci Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri	87
Tablo 13: Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazmalarının Gerekli Olmadığını Düşünen Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri	88
Tablo 14: Ders Konusu için Metin Yazmaları Gerekğinde Yazabileceğini Düşünen Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri.....	90
Tablo 15: Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kesin Bir Yargı Belirtmeyen Öğretmen Adaylarının Görüşleri	91
Tablo 16: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Öğrenci Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar:	92
Tablo 17: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Öğrenci Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar	93
Tablo 18: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Konu/İçerik Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar	94
Tablo 19: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Program/Kazanımlar Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar	95
Tablo 20: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi	97
Tablo 21: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi	99
Tablo 22: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Tutarlılık açısından Değerlendirilmesi.....	101
Tablo 23: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi.....	103
Tablo 24: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi	106
Tablo 25: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi.....	108

Tablo 26: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi	111
Tablo 27: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi.....	114
Tablo 28: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi.....	116
Tablo 29: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi	120
Tablo 30: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi	121
Tablo 31: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi	124
Tablo 32: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	127
Tablo 33: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi	129
Tablo 34: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Kelime Seçimi Açısından Değerlendirilmesi.....	131
Tablo 35: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerde Kullanılan Eş Sesli Kelimeler ve Kullanım Sıklıkları	132
Tablo 36: Cümlelerin Ögeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından İncelenmesi.....	133
Tablo 37: Cümlelerin Ögeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi	134
Tablo 38: Cümlelerin Ögeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	137
Tablo 39: Cümlelerin Ögeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Durumları	139

Tablo 40: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Sezdirme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi	144
Tablo 41: Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri ve Yazma Uygulamalarında Tercih Ettikleri Metin Türleri.....	146
Tablo 42: Öğretmen Adaylarının Ders Konusuyla İlgili Metin Yazarken Dikkat Edecekleri Hususlar	147
Tablo 43: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi	148
Tablo 44: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi.....	149
Tablo 45: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyi Açısından Değerlendirilmesi	150
Tablo 46: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi	151
Tablo 47: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi.....	152

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Yazı, bireyin duygu ve düşüncelerini diğer insanlara iletme amacıyla başvurduğu en önemli araçlardan biridir. İnsanlar çağlar boyunca yazıyı bir iletişim aracı olarak kullanmış, yazı vasıtasıyla düşüncelerini aktarabilmişlerdir. Yazı sadece harflerden ve şekillerden ibaret değildir. Yazmada bireyler için en önemli nokta yazılanların bir amacının olması ve bir mesaj taşımasıdır. Yazma bir amaç doğrultusunda, bir mesaj iletme için gerçekleştirilmektedir. Bu becerinin geliştirilmesi eğitim, tekrar ve bireysel çabaya dayalı bir süreci gerektirir. Yazma becerisinin kazandırılıp geliştirilmesi süreci denen bu süreçte dikkat edilmesi gereken birtakım ilkeler vardır.

Yazma her şeyden önce birbiriyle sıkı ilişkiler içindeki pek çok eylemin art arda gelmesiyle gerçekleşen bir süreçtir. Öğretmen öğrencilerin düşünsel ve psikolojik açıdan yazmaya hazır olmasını gerektiren yazma sürecinin takipçisi ve yol göstericisi olmalı, değerlendirme sürecinde de özgünlüğe dikkat etmelidir (Coşkun, 2007a, s. 51-54).

Öğrenciler öğrenim süreçleri boyunca yazma becerisiyle her ortamda karşılaşmaktadır. Bu beceri gerek ders çalışırken not tutmada, gerekse yazılı sınavlarda kullanılmaktadır. Özellikle de yazma sürecine aktif olarak katıldıkları ders ortamlarında öğrenciler yazma işiyle iç içedir. Gedizli'nin de üzerinde durduğu gibi öğrencilerin genellikle zorlandıkları, ancak kuram ve uygulama bağlamında üzerinde pek fazla durmadıkları derslerin başında 'yazılı kompozisyon' dersleri gelmektedir. Ona göre bu ders, bireyin kendini yazılı kültür içinde ifade edebilmesini öğretmek için vardır. Genel olarak bakıldığında bu derslerin

amacı, bir sözün, bir atasözünün açıklanmasından ibaretmiş gibi düşünülür. Oysa amaç, sadece bir konunun açıklanması değildir (Gedizli, 2004, s. 49). Asıl amaç öğrencinin herhangi bir konudaki duygu ve düşüncelerini yazılı anlatım ürünü olan metinlerin taşıması gereken özellikleri dikkate alarak ve kurallı bir bütün hâlinde sunmasını sağlamaktır. Bu da öğrencinin yazma becerisini her şartta etkili bir şekilde kullanması gerektiğini gösterir.

Yazma birden fazla anlatım birimini bir araya getirerek kendi içinde tutarlı ve anlamlı bir yapı ortaya koymaktır. Yazma sonucu oluşturulan ürünlerin anlamsız kelime ve cümleler yığını olmaması için de öncelikle yazının amacı belirlenmeli ve yazı bu doğrultuda planlanmalıdır. Yazma kendi başına büyüyen bir etkinlik değil tam tersine belli ölçütler çerçevesinde geliştirilen bir etkinliktir. Oluşturulan yazıların bu ölçütlere uygun birtakım özellikleri taşıması gerekir. Yazma sürecinde de tutarlılık, anlamlılık, planlı olmak vb. kriterlere dikkat edilmesi önemlidir.

Genel olarak herkesten bir yazar gibi şiir, hikâye ya da roman yazmasını beklemenin yanlış olduğu kabul edilir. Çünkü bu noktada yetenek devreye girer. Fakat belli eğitim süreçlerinden geçmiş her bireyden gördüğünü, duyduğunu, düşündüğünü yazıyla doğru bir şekilde anlatabilmesi beklenir (Coşkun, 2007a, s. 86; Akbayır, 2006, s.7). Bu nedenle öğrenciler, kendilerini yazılı olarak anlatabilmenin, yazı yazmanın sadece bazı kişilere özgü bir yetenek olmadığına; yazma çalışmalarıyla geliştirilebilen bir beceri olduğuna inandırılmalıdır. Her birey doğuştan benzer anlama ve anlatma yetileriyle dünyaya gelir ve bu yetiler onlara sunulan olanaklara bağlı olarak gelişir (Karatay, 2011a, s. 23). Yazmanın eğitim yoluyla geliştirilebilir bir beceri olduğu gerçeğinden hareketle bu becerinin kazandırılması sürecinde öğrencilere sunulan örnekler de bu gelişimi destekleyici nitelikleri taşımalıdır. Öğrencilerin muhatap oldukları metinlerin hem kendine özgü hem de gelişim sürecini destekleyici özelliklerde olması önemlidir. Bu noktada da ders kitaplarına metin seçimi konusuna gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Türkçe eğitimi sürecinde kullanılacak bir metin, türünün belirgin özelliklerini göstermeli; kelime serveti, cümle özellikleri, anlatım tarzı, tahkiyeli metin ise olay örgüsü vb. bakımından hedef kitlenin seviyesine uygun olmalı; derste işlenecek bir metin ise öğretilecek dil bilgisi konusuna uygun örnekler taşımalı; verdiği mesaj ve çizdiği karakterler hedeflenen insan tipini yetiştirmeye uygun olmalı; eğitsel açıdan sakıncalı ifadeler taşımamalı; Türkçenin güzellik ve zenginliklerini sezdirmeli; öğrencinin Türk

toplumuna mensubiyet duygusunu geliştirmeli; öğrencinin eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmeli ve öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunmalıdır (Duman, 2010, s. 286).

Ders kitaplarına metin seçiminde kazanımlarla birlikte çocuğun gelişimi ve toplumsal gereksinimleri de dikkate alınmalıdır. Eski kültürü yaşatmak ve kelime dağarcığını zenginleştirmek için sadeleştirilmiş metin vermekten vazgeçilmeli, bunun yerine kısa pasajlar verilmeli, özetlemelerle ara geçişler sağlanmalıdır. Türkçe ders kitaplarında beyit veya paragraf seviyesinde orijinal metinler yer almalıdır (Kırkklıç ve Maden 2010, s. 480). Ders kitaplarında uygun metinler yoksa ya da var olan metinler yetersiz kaldığında ise öğretmenin kazanımlara ve dersin amacına uygun olarak metin yazabilmesi gerekir. Öğrencilerin düzeyine uygun, kazanımlara yönelik hazırlanan bu metinler de öğrencilerin beklentisine cevap verecek ve yazma ve yazılı anlatım becerisini destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Türkçe öğretiminin başarıya ulaşmasında yazma eğitiminin kuramsal temellerini bilmek ve derste kullanmak için doğru metinler seçmek kadar yazma uygulamalarının nasıl yapıldığı da önemlidir. Eğitim ortamlarına bakıldığında öğrencilere bir konu hakkında düşüncelerini yazdırma, bir sözü açıklatma şeklindeki klasik kompozisyon yazma çalışmalarının yapıldığı açık ve net bir şekilde görölmektedir. Bu klasik yazma çalışmaları öğrencileri yazma çalışmalarından soğutmakta ve uzaklaştırmaktadır.

Bu nedenle Türkçe öğretmenleri sınıfta, öğrencilerin yazılı anlatıma karşı takındıkları ilgisizliğin ve soğukluğun temeline inmeli, öğrencileri yazmaya karşı yüreklendirmeli, karşılıklı güven duygusu oluşturmalıdır. Öğretmenler uygulamada klasik yazma çalışmaları yaptırdıkları için bütün gayretlerine rağmen öğrencileri gerektiği gibi yönlendirememektedir (Maltepe, 2006, s.57). Öğrencinin yönlendirilmemesi amacından sapmış, bir bütönlük oluşturmayan ya da konudan tamamen uzak yazılı anlatım ürünlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Türkçe öğretim programlarında “Yazılı Anlatım” dersinin bilgi değil bir ifade ve beceri dersi olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin Türkçeyi kullanma becerilerinin son derece zayıf olduğunu göstermektedir. Öğrenciler ve öğretim programları bunun sebebi olarak gösterilmekte dersin hedeflerine ulaşmasında asıl rolü üstlenen öğretmenlerin alan derslerine yönelik bilgi ve beceri düzeyleri üzerinde yeterli ölçüde durulmamaktadır (Bağcı, 2007, s. 31). Türkçe öğretmeni

adaylarının üniversite eğitimlerinde hem Türkçeyi doğru ve etkili kullanma becerisi hem de bu beceriyi etkin bir şekilde kullanma ortamının sağlanması gereken derslerdeki eksilikler ya da yetersiz çabalar öğretme sürecine zarar vermektedir. Türkçe öğretmeni yetiştirme programlarında etkili bir şekilde işlenen yazılı anlatım ya da yazma eğitimi dersleri öğretmen adaylarını istenen doğrultuda yazılı ürünler oluşturabilme yeterliğine ulaştırabilir. Bu yeterlik öğretmenin öğrenciye yazma becerisini kazandırmada başarısını arttıracak ve öğretim materyali olarak amacına uygun metinler üretmesini sağlayacaktır.

Alanına hâkim Türkçe öğretmenlerinden beklenen öğretim ortamlarında kullandıkları metinlerin öğrencilerin seviyelerine, o derste kazandırılması hedeflenen kazanımlara, dersin ya da temanın konusuna uygun olmasına dikkat etmeleridir. Var olan metinler yeterli değilse öğretmenin kendisi eğitim ortamındaki bu eksikliğı tamamlayacak nitelikte metinler oluşturabilmeli ve bu metinleri ihtiyaç olduğunda birer öğretim materyali olarak kullanabilmelidir. Öğretmenler amacına uygun olarak tasarlanmış metinlerle öğrencilere vermek istediğı mesajı verebilir, konusunu daha açık ve anlaşılır şekilde anlatabilir. Dersin hedeflerine uygun olarak tasarlanmış metinlerle öğrenme-öğretme süreci zenginleştirilmiş ve kalıcı öğrenme gerçekleştirmede başarı sağlanmış olur.

Problem Durumu

Yazma eğitimi için eğitim ortamlarının oluşturulması ve öğrencilerin belirlenen amaçlara ulaşmasının sağlanmasında en büyük rol öğretmenlere düşmektedir. Özellikle Türkçe öğretmenleri öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerine ulaşmasında ve bu becerilerini etkin bir şekilde kullanmalarında en önemli yol göstericilerdir.

Öğretmenler bu süreçte yazma ya da yazılı bir anlatım ürününü üretmeye başlamanın kaygılı bir süreç olduğunu dikkate almalıdır. Bu kaygı yazma eyleminde bulunan her birey için vardır. Öğretmenler bu kaygıyla baş etmede ve yazma becerisinde kendileri adına bir yeterliğe ulaşamamışlarsa öğrencilerin bu zorlu süreci rahatlıkla atlatalarına da destek vermede yetersiz kalırlar.

İlkokuldan üniversiteye kadar öğretim hayatlarının her kademesinde yazma eylemiyle iç içe olan öğretmenler belli konularda yazma çalışmalarında bulunmuşlardır. Fakat alınan bu eğitim ya da geliştirilen yazma becerisinin öğretmenler tarafından meslek hayatlarında ne

kadar uygulandığı ve öğretmenlerin bu becerilerinden ne ölçüde yararlanabildikleri tartışılabilir bir durumdur.

Metinler öğretim ortamlarında Türkçe öğretmenlerinin en çok başvurdukları öğretim materyalidir. Türkçe derslerinde bir duygu, bir düşünce, bir konu ya da kavram öğrencilere metinler aracılığıyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Bir öğretim materyali olarak metinlerin öğrenme-öğretme sürecinin başarıyla tamamlanmasında önemli bir rol üstlendiği dikkate alınmalıdır. Öğretmenler derslerde ihtiyaç duydukları metinleri genellikle hazır metinler arasından seçmekte kendisi yazma çabasına girmemektedir. Oysa her dersin kendine özgü şartları vardır ve bu da özel metin gerektirir.

Türkçe öğretmenliği programına bakıldığında da yazılı anlatım, yazma eğitimi, metin bilgisi gibi derslere yeterli zaman ayrıldığı görülmektedir. Peki, öğretmen adayları bu becerileri ne ölçüde kazanmakta ve uygulamaya geçirmektedir. Bu dersleri alarak mezun olan öğretmen adaylarının ihtiyaç duydukları zamanda amaçlarına uygun bir metin bulması ya da amaçları doğrultusunda yeni bir metin oluşturma becerilerine sahip olması gereklidir.

Türkçe eğitimi alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde yazılı anlatım, yazma becerisi ve yaratıcı yazma üzerine yapılmış çalışmalar yoğunluktadır. Fakat özellikle metin yazarlığı ya da belirli bir amaca dönük, sınırları belirlenmiş, bir öğretim materyali niteliği taşıyacak metinler yazma ihmal edilmiş bir alandır. Yapılan çalışmalar dikkate alındığında bu konunun üzerinde pek durulmadığı, öğretmen adaylarının ihtiyaç duydukları niteliklerde metin yazma becerilerinin belirlenmediği görülmektedir.

Araştırmamıza başlamadan önce Türkçe öğretmenlerinin eğitim öğretim ortamlarında istedikleri özellikte metinler bulup bulamadıklarını ya da kendilerinin metin oluşturup oluşturamadıklarını belirlemek üzere 10 Türkçe öğretmenine *"Derslerinizi yürütürken, sınav sorusu hazırlarken veya bir etkinlik yaparken amacınıza uygun metinler bulabiliyor musunuz? (Türkçe ders kitapları dışında) Ya da istediğiniz özelliklerdeki metinleri kendiniz yazabiliyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle birlikte açıklayabilir misiniz?"* soruları yöneltilmiştir. Öğretmenlerden gelen cevaplar değerlendirildiğinde genel olarak öğretmenlerin, ders kitaplarındaki metinlerden yeteri kadar yararlanamadıkları, daha çok internetten buldukları metinleri amaçlarına göre düzenleyerek öğrencilere sundukları fakat bu metinlerin de zaman zaman yetersiz kaldığı görülmüştür. Öğretmenlerin çoğu kendisini belirli bir konu ya da kazanıma uygun metin yazacak yeterlikte görmediğini dile getirmiştir. Bazı öğretmenler zaman zaman çok önemli gördükleri konularda kendileri

yazma çabasına girdiklerini fakat bunun sınırlı sayıda kaldığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ders kitapları dışında metin bulmak için başvurdukları kaynaklar internet ile hikâye, roman ve şiir kitaplarıdır.

Buradan da anlaşıldığı gibi öğretmenler amaçları doğrultusunda metin bulmak için ilk olarak internete başvurmaktadır. İnternet ortamında da derslere kaynak oluşturacak metinler bulunmasına rağmen birtakım sorunları vardır. Bu metinler kelime hazinesi, seviyeye uygunluk, pedagojik açıdan içeriğin yeterliği gibi konularda pek çok sorun taşımaktadır. Kendisi metin oluşturma çabasına giren öğretmenler ise bu konuda yeterli olmadıklarını belirtmiştir.

İlgili literatür ve ön çalışma sonuçları ışığında bu çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki düşüncelerinin ve eğitim ortamlarında ihtiyaç duydukları niteliklerde amaca uygun metinler oluşturabilme becerilerinin, yazdıkları metinlerin bu amaçlara uygunluğunun belirlenmesine çalışılacaktır. Çalışmamızın Türkçe öğretmen adaylarının bu konudaki genel durumunu betimleyeceği ve yapılması gerekenler hususunda araştırmacılara ve eğitimcilere ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının eğitim ortamlarında ihtiyaç duydukları niteliklerde amaca uygun metinler yazma konusundaki düşünceleri ve amaca uygun metin yazma becerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Kısaca bu araştırmanın temel amacının "Türkçe öğretmeni adaylarının amaca uygun metin yazma becerilerinin belirlenmesi" olduğu söylenebilir. Araştırmanın alt amaçları ise şöyledir:

1. Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki görüşlerinin,
 - a) Öğretmen adaylarının yazmada kendilerini yeterli gördükleri metin türlerinin,
 - b) Öğretmen adaylarının meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazma gerekliliği ile ilgili düşüncelerinin,
 - c) Öğretmen adaylarının işlenecek ders konusu hakkında metin yazabilme konusunda kendi yeterlikleriyle ilgili düşüncelerinin ve
 - d) Öğretmen adaylarının derste işleyecekleri konuyla ilgili metin yazarken dikkat edecekleri hususların belirlenmesi.

2. Öğretmen adaylarının belirli bir konuya ilişkin paragraf düzeyinde metin yazma becerilerinin,
3. Öğretmen adaylarının derse hazırlık amacıyla derste işlenecek konuya uygun metin yazma becerilerinin,
4. Öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla metin yazma becerilerinin,
5. Öğretmen adaylarının dil bilgisi konusunu sezdirmek amacıyla metin yazma becerilerinin belirlenmesi ve
6. Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma ile ilgili görüşleri ve yazma uygulamalarının birlikte değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Önemi

Yazma kavramı sadece duyguların dışavurumu olarak bir duygu patlaması ya da bir fikir yoğunluğu sonucu zihindekilerin yazıya aktarılması olarak tanımlanamaz. Yazma, zihinde meydana gelen duygu ve düşüncelerin sistemli bir yapıda dışavurumudur. Bir edebî ürün oluşturmak bir duygu yoğunluğuyla anlık bir yazma isteğinin sonucu olabilir. Fakat yazma becerisi bilgi ve becerinin harmanlanıp anlamlı bir yapıya dönüştürülmesidir.

Sağlıklı her birey zihinsel ve fiziksel olarak yazma becerisiyle dünyaya gelir. Fakat eğitim ortamında ya da bireysel çabalar sonucunda bu beceri belirli bir olgunluğa ulaşır. Yazma becerisi gelişmiş bir bireyden beklenen davranış bir edebî şaheser yaratması değildir. Ondan beklenen iletişim ihtiyacını karşılayacak belli bir amaçla anlamlı bir bütün olan metinler ortaya koyabilmesidir.

Eğitim öğretim ortamları bir becerinin kazandırılması ve geliştirilmesinde etkilidir. Özellikle okul ortamında edinilen beceriler genellenmeli ve farklı ortamlarda kullanılabilmelidir. Bu nedenle öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte metinlerle muhatap olması bilgilerin kalıcı kılınmasında etkilidir. Türkçe derslerinde de öğrenciler öğrenme ortamlarında öğretim materyali olarak amaçlara uygun metinlerle karşılaştırılmalıdır. Bu noktada Türkçe öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Sadece yazılı anlatım ürünü olarak değil okuma, dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde de metinlere ihtiyaç vardır. Bu becerilerin kazandırılması için kullanılan metinlerin dersin hedeflerine uygun olması önemlidir. Ders kitaplarındaki metinler

öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kaldığında öğretmenlerin amaçları doğrultusunda gerekli metinleri üretebilecek yeterlikte olması beklenmektedir.

Öğrenme ortamlarında anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması Türkçe öğretmenlerinin görevi olarak kabul edilmektedir. Bu görevin başarıyla icra edilmesi ise Türkçe öğretmenlerinin öğrenim gördükleri süreçte bu becerileri ne kadar iyi kazandıklarıyla ilgilidir.

Alanda yapılan çalışmalar dikkate alındığında yazılı anlatım, yaratıcı yazma, belli metin türlerinde yazma konusunda araştırmalar olduğu görülmektedir. Fakat Türkçe eğitiminde bir metnin amaca uygun nitelikte oluşturulmasına dair araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla ortaya konmaya çalışılan Türkçe öğretmeni adaylarının eğitim ortamlarında ihtiyaç duydukları niteliklere uygun metin yazma konusundaki düşünceleri ve bu konudaki yeterliklerinin belirlenmesi konuya dikkat çekecektir. Çünkü bu işin uygulayıcıları olan öğretmenler, ders işleme sürecinde, sınavlara soru hazırlarken ya da belli bir konuda sınıfa metin götürmeleri gerektiğinde hazır metinlerden faydalanamıyorlarsa amaçları doğrultusunda metinler oluşturmalıdır. Bu doğrultuda araştırmanın öğretmen eğitiminde eğitim amaçlı metin yazma becerisinin önemine dikkat çekerek eğitim ortamlarının ve programlarının gözden geçirilmesine zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkçe öğretmenliği programındaki yazma eğitime yönelik derslerde uygulamaya ağırlık verilmesi gerektiğine dikkat çekecektir.

Sayıtlar

Bu araştırmada,

1. Öğretmen adaylarının bir öğretim materyali olarak belirlenen amaçlara uygun metin yazma konusundaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla uygulanan görüşme formlarına verdikleri cevapların gerçek düşüncelerini yansıttığı,
2. Öğretmen adaylarından veri toplama araçları vasıtasıyla toplanan metinlerin bir öğretim materyali olarak belirlenen amaçlara uygun metin yazma becerilerindeki gerçek durumu yansıttığı,
3. Araştırmanın uygulanacağı grubun araştırma sonunda gerçek durumu var olduğu şekliyle ortaya koyduğu kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şöyledir:

1. Araştırmanın kapsamı eğitim ortamlarında ihtiyaç duyulan niteliklere uygun metin yazma becerilerinin belirlenmesiyle sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırmada toplanan veriler araştırmacının uygulamalarıyla sınırlı kalmıştır.
3. Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Mustafa Kemal Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 4. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.
4. Araştırmadan elde edilecek sonuçlar veri toplama araçları, öğretmen adaylarının yazdıkları metin örnekleri ve görüşme formları, aracılığıyla elde edilen verilerle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Amaca uygun metin yazma kavramının açıklanabilmesi için Yazma Eğitimi ve Metin Bilgisi olmak üzere iki ana başlık ve bu başlıklara ait alt başlıklara ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda yazma eğitimi ve metin bilgisi konuları amaca uygun metin yazma çerçevesinde incelenmiş ve sunulmuştur.

Yazma Eğitimi

İlk okuma yazma süreciyle birlikte edinilmeye başlayan ve gelişerek devam eden yazma becerisi insanların duygu, düşünce ve iletilerini hedef kitleye yazı yoluyla ulaştırmasını sağlamaktadır. Nitekim Özbay (2007, s. 115) yazıyı insanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları dil sistemini belli işaretlerle belirleyen sözün resmedilmiş biçimi olarak tanımlar. Bu biçimler birbiriyle ilişkili olarak bir araya geldiğinde anlam kazanır. Yazmayla ilgili yapılan en genel tanım ise duygu, düşünce ve isteklerin kurallara uygun olarak yazılı bir şekilde anlatılmasıdır (Güneş, 2013, s. 157; Coşkun, 2007a, s. 56; Zorbaz 2014, s. 109). Burada önemli olan anlatılmak istenenlerin yazma kurallarına uygun olarak bir araya getirilmesi ve anlamlandırılmasıdır. Yazılanların güzel ve etkili olması daha sonraki süreçlerde yazma becerisinde ulaşılacak üst bir düzeyde gerçekleşmektedir. Üst düzey yazma becerisi Demirel'in (1999, s. 59) de belirttiği gibi mekanik bir süreç değil eleştirel bir düşünme sürecidir.

Flower ve Hayes (1981, s.369), yazmayı bilişsel bir süreç olarak ele alır. Buna göre yazar bir metni üç aşamada oluşturur: etkinlik çevresi, yazarın uzun süreli belleği ve yazma

süreci. Yazmanın çeşitli bilişsel kaynakların planlanmasını gerektiren bir süreç olduğu üzerinde duran De La Paz ve Graham (2002, s. 686) da bu becerinin geliştirilmesinde beceri, bilgi ve planlamanın yazarlar için zorlu bir süreç olabileceğini belirtir.

Bir kişinin düşüncelerini açıklamasında önemli bir yere sahip olan yazma, düşüncelerin dışı vurulduğu bir süreçtir. Bu süreç yazan kişinin düşünce ve görüşlerini karşısındakine yansıtmasına imkân sağlar (Chien, 2012, s. 95). Kennedy (1998, s. 8) ise yazmayı, birbirinden farklı iki şekilde tarif etmiştir. Birincisi, üretimsel yanı, yani geçmişi Eski Yunanlılara dayanan kaynağı belli olmayan ifadeler, ilginç fikirler üretmek. İkincisi birtakım dil birliklerinin bir araya gelmesidir. Çünkü düşünceler başkalarıyla dil aracılığıyla paylaşılmadığı sürece anlaşılabilir. Birinci tanıma göre yazma gizemli bir süreç iken ikinci kısımda parçaların bağlantılarla bir araya gelmesi olarak tanımlanmıştır.

Yazma sürecinin en başında yazan kişi karalama, çizme gibi geleneksel şekiller yaparak yazılı ürünlerinin niteliğini arttırır. Fakat bu aşamada gerçekleşen dilsel ve iletişimsel değişiklikleri ölçen kapsamlı bir ölçüm aracı yoktur (Sturm, Cali, Nelson ve Staskowski, 2012, s. 297). Basit karalamalardan anlamlı dil yapılarına ulaşan bu süreci ölçen bir aracın olmaması yazma süreçlerinin incelemesinde araştırmacıları sınırlandırmaktadır.

Bir anda kazanılamayan güzel ve etkili yazma becerisi bilişsel becerilerin geliştirilmesi ile de yakından ilgilidir. Bu süreçte yazılacak metin önce beyinde yapılandırılmakta, duygu ve düşünceler beyinde sınırlandırma ve sıralamaya tabi tutularak düzenlenmekte ve bir kural çerçevesinde yazıya aktarılmaktadır (Coşkun, 2007a, s. 56). Bu işlemlerin sonucunda ortaya çıkan ürün de etkili ve hedef kitlesi tarafından anlaşılır olmaktadır. Belirli kurallar çerçevesinde bir araya getirilen ve beyinde birtakım işlemlerden geçtikten sonra istenen özelliğe uygun başarılı bir yazı kendi içinde anlamlı, hedef kitlesi tarafından da anlaşılır.

Yazmanın bir amaç güdümünde, belli bir metin türünde, metinsellik ölçütlerine uygun yazılı iletişim ürünü ortaya çıkartma edimi olduğu üzerinde duran Ülper (2011a, s. 73) yazının aktarım işlevini ön plana çıkarır. Ortaya çıkan yazılı ürünün iletişim işlevi görmesi belirli bir amaç doğrultusunda oluşturulması önemlidir. Bütün yazılı anlatım ürünleri bir amaç doğrultusunda ve belirli bir hedef kitleye bir iletiyi aktarmak için ortaya konulmaktadır.

Yazma eğitimi alan her bireyin başarılı ürünler ortaya koyması beklenir. Fakat yazma becerisini geliştirmek, belli bir yetkinliğe ulaştırmak çaba göstermeden mümkün değildir. Bu noktada Pilav ve Ünalın'ın (2012, s. 21) düşüncesi dikkate değerdir:

"Düşünce, bir akım, bir çağlayan, mimarisi değişen bir bulut gibidir. Onun titreyişlerine aldanmamak, uğultusuna kapılmamak ve onu kalemle parmaklarımız arasında sımsıkı yakalayabilmemiz için yazma yeteneğimizi geliştirmek durumundayız. Bunu da bir disiplin çerçevesinde gerçekleştirmeliyiz. Aksi halde yazımız, anlamsız kelimeler yığını olmaktan öteye geçemez. Zihnimizde düşünce sürüsünü gütmek için kalemimizi bir çobanın elindeki değnek gibi kullanmayı öğrenmeliyiz."

Burada üzerinde durulan husus değişken olan düşüncenin ancak yazıyla anlamlı bir yapıya büründürüleceğidir. Bu da yazma disipliniyle mümkündür. Burada görev yazara düşmektedir. Yazar elindeki kalemle kelimeleri istediği gibi kullanma, onlara yön verme, anlamlar yükleme yeteneğine sahiptir. Kelimeleri bir araya getirip anlamlı bir bütün oluşturabileceği gibi dağınık ve anlamsız bir ürün de ortaya koyabilir. Yazarın ortaya koyacağı ürün metindir. Bu metinden beklenen de bir amaç doğrultusunda oluşturulmuş, anlamlı, kurallara uygun ve başarılı olmasıdır.

Metin bilgisiyle doğrudan ilişkili olan yazma becerisi temelde bir metin oluşturma sürecidir. Yazar, üreteceği metnin hangi özellikleri taşıması gerektiğini ne kadar biliyorsa metni kurgulamada da o kadar başarılı olacaktır. Bir metne nasıl giriş yapılacağını, giriş cümlesinin nasıl olması gerektiğini bilmek, cümleler arasındaki bağlantıları, paragraflar arasındaki geçişleri kavrayabilmek, yazmayı kolaylaştıran unsurlardandır (Çeçen, 2011, s. 127). Bir metin en küçük birimi olan kelimedenden cümleye, cümleden paragrafa, paragraftan bir üst birim olan metne kadar her bir ögesiyle birbiriyle ilişkili, bağlantılı ve birbirini tamamlayan birimlerden oluşan bir yapıdır.

Kennedy (1998, s. 10) yazmanın doğasıyla ilgili üç ana fikir ortaya koyar. Bunlardan ilki öğrencilerin hangi kelimeleri bilmeleri gerektiği, noktalama işaretlerini ve farklı cümle yapılarının nasıl kullanılacağıyla ilgili bilgilerdir. İkincisi yazının bir konusunun olması, öğrencilerin okudukları metinlerdeki metaforlar, kronolojik sıralama, argümanlar ve türe özgü kavramları bilmeleri ve yazma sürecinde kendi metinlerinde kullanmalarıdır. Üçüncüsü ise yazmanın stratejik ve maksatlı olması, öğrencilerin fikirlerini bir süzgeçten geçirerek kendi metinlerinde kullanabilecek düzeye gelmelerinin sağlanmasıdır. Sonuç olarak yazma bu üç aşamanın gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan bir beceridir.

Yazma ürün ve süreç olmak üzere iki ana yaklaşımda ele alınmaktadır. Ürünü temel alan yaklaşımda yazı yazmak düşüncelerin kaydedilmesi ya da kâğıda dökülmesidir. Bilgilere

önem veren bu yaklaşımda yazı dil bilgisi, kelime kullanımı, biçim gibi ölçütlere göre değerlendirilir. Önemli olan tekniğin doğru şekilde uygulanmasıdır. İkinci yaklaşım ise süreç yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda yazma sürecinde ortaya çıkan farklı süreçler üzerinde durulur ve stratejiler üretilir. Bu alt süreçler ön yazım, taslak yazma, gözden geçirme ve düzeltme, düzenleme ve yazım işlemi bitene kadar uyumun korunmasını kapsar. Öğretmen değerlendiren rolünde değil yazım sürecinde öğrenciye rehberlik etmekle ve destek vermekle yükümlüdür. Buradaki destek sadece motivasyonu artırma ya da psikolojik destek vermekten ibaret olmayıp yazım tekniği açısından öğrenciye model olmasıdır. Öğretmen öğrenciye nasıl yazacağını anlatmakla kalmaz, kendisi de yazar. Bu süreçteki öğretmen-öğrenci ilişkisi usta-çırak ilişkisini andırır. Usta çırağa öğretirken kendisi de sanatındaki eserleri tanır ve yeni eserler üretir. Dolayısıyla etkin bir uygulama yaptırmak isteyen öğretmenin de kişisel olarak yazım deneyimine sahip olması gerekir (Oral, 2012, s. 25). Öğretmen ancak hâkim olduğu bir konuda, yeterli olduğu bir alanda etkili ve başarılı bir öğretim gerçekleştirebilir. Yeterli donanımda olan öğretmen öğrencilere hitap etmede ve onlara model olacak metinleri oluşturmada sıkıntı yaşamazsa öğretimde başarıya ulaşabilir.

Yazma Eğitiminde Amaç

Okuma-yazma becerilerinin kazandırılmasıyla birlikte verilmeye başlayan yazma eğitimi okul sürecinde aşamalı bir şekilde devam etmekte ve gelişmektedir. En az ilkokul mezunu bir kişiden beklenen düşüncesini anlaşılır bir şekilde karşısındakine aktarmasıdır. Yazma kavramının mesaj aktarma işlevi üzerinde duran Özbay (2006: 8) yazmanın amacını "*Okuyucuya belli bir konuda, belirli bir mesajı aktarmaktır.*" şeklinde ifade etmektedir.

Kennedy'e (1998, s. 7) göre "*Neden yazıyoruz?*" sorusunun üç sebebi vardır. Bunlardan birincisi okul müfredatında yer alması, ikincisi hemen her sınıf düzeyinde öğretilmesi ki bu da hem ilkokul hem ortaokul öğretmenlerinin öğrenmelerini incelemeyi mümkün kılar. Üçüncüsü ise son yıllarda yazma sürecinde ne düşünülmesi gerektiği ve nasıl öğretilmesi gerektiği konusundaki değişikliklerdir.

Yazma eğitiminin temel amacının, öğrencilere duygu ve düşüncelerini etkili ve işlevsel biçimde ifade edebildikleri metinler oluşturma becerisi kazandırmak olduğunu belirten Coşkun (2005, s. 5) yazma eğitimindeki uygulamalı çalışmalarda dil bilgisi yanlışlıkları, anlatım bozuklukları ve biçimsel özelliklerle ilgili sorunların değerlendirildiğini, metin içi

bağlaçlar, geçişler, metin elementlerinin oluşumu, metindeki konu akışı ve metin yapıları üzerinde hemen hiç durulmadığını belirtmiştir. Genel olarak Türkçe öğretiminin ilkokuldan üniversiteye kadar olan süreci incelendiğinde de yazma derslerinde yüzeysel ve şekilsel değerlendirmelerin yapıldığı, derinlemesine ve anlamsal incelemelerin yeterli olmadığı görülmektedir.

Yazma eğitimi öğrencilerin zihinsel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle öğrencilerin düşüncelerini genişletme, bilgilerini düzenleme, dili kullanma, bilgi birikimlerini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardım eder. Aynı zamanda öğrencilere düşüncelerini aktarma, uygulama ve somutlaştırmaya izin veren bir süreçtir (Güneş, 2013, s. 159). Belirli bir eğitim aşamasına gelmiş öğrencilerin hem resmi yazışmalarda hem de diğer yazılı iletişim ortamlarında duygu ve düşüncelerini yeteri kadar ortaya koyamamaları yazma eğitimine küçük yaşlardan itibaren önem verilmesini gerekli kılmıştır (Özbay, 2010a, s. 49). Çünkü yazan bir kişi yazı aracılığıyla hedef kitlesiyle bağ kurar. Bu bağ kelimelerle, kelime üstü yapılarla, cümlelerle, paragraflarla ve söz sanatlarıyla gerçekleşir. Yazan ile okuyan arasında metin üzerindeki ortaklık ne denli yüksek olursa bu bağ kuvvetlenmekte, ortaklık azaldıkça bu bağ zayıflamaktadır (Karadağ ve Maden, 2013: 269). Bu nedenle de yazma eğitiminin amacına ulaşması için gerekli eğitimin küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanması gerekir.

Öğrencilerin yazarken kullandığı stratejiler ve bir öğrenciyi başarılı bir öğrenciyi başarısız yapan şeylerin neler olduğu açıklanıp ortaya konulabilirse yazmada başarısız öğrencilerin bu becerilerini geliştirmek için daha doğru çalışmalar yapılabilir (Chien, 2012: 93). Couzijn ve Rijloorsdam'ın (2005, s. 242) da belirttiği gibi eğitim bağlamında düşünüldüğünde yazma bir öğrenme süreciyle gerçekleşir. Öğrenciler öğrenme ortamlarında fiziksel ve zihinsel olarak iki farklı yazma süreci gerçekleştirirler.

Zihinsel olarak yazma süreci, bilgilerin zihinden çağrılması, dil birliklerinin bir araya getirilerek anlamlı bütünler haline getirilmesidir. Fiziksel olarak yazma ise zihinde anlamlı hale getirilen düşüncelerin yazılı ürün haline dönüştürülmesidir. Yazma becerisinin başarısı bu iki sürecin birlikte ve etkili kullanılmasına bağlıdır.

Kendi kendine öğrenilecek bir iş olmayan yazılı anlatımın kendine has öğretim teknikleri vardır. Yazı yazarken bunlara uymak, düşünceleri kurallara uygun cümleler haline getirmek, bu cümleleri etkili ve amaca ulaşacak biçimde sıralamak gerekir. Bu tekniklerle donatılan öğrenci bir yazar gibi olmasa da duygu, düşünce ve tasarımlarını doğru ve amaca

uygun olarak anlatabilir (Calp, 2010, s. 227). Bu aktarma başarısı öğrencinin yazma başarısının ve yazma eğitiminin amacına ulaştığını gösterir. Türkçe kompozisyon öğretiminde de amaç dili, estetik bir değeri birinci plana almadan, yanlışsız bir biçimde, doğru olarak konuşmak ve yazmaktır (Cemiloğlu, 2009, s. 3). Gerekli eğitimi almış öğrenciler bir konudaki duygu, düşünce, istek ve tasarımlarını doğru ve anlaşılır bir şekilde yazma yeterliğindedir.

Yazma Becerisi Kazanmış Bireylerin Özellikleri

Yazmanın toplumsal bir zorunluluğun gereği olduğu üzerinde duran Özbay (2006, s. 9) insanın toplumun bir ferdi olmasıyla başlayan bu zorunluluğun toplum içinde iletişime devam ettiğini belirtir. Ona göre kişisel ve toplumsal olduğu kadar mesleki bir ihtiyaç olan yazma, sadece yazarlar için değil, farklı iş dallarında çalışanlar için de zorunluluktur. Her meslekten insan yazıyla hedef kitlesine ulaşmak durumundadır.

İnsanların günlük hayat içinde birçok durumda yazma ihtiyacı hissettiği modern toplumlarda ilköğretim seviyesinde verilen yazma eğitiminin bu ihtiyaçları asgari ölçüde karşılayabilecek düzeyde olması gerekir (Karadağ ve Maden, 2013, s. 267). Bu bireylerden beklenen duygu ve düşüncelerini en anlaşılır şekilde ifade edebilmeleridir. Herkesten bir hikâye, roman, şiir veya oyun yazması beklenmese de ilkokulu bitiren bir kişinin duygu ve düşüncelerini anlaşılır bir şekilde yazma becerisi olmalıdır (Zorbaz, 2014, s. 110). Belediyedeki bir iş için başvuru dilekçesini yazabilmek, işyerine ait broşür ve reklam metni yazabilmek, bir trafik kazasında gerekli raporu yazabilmek, herhangi bir olayla ilgili tutanak yazabilmek gibi becerilerin kazanılması zorunlu eğitimini tamamlamış bir kişinin sahip olması gereken yazma becerileridir (Coşkun, 2011, s. 45). Bütün bunlar edebi bir yazım gerektirmeyen uygulamalardır.

Geist (2005, s.170) yazmayı öğrenmenin diğer öğrenmelerde olduğu gibi üç boyutu olduğunu belirtir. Bunlar:

1. Teknik ve becerilerin edinimindeki gözlem ve taklit.
2. Sık sık deneme yapma, tecrübe edinme.
3. Kuralların ne olduğunu bilme.

Aynı şekilde yazma öğretiminde de öğretmenler üç boyutu dikkate alır. Bunlar:

1. Öğrencilere nasıl yapacaklarını gösterme ve bunu düzenleme.

2. Öğrenciyi üzerinde düşünmeye yöneltme.
3. Öğrenciye değerlendirme ve düzeltmenin nasıl yapılacağını anlatma.

Yazma öğrenimi öğretmen ya da öğrencinin tek başına gerçekleştirebileceği bir eylem değil, öğretmenin rehberliğinde öğrencinin çabası sonucu edinilecek bir beceridir. Bu beceriden beklenen başarılı yazma ürünlerini ortaya koyabilme yetkinliğidir. Bu noktada öğretmenlere düşen en önemli görev öğrenciyi doğru yönlendirme ve öğrenciye doğru dönüt vermedir.

İyi ve doğru yazmak için yazma zevk ve alışkanlığı kazanılmalı, yazma tekniği öğrenilmeli, kompozisyonun temeli olan dil kuralları ve kelime, cümle ve paragraf hakkında yeterli bilgi edinilmelidir (Özbay, 2010b, s. 258). Sadece teknik bilgiye sahip olmak da yeterli değildir. Bilginin beceri olarak sergilenmesi gerekir. Çünkü metin üretmeden metin üretim sürecini içselleştirmek ve teorik bilginin işe yaradığını görmek zordur (Göçer, 2014, s. 77). Bu nedenle teorik olarak edinilen bilgilerin uygulamalarının yapılması, yazma çalışmalarıyla bu becerinin edinilmesi gereklidir. Chien'in (2012, s. 95) de üzerinde durduğu gibi iyi bir yazar olmak öz düzenleme becerileri ve gerçek yazma süreçleriyle ilgili birtakım beceri ve stratejileri bilip uygulamayı gerektirir. Başarılı yazarlar, yazma hakkında, hedef kitle, başlık, fikirler, kaynak gibi birtakım bilgileri bilir.

Estetik/edebi değeri olan anlatma yeteneğinin kazanılması yazma becerisinin ulaşacağı en üst düzeydir. Her kişi için söz konusu olamayan yazarlık seviyesine ulaşmada elbette yetenek kavramı daha belirleyicidir (Karadağ ve Maden, 2013, s. 271-272). Bir şair, bir romancı ya da bir oyun yazarı olabilmek yetenek gerektirir. Bunun için de özgün ve yetkin bir anlatıma sahip olunmalıdır. Fakat her öğrenim görmüş birey, gördüğünü, duyduğunu, düşündüğünü başkasından yardım almadan yazıyla anlatabilmelidir (Bağcı, 2011, s. 86). Bu aktarımda mesajın hedef kitlesine ulaştırılması ve bu hedef kitle tarafından kabul edilip olması gereklidir. Dili kullanma yetkinliği, düşünce bütünlüğünü sağlama, hedef kitleye mesajını ulaştırma becerileri de ilkokuldan itibaren alınan yazma eğitimiyle birlikte gelişir. Erken yaşlarda başlayan bu eğitimin bireyi belirli bir düzeyde yazma becerisine ulaştırması beklenir. Yazma eğitimini yeterli düzeyde almış her birey de genel bir çerçevede açık, anlaşılır ve tutarlı yapıda amacına hizmet eden metinler üretebilmelidir.

Yazma Becerisinin Kazandırılmasında Okul ve Öğretmen

Dört temel dil becerisi içinde en son kazanılan beceri yazmadır. İyi, doğru ve kusursuz yazma becerisi de bol bol uygulama yapmakla edinilir (Özbay, 2006, s. 9). Bu uygulamalar da daha çok eğitim ortamlarında Türkçe dersleri aracılığıyla yapılmaktadır. İlkokul ve ortaokul sonrasında edebiyat eğitimi alan öğrencilerin farklı metin türlerini tanımasıyla bu türlerde yazabilmesi, üslup ve estetik duyarlılığın geliştirilmesi amaçlanır. Üniversite eğitimi sonrasında ise öğrencilerde akademik amaçlı yazma becerilerinin gelişmesi beklenir (Coşkun, 2011, s. 45). Fakat ilkokuldan üniversiteye kadarki öğretim süreci değerlendirildiğinde öğrencilerin beklenen düzeye ulaşamadığı görülmektedir.

Yazma, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin çoğu için gereksiz ve zor olarak görülebilir. Öğrencilerin bilgileri organize ederek yazmasında ve dil bilgisel hatalarının belirlenmesinde kompozisyon adı altında yapılan yazma çalışmaları yetersiz kaldığı için bilgi düzeyindeki cümleler, paragraflar ve denemelerle ilgili yazma tecrübesi edinmeleri gerekir (Baker, 2001'den aktaran Cihak ve Castle, 2011, s. 106). Bu deneyimlerle hem öğrencilerin sürece ilişkin yeterlikleri tespit edilir hem de eksikler tamamlanır.

Yazma becerisini geliştirmede öğrencilerin güçlük çekmelerinin yalnızca yazmanın doğasından kaynaklanan sorunlara bağlı olmadığı düşünülmektedir. Türkçe derslerindeki öğrenme-öğretme süreçlerinde gerçekleşen yazma uygulamaları da hem öğrencilerin yazmaya karşı olumsuz tutum geliştirmelerine hem de bunun sonucu olarak yazmayı zor bir beceri olarak algılamalarına neden olmaktadır (Maltepe, 2006, s. 5). Yazma becerisi "içsel" karmaşık bir süreç olması, uygulama sırasında değerlendirme, dönüt ve düzeltme süreçlerinin yeteri kadar izlenememesi, sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması veya öğretmenden kaynaklanan "dışsal" sorunlar sebebiyle diğer dil becerilerine göre daha yavaş gelişmekte veya yeteri kadar geliştirilememektedir (Karatay, 2011a, s. 22). Bununla birlikte öğrencilerdeki ön yargı, yazma kaygısı ve yazmaya karşı olumsuz tutum bu beceriyi olumsuz etkilemektedir.

Yazılı anlatımın başarılı ve etkili bir biçimde gerçekleşmesinde dilin temel taşları olan kelimelerin belli bir düzende cümlelere, cümlelerin paragraflara, paragrafların da ihtiyaca göre paragraf üstü birimlere dönüştürülebilmesi gerekir (Bağcı, 2011, s. 90). Oysa bu becerinin kazandırılmasında öğretmenler yazma dersi yerine kompozisyon dersi yaptırma, herhangi bir atasözünü, vecizeyi açıklamak, anı yazdırma, planlama yapmadan bir düşünce yazısı yazdırma gibi yanlışlar yapmaktadır. Hâlbuki yazma öğretimi oyun ve eğlence

eşliğinde öğrencilerin düşünme korkularını ortadan kaldırarak cesaretlendirmeye, seviyelerine uygun zevkli yazış türleri ve etkinlikleriyle yazmaya alıştırmaya çalışmaları yapmakla başarıya ulaşır (Yıldız, Okur, Arı ve Yılmaz, 2010, s. 212). Bu uygulamalar da ancak okul ortamında derslerde öğretmen öğrenci etkileşimiyle gerçekleştirilen sürekli alıştırmalarla mümkündür. Öğretmenler yazma sürecinde öğrencilerin yazacaklarını zihinde oluşturabilmelerini sağlamak için onlara düşünme becerisini sistemli bir biçimde kazandırabilirler (Tiryaki, 2011, s. 142).

Yazma becerisinin etkin kullanılabilmesi, bireyin anlama ve anlatma becerilerinin yeteri kadar geliştirilmesine bağlıdır (Karatay, 2011a, s. 21). Günlük hayatımızın hemen her alanında karşımıza çıkan bu beceriyi geliştirirken tekniğini de bilmek önemlidir. Karşımızda bir okuyucu kitlesi olduğunu düşünmek, amacı tam olarak tespit etmek ve ona göre yazmak önemlidir (Güneş, 2013, s. 158). Hedef kitle ve amaç yazarın metnini oluştururken izlenmesi gereken yolu çizmeye yardımcı olmaktadır.

Yazma birtakım unsurlar belirlendikten sonra başarıya ulaşan bir süreçtir. Yazmak için bir konu verildiğinde yazma aşamasına geçmeden önce konunun, ana fikrin, bakış açısının belirlenmesi, hangi metin türünde yazılacağına karar verilmesi ve konunun sınırlandırılması gerekir (Pilav ve Ünal, 2012, s. 22-23). Konunun, türün ve yöntemin belirlenmesi yazılı anlatımın genel planlamasının parçalarıdır. Bundan sonra yazı içeriğinin planlanması gelir. Yazının ana fikrinin ne olduğu ve bu ana fikri destekleyecek yan fikirlerin neler olabileceği sorusunun cevaplanması metnin başarılı bir şekilde oluşturulması açısından önemlidir. Bu soruya her yazma öncesi cevap verilmesi ve sonra yazmaya geçilmesi ortaya çıkarılacak metnin anlam aktarmak bakımından nitelikli olmasını sağlayacaktır. Yazmaya başlamadan önce belirlenmesi gereken bir başka unsur da anlatım tarzıdır. Yazma konusuna, yazı türüne ve kullanılacak yöntemine uygun anlatım tarzını belirlemek anlatımı başarılı kılacak bir unsurdur. Aktarılabilecek içeriğin hacmi de yazmaya başlamadan önce belirlenmesi gereken bir başka unsurdur. Bu noktada yazı türünün, temel ve yan düşüncelerin yazma öncesi belirlenmesi hacim konusunda karar vermeye yardımcı olur (Karadağ ve Maden, 2013, s. 269). Yazma öncesi yapılan planlama yazma sürecinde bireye kolaylık sağlayarak kısa sürede başarılı ürünlere ulaşılmasını sağlar.

Göçer (2014, s. 77) başarılı bir yazma seviyesine ulaşılması için bazı ilkelere söz eder. Bunlar;

1. Yazmayı sevmek ve yazarak paylaşma duygusu,
2. Derin bir düş gücü ve yaratıcı düşünce yapısı,
3. Türkçeyi etkin, güzel ve doğru kullanma amacına yönelik temel bir dil bilincine sahip olma,
4. Türk ve dünya edebiyatının seçkin örneklerini okuyarak edebiyat hakkında bilgilere sahip olma ve
5. Özgün eserler ortaya koymak amacıyla konu seçiminden anlatıma, örnekleme ve ilişkilendirmelerden anlam bütünlüğüne kadar her alanda fark yaratmaya çalışmaktır.

Yazma uygulamaları yapılırken bu hususlar dikkate alınmalıdır. Çünkü paylaşma duygusuyla ele alınan etkin, güzel ve doğru bir yazı amacını gerçekleştirdiği oranda başarılıdır.

Coşkun (2007a, s. 51-54) yazma eğitiminde hangi yöntem ya da teknik kullanılırsa kullanılsın şu ilkelere dikkat edilmesi gerektiğini belirtir.

1. Yazma becerisinin geliştirilmesi sürecinde öğrencilere cümle ve paragraf düzeyinde bazı beceriler kazandırıldıktan sonra daha büyük metin birimleri oluşturmaları sağlanmalıdır.
2. Yazma eğitiminde öğrencinin yazmaya psikolojik ve düşünsel açıdan hazır olmasına yardımcı olunmalıdır.
3. Yazma sürecinin her aşamasında öğretmen yol gösterici olmalı, öğrenciyi takip etmeli ve metin oluşturmada ona yardımcı olmalıdır.
4. Öğrencilerde yazmaya karşı olumsuz bir tutum varsa bunu durumun giderilmesine dönük çalışmalar yapılmalıdır.
5. Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları göz önünde tutmak da yazma eğitiminde dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bütün öğrencilerin aynı düzeyde olmayacaklarını kabul edip her öğrencinin başarısını kendi içinde değerlendirmek gerekir.
6. Yazma konusuyla ilgili özel bir amaç yoksa öğrenciler tek bir konu hakkında yazmaya zorlanmamalı, farklı konulardan istediklerini seçme imkânı verilmelidir.
7. Yazma çalışmaları olabildiğince farklı metin türleri üzerinde yaptırılmaya çalışılmalıdır. Öğrencilerle hikâye, gazete haberi, ilan metni gibi yaşamın farklı alanlarındaki metin türleri ile ilgili yazma çalışmaları yapılmalıdır.

8. Öğrencilerin yazılı anlatımları değerlendirilirken içeriğin orijinal, farklı olmasına dikkat edilmeli, öğrencilerin kendi düşüncelerini yansıtmaları teşvik edilmelidir.
9. Öğretmenler, öğrencilerin yazılı anlatımlarını sadece not vermek amaçlı değil onların yazma becerilerindeki sorunlarını tespit etmek ve yanlışlarını düzeltmelerine yardımcı olmak için de değerlendirmelidir.
10. Yazma eğitimi sadece okuldakilerle sınırlandırılmamalı, öğrencinin okul dışında da yazma zevk ve alışkanlığı kazanması sağlanmalıdır.

Öğretim sürecinin her aşamasında yazma becerisini geliştirmeye yönelik uygulamaların ve değerlendirmelerin yetersizliği zamanla öğrencilerde kendini yazılı olarak anlatma ve yazı yazmanın herkeste var olmayan özel bir yetenek olduğu gibi hatalı algıya sebep olmakta aynı zamanda yazmaya karşı olumsuz tutum sergilemelerine neden olmaktadır (Karatay, 2011a, s. 22). Uzun bir süreç isteyen yazma becerisinin kazanılması çeşitli ve özendirici yazma çalışmalarıyla mümkündür. Yazma çalışmalarının belirlenen amaçlara ulaşması için öğrencilere yaptırılan etkinliklerin değerlendirilmesi, eksiklerinin giderilmesi gerekir (Bağcı, 2011, s. 89). Bu değerlendirme ve eksiklikleri düzeltmeye dönük çalışmalar öğrencilerin yazmada yeterli seviyeye ulaşmalarında önemli katkılar sağlayacaktır. Ders ortamında yeterli değerlendirme ve düzeltme alan öğrenciler başarılı ürünler ortaya koyacak ve yazmayla ilgili kaygı düzeyleri düşecektir. Kennedy'nin (1998) de üzerinde durduğu gibi öğretmenler programın amaç ve stratejilerine uymak zorundadır. Öğretmenler programı uygularken farklı yazarların metinlerinden örnek düşünceler gösterip öğrencilerin kendi metinlerini yazmalarını teşvik etmelidir. Öğrencilere yazma çalışmaları yaptırmasının yanı sıra öğretmenler de yazma çabasına girmeli, kendi yazdıkları metinleri derslerde etkin bir şekilde kullanabilmelidir.

Yazma Eğitiminin Temel Kavramları

Yazma eğitiminin başarısında yazmayla ilgili kavramları bilmek önemlidir. Bu kavramlar tema, konu, ana düşünce, yardımcı düşünce, plan, başlık, cümle, paragraf, anlatım tarzı, imla/yazım ve noktalama başlıklarında karşımıza çıkmaktadır.

Tema

Tema kavramıyla ilgili alanyazında birbirinden farklı tanımlar bulunmaktadır. Bir tanıma göre tema *metnin okuyucu üzerinde bıraktığı duygusal izlenimdir*. Bir metinde baskın bir tema ile onu destekleyip belirginleştiren yan temalar bulunur (Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok, 2008, s. 61). Bir başka tanımda ise tema, benzer konular ya da konular topluluğu anlamını karşılar. Bu kavram bir paragraftan ve tutarlı bir yazıdan daha çok farklı yazarların ve yazıların ortak yanı için kullanılır (Cemiloğlu, 2009, s. 10). Karatay'ın (2013, s. 236) tanımında ise metinde cümlelerin art arda bulunma ortaklığını sağlayan, doğrudan veya dolaylı anlatımla tanımlanan veya açıklanan kişi, nesne, mekân ya da fikre Türkçe konu, batı dillerinde tema denir.

Tema, aynı duygu ya da düşünceye hizmet eden birden fazla konunun aynı çatı altında toplanması sonucu oluşan kavram şeklinde tanımlanabilir. Örneğin, "sevgi" temadır. Bu tema altında ele alınan 'vatan sevgisi', 'arkadaş sevgisi', 'anne sevgisi' konudur. Bu konularda ortak olan nokta (sevgi) temayı oluşturur.

Konu

Konu, metnin ne ile ilgili olduğu; üzerinde söz söylenen, fikir yürütülen, düşünce, olay ya da varlık; üzerinde yazma ihtiyacının olduğu anlam alanları; kendisinden bahsolunan kararlaştırılmış şey; yazarın üzerinde durduğu düşünce ya da olay şeklinde tanımlanmaktadır (Özdemir, 2007, s. 20; Karatay, 2013, s. 236; Cemiloğlu, 2009, s. 12; Karadağ ve Maden, 2013, s. 273; Pilav ve Ünal, 2012, s. 22; Bağcı, 2007, s. 70). Buradan hareketle konuyu bir metinde ele alınan, üzerinde fikir yürütülen düşünce ya da olay şeklinde tanımlayabiliriz.

Bir yazının ilk ve temel gereği olan konu metnin yazarına düşüncelerini aktarma olanağı verir. Metni oluşturacak kişi duygu ve düşüncelerini bir olgu ya da düşünceden yola çıkarak ortaya koyar (Akbayır, 2010, s. 193). Olaylar, olgular, devinimler, türlü insanlık durumları, insan ilişkileri, doğal ve toplumsal, çevremizdeki her şey bir yazının konusu olabilir (Özdemir, 2007, s. 19). Bir metinde ele alınabilecek her düşüncenin iyi bir konu olması beklenemez. Çünkü iyi bir konu hem yazar hem de okuyucu için ilginç ve açık olmalı, zorlanmadan işlenip geliştirilebilmelidir (Özdemir ve Binyazar, 2002, s. 35; Bağcı, 2007, s. 70). İlginç ve açık olan bir konunun anlaşılır olması için aynı zamanda belirli bir çerçevede sınırlandırılmış olması gerekir.

Yazma konusu, ister doğal bir anlatma isteği, ister günlük hayatta karşılaşılabilecek bir olay ya da durumun gerektirdiği bir zorunluluk ya da bir öğrenci için öğretmenin yönergesinin sonucu olsun sınırlandırılmak durumundadır (Karadağ ve Maden, 2013, s. 273). Bu sınırlandırma bir metinde ele alınacak konu belirlendikten sonra tahlil edilmesi, hangi bakımdan ele alınacağıнын belirlenmesidir. Konunun sınırlandırılması anlatımı genelden özele yöneltmede, yazıda birlik ve bütünlük sağlamada, bakış açısını kolaylaştırmada, yazma alanımızı sınırlandırmada, düşüncelerimizi somutlaştırmada ve düşüncelerimizin düzenlenmesinde kolaylık sağlamaktadır (Pilav ve Ünalın, 2012, s. 23).

Yazıda konunun belirlenmesi daha çok yazma öncesinde yapılır. Metne nasıl bir giriş yapılacağı, konunun nasıl geliştirileceği ve sonuçlandırılacağı buna göre belirlenir. Metnin bir ana konusu olduğu gibi bu konuyu oluşturacak cümlelerin ve paragrafların da bir konusu vardır. Paragraftaki konunun işlevi de metnin konusunun gelişimine katkı sağlamaktır. Birebir aynı olmasa da metin-paragraf-cümle dizisinin konuları arasında hiyerarşik bir ilişki vardır (Çeçen, 2011, s. 140). Cümleden paragrafa, paragraftan metne gittikçe anlam daralır ve metnin bütününden ele alınan konu hakkında bir sonuca ulaşılır. Çünkü bir metindeki her cümle ve paragraf konuyu farklı yönlerden destekleyecek niteliktedir.

Ana düşünce

Ana düşünce genellikle yazarın metinde ulaşmak istediği amaçtır (Özdemir ve Binyazar, 2002, s.38; Karadağ ve Maden, 2013, s. 274; Karatay, 2013, s. 237). Her metin belirli bir amaç doğrultusunda ele alınır ve şekillendirilir. Bu amaç metinde açıkça söylenebileceği gibi okuyucunun çıkarımda bulunmasına da olanak tanır. Yazının başında, ortasında ve sonunda olabileceği gibi tümüne de sindirilmiş olabilir (Özdemir ve Binyazar, 2002, s. 38). Ana düşünce, yazma amacımızı belirlemekte ve insanı eylemlilik sürecine sokarak harekete geçirmektedir. Yazıya temel oluşturan bu düşünce ne kadar sağlamsa yazının anlatımı da o denli güçlü olur (Karadağ ve Maden, 2013, s. 274). Anlatım gücü ne kadar yüksekse metin de o derece başarılıdır.

Ana fikir metindeki düşüncelerin genel düzenleyicisi niteliğindedir. Okuyucular, metindeki düşüncelere odaklanmak, onları düzenlemek ve ana düşüncenin, mesajın gelişiminin farkına varmak için yardıma ihtiyaç duyarlar. Yazar da metnin amacını, metindeki ana düşüncenin, mesajın düzenlenme şeklini okuyucunun anlaması için, metni oluştururken

izlediği anlatım planı ile okuyucuya yardımcı olur (Karatay, 2013, s. 237). Bu plan doğrultusunda okunan metinde ana fikre ulaşmak kolaylaşır.

Yardımcı düşünce

Yardımcı düşünce, yazma konusunun içinde, yazma ihtiyacının olduğu anlam alanında yer alır ve ana düşünceyi farklı yönlerden destekler. Yazma amacını belirleyen değil destekleyen düşüncedir. Bir yazıda bir ana düşünce yer alır fakat bu ana düşünceyi destekleyen çok sayıda yardımcı (yan) düşünce bulunabilir. Yazı içinde paragraflara dağılan yardımcı düşünceler paragrafların ana düşüncesini oluşturur. Her bir paragrafın ana düşüncesi sıralandığında metnin ana düşüncesi ile uyumlu olmak zorundadır (Karadağ ve Maden, 2013, s. 274; Yakıcı vd. 2008, s. 58). Bu paragraflar bir araya geldiklerinde metnin ana düşüncesi ile ilgili açık ve net bir tablo ortaya koyar. Okuyucuya ana fikir ile ilgili gerekli bilgileri verir.

Plan

Plan (düşünsel düzen) söyleyeceklerimizi zihinsel bir denetimden geçirme, aralarındaki bağlantıya göre sıralama ve biçimlendirmedir (Özdemir ve Binyazar, 2002, s. 55). Bir başka deyişle bir yazıda konunun işleniş sırasında çıkabilecek ayrıntılardan kurtulmak için ele alınacak fikirleri düzenlemektir (Bağcı, 2007, s. 79). Bu düzenleme yazıda fikir birliğini ve konunun tutarlı bir şekilde ilerlemesini sağlayarak metnin gerekli çerçevede oluşturulmasına imkân tanır.

Okuyucunun özelliklerine uygun olarak aktarılacak içeriğin değerlendirildiği ve yeniden düzenlendiği yazma, süreklilik gösteren bir öngörme ile gerçekleşir. Planlama ile bu öngörme işi yazılı anlatımda somut hale gelmektedir. Yazma konusunun belirlenmesinden yazının somut olarak üretilmesine kadarki bütün basamaklar planlamanın unsurlarıdır. Bu durum yazma öncesi ele alınıp aktarılacak konu üzerindeki zihinsel etkinliğin artırılması anlamına gelir ki bu da anlatımın başarısını doğrudan arttırmaktadır (Karadağ ve Maden, 2013, s. 275). Bu özellikler anlatımın başarısını arttırmasına rağmen yazma uygulamalarında dikkate alınmamakta ve başarısız metinler üretildiği görülmektedir.

Öğrencilerin kompozisyon metni oluştururken başarısız olmalarının sebebi olarak plan yapmamaları gösterilebilir. Plansız ya da yanlış planlanmış metinlerde düşüncelerin

düzensiz, cümlelerin darmadağın ve gereksiz ayrıntıların yoğun olduğu görülmektedir. Bu durum okuyucu üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır (Bağcı, 2011, s. 98). Bir metni okuma sürecine giren okuyucu metni yorulmadan okumalı, bilgi kirliliği ile karşılaşmamalı ve metinden doyum almalıdır. Bu sürecin gerçekleşmesi de ancak iyi düzenlenmiş metinlerle mümkündür.

Başlık

Yazıda işlenecek fikrin izlerini taşıyan başlık, yazarın işlenecek konudan uzaklaşmasını engeller ve konuya bağlı kalmasını sağlar. Başlık işlenen konuya uygun olursa yazının bütününe daha etkili ve anlamlı hale getirir. Başlık, konu demek değildir. İyi bir başlık konuyu değil metindeki ana fikri özetler ve okuyanların esas fikre dikkatini çeker (Pilav ve Ünal, 2012, s. 25). Bir başlığın iyi olabilmesi için yazının esas fikrini ifade etmesi, ana fikir ve konuyla ilişkili olması, kısa, öz, ilgi çekici olması ve okuyucuyu yanıltıcı nitelikte olmaması gereklidir. Başlık okuyanların yazıya bağlı kalmasını, esas fikre odaklanmasını sağlamalı ve ana fikir ile ilgili sırları içine almalıdır (Pilav ve Ünal, 2012, s. 25; Coşkun, 2007a, s. 67; Bağcı, 2011, s. 122). Metinle ilgili kısa ve öz bilgileri içinde barındıran başlık okuyucuya ipuçları verir ve onu metinde ele alınan konuya ve ana fikre hazırlar. İyi bir başlık kısa, öz, etkili ve içerikle uyumlu olmak durumundadır.

Cümle

Cümle kavramını Bilgegil (1984, s. 12) "*iki unsur arasındaki olumlu veya olumsuz ilgiyi - sözü dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde tam olarak- haber veya dilek yoluyla ifade eden kelimeler dizisi*" olarak tanımlarken Kantemir (1991, s. 174) "*Bir fikri, bir duyguyu, bir dileği, bir olayı alarak bir hüküm halinde anlatan sözcük dizisi*" olarak tanımlar. Bu tanımlarda dikkat çeken husus cümlenin duygu ve düşüncelerle ilgili tam yargı ifade ediyor olmasıdır.

Tansel'in üzerinde durduğu gibi (1985) insanlar dinleyici ve okuyucularına duygu, düşünce ve hayallerini tam ve doğru olarak ancak başarılı bir anlatımla aktarabilirler. Anlatımdaki başarı da cümlelerin yapı, kuruluş ve anlam bakımından doğruluğuna bağlıdır. Çünkü iyi cümleler yerinde kullanılan kelimelerden, iyi paragraflar iyi cümlelerden, iyi işlenmiş bir yazı da iyi paragraflardan oluşur. Böylece cümlenin anlatımdaki önemi

kendiliğinden ortaya çıkar. Anlamlı ve sağlam yapıda kurulmuş olan cümlelerin anlatımı zenginleştirerek metni tamamlaması cümlelerin önemini arttırmaktadır.

Cümle anlamı, cümleyi oluşturan kelimelerin anlamlarının toplamından daha öte bir anlamdır. Kelime ve kelime üstü yapıların anlam ve dilbilgisi kurallarına uygun bir şekilde bir araya geliş düzeni ve bu düzenin kişiler arasında farklılık göstermesi aynı kelimelerle kurulmuş cümlelerin farklı anlamları aktarmasına olanak sağlar (Karadağ ve Maden, 2013, s. 276).

Cümle, bir metin içinde anlam kazanabileceği gibi bir alıcısı ve iletisi olduğunda tek başına da bir metin özelliği taşır. Birkaç cümle ya da paragraftan oluşan bir metinde cümle, metin içinde bulunduğu bağlamda anlam kazanır. Tek başına ele alındığında metin bağlamında taşıdığı anlamı kaybetmiş olur.

Paragraf

Paragraf, tek başına bir metin özelliği taşıyabileceği gibi bir metin içinde anlam bulan, metni çeşitli yönlerden tamamlayan bir unsur da olabilir. İlgili literatür incelendiğinde paragrafta ilgili tanımların daha çok paragrafın aynı düşüncüyü anlatan mantıkça birbirine bağlı cümleler topluluğu olduğu üzerinde durduğu görülmektedir (Kantemir, 1991, s. 161; Pilav ve Ünal, 2012, s. 57; Coşkun, 2011, s. 54; Karadağ ve Maden, 2013, s. 277). Paragraf, bir fikri, bir duyguyu, isteği, öneriyi tam olarak veya bir yönüyle açıklar ya da tasvir eder (Bağcı, 2007, s. 97). Her paragraf metinde ele alınan ana düşüncüyü farklı yönlerden destekleyen birer küçük metin özelliği taşır. Bu paragraflar birer tasvir niteliğinde olabileceği gibi konuyla ilgili düşünceleri içinde barındıran dil yapıları da olabilir. Bu bilgi ve düşünceler de sağlam planlanan bir metinde anlam kazanır.

İyi planlanan bir yazıda ana düşüncüyü destekleyen yardımcı düşüncelerin her biri ayrı bir paragrafı oluşturur (Pilav ve Ünal, 2012, s. 57; Karadağ ve Maden, 2013, s. 277; Erkul, 2007, s. 112; Bağcı, 2007, s. 97) Bu paragraflar ana düşüncüyü açıklayıcı, geliştirici özellikte olmalıdır (Pilav ve Ünal, 2012, s. 57). Metinde paragrafların sayısı için bir sınır olmadığı gibi paragrafı oluşturan cümleler için de bir sınır söz konusu değildir (Erkul, 2007, s. 112). Paragraf, tek bir cümleden oluşabileceği gibi bir düşünce merkezi etrafında toplanan cümlelerden de oluşabilir. Önemli olan cümlelerin bir tek ana fikir etrafında kümelenmiş olmasıdır (Bağcı, 2011, s. 113). Uzunluğu ne kadar olursa olsun bir paragrafın

en önemli niteliği bütünlük taşımasıdır. Uzun bir yazının her paragrafı da yazının tamamında anlatılan konuyla ve birbiriyle ilgili olmalı; her paragraf konunun başka bir yönünü anlatmalıdır (Coşkun, 2011, s. 54). Paragrafı oluşturan cümlelerin bir araya gelerek bir fikir etrafında şekillenmesi gibi paragraflar da bir metinde kendi başına anlamlı fakat birbirini destekleyici nitelikte olmalıdır. Birer küçük metin özelliği taşıyan bu birimler bilinçli olarak bir araya getirilmiştir.

Bir yazıya ilk bakıldığında dikkat çeken unsurlardan biri de paragraflardır. İlk etapta yazının biçimsel birimi olarak algılanan bu yapılar rastgele düzenlenmemiştir. Her paragraf duygu, düşünce ve hayallerin bir konu etrafında toparlandığı anlamsal birer birimdir (Yakıcı ve diğerleri, 2008, s. 54). Bu birimlerin de kendine özgü planları vardır. Paragrafta ele alınan yardımcı fikrin açıklanması tıpkı yazıda olduğu gibi giriş, gelişme ve sonuç şeklinde bir sıralama gösterir. Yazı yazma ve düşünce disiplini olan bir kişi bu bölümleri ustalıkla sıralar. (Pilav ve Ünal, 2012, s. 58). Bu sıralama başarısı paragrafın tutarlılığının göstergesidir.

Bir metnin temel unsurları olan kelime, cümle ve paragraf birlikte değerlendirildiğinde metnin anlamı ortaya çıkar. Her metin alıcısına bir mesaj vermek üzere belli bir amaç doğrultusunda oluşturulmuştur. Paragraflar da bu amacın alt yapısını oluşturan ve onu çeşitli yönlerden destekleyen anlamlı cümle birlikleridir. Paragraflar kendi içinde tutarlı ve anlamlı birer küçük metin yapısıdır. Bu yapıların da kabul edilebilir ve iyi bir paragraf olarak nitelendirilmesi için birtakım özellikler taşıması gerekir.

İyi bir paragrafın özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Bağcı, 2011, s. 113-114; Pilav ve Ünal, 2012, s. 58):

1. Paragraflar rastgele cümlelerden oluşmamalı, cümleler arasındaki anlam bütünlüğü sağlanmalıdır.
2. Cümleler fikirce zengin, gramer kurallarına ve noktalama işaretlerine uygun olmalıdır.
3. İyi bir paragraf okuyucunun ilgisini canlı tutacak kadar kısa, taşıdığı fikri açıklayacak kadar uzun olmalıdır.
4. Konu ve ana düşünce ile bağlantılı cümlelerden oluşmalıdır.
5. İyi planlanmış bir yazıda yardımcı düşüncelerin her biri bir paragraf oluşturur. Bu paragraflar ana düşünceyi çeşitli açılardan açıklayıp geliştirmelidir.

6. Paragraflar kendi başına bir metin gibi düşünülebilir. Bu nedenle her paragrafta tek bir düşünce ele alınmalı ve tartışılmalıdır.
7. Okuyucuyu sıkmamak ve yazarın vermek istediği mesajın sürekliliğini sağlamak amacıyla paragraflar çok iyi düzenlenmelidir
8. Paragraflar yazının ana düşüncesiyle bağlantılı bir eksen üzerinde kurulduğundan paragraf içindeki ve paragraflar arasındaki tutarlılığı sağlamalı, yazı bir bütün olarak konu dışına çıkılmadan sunulmuş olmalıdır.

Anlatım tarzı

Konunun ele alınış ve işleniş biçimi olan anlatım tarzı yazma amacı ile doğrudan ilişkilidir. Yazılı anlatım planlanırken anlatım tarzının belirlenmesi gerekir. Yazma öncesi "Nasıl anlatmalıyım?" sorusu üzerinde düşünülmeli ve bu sorunun cevabı olarak açıklama, tartışma, betimleme ve öyküleme seçeneklerinden uygun olanı belirlenmelidir (Karadağ ve Maden, 2013, s. 277). Bu belirleme işleminden sonra yazma aşamasına geçilmeli ve metin oluşturulmalıdır.

Bir metnin tek bir anlatım biçimine göre oluşturulacağını söylemek doğru değildir. Öztürk (2007, s. 50) dört temel anlatım biçiminin (açıklayıcı, tartışmacı, betimleyici, öyküleyici) sınırlarının kesin çizgilerle belirlenmesinin olanaksız olduğunu belirtir. Bir yazar metinde anlatım biçimlerinin tümünden yararlanabilir. Ancak, metnin yazılış amacı neyin ağırlığını taşıyorsa metnin anlatım biçimi de ona göre adlandırılır.

İmla/Yazım

Bir dilin yazımında ya da söylenişindeki farklılıklar zaman içinde büyüyerek iletişimde çatışmalara sebep olmaktadır. İmla, dilin yazımındaki ölçütleri ortaya koyar. Yazarla okuyan arasında bu kuralların bilinmesi taraflar arasındaki anlaşma düzeyini arttırmaktadır (Karadağ ve Maden, 2013, s. 278). İmla metin yazarı ile okuyucusu arasındaki iletişimi önemli ölçüde etkiler.

Noktalama

Noktalama, yazıdaki düşüncelerin sınırlarını belirlemek, anlam geçişlerini ve farklılaşmalarını işaretleyerek anlamın netleşmesini sağlamak, kelimelerin söylenişlerini göstererek doğru tanınması ve kullanılması amacına hizmet eder. Bu işaretlerin eksik ya da yanlış kullanılması yazının anlatım gücünü zayıflatır (Karadağ ve Maden, 2013, s. 278). Metinler genel olarak değerlendirildiğinde noktalama işaretlerinin önemi ve metinlere yüklediği anlam görülecektir. Noktalama işaretinin yanlış kullanılması ya da eksik kullanılması sonucu anlam değişebilir, anlaşma imkânsızlaşabilir.

Türkçe Öğretim Programlarında Yazma Becerisi

6-8. sınıflar 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda yazılı anlatım, bireyin kendini doğru ve amaca uygun olarak ifade etmede ve iletişim kurmada en etkili araçlardan biri olarak tanımlanır. Yazma becerisinin geliştirilmesiyle öğrencilerin duygu, hayal, tasarı ve izlenimlerini dilin imkânlarından yararlanarak yazılı anlatım kurallarına uygun olarak anlatmaları amaçlanmaktadır. Programa göre hikâye, roman şiir gibi türlerde ürün vermenin bireysel yetenek ve yaratıcılık gerektirse de öğrencilerin duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerini doğru, açık, anlaşılır ve yazma kurallarına uygun şekilde anlatmaları yazma tekniğine uygun bilgi ve beceriler kazandırılarak sağlanmalıdır. Öğretmenler öğrencileri dikkate alan ve isteyerek katıldıkları bir ders ortamı sağlamalıdır. Öğrencinin derse etkin katılımını sağlayarak motivasyonunu desteklemelidir (MEB, 2006, s. 2-7).

1-5. sınıflar Türkçe Öğretim Programı'nda yazma, beyinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesi işlemi şeklinde tanımlanır. Yazma, duygu, düşünce, istek ve tasarıların yazılı olarak ifade edilmesidir. Yazma, bilgiden çok beceri gerektirir. Duygu, düşünce ve hayalleri açık ve anlaşılır olarak yazma, çeşitli zihinsel becerileri gerektirir. Öğrenciler bu beceriler yoluyla düşüncelerini sıralamayı, sınırlamayı, düzenlemeyi, yazı amacını belirlemeyi ve kuralları uygulamayı öğrenirler. Programda, öğrencide yazma becerisini geliştirmek için zihinsel hazırlık yaptırılması istenmektedir. Bu doğrultuda yazmaya hazırlık, yazma amacını belirleme, amaca uygun yöntem seçme, konuyu sınırlandırma, dikkatini yoğunlaştırma ve kurallarına uygun yazma üzerinde durulmaktadır (MEB, 2005, s. 21).

Programda öğretmene yüklenen görevler incelendiğinde öğretmen Türkçeyi güzel ve etkili kullanarak öğrencilere örnek olmalı, dil becerilerinin gelişimine katkıda bulunmalı ve Türkçe öğretimiyle ilgili zengin kaynak ve materyaller sunmalıdır (MEB, 2005, s. 148).

Programda belirtilen ve öğrencilerden beklenen yazma becerisine öğretmenin de sahip olması gerekir. Yeterli donanımda olmayan öğretmenler uygulamalarda sorunlar yaşayacağı için programın hedeflerine ulaşması güçleşecektir. Bu nedenle öğretmenlerin yazma konusunda öğrencilere örnek olacak ve yol gösterebilecek donanımda olması gereklidir.

Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programında Yazma Eğitimi

Yazma becerisinin kazandırılmasında etkili olan faktörlerden en önemlisi öğretmendir. Öğretmenlerin bu beceriyi kazandırmada aldıkları eğitim ve mesleki yeterlikleri önemlidir. Mesleki bilgi ve öğretmenlik alan bilgisi olarak yetişen öğretmenlerin Türkçe derslerinde istenen başarıyı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bratcher ve Strable'in (1994) de üzerinde durduğu gibi öğretmenlerin yazma öğretiminde kendilerini yeterli hissedebilmeleri için önce yazmada rahat ve güvende hissetmeleri gerekmektedir. Öğretmenler yazmanın gerçekten nasıl bir süreç olduğunu bilene kadar öğrencilerine yazmayı asla iyi öğretemeyeceklerdir (Bratcher ve Strable'den aktaran Street ve Stong, 2009, s. 76). Yazma eğitimi verecek aday öğretmenlerin belli bir amaçla tasarlanan farklı, araştırıcı ya da eleştirel yansıtıcı yazma uygulamaları yapmaları gerekir. Böylece bir öğrenen ve öğretmen olarak yazma eğitimi alanındaki teorileri bilinçli bir şekilde uygulayabilirler. Farklı yazma deneyimi olan öğretmenler sadece öğrencilerin duygularıyla değil yazma sonrasıyla da ilgilenirler (Bratcher ve Strable'den aktaran Reid, 2009, s. 197-201).

Kennedy (1998), öğretmen eğitiminde üç konunun dikkate alınması gerektiğini belirtir: Bir ders olarak yazmanın tanımı (öğretmenlerin bir ders olarak yazmanın doğası hakkında bilmesi gerekenler), yazma öğretimi sorunu (öğretmenler için yazma öğretiminde ne olduğunu öğretmek), öğretmen öğrenmesini etkileyen problemler (öğretmenin yazma eğitimiyle ilgili fikirlerini değiştirmek). Bu süreçler Türkçe öğretmeni yetiştirme sürecinde yazma eğitimi açısından dikkate alınmalıdır.

Chien'in (2012, s. 108) de belirttiği gibi yazma pedagojisi ve öğretmen eğitiminin öğrencilerin yazma sürecine etkileri düşünüldüğünde öğretmenler yazma başarısı düşük öğrencilerin problemleri üzerine düşünmeli ve bunun çözümü için çaba göstermelidir. Öğrencilere yardımcı olmak için açık bir durum tablosu ortaya koyarak öğrencilerin düşünceleri tutarlı bir şekilde organize etmelerine yardımcı olmalıdır.

Öğretmenler, sadece yazma sorunları değil, dinleme, konuşma, okuma ve dil bilgisi konusundaki sorunlar üzerinde düşünmeli, çözümler üretebilmelidir. Bu sorunların çözümü için özel metinler yazmak gerekir. Öğretmen bunu görmeli ve durumun gerektirdiği metni yazabilmelidir.

Ülkemizdeki uygulamalar incelendiğinde anadilimiz olarak Türkçenin öğretime yönelik dersin adı ilkokulda Okuma, ortaokulda Türkçe, lise de ise Türk Dili ve Edebiyatı adını almaktadır. Bu derslere giren öğretmenlerin genel kültür, özel alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi bakımından yeterli düzeyde olması gerekir. Öğretmenler bu bilgilerle yeterli derecede donatılmamışsa yetiştirdikleri öğrencilerin de ana dilini iyi kullanması beklenemez (Açık, 2010, s. 17). Mesleki bilgi ve alan bilgisi donanımına sahip öğretmenler dersleri nasıl yürütecekleri konusunda ve bu derslerde kullanılacak materyalleri belirlemekte ve gerektiğinde üretmede zorlanmayacaklardır. Nitekim mesleki yeterlik konusunda yapılan araştırmalar Türkçe öğretmeni adaylarının konuya uygun yöntem ve araç-gereç belirlemede zorlandıklarını göstermektedir (Uçgun, 2010, s. 718). Bu yetersizlik doğal olarak öğretme sürecine de yansımakta, bu süreci olumsuz etkilemekte ve eğitimde istenen kaliteye ulaşmak zorlaşmaktadır.

Türkçenin istenilen düzeyde öğrenilmesi bireylere verilecek eğitimle mümkündür. Bu eğitim de Türkçe öğretmenlerinin çabalarıyla gerçekleşeceğinden Türkçe öğretmeni yetiştiren programların niteliği öne çıkmaktadır (Çoban, 2010, s. 960). Nitelikli bir öğretmen yetiştirme programının öğretme sürecinde hitap edilecek öğrenci düzeyine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun eğitim vermesi gereklidir.

YÖK'ün 2007 yılında yayınladığı Türkçe öğretmenliği lisans programı incelendiğinde yazma ile ilgili dersler I. ve II. yarıyıl 2'şer saat olmak üzere Yazılı Anlatım I ve II, VI. yarıyıl 2 saat teori 2 saat uygulama olmak üzere 4 saatlik Anlatma Teknikleri: Yazma Eğitimi dersleridir. Yazılı Anlatım I dersinin içeriğinde yazılı iletişimin temel özellikleri, yazılı ve sözlü anlatım farkı, paragraf ve türleri, metnin tanımı ve türleri, metin olma

koşulları, planlı yazma aşamaları, bilgilendirici metinler ve bunların örnekleri üzerinde çalışma ve yazma uygulamaları yer almaktadır.

Yazılı Anlatım II dersinde ise düşünceyi geliştirme yolları ve anlatım biçimleri ile ilgili kuramsal bilgiler ve yazma uygulamaları, bilgilendirici metinler ve yazınsal metinler üzerinde kuramsal bilgiler verme, örnekler üzerinde çalışma ve yazma uygulamaları ile yazılı uygulamalardaki dil ve anlatım yanlışlarını düzeltme yer almaktadır. Böylece ilkokul, ortaokul ve lisede verilen yazma eğitimi geliştirilmektedir.

Yazma Eğitimi dersinde de yazma becerisinin kuramsal açıklanması, yazılı metin türleri konusunda öğrencileri bilinçlendirme ve uygulama çalışmalarıyla öğretmen adaylarının hem öğrenen hem de öğretici olacakları bilinciyle hareket etmeleri için yazma çalışmaları yapılması öngörülmektedir (YÖK, 2007, s. 87-89).

Türkçe öğretmenliği programından mezun olan öğretmenlerin gerek üniversitede aldıkları eğitim gerekse bireysel çabaları sonucunda yazma becerisinde yeterli bir düzeye ulaşmış olması beklenir. Türkçe öğretmenleri öğretim ortamlarında ders kitaplarındaki metinleri yetersiz gördüğünde ya da öğrencilere öğretmek istediği bir konu, kavram ya da kazandırmak istediği bir düşünce olduğunda kendisi metin yazabilmelidir. Gerek derse hazırlık metni, gerekse kazanımlara uygun bir metin öğretmen tarafından yazılabilmeli; kelime öğretiminde, dil bilgisini metne dayalı öğretmede öğretmen, metin hazırlayıp eğitim ortamlarında bunu etkin bir şekilde kullanabilmelidir. Oysa lisans programlarındaki yazılı anlatımla ilgili ders içeriklerinde bu konuya değinilmemektedir.

Ayrıca Türkçe öğretmenliği lisans programında materyal tasarımı ile ilgili derste daha çok eğitimde teknoloji kullanımı ya da görsel-işitsel materyaller üzerinde durulmaktadır. Bu derslerde genel bilgiler edinilse de özel olarak Türkçe öğretimine yönelik bilgiler eksik kalmaktadır. Ders kapsamındaki uygulamalarda Türkçe öğretiminde öğretim materyali olarak metin üretme üzerinde durulmalı ve bu amaçla çalışmalar yaptırılmalıdır. Ayrıca bu derslerin Türkçe eğitimi bölümü öğretim üyeleri tarafından yürütülmesi gereklidir.

Amaca Uygun Metin Yazma

Metinsellik ölçütlerinden biri olan amaçlılık "*Metnin bir amaca hizmet etmek için yazılmış olmasıdır.*" (Erkul, 2007, s. 97). Amaçlılık, yazarın vermek istediği mesajı tam olarak yazıya yansıtabilmesidir (Pilav ve Ünalın, 2012, s. 71). Her yazıda bir amaç vardır. Bu

amaç bizi yazmaya iten, okuyucumuza vermek ya da iletmek istediğimiz temel düşüncedir (Özdemir ve Binyazar, 2002, s. 36). Amaçlılık da doğrudan doğruya metin üretici ve onun niyetleriyle ilgilidir. Bir metnin başarısı da üreticisinin niyetlerini aktarma başarısıyla doğru orantılıdır (İşeri, 2011, s. 103). Metin üreticisi metnini belirli bir amaç doğrultusunda hedef kitlesine başarılı bir şekilde ulaştırabildiği ölçüde başarılıdır.

Amaçsız, yalnızca yazılmış olması için ortaya konulan bir yazılı üründen söz edilemez. Her metnin bir amacı vardır ve bir metinde bu amaç açıkça anlaşılmalı, fikirler bir plan dâhilinde, tutarlı bir mantıkla verilmelidir (Pilav ve Ünal, 2012, s. 71). Jean-Paul Sartre'ın *Edebiyat Nedir?* adlı eserinde yazarlara yönelttiği "*Başkalarına aktaracak kadar değerli bir şeyiniz var mı?*" ve "*Hangi amaç uğruna yazıyorsun? Ne gibi bir işe giriştin ve neden bu iş yazmayı gerektiriyor?*" soruları yazma sürecindeki konu, amaç, söyleyeceklerimiz, söyleme düzeni gibi unsurlara dikkati çeker (Özdemir ve Binyazar, 2002, s. 20). Yazma sürecinde bu sorulara cevap verilmesi yazının planlanması ve yazıya şekil verilmesinde önemlidir.

Bir konuda yazmaya başlamadan önce o metnin amacının belirlenmesi gerekir (Coşkun, 2007a, s. 60; Bağcı, 2011, s. 92). En basit şekliyle bu amaç "*Ben bu metinde bu metni okuyan kişilere ne anlatmaya çalışıyorum.*" sorusunun cevabıdır. Metindeki ana fikir yazarın metni oluşturmadaki amacıdır. Eğer okuyucu metinde yazarın amacını kavrayamazsa metinden yazarın kastettiğinden farklı sonuçlar çıkarabilir (Coşkun, 2007b, s. 236). Öğrenme amacıyla metne yönelen okurun okuduğunu anlaması için hem yazarın hem de okurun aynı amaca yönelik beklentilerinin olması gerekir. Bir metnin başarısı o metnin üreticisinin amacını aktarabilmesine, bu da dili kullanabilme becerisine bağlıdır (Karatay, 2007, s. 22-23). Her metnin yazılışı kendi biçimsel özellikleri içinde kendine özgü dış görünüşü ve yazılış biçimiyle vardır. Bu ölçütler hem toplumca kabul edilmiş genel ölçütler hem de ilgili anlatımın kendi işlevsel biçimine uygun olarak zaman içinde geliştirilmiş düzenlemelerdir (Adalar Subaşı, 2011, s. 4).

Günay'ın (2007, s. 54) da belirttiği gibi her metin belirli bir hedef kitleye yazılmış ya da söylenmiştir. Anlam oluşturmak için belli bir mantık ve yaklaşıma göre düzenlenmiş ve kurmaca bir dünya oluşturan her metnin belirli bir alıcı kitlesi vardır. Hem yazar açısından hem de okur açısından düşünüldüğünde yazının ortaya çıkmasında bir ihtiyacın tetikleyiciliği görülür. Yazar açısından bu tetikleyici unsurların başında paylaşma amacıyla

belirginleşen ifade ihtiyacı, okur açısından okuma, anlama, kullanma amacıyla belirginleşen istifade ihtiyacı öne çıkar (Göçer, 2014, s. 17).

Yazar bir metni yazmaya başlarken o metin sonucunda okuyucuyu nereye ulaştıracağını bilmeli ona göre bir yol çizmelidir. Çünkü amacı belirlenmeden başlanan bir yazıda metin birimleri arasında kopukluklar oluşabilir. Amaç baştan belirlendiğinde metindeki tüm ayrıntılar bu amaç doğrultusunda bir görev üstlenir ve metnin bütünlüğünü sağlamak kolaylaşır (Coşkun, 2007a, s. 60). Bir yazının amacı tam olarak belirlenememişse o, okuyucusunu ikna etmekten uzaktır. Bu nedenle yazının amacının ve yazılış nedeninin çok iyi belirlenmesi gerekir. Bu noktada hedef kitlenin özelliklerini de bilmek önemlidir. Çünkü hedef kitle ve amaç, bir yazının içeriğini etkileyecek önemli unsurlardır. Bir başka önemli unsur da yazı yazma tekniğini iyi bilmektir. Yazıyı bir kitlenin okuyacağını düşünerek amacı iyi tespit etmek, konuyu tam kavrayıp anlamak ve konuyu açıklayacak fikirleri sistemli bir şekilde düzenlemek gereklidir (Bağcı, 2011, s. 92).

Metinde savunulacak, aktarılacak, sezdirilecek temel düşünce ve duygu bir niyet doğrultusunda belirlenir. Bir metnin belkemiği gibi olan ileti, yazının birliğini sağlayan birincil ögedir. Yazarın da üzerinde durduğu, savunduğu, açıkladığı, okura iletmek istediği temel düşüncedir (Akbayır, 2010, s. 193). Her yazının taşıdığı ileti yazarın konuya yüklediği anlam onu yazmaya iten etkindir. Başka bir deyişle okuyucusuna vermek istediği ana düşünce, ana duygudur. İletisi olmayan bir şiir, bir roman, bir öykü ya da anlatı düşünülemez (Özdemir, 2007, s. 23-24). Her yazının veya konuşmanın açık veya örtük olarak ilettiği bir mesaj vardır. Hikâye, roman ve tiyatro gibi kurgusal yazılarda mesaj bir olay veya durumun ardında örtük olarak aktarılırken fıkra, makale, deneme ve eleştiri yazılarında açık ve doğrudan iletilir (Yakıcı ve diğerleri, 2008, s. 58). Dil eğitiminin temel amaçlarından biri de hedef kitleye okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, düşündüğünü, hissettiğini, tasarladığını doğru ve amaca uygun bir şekilde anlatabilme becerisini kazandırmaktır (Temizkan, 2009, s. 44).

Türkçe öğretmen adaylarının bütün bu yazma becerilerini edinmiş olması gerekir. Gerek Türkçe öğretmen adayları gerekse görev yapan öğretmenler ihtiyaçları doğrultusunda amaçlarına uygun özel metinler yazabilmeli ve bu metinleri öğretim ortamlarında etkin bir şekilde kullanabilmelidir. Her metnin bir amacı vardır. Türkçe öğretiminde kullanılan metinler de programın amaçlarına, kazanımlara, derste ele alınacak konuya ve öğrencilere

kazandırılması hedeflenen değerlere uygun olmalı, Türkçenin anlatım zenginliklerini yansıtabilmelidir.

Yazma Eğitimi ile İlgili Araştırmaların Amaca Uygun Metin Yazma Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Yazma eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin ya da öğretmen adaylarının yazma becerilerinin amaca uygun metin yazma; bir diğer deyişle derste kullanmak üzere sınırları belirlenmiş metinler yazma becerilerini belirlemeye yönelik doğrudan bir çalışmanın olmadığı görölmektedir. Yapılan çalışmalar genellikle planlı yazma uygulamaları, yazdırılan metinlerin genel özelliklerini belirleme, yazmaya yönelik tutumu belirleme ya da yazılı anlatımdaki başarı durumlarını tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışmalardan amaca uygun metin yazmayla ilişkilendirilebilenler kısaca sunulmaya çalışılmıştır.

Bozkurt (2009) karşılaştırmalı metin türünde yazma edimi ile ilgili çalışmasında metinlerin konu açısından sınırlandırılmadığını, öğrencilerin içeriği amaca göre oluşturmadağını belirlemiştir. Ayrıca bu çalışma yazma amacı ile belirli bir metin türünde yazma arasındaki ilişkinin öğretim ortamlarındaki yazma çalışmalarında özel bir yer edinmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Anılan, Kaya, Bayrak ve Kaynaş'ın (2010) da belirttiği gibi konu belli bir amaç ve çeşitli zorunluluklar nedeniyle sınırlandırılabilir. Konunun sınırlandırılması anlatımın ya da düşüncelerin sınırlandırıldığı anlamına gelmemelidir. Aksine konu daraldıkça düşünceler derinleşmekte ve anlatım detaylanmaktadır.

Arıcı'nın (2008) yaptığı üniversite öğrencilerinin yazılı anlatım hatalarını tespit etmeye yönelik çalışmada öğrencilerin ana fikir ve yardımcı fikirleri oluşturmada zorlandıkları, paragrafların ana fikirden uzaklaştığı, düşüncelerin dağınık olduğu ve yazının bir bütün oluşturmadağı görölmüştür. Yazılar başlık açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin yazıyla başlık arasında uyum sağlayamama, yazıya başlık koymama, çok uzun başlık koyma gibi sıkıntılar yaşadıkları belirlenmiştir.

Göçer (2010a) eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerini süreç yaklaşımı ve metinsellik ölçütleri ekseninde değerlendirmiştir. Araştırmada öğrencilerin yazılı anlatım etkinlikleriyle ortaya koydukları metinler, cümleler arası bağıntı öğelerinin (amaç, karşıtlık, sebep-sonuç, şart, karşılaştırma, birlik, zaman, açıklama ifadeleri, ön ve

artgönderim unsurları vb.) kullanılmasıyla hem anlam zenginliği ve derinliğine ulaşmış hem de farklı amaçlara hizmet eden sözcük örgüsü ile anlatım çeşitliliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ortaya koydukları ürünlerin örnekleme, alıntı ve gönderimler, paragraf düzeni, açık, özgün ve tutarlı anlatım biçimi vb. nitelikler sayesinde bağdaşıklık, tutarlılık, metinlerarasılık gibi metinsellik ölçütlerini taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen metinler metnin yapısı ve paragraf düzeni açısından bakıldığında, giriş, gelişme ve sonuç paragraflarının varlığı ve düzeni; anlatılmak istenen düşüncelerin açık ve anlaşılır oluşu; duruma uygun olma ve içerik; paragraflar arası anlatım bütünlüğü; alıntı, örneklendirme ve ilişkilendirmelerle metinlerarasılık niteliğinin bulunması; dil bilgisi konu, kavram ve kurallara uygunluk; ikna edicilik ve bilgilendiricilik vb. noktalarda genel olarak yeterli bulunmuştur.

Ceran (2013) Türkçe öğretmeni adaylarının yazma eğitimi dersine yönelik tutumlarını değerlendirdiği araştırmasında Türkçe öğretmeni adaylarının çoğunluğunun Yazma Eğitimi dersine yönelik olumlu tutum içinde olduklarını tespit etmiştir. Öğrenciler bu ders aracılığıyla hem kendi yazma becerilerini geliştirdiklerini hem de mesleki hayatlarında öğrencilerinin yazma becerilerini geliştirme konusunda bilgi ve beceri kazandıklarını düşünmektedir. Öğrenciler anılan derse ilgi duymakta, özellikle dersin uygulama kısmını daha etkili bulmaktadır. Öğrenciler, gördükleri farklı yöntem ve teknikleri mesleki hayatlarında da kullanabileceklerini ifade etmektedir. Çünkü bireyin hayatında çok önemli bir yere sahip olan ve en zor geliştirilen dil becerisi olan yazmada uygulanabilecek farklı yöntem ve tekniklerin öğretmen tarafından seçimi yazma eğitiminde ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla Türkçe öğretmeni adaylarının bu yöntem ve tekniklerden haberdar olması ve bunları sınıfta uygulaması, ilköğretimdeki öğrencilerin yazma becerisini geliştirmede etkili olacaktır. Araştırma sonuçları arasında dikkati çeken bir başka husus dersin gerekliliğine, faydasına ve önemine inanan öğrencilerin yazı yazmaktan uzak durmaları olmuştur. Bu durum öğrencilerin her şeye rağmen yazmaya yönelik kaygıları olduğuna işaret etmektedir.

Bağcı'nın (2007) Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım derslerine yönelik tutumları ile yazma becerileri üzerine yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun yazılı anlatım becerilerindeki yetersizliklerinden yakındıkları ve meslek hayatlarında da bu alanda sıkıntı çekeceklerine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının tamamına yakını anlatım türlerinin bütün özellikleriyle uygulamalı olarak işlenmesinin dersin verimliliğini arttıracığına inanmaktadır. Öğretmen adayları ders

içi etkinliklerle oluşturulacak küçük gruplarla ortak metin yazma çalışmaları yaptırılmasının dersin etkililiğini arttıracığı görüşündedir.

Ülper'e (2008) göre hem öğretmenin öğretme sürecinde hem de öğrencilerin öğrenme sürecinde yoğun çaba harcamalarını gerektiren yazma becerisinde en az bilişsel çaba gerektiren sözlüksel düzeyden en çok bilişsel çaba gerektiren metinsel düzeye ulaşabilmelerini sağlamak için birtakım öğretim etkinliklerinin işe koşulması gerekmektedir. Ülper, (2008) Bilişsel Süreç Modeline Göre Hazırlanan Yazma Öğretimi Programının Öğrenci Başarısına Etkisi'ni incelediği çalışmasında öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek için bilişsel süreç yaklaşımına göre hazırlanmış etkinlikler kullanmıştır. Araştırma sonucunda bu etkinliklerin öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmelerinde son derece başarılı oldukları tespit edilmiştir

Karatay (2011b), 4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin öğretmen adaylarının yazılı anlatım tutumlarını ve yazma becerilerini geliştirmeye etkisini incelediği çalışmasında 4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin öğretmen adaylarının yazılı anlatım becerilerini geliştirdiğini ve yazılı anlatıma karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Duman (2005) Türkçe Eğitiminde yazdırma çalışmaları adlı çalışmasında dikte çalışmalarıyla verilecek yazma eğitiminin öğretmenin gerektiğinde amacına uygun metin hazırlayabilmesi için büyük önem taşıdığı üzerinde durur. Sınıfın öğrenme düzeyi, öğretmenin bilgi, deneyim ve becerisine göre değişik amaçlarla kullanılabilecek yazdırma çalışmaları öğrencilerde temel dil becerilerini geliştirmede etkili bir yoldur. Bu çalışmalardan istenen sonucu almak için amacın iyi belirlenmesi, öğrencinin yeteri kadar bilgilendirilmesi, parçanın amaca uygun olup doğru seslendirilmesi ve parçanın amaca uygun olarak öğrencilerle birlikte değerlendirilmesi gereklidir.

Öğretmen adaylarıyla yazma becerisine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı çalışmalarda konunun sınırlandırılmadığı, içeriğin amaca göre oluşturulmadığı, düşüncelerin dağınık olduğu ve metinlere başlık vermede sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda ise bunun aksi yönde sonuçlar elde edilmiş, metinlerin yeterli olduğu, metin olma özelliklerini taşıdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bazı araştırma sonuçlarında da öğretmen adaylarının yazmaya karşı olumlu tutuma sahip oldukları, planlı yazma modellerine göre hazırlanan yazma etkinliklerinin yazılı anlatımda başarıyı arttırdığı ve yazmaya yönelik olumlu tutum geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Metin Bilgisi

Metin kavramıyla ilgili pek çok tanım yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan en çok kabul görenleri Günay (2007) ile Halliday ve Hasan'ın (1976) tanımlarıdır. Bu tanımlarda ortak olan nokta metnin sözlü ya da yazılı olarak üretilen anlamsal birlik olduğudur.

Günay (2007, s. 44-45) metin kavramını "*belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü*" olarak tanımlar. Metin, başı ve sonuyla kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda gelerek oluşturduğu anlamlı yapıdır. Dilsel açıdan metin ise birbirini izleyen sıralı ve anlamlı bütünlükler oluşturan tümceler dizisidir. Bu diziliş yazar tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasında dil bilgisel ulamlar ve metin işleyişine göre yapılır. Kendini oluşturan tümceler toplamından farklı kendine özgü bir bütün olan metin, tümcelerden oluşan değil, tümcelerle gerçekleşen anlamlı bir yapıdır.

Halliday ve Hasan'a (1976) göre metin, dilin kullanımdaki birimidir. Metin, biçimsel değil, anlamsal bir birliktir ve cümlelerden oluşmaz, cümleler tarafından gerçekleştirilir ya da cümleler içinde kodlanır. Metin, sözlü veya yazılı, mensur veya manzum, diyalog veya monolog olabileceği gibi tek bir atasözünden tüm bir oyuna, bir anlık yardım çağrısından bir topluluktaki bütün gün süren bir tartışmaya kadar her şey metin olabilir (Halliday ve Hasan'dan aktaran Coşkun, 2007b, s. 234).

Güneş'in (2013, s. 250) tanımında ise metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılardaki bilgiler tesadüfen değil tam tersine bir düzen içinde metinde yer alır. Metindeki bu yerleştirme işlemi mantıklı bir düzenlemede gerçekleştirilir. Kelime, cümle ve paragraflar rastgele değil, belirli bir düzende, dil bilgisi kurallarına uygun olarak metinde vardır. Bunun sonucunda da anlamlı yapılar ortaya çıkar.

Yılmaz'a (2010, s. 2) göre ise metin kavramı ile ilgili yapılacak dar veya geniş bir tanımda yer alması gereken ifade "*metinleşme sürecini tamamlamış, metinsellik özelliği taşıyan ve 'bağlam' içinde anlaşılabilen/incelenebilen/yorumlanabilen sözlü/yazılı (veya alternatif) dil ürünü*" olmalıdır. Çünkü herhangi bir ürün kendiliğinden metin değildir. Herhangi yazılı bir ürünün metin olabilmesi için bir bağlam içinde anlaşılması ve anlamlandırılması gerekir.

Metinle ilgili tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda şöyle bir tanım yapılabilir: Metin, belirli bir iletişim ortamında üreticisi ve alıcısı olan, sözlü ya da yazılı anlamlı dil birlikleridir. Bu dil birliklerinin metin olması için belirli bir düzende ve üretildiği dilin özelliklerine uygun olması gerekir. Kelime ve cümleler rastgele değil belli bir mantık ve tutarlılık çerçevesinde bir arada bulunmalıdır. Hedef kitlesi tarafından anlaşılır olmalı ve ihtiyacı karşılayacak özellikleri taşımalıdır. Metin üreticisi bir diğer deyişle yazar da metnini bu çerçevede üretmelidir.

Bilinçli olan yazarlar ne yazdığının ve niçin yazdığının, okura seslenirken hangi iletiyi nasıl sunacağını farkındadır. Metinde işledikleri konuya bağlı olarak kendilerine bir yazma amacı belirlerler. Yazıdan alınacak estetik haz yazarın dili kullanabilme yeteneğine, izleksel açıdan tutarlılığı sağlayan üslubuna, konuyu işleme biçimine ve metnin anlam bütünlüğünü sağlayan bağdaşıklık ve dil bilgisi yapılarının metinde yerli yerinde, çelişki oluşturmayacak şekilde doğru kullanılmasına bağlıdır (Karatay, 2010, s. 376). Amacı tam ve doğru bir şekilde dilin kurallarına uygun olarak veren metin okuyucu tarafından daha anlaşılır ve anlamlıdır. Metin oluşturulurken rastgele değil bilinçli bir süreç izlenmelidir. Bu süreçte de okura bir mesaj ulaştırılmaya çalışılmalıdır.

Yazarın metinle vermek istediği anlam her zaman okur tarafından algılanan anlam olmayabilir. Metnin üretim ve algılama koşulları (metnin yazıldığı tarih, yazarın bulunduğu toplumsal yapı, tarihsel dönem, yazarın bağlı olduğu dinsel ya da siyasal ideoloji gibi yazarla ve metnin yazıldığı dönemle ilgili tüm bağlamları) metni anlamlandırma sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır. (Akbayır, 2010, s. 11). Her metin yazıldığı dönemde ve okunduğu toplumda farklı anlamlar taşır. Okur metinden alacağı mesajı kendi değerleri ölçüsünde şekillendirir. Bu değerler inanç, toplumsal yaşayış, dönemin kabul gören ideolojileri ve bireylerin özel yaşantılarıdır. Doğal olarak her metin okuyucunun metinden alabildiği ölçüde iletisini alıcısına ulaştırabilmiş olur.

Metinler rastgele ya da birdenbire üretilmiş yapılar değildir. Metin üretmenin evreleri vardır. Bu evreler amaç tespiti, konuyu seçme ve sınırlandırma, iletiyi belirleme, düşünceleri oluşturma, düzenleme, söylem tasarımı, kavram ağını kurma, dilsel gösterenleri seçme, metin düzeyinde dilsel kodlamaya geçiş, seslenme/yazma, yazılanları denetlemedir (Akbayır, 2010, s. 191). Bu aşamalar açıklanacak olursa yazar metin üretme sürecinde öncelikle okura vermek istediği mesajını belirler. Bu mesaj metnin amacıdır. Metin bu amaca göre şekillendirilir. Bir diğer önemli aşama konu belirlemedir. Amaç bir

konu içinde belirli düşünceler çerçevesinde dilsel özellikler kullanılarak hedef kitlesine ulaştırılır.

Bamberg'in (1983) belirttiğine göre yazılı olarak üretilecek bir metnin taşınması gereken özellikler ise şöyledir: konuyu tanımlamak, konuyu değiştirmemek ya da konu dışına çıkmamak, bağlamı ya da durumu belirleyerek okuru yönlendirmek, ayrıntıları (örnekleri) metin boyunca bir plana göre düzenlemek, bağdaşıklık ilişkilerini kurmak, metni bir sonuç bölümüyle bitirmek, metnin akışını bozacak dil bilgisel ya da mekanik hata yapmamak (Bamberg'den aktaran Ülper, 2011a, s. 72). Metin üretiminde dikkat edilmesi gereken bu özellikler metnin tutarlı ve metinsellik ölçütleri çerçevesinde oluşturulmasında önemlidir. Dilsel ve anlamsal açıdan kabul edilebilir bir metin sınırları belirlenmiş, iletisi olan, dilsel öğelerin anlamlı ilişkiler çerçevesinde bir araya geldiği yapılardır.

Metin Türleri

Metin kavramıyla birlikte akla gelen bir diğer konu metin türleridir. Metin türleriyle ilgili farklı tasnif ve değerlendirmeler yapılmıştır. Günay (2007) metinlerle ilgili sınıflamasında tip ve tür kavramları üzerinde durur. Metin tiplerini anlatsal, betimleyici, söyleşimsel, söz bilimsel, kanıtlayıcı, açıklayıcı, buyrumsal, önceden haber verici ve üstün metin tipleri olarak belirtir. Metin türünün kişinin beğeni ve alışkanlıkları ve halkın genel beklentisi ile ilgili bir tanımlama olduğunu belirten Günay'a göre metin türleri özyaşamöyküsel, öğretici, işsel, mektup, aytamlıkla ilgili, polemik, olağanüstü düşlemsel, destansı, romanesk, ağılatısal, gülmece ve dramatik metin türleridir.

Metin türleriyle ilgili bir diğer tasnif Hoey'in (1984) çalışmasıdır. Hoey, problem-çözüm metinlerini romanlar, kısa hikâyeler, bilimsel söylem ve reklam metinleri bağlamında; genel-özel metinleri bilimsel metinler, romanlar ve şiirler olarak; editöre mektup ve şiiri de karşılaştırmaya dayalı metinler bağlamında tanımlamıştır (Hoey'den aktaran Paltridge, 1996, s. 239).

Aytaş (2006) ise edebi türleri şiir, anlatı türleri ve düşünce türleri olarak üç başlıkta inceler. Şiir türünde metinler kendi içinde lirik, pastoral, didaktik, epik, dramatik şiir olarak beşe ayrılır. Aytaş'ın anlatı türleri başlığı altında ele aldığı masal, destan, halk hikâyeleri, tiyatro, hikâye ve roman olaya dayalı üretilen metinlerdir. Bu tasnifte düşünce türleri başlığı altında ise makale, deneme, söyleşi ve eleştiri değerlendirilir.

De Beaugrande ve Dressler'in (1981) metin türleriyle ilgili yaptığı tasnifte geleneksel olarak oluşturulan üç metin türü (betimleyici, tartışmacı ve hikâye edici metin) üzerinde durulmaktadır. Bu tasnifte betimleyici metinler içinde nesne ve durumlardan oluşan metindeki kontrol merkezlerinin boşluklarına ait bilgileri zenginleştirmek için kullanılır. Bu tür metinlerde varlık veya durumların nitelikleri, durumları, örnekleri, özellikleri gibi kavramsal ilişkiler sık sık kullanılır. Tartışmacı metinler ise inanç ve düşünceleri doğrular, yanlış, olumlu-olumsuz gibi şekillerde değerlendirmek veya kabulünü sağlamak amacıyla kullanılır. Bu tür metinlerde sebep, önem, irade, değer, karşıtlık gibi kavramsal ilişkiler sık sık kullanılır. Öyküleyici metinler ise, aksiyon ve olayların belirli bir sıra içinde düzenlenmesi için kullanılır. Bu tür metinlerde amaç, sebep, imkân, zaman yakınlığı gibi kavramsal ilişkiler sıklıkla kullanılır (De Beaugrande ve Dressler'den aktaran Coşkun, 2005, s.106).

Metinleri yazılış amaçları bakımından kullanmalık metinler ve kurmaca metinler olarak ikiye ayran görüşe göre kullanmalık metinler, bilgi ve haber iletme amacını taşıyan, gerçek durumları değiştirmeden ifade eden gazete haberi, yemek tarifi gibi metinlerdir. Kurmaca metinler ise yazarın yeniden düzenleme, seçme ve sıralama yapmak suretiyle, hayatı ve dili yeniden kurarak vücuda getirdiği, şiir, hikâye, roman gibi metinlerdir (Yılmaz, 2010, s. 6)

Metin türleriyle ilgili yapılan bir başka tasnif ise bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türleridir. İçinde deneme, makale, vb. türlerin yer aldığı metinler bilgilendirici; hikâye, roman, vb. türleri içeren, olaya dayalı metinler öyküleyici; nesir dilinden farklı bir dil benimseyen metinler de şiir olarak sınıflandırılmaktadır (Çeçen, 2011, s. 132)

Metin türleriyle ilgili genel bir tasnif yapıldığında bilgilendirici, öyküleyici ve şiir başlıkları ön plana çıkar. Bilgilendirici metinler belli bir düşünce çerçevesinde oluşturulmuş, bir konuda bilgi veren, görüş belirten ya da kanıtlama çabası güden metinlerdir. Makale, deneme, eleştiri, fıkra bu türden metinlerdir. Öyküleyici metin ise gerçek ya da hayal ürünü bir olay çerçevesinde ele alınan yazılardır. Hikâye, masal, efsane, vb. yazılı anlatım ürünleri bu türe girer. Şiir ise dilin olanakları kullanılarak, estetik bir üslupla ele alınan bilgilendirici ve öyküleyici metin türlerinden farklı bir dille üretilen metinlerdir.

Metinsellik Ölçütleri

Gerek öğretim ortamlarının gerekse günlük hayatın vazgeçilmez öğelerinden biri de metinlerdir. Metin bir bütün olarak değerlendirildiğinde birtakım özellikleri taşıması gerekir. Bu özellikler metnin kabul edilebilirliğini ve kullanılışlığını etkileyen önemli unsurlardır. Bir metin üretilirken bu özellikler dikkate alınmalıdır.

Yazma etkinliği sadece duygu ve düşüncelerin yazılı olarak dile getirildiği bir süreç olarak görülmemeli, bu etkinlikte metinsellik ölçütlerinin yazarı ilgilendiren boyutları da dikkate alınmalıdır. Yazma eğitiminde ve metin incelemelerinde metinsellik ölçütlerinden yararlanılmalıdır (Çeçen, 2011, s. 139). Yazma sonucu ortaya çıkan metin, metinsellik ölçütlerini sağladığı oranda kullanışlıdır. Bir metnin taşıması gereken ölçütler bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, bilgilendiricilik, metinlerarasılık, duruma uygun olma ve kabul edilebilirlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bağdaşıklık

Bir yazının metin olmasını sağlayan metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümünü belirten bağdaşıklık (Günay, 2007, s. 71), De Beaugrande ve Dressler'e (1981, s. 3) göre metinselliğin ilk ölçütüdür. Metnin yüzey yapısındaki bileşenlerin dil bilgisel ilişkilerine dayanır ve bu ilişkilerin ortaya çıkardığı tüm kullanımlar bağdaşıklığın kapsamına girer (De Beaugrande ve Dressler'den aktaran Çeçen, 2011, s. 135) Bağdaşıklık metindeki kelime ve cümlelerin bir silsile halinde dilbilgisel ilişkiler yoluyla birbirine bağlanma durumudur (Coşkun, 2007b, s. 236). Metindeki her bir ögenin yorumunun bir başka ögeye bağlı oluşunu açıklayan bağdaşıklık metinselliğin iki temel ölçütünden biri sayılmaktadır (İşeri, 2011, s. 94).

Tutarlılık

Metnin derin yapısındaki anlamsal ilişkiyi ifade eden tutarlılık, *"metindeki bilgilerin belli bir birlik ve bütünlük içinde zihinde anlamsal olarak bir şema yaratması, canlanması, metinde işlenen konu etrafında adeta kalıplaşarak şekil alması"*dır. Tutarlılık, metni oluşturan kelime, cümle ve paragraflar arasındaki konu ve ana düşünceye ilişkin oluşturulan anlatım planının anlamsal bütünlüğüdür (Karatay, 2010, s. 375). Ele alınan konu etrafında mantıklı bir çerçevede gelişen metin anlamsal bütünlüğü sağlayarak metin

olma kriterlerinden tutarlılığı sağlamış olmaktadır. Tutarlılıktan hareketle yapılacak bir metin tanımında "*Metin, bütün yanları ile birbiriyle tutarlı olan dizgesel bir biçimin düzenlenişi*" ifadesine yer verilebilir (Günay, 2007, s. 116).

Metindeki anlamsal-mantıksal uyum, yani bütünlük olan tutarlılığın olmadığı metinlerde düşünceler kopuk kopuk kalır ve metinden anlam çıkarmak mümkün olmaz. Anlatımın akışını bozan cümleler ve konu gelişimine uygun olmayan sözcükler bir metni tutarsız kılan unsurlardandır (Akbayır, 2010, s. 199). Metnin derin yapısıyla ilgili olan tutarlılık metnin yüzey yapısında cümleler arasındaki anlamsal ilişkilerle sağlanır. Yüzey yapıda anlamlı birlik oluşturan yapılar derin yapıda metnin tutarlılığını sağlar.

De Beaugrande ve Dressler'e (De Beaugrande ve Dressler'den aktaran Coşkun, 2005, s. 101) göre tutarlılık (coherence), sadece metne bağlı bir özellik değildir; tutarlılığın ortaya çıkmasında okuyucunun yaşadığı bilişsel süreçler de etkilidir. Metin tek başına bir anlam ifade etmez; metnin anlamı, metinsel bilgi ile okuyucunun bilgi birikiminin etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Bir arada anlatılan olay ve durumlar, tutarlılıkla ilgili zihinsel süreci harekete geçirir. Coşkun'un (2007b, s.248) da belirttiği gibi okuma sürecinde her metin, içinde barındırdığı çeşitli kodlamalarla okuru bir yolculuğa çıkarır. Okuyucu bir yandan metindeki kodlamaları çözümler, bir yandan o ana kadar okuduklarından bir bütün oluşturmaya çalışır. Aynı zamanda okuyucu okuduklarından yola çıkarak metnin henüz okumadığı bölümleri hakkında çeşitli tahminler yürütür. Bunları yaparken okuyucu metnin bölümleri arasındaki ilişkileri kuramazsa, metin anlamsız ve mantıksız hale gelir.

Tutarlı bir metnin taşıması gereken özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz (Coşkun, 2005, s. 105; Günay, 2007, s. 117-121):

1. Tutarlı bir metinde başta anlatılanlarla daha sonraki bölümlerde anlatılanlar arasında bir bütünlük bulunur. Metnin farklı yerlerinde birbiriyle çelişki oluşturan ifadeler yer almaz.
2. Tutarlı bir metinde tema, konu (izlek), kişiler ve olaylarda süreklilik vardır.
3. Tutarlı bir metnin merkezinde bir konu vardır, diğer ayrıntılar bu konuyla ilişkileri oranında metinde yer bulurlar.
4. Tutarlı bir metinde verilen her yeni bilgi daha önce söylenenlerle ilgilidir ve onlara katkı sağlar.
5. Tutarlı bir metinde daha önce söylenenlerin gereksiz yere tekrarlanması söz konusu değildir.

6. Metinde söylenen her şey tek başına bir işlev görmektedir. Metindeki her birim metinden çıkarıldığında bir eksikliğe yol açabilecek düzeyde metnin ayrılmaz bir parçasıdır.
7. Tutarlı bir metinde kullanılan üslûp, anlatım tarzı, metnin türü arasında metin boyunca devam eden bir uyum söz konusudur.
8. Tutarlı bir metinde anlamsal olarak da tutarlılık vardır. Başta söylenilen bir şey metnin sonunda tam karşıtı bir duruma dönüşmüşse burada anlamsal olarak tutarsızlık vardır.

Tutarlı bir metinde giriş bölümünde sonuca kadar metnin her bir ögesinin birbiriyle anlamsal birlik sağlaması gerekir.

Amaçlılık

Amaçlılık, yazarın bir metinde okuruna iletmek istediğı mesajı ortaya koyabilmesi olarak tanımlanabilir (Çeçen, 2011, s. 136; Coşkun, 2005, s. 45-46). Bir metin oluşturulmadan önce yazarının belirlediğı bir amaç olmalıdır. En basit şekliyle bu amaç "*Ben bu metinde bu metni okuyan kişilere ne anlatmaya çalışıyorum.*" sorusunun cevabıdır (Çeçen, 2011, s. 136). Yazar ya da sanatçı tarafından düzenlenen bir metnin, belli bir amaca yönelmesi, yani rastlantısal olmaması gerekir. Çünkü metin kurma bu amaçlılık doğrultusunda ele alınır (Akbayır, 2010, s. 200).

Sözler düşünceyi somutlaştırırken sınırlandırır. Bu bakımdan dilsel ürünler kendi başlarına her şeyi ifade etmeye yetmez. Dilsel ürün, içinde bulunduğu ortama, zamana ve kişilere göre farklı anlamlar kazanabilir. Buna göre çok farklı amaçlarla oluşturulabilen metinlerin gerçek anlamda bağdaşık ve tutarlı olması için okuyucunun yazarın amacını doğru belirleyebilmesi gerekmektedir (Coşkun, 2005, s. 45-46).

Bir bildiriği üreten özne, ürettiğı bildirisi ile alıcı üzerinde belirli bir etki yaratmayı amaçlar. Yani her vericinin bir niyeti vardır. Bu da metnin, iletişim boyutu ile ilgili bir saptamadır. Jean Paul Sartre'ın deyişiyile "*İnsan bazı şeyleri söylemeyi seçtiğı için değil, onları belli bir biçimde söylemeyi seçtiğı için yazardır*". Yazarın belli bir biçimde söylediğı bildirisinin de bir amacı ve belirli bir hedef kitlesinin olması gereklidir. (Günay, 2007,s. 124)

Bilgilendiricilik

Bilgilendiricilik, "*Metnin, okuyucuya daha önce bilmediği bilgiler sunmasıdır.*" (Çeçen, 2011, s. 137). Metindeki yeni bilgilerin çokluğu metnin anlaşılmasını zorlaştırabilirken eski bilgilerin çokluğu da metnin anlaşılma düzeyini arttırdığı halde metne değer kaybettirebilir (Coşkun, 2007b, s. 239). Sonuç olarak bir metinde okuyucuya sunulan yeni bilgilerin ölçülü olması, gereğinden az veya çok olmaması gerekir.

Metinlerarasılık

Metinlerarasılık kavramını ilk kez ortaya atan Kristeva'ya göre "*Her metin bir alıntılar mozaigi gibi oluşur, her metin kendi içinde bir başka metnin eritilmesi ve dönüşümüdür.*" (Kristeva'dan aktaran Aktulum, 1999, s. 40-41). Kristeva için metinlerarasılık yazarın sosyal metin içinde yer alması ve sosyal metnin yazarı dönüştürme düzeneğidir. Bir metin tek bir yazarın ürünü değil başka metinlerle ilişki içinde olduğu için birçok yazarın ürünüdür (Ögeyik, 2008, s.22). Bir metin üreticisinin diğer metinlerden edindiklerinin zihinde bir araya getirilmesi sonucu oluşur. Doğal olarak metin farklı kaynaklardan beslenir.

Duruma uygun olma

Duruma uygun olma, metnin konusu, hitap ettiği kitle, ulaşmak istediği amaç ve metin türüne uygun düşecek şekildeki anlatımıdır. Metin oluşturmadaki temel amaç bir mesajın başka kişilere ulaştırılmasıdır. Bu mesajın etkili biçimde ulaştırılması için başvuru yollardan biri de metinler arası ilişkiler kurmaktır. Örneğin bir düşünceyi açıklarken o düşünceyi destekleyici bir hikâye anlatmak, metne bir şiiri, bir özdeyişi veya bir atasözünü katmak bu amaçla gerçekleştirilen metinler arası bir eylemdir (Coşkun, 2005, s. 47-48).

Kabul edilebilirlik (ikna edicilik)

Kabul edilebilirlik yazarın amacı ortaya koyduktan sonra düşüncesini hedef kitleye uygun şekilde açık ve anlaşılır delillerle ortaya koymasıyla ilgilidir (Çeçen, 2011, s. 137; Coşkun, 2007b, s. 237). Her okur bir metni kendi kültürü ve toplumsal gerçekleri ile yorumlayıp anlamlandırır. Her metin için toplumlara, kültürlere, dönemlere, hatta kişilere göre farklı

bir ikna edicilik düzeyinden bahsedilebilir. Metnin ikna ediciliği "bilimsel gerçeklik" değildir. Okuyucunun gerçekliği algılama biçimi her metnin kendi düzleminde farklıdır. Bir masalda anlatılan olağanüstü kişiler ve olaylar okuyucu açısından kabul edilebilir olurken bu unsurlar bir gazete haberinde kullanıldığında ikna edicilik bakımından aynı başarıyı göstermez (Coşkun, 2007b, s. 237; Günay, 2007, s. 130) Burada yazarın niyeti ve metnin kabul edilebilirliği arasında bir ilişki görülür. Metnin yazılış amacı, metinde sunulan ifadelerin kabul edilebilirlik durumunu belirlemektedir. Amaç, okuyucuyu bir konuda bilgilendirmekse düşüncelerin evrensel ve bilimsel gerçekliğe uygun olması beklenir, aksi bir durumda metin, okur tarafından değersiz görülür. Yazar, okuyucunun hayal dünyasına yeni ufuklar açmak, onda yeni duygular uyandırmak niyetindeyse kullanılan ifadelerin gerçeklikten uzak oluşu yadırganamaz. Hatta okur, metinden zevk alır. Dolayısıyla her metnin amaç gibi kabul edilebilirlik yönüyle de bağlamdan ayrı düşünülmemesi ve değerlendirilmemesi gerekir (Çeçen, 2011, s. 137).

Türkçe Öğretiminde Metin

Birey çevresiyle iletişim kurmaya başladığı bebeklik yıllarından itibaren sözlü bir dille karşılaşır. İlerleyen yıllarda örgün eğitimle birlikte okulöncesi dönemde sözlü anlatım ürünü, ilkokulla birlikte de yazılı anlatım ürünü olarak metinlerle karşılaşan birey okuma, anlama ve üst düzey düşünme becerilerini metinler aracılığıyla edinmeye başlar. Öğrenciler açısından bütün derslerde önemli birer öğrenme aracı olmasına rağmen özellikle Türkçe öğretiminde en önemli ders materyali metinlerdir. Bir metinde bilgilerin yanı sıra kişisel görüşler aktarılıp sorular sorulabilir, istekler dile getirilip eğlenceli konulardan bahsedilebilir (Searle, 1979, s. 1210).

Büyük ölçüde kitaplara dolayısıyla da metinlere dayalı olan Türkçe öğretiminde okumanın, inceleyerek yazmanın hatta dinleme eğitiminin ana malzemesi ders kitaplarıdır (Özbay, 2006, s. 170). Türkçe öğretiminde en etkili araç olan öğretmen için ders kitabı ve bu süreçte bireyi etkileyen, ona bilgi ve davranış kazandıran metinler önemli birer araçtır (Duman, 2002, s. 148). Metinler yoluyla yapılan ana dili eğitiminde öğrencilere gerekli beceriler farklı türlerdeki metinler aracılığıyla kazandırılır (Temizkan, 2012, s. 134). Türkçe öğretiminde kazandırılması hedeflenen bilgi, davranış ve değerler metinler aracılığıyla verilir. Dil bilgisi konusunun öğretiminden, günlük hayatta kullanılabilecek basit bir yaşam tecrübesine kadar her bilginin öğretiminde metinler kullanılabilir.

Dil öğretiminde özellikle de Türkçe öğretiminde metinlere dolayısıyla da ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Dil öğretimi yapılırken öğretmenlerin kullanacağı tüm yöntemleri, sınıf etkinliklerini, cevap anahtarlarını ve ünite değerlendirmelerini içeren ders kitapları kullanılır. Öğretmenler için de zaten elde hazır olan ders kitaplarını takip etmek zor değildir. Ancak öğretmenler ders kitaplarındaki uygulama türlerinin bilincinde olmalı ve dengeyi sağlamak için gerçek yaşam durumları, problem çözme becerileri, etkin dil kullanımı, iletişimsel beceriler gibi özellikleri olan ek ders materyalleri de kullanabilmelidir (Gómez-Rodríguez, 2010, s. 339). Ders kitabı olmadan dil öğretiminde başarıya ulaşamayacağı için sürecin etkililiğinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Dolayısıyla başarılı bir öğretim süreci için öğretmenin hem ders kitabını hem de kitap dışındaki materyalleri etkili bir şekilde kullanması gerekir.

Türkçe eğitiminin temel amacının bireylerin sosyalleşmesini, içinde yaşadığı toplum ve aileye uyumunu sağlamak olduğu düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarına seçilen metinlerin bu amacı gerçekleştirmeye yardım edecek nitelikte olması gerekir (Duman, 2002, s. 151). Metinler toplumsal değerlere önem vermeli, içinde yaşanılan çevrenin inanç ve geleneklerini yozlaştırmayan, örnek insan yetiştirmeye yönelik içerikle zenginleştirilmelidir.

Metinler aracılığıyla öğrencilere birtakım bilgiler verilip değerler kazandırılırken temel dil becerileri de geliştirilir. Bugün eğitim sistemimize temel oluşturan yapılandırmacı yaklaşım metni amaç olarak değil öğrencinin öğrenmesine katkıda bulunacak bir araç olarak kabul eder. Bu yaklaşıma göre metindeki bilgiler, öğrenciye ezberletilmemeli, bilgiler derinlemesine incelenmelidir. Öğrencide dil ve zihinsel beceriyi geliştirmek amacıyla metnin anlamını bulma, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma, yorumlama, çözümleme, değerlendirme, vb. işlemler yapılmalıdır. Bu süreç metni anlama, inceleme, seçim yapma, bir karara varma, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel etkinlikler gerektirir. Bu etkinlikler öğrencide dil ve zihinsel becerileri geliştirir (Güneş, 2007, s. 216-217). Dil becerileri ve zihinsel açıdan gelişen öğrenciler metinleri anlama ve yorumlamada başarılı olurlar.

Türkçe derslerinde öğrencilerin kavrama becerilerini geliştirmek için öyküleyici, bilgilendirici, şiir türünde metinler kullanılır. Farklı anlatım biçimindeki bu metinlerle öğrencilerin diğer derslerde karşılaşacakları öğrenme metinleriyle baş etmeleri ve edebiyata karşı ilgi duymaları amaçlanır. Öğrencilerin metinleri kavrama becerilerini

geliştirmek için tartışmacı, ikna edici, doğrudan bilgi verici metinler; dili etkin kullanabilme gücünü geliştirmek için şiir, öykü, masal, fıkra gibi yazınsal metinlerden de yararlanılır (Karatay, 2013, s. 235). Öğrenciler her türden metinle karşılaşarak dilin kullanım olanaklarını görür ve kendisi de dili etkili kullanma yeterliğine ulaşma adına önemli bir ilerleme kaydeder. Bu süreçte karşılaşılan metinlerin dil zenginliğini taşıdığı oranda olumlu etkisi vardır.

Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin Türk kültürünün zenginliği olarak kabul edilen atasözleri ve deyimler gibi dil yapılarını içermesi önemlidir. (Özbay, 2010c, s. 139). Bu yapıların kullanım olanakları ve taşıdığı anlam zenginlikleri içinde bulundukları metin bağlamında verilir. Nitekim Türkçe öğretiminin en eski ve en etkili kaynaklarından olan Divan-ı Lügati't Türk'te yer alan metinler incelendiğinde kelime ve kuralların açıklanmasında metin örneklerinin de verildiği, eserde neredeyse her bilgi, her kuralla ilgili dörtlülük, atasözü, deyim, cümle gibi metin örnekleri olduğu ve kelimelerin cümle içinde kullanılarak öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir (Duman, 2013, s. 74). Dille ilgili öğretilecek her ögenin metin bağlamında kullanımının verilmesi ve örneklendirilmesi metinlerin dil öğretiminde önemli birer araç olduğunun açık delilidir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler hem dil bilgisi ve becerisinin hem de fikir ve bilgi bütünlüğünün öğrencilere tam anlamıyla kazandırılmasında kullanılacak en önemli araçlardır. Türkçe dersinde metinler üzerinde yapılan her türlü etkinlik (hikâye çözümleme, anı, masal anlatma, metin oluşturma vb.) öğrencilere değerleri iletmek için doğal ortamlar oluşturur (Ekinci Çelikpazu ve Aktaş, 2011, s. 421). Öğrenci metinler aracılığıyla kendini doğal bir ortamda hissettiğinde verilmek istenen değerleri ve kazanımları farkında olarak ya da farkında olmadan kazanmış olur.

Öğretmenlerin derslerinde belli metin yapılarını kullanma ile ilgili kaygıları vardır. Bunlardan birincisi seviyeye uygun hazır metinleri aramak için zamanlarının olmaması, ikincisi metin öğretimiyle ilgili derslerin nasıl yapılandırıldığını gösteren bilgiye sahip olmamalarıdır (Read, Reutzel ve Fawson, 2008, s. 214). Bu noktada da ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir. Diğer bütün derslerin yanında Türkçe dersinin en önemli öğretim materyali olan ders kitaplarının niteliği önemlidir. González (2006) ders kitaplarının üç ana nedenden dolayı kullanılması gerektiğini belirtir: görünüşte para ve zamandan tasarruf için bir seçenektir. Öğretmenin açıklamalarından daha etkili olabilecek resim, grafik gibi materyalleri ve sınıfa getirilmesi zor olabilecek tüm nesne çeşitlerini

içerir (González'den aktaran Gómez-Rodríguez, 2010, s. 332). Bu kitapların öğrencilere kazandırılması için hedeflenen beceri ve kazanımları verecek donanımda olması gereklidir. Bu kitaplar öğretmeni metin arama kaygısından kurtarmalıdır.

Araştırmacılar ders kitabı kullanmanın olumlu ve olumsuz yönleriyle ilgili birtakım düşünceler ortaya koymuşlardır (Richards, 2012, s. 1; Ansary ve Babaii, 2002). Bu olumlu ve olumsuz yönler kısaca şöyle özetlenebilir:

Ders kitabı kullanmanın olumlu yönleri:

1. Programın yapısını ve uygulamalarda izlenmesi gereken yolu gösterir.
2. Derste izlenecek yolla ilgili yönergelerde birliktelik sağlar.
3. Öğretimin kalitesini korur.
4. Çeşitli öğrenme kaynakları sunar.
5. Öğrenme malzemesinin üretimi yerine öğretmeye vakit ayırmayı sağlayarak öğretmene zaman kazandırır.
6. Etkili dil kullanımı ve öğrenme girdileri sağlar.
7. Deneyimsiz öğretmenlere rehberlik eder.
8. Görsellik sağlar.
9. Programı zamanlayan ve düzenleyen bir çerçevedir.
10. Öğrenenlerin gözünde ders kitabı yoksa amaç da yoktur. Ders kitabı öğrencilere dersin ciddiye alınması gerektiğini gösterir.
11. Hazır metinler ve öğrenme görevleri sağlar.
12. Öğrenme materyallerinden en ucuz olanıdır.

Ders kitabı kullanmanın olumsuz yönleriyle ilgili düşünceler ise şöyledir:

1. Yapay, teorik ve üst bir dil kullanılır.
2. İçerik uygun olmayabilir.
3. Her öğrenci grubunun beklentilerine cevap vermeyebilir.
4. Öğretmenin yaratıcılığını sınırlayabilir ve niteliğini düşürebilir.
5. Pahalı olabilir.
6. Konular herkesin ilgisini çekmeyebilir ve herkes için ilginç olmayabilir
7. Doğası gereği her düzeydeki öğrenme stillerine ve stratejilerine hitap etmez.

Ders kitaplarında yukarıda belirtilen olumsuz özellikler olduğunda problemi çözmek öğretmenlere düşmektedir. Öğretmen öğrenciye uygun olmadığını düşündüğü bir metin olduğunda öğrenme-öğretme sürecine müdahale ederek bu açığı kapatabilmelidir.

Ülkemizde ilkokul ve ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitapları incelendiğinde, çoğunda birtakım yetersizlikler ve gereksiz tekrarlar olduğu görülmektedir. Eğitim ortamlarında kullanılan basılı materyallerin, üst düzey öğrenme, öğrenci ilgi ve dikkatinde sürekliliği gerçekleştirci "seviye, bilişsel sınıflama, fiziksel düzen, tahmin, soyutlama, soru, materyal örgütlenişi" ilkeleri dikkate alınmadan hazırlandığı üzerinde sıkça durulmaktadır (Özbay, 2010d, s. 160). Türkçe ders kitapları her şeyden önce metin çeşitliliği açısından kısıtlıdır. Daha çok hikâye türündeki anlatısal metinlere ve estetik anlayıştan yoksun basit şiir/şiirciklere, zaman zamanda söyleşimsel metinlere yer verildiği görülmektedir. Çalışma kitapları incelendiğinde de durum aynıdır. Etkinlikler incelendiğinde metin çalışması kavramının olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla birbirinden kopuk ve bilişsel işleme düzeyi çok düşük etkinliklerle öğrencilerin dil gelişimini sağlamak mümkün değildir (Yağmur, 2011, s. 210). Öğrenci düzeyine uygun kaliteli metinlerin ve bu metinleri anlamaya dönük etkinliklerin yetersizliğinin altında elbette eğitim seviyesine uygun metin yazma çalışmalarının yeterli olmaması yatmaktadır. Duman'ın (2010, s. 286) da üzerinde durduğu gibi ülkemizde yakın zamana kadar *çocuğa göre/çocuk için* edebiyat olup olamayacağı tartışılmış, yaş gruplarına ve eğitim programlarına göre metin yazma/kullanmanın önemi yeni yeni kabul görmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak edebî açıdan gayet iyi olsa da programa ve seviyeye uygunluk açısından anılan nitelikleri taşıyan orijinal metin, yazık ki yok denecek kadar azdır.

Ders kitaplarındaki metinler içyapı olarak incelendiğinde birtakım sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Metinlerin öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi yönünden eksik olduğu, nicelik ve nitelik boyutları açısından belirli bir sisteme sahip olmadığı görülmüştür. Metinlerdeki toplam kelime sayısı, farklı kelime sayısı, kelime sıklığı, genişlik, derinlik ve ağırlık kavramları yönünden belirsizlik söz konusudur (Onan, 2013, s. 124-125). Bu sorunlar derste metinle öğrenme başarısının sağlanmasında problemler yaşanmasına sebep olmaktadır.

Kırkkılıç ve Maden (2010, s. 479-480), 2005 müfredatına göre hazırlanan ders kitaplarındaki metinlerin öğrenci seviyesi dikkate alınmadan seçildiğini belirtir. Bazı metinler problemler taşımaya rağmen öğrencileri derse motive edip derse katılımını sağlasa da bazı metinler öğrencilerin okul ve öğrenime karşı olumsuz bir tavır içine girmesine neden olmaktadır. Çünkü öğrenci metindeki kahramanla bir bağ kurarak kendini onun yerine koymakta veya metindeki düşüncüyü kabul ederek bu düşünce doğrultusunda

bir tavır sergilemektedir. Bu açıdan bakıldığında yanlış metin seçimi olumsuz öğrenci tavrı demektir.

Öğrenciye hitap edecek metinlerin kendi kültürel bağlamından izler taşıması önemlidir. Öğrencilerin kültürel anlayışları ve dil bilinçlerini geliştirmek için ders ortamlarında edebi metinlerle öğrenme fırsatları sağlanmalıdır. Ayrıca, öğrenme sürecinde duygularını ortaya koyma yetenekleri geliştirilmelidir. Öğretmenler ilginç ve etkili yollarla sınıfa rehberlik edebilecek yetenekteyse ve dersi iyi planlayabiliyorsa dil öğretiminde edebi metinler kullanılabilir. Kısa bir hikâyeyle öğretmenler dilsel ürünleri kullanarak önce öğrencilerin dil bilgisi hakkında bilgi edinebilir ve dil bilgisini temel alarak konuşma ve yazma gibi diğer dil becerilerinin uygulamasını yaptırabilir. Derslerde ve dil becerilerinin geliştirilmesinde edebi metinlerin ağırlıklı olarak kullanılması edebiyatın ne kadar önemli olduğunun ortaya konulmasında da itiraz edilemez bir yoldur (Thom, 2008, s. 121-125). Kaliteli edebiyat ürünleriyle hem öğrencilerin dil gelişimini takip etmek kolay olur hem de öğrenciler başarılı metinlerle karşılaşma fırsatı bulur.

Metinlerin öğretim sürecinde kullanılma amacı dil öğretim yaklaşımlarına göre değişmektedir. Güneş, (2013, s. 252-257) yaklaşımlara göre metin anlayışlarını değerlendirmiştir. Buna göre geleneksel yaklaşımda dil öğretim sürecinde metin amaç olarak ele alınmış, metinlerin edebî biçimine ağırlık verilmiş ve derinlemesine incelenmiştir. Metin incelemesinde anlam üzerinde durulmamış, klasik büyük yazarların sözleri taklit edilerek dil öğretimi yapılmıştır (Cohen, Mauffrey, 1990'dan aktaran Güneş, 2013). Davranışçı yaklaşımda ise edebi metinlerin yerine öğrenci, öğretmen ve kitap yazarı tarafından üretilmiş metinler kullanılmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımda metinler, dil öğretiminin doğrudan aracı değil, ikincil öğesidir. Bu amaçla da kitaplarda iletişim amaçlı metinlere ve seçilmiş bazı diyaloglara yer verilmiştir. Bilişsel yaklaşımda ise dil öğretiminde özgün metinlere yer verilmektedir. Özgün metinler dil öğretimi için hazırlanmamış, fakat konuşma, kendini ifade etme, öğrenilen kelime ve dil bilgisi kurallarını uygulamaya veya hayata aktarmaya yardımcı işitsel, görsel ve yazılı dokümanlardır. Bu metinler dil öğretiminden çok iletişim amaçlı üretilmiş veya seçilmiş metinlerdir. Yapılandırmacı yaklaşımda metin olmadan hiçbir iletişim olmaz. Dil öğretim sürecinde ve sosyal yaşamda metinlerin değişik işlevleri vardır. Bu işlevleri yerine getirmek için öğrencilere özgün ve özel olmak üzere iki tür metin verilmelidir. Özgün metinler dil öğretmeden çok iletişim amacıyla kullanılmak için hazırlanmıştır. Özel metinler ise dil öğretiminde kullanmak için hazırlanmıştır. Dünyada dil öğretiminde

kullanılan metinler tarihsel süreç içinde değerlendirildiğinde her yaklaşımın amaçlarına ulaşmak için metinlerden farklı biçimlerde yararlandığı ve farklı metinler kullandığı görülmektedir. Bu yaklaşımlardan bazıları metinlerle ana kültürü vermeyi amaçlarken bazıları da amaçlanan kültüre yönelik çalışmalar yapmaktadır. Son yıllarda ise edebi metinler daha az kullanılmakta bunun yerini edebi olmayan metinler almaktadır. Günümüzde de yapılandırmacı yaklaşımla birlikte özgün ve özel metinler öne çıkmakta, dil öğretim sürecinde metinle öğrenmeye geçilmektedir.

Ders kitaplarındaki mevcut metinlerdeki eksiklikler ve yapılandırmacı yaklaşımın metinle öğrenmeye ağırlık vermesi öğretmenlere önemli görevler yüklemektedir. Öğretmenler ders kitapları aracılığıyla öğrencilere sunulan metinlerin eksik ve yanlış yönlerini tespit edebilecek, gerektiğinde müdahalede bulunacak ve ihtiyaç duyduğunda kendisi metin üretebilecek yeterlikte olmalıdır.

Öğretim Materyali Olarak Metinlerin Nitelikleri

Türkçe öğretiminin en önemli öğretim materyali olan metinlerin programa ve kazanımlara uygunluğu önemlidir. Metinlerin öğrencilere toplumsal değerleri kazandıracak, dil bilinci aşılayacak ve dilin kullanım olanaklarını sezdirecek nitelikte olması gerekir. Özbay'ın (2006, s. 171) da üzerinde durduğu gibi ders kitaplarında bulunan metinler vasıtasıyla öğrencilerin Türkçenin güzelliklerini görmeleri, kurallarını öğrenmeleri ve Türk dilini en güzel şekilde kullanmaları sağlanır.

Ders kitapları dil öğretmenlerinin elindeki temel materyallerdir. Bir dilin ders kitapları olmadan öğrenilmesi mümkün olsa da bu durum gereksiz tekrarlara zemin hazırlayacaktır. Dil öğretiminde kullanılacak ders kitabı gerektiği şekilde planlanır ve kullanılırsa öğretmen ve öğrenciler için iyi bir materyal olacaktır. İyi bir ders kitabını yararları şöyle sıralanabilir (Deuri, 2012, s. 24):

1. Öğrenme öğretme sürecine anlam ve amaç kazandırır.
2. Gereksiz tekrar, başboşluk, öğrenmeye karşı olumsuzluklara karşı öğretmeni tedbirli yapar.
3. Öğrencinin öğrenmesini dengeler ve düzenler.
4. Öğrenilmesi gereken şeylerin örneklerini ortaya koyar.
5. Öğrencilerin sözel olarak öğrendiklerini pekiştirir.
6. Yazma için alt yapı hazırlar.
7. Dil becerilerini geliştirmeye yardımcı olur.

8. Öğretmene yardımcı olur.

Ders kitapları programın hedeflerine ulaşmasında, öğretmenlerin kendi eksikliklerini tamamlamasında ve öğrencilerin etkili öğrenme gerçekleştirmesinde önemli bir araçtır. Ders kitapları öğretmen ve öğrenci açısından sadece bir araç olmakla kalmaz, dil öğretiminde özellikle Türkçenin öğretiminde işlevsel olarak kullanılır.

2005-2006 Türkçe dersi öğretim programında öğrencilerin okuma, anlama, anlamlandırma, yorumlama ve anlatma gibi becerileri de kapsayan yaratıcı düşünme, iletişim kurma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma gibi üst düzey becerileri kazanmaları hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin seçimine özen gösterilmeli, öğrenciler ders içi ve ders dışı etkinliklerle seviyelerine uygun metinlerle buluşturulmalıdır (Göçer, 2010b, s. 342-343). Çünkü Türkçe Öğretim Programı'ndaki amaçların gerçekleştirilebilmesi ve öğrencilere temel becerilerin kazandırılmasında, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere büyük görev düşmektedir. Türk dilinin kurallarının sezdirilmesinde, bunların davranış ve alışkanlığa dönüştürülmesinde, öğrencilerde estetik zevkin uyandırılmasında, Türk ve dünya edebiyatından seçilen düzeye uygun, seçkin metinlerin önemli bir rolü vardır. Türkçe ders kitaplarında yer verilmek istenilen metinlerin seçiminde bu işlevler dikkate alınmalıdır (Kolaç, 2009, s. 600).

Çok iyi tasarlanmış olsa bile ders kitabı bir sınıftaki öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada tek başına yeterli olmaz. Ders kitapları öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki bilgisi ve ders kitabı hazırlayanların önerisi arasında bir köprü görevi görür. Bir dil bilgisi konusunun öğretiminde, daha fazla metinsel malzeme koymada farklı düzeylerdeki öğrencilerde yeterlik sağlar ya da duyuşsal amaçlar ve motivasyon için daha fazla etkinlik kullanmayı sağlar (Bobek, 2013). Öğretimde birer köprü görevi gören ders kitaplarının içeriği önemlidir ve özenle hazırlanması gerekir. Ek ders malzemesi görevinden uzak olmalıdır.

Öğrenme öğretme sürecinin en etkili ve işlevsel araçlarından biri olan ders kitapları aynı zamanda Türkçenin ana dili olarak öğretiminde bir eğitim ortamı hazırlar. Ders kitaplarının eğitici olması ilköğretim ders kitaplarının hazırlanmasında hareket edilmesi gereken temel ilkedir. Metin seçiminde dilin estetik değerlerinden çok dil becerilerini, zihinsel ve sosyal becerileri geliştirici niteliklerin ön plana çıkarılması gerekir. Özellikle soyut düşünme becerilerinin kazanılmış olduğu ortaokulda ders kitaplarındaki metinler özenle seçilmelidir (Onan, 2013, s. 123). Duman'ın (2003, s. 152) da belirttiği gibi "*Her metnin ders materyali*

olarak kullanılması elbette mümkün değildir. Derste kullanılacak metinlerin, hedef kitlelerin seviyesine, Türkçe eğitiminin ve dersin amaçlarına uygun olması şarttır". Ders kitaplarında yer alan metinlerin bu özelliklere uygun olması önemlidir.

Öğretmenler açısından ders kitapları açık ve güvenilir metin kaynakları sunmadığı sürece orijinal metinlere ulaşılması zordur. Bu nedenle düzenli olarak ders kitaplarını kullanan öğretmenlere bu metinlerin nasıl seçilip düzenlendiğine dair bilgileri en iyi şekilde edinme fırsatı verilmelidir. Derslerde zorunlu olarak kullanılan metinlerin pedagojik açıdan özgünlüğü değerlendirilebilmelidir (Clavel-Arroitia ve Fuster-Márquez, 2014, s. 133). Bu noktada öğretmenlere alan bilgisiyle öğretimi zenginleştirme gibi önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler derslerde öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecek etkinliklere yer vermeli, gerektiğinde metne müdahale ederek dersin hedeflerine uygun metinler üretmelidir.

Çalışmalar farklı türlerdeki özel dil yapılarının öğrencilerin metinleri anlama kapasitelerini genişleterek öğrencilere yardımcı olacağını belirtir. Aynı şekilde bu çalışmaların çoğu, sınıf ortamındaki dilsel tartışmaların ve öğretmenler açısından öğrenci etkinliklerine ve farklı dil kullanımları için öğrencilere model olmanın öğrenciler için hayati önem taşıdığını ortaya koymuştur (Brevik, Fosse ve Rødnes 2014, s. 47). Meyer ve Wijkumar'ın (2007) araştırması da metin söylem kalıpları ve metin yapılarının modelleriyle birlikte uygulanmasının öğrencilerin yazma becerilerine yardımcı olacağını ve aynı anda anlama ve kompozisyon yazma becerisini geliştireceğini ortaya koyar (Meyer and Wijkumar'dan aktaran Clark, Jones ve Reutzel 2013, s. 265). Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek ve kalıcı öğrenme sağlamak için ders kitaplarına seçilen metinlere özen gösterilmesi gerekir.

Kitaplara metin seçiminde yazarlara ve kitap hazırlayan komisyonlara önemli görevler düşmektedir. Eğer çocuk psikolojisine vakıf olunmazsa kitaplarda çocukların ilgi ve isteklerine cevap veremeyen kuru bir anlatıma sahip, zararlı örneklerle dolu metinler sunulur. Bu nedenle sadece kazanımlar değil çocuğun gelişim özellikleri ve toplumsal gereksinimleri de dikkate alınmalı; metin ve etkinlikler bu doğrultuda seçilmelidir (Kırkılıç ve Maden, 2010, s. 480). Aksi taktirde hem ders amacına ulaşmamış olur hem de öğrencilerin derse olan ilgi ve motivasyonu azalır.

Programa ve araştırmacılara göre metinlerde bulunması gereken niteliklere bakıldığında çocuğa görelilik, güncellik, türünün en güzel örneklerini temsil etmesi, çocuğa birtakım

değerleri vermeyi hedeflemesi, çocuğun Türkçeyi sevip güzel kullanmasını sağlaması, kişisel, sosyal, dilsel, psikolojik yönden gelişmesini sağlaması gibi hususlara değinilmiştir (Okur, 2011, s. 119). Öğretim ortamlarında öğrencilere sunulan metinlerin öğrencinin yaşamla bağlantısını ve yaşamdan zevk almasını sağlayacak, yaşamını daha anlamlı hale getirecek özellikte olması gerekir. Metinler yazılı bir kaynak olmaktan ziyade yaşamın bir parçası olmalıdır (Zorbaz, 2014, s. 174).

Duman (2010, s. 286) Türkçe eğitimi sürecinde kullanılacak bir metnin taşıması gereken özellikleri şöyle sıralar:

1. Türünün belirgin özelliklerini göstermeli,
2. Kelime serveti, cümle özellikleri, anlatım tarzı, tahkiyeli metin ise olay örgüsü vb. bakımından hedef kitlenin seviyesine uygun olmalı,
3. Derste işlenecekse, öğretilecek dil bilgisi konusuna uygun örnekler içermeli,
4. Eğitsel açıdan sakıncalı ifadeler taşımamalı,
5. Türkçenin güzellik ve zenginliklerini sezdirmeli,
6. Öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunmalıdır.

Öğretmenler öğretim sürecinde kullanacakları materyalleri bulma, seçme, değerlendirme, uyarlama ve kendi materyallerini hazırlamak için önemli bir zaman harcarlar. Çoğu öğretmen için kendi öğretim materyallerini tasarlamak ya da düzenlemek özel öğrenme alanlarını dikkate almalarını gerektirir. Böylece öğretmenlerin ders kitaplarındaki aksaklıkların üstesinden gelmelerine olanak sağlar.

Öğretmen üretimi materyaller uygun ortam ve başarı seviyesi belirlemede, özellikle öğrenciye uygun metin ve etkinlik hazırlamada tam bir fırsat sağlar. Öğretmenler metin üretimi üzerinde daha çok kontrol sahibi olmakla konular, durumlar, kavramlar, fonksiyonlar, beceriler arasından bir seçim yapabilir ya da öğrenenlerin ihtiyaçlarına göre bu ilkelerden gerekli olanları birlikte kullanabilir. Öğretmenler kendi öğretim materyallerini düzenleyerek ulusal ya da uluslararası güncel olayları kullanarak konuya ilgiyi arttırabilir. Dolayısıyla öğrenme ortamı da kolayca düzenlenebilir (Howard ve Major 2005, s. 101-102). Böylece öğrenme-öğretme sürecinde başarı sağlanıp dersin hedeflerine kolay ve etkili bir şekilde ulaşılabilir.

Öğretmen Adayları veya Öğretmenlerle Yapılan Çalışmaların Türkçe Öğretiminde Metinlerin Yeri Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan çalışmalardan metin oluşturma becerisi ve Türkçe öğretiminde metin kullanma, öğretim materyali olarak metinler ile ilgili olanlar araştırmanın amacı çerçevesinde değerlendirilmiş ve sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmalarda üzerinde durulan metinsellik ölçütlerinden en önemlisi olan tutarlılıkla ilgili Karatay (2010) çalışmıştır. Türkçe öğretmen adaylarının yazılı anlatım çalışmalarını bağdaşıklık ve tutarlılık açısından değerlendirdiği çalışmasında Karatay, öğretmen adaylarının yazılı anlatımlarında tutarlı, anlamsal bütünlüğü olan bir metin oluştururken güçlük çekmediklerini belirlemiştir. Ayrıca tutarlı metin oluşturabilen öğrencilerin yazılı anlatımlarında bağlama öğelerini ve kelime bağdaşıklığını daha başarılı bir şekilde kullanabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ülper (2011b) öğrenci metinlerinin tutarlılık ölçütü bağlamında değerlendirdiği çalışmasında ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerini ele almıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, tutarlılığı belirleyen metinsel eylemlerden “başlık ile metni bağlama” metinsel eylemi başta olmak üzere “ardışık tümceler arası anlamsal bağlar kurmak”, “metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini bağlamak” ve “konu birliğini sağlamak” gibi metinsel eylemleri gerçekleştirmeye yönelik önemli sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin tutarlılığa ilişkin metinsel eylemleri gerçekleştirmeye ilişkin başarı durumları yükseköğretim öğrencilerinden daha düşüktür.

Metinler aracılığıyla sezdirerek öğretmenin esas alındığı dil bilgisi öğretimi ile ilgili çalışan Erdem ve Başaran (2010) mezun oldukları bölümlerin öğretmenlerin dilbilgisi öğretimine ilişkin görüşleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Genel olarak öğretmenlere göre dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin en önemli sebepleri dil bilgisinin ayrı bir ders olarak işlenmemesi, imla konusunda tek bir referans kaynak olmaması, ders kitaplarında uygun metin sayısının az olması, dil bilgisi öğretiminin merkezi sınavlar dikkate alınarak yapılması, öğrencilerin ilgisizliği ve alanla ilgili kitaplarda farklı terimlerin kullanılmasıdır. Öğretmenler dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi için dil bilgisi öğretiminin işleve dayalı olarak, somut örnekler kullanılarak, metinler aracılığıyla yapılması, öğretim yöntemi seçilirken öğrencilerin özelliklerinin dikkate alınması, kuralların sezdirilmesi, “dil biliminin” verilerinden yararlanılması,

öğretmen yetiştirmeye önem verilmesi, terim birliği sağlanması ve öğrencilerin dil bilgisi dersine karşı olumlu tutum geliştirmelerinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir.

Çeçen ve Aytaş (2008) metne dayalı dil bilgisi öğretiminin sekizinci sınıf öğrencilerinin dil bilgisi başarısına etkisini deneysel olarak incelemiştir. Deney gurubunda metne dayalı dil bilgisi öğretimi, kontrol grubunda geleneksel yöntemle dil bilgisi öğretimi yapılmıştır. Araştırma sonuçları dil bilgisi becerisinin metne dayalı eğitim verilmek suretiyle geliştirilebileceğini göstermektedir. Metne dayalı olarak yapılan dil bilgisi öğretiminin klasik dil bilgisi öğretiminden daha etkili çıkması, Türkçe öğretim programının da bu duruma uygun hâle getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Başarılı bir dil bilgisi öğretimi için Türkçe öğretim programlarında ve Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminin metne dayalı olarak yapılması yararlı olacaktır.

Öğretim ortamlarında program, ders kitapları ve metinlerin içerikleriyle ilgili birtakım problemler yaşanmaktadır. Uygun ve Katrancı (2013) sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde karşılaştıkları sorunları belirlemek üzere öğretmenlerle görüşme yapmıştır. Görüşmede öğretmenler ders kitaplarının yetersizliği, kitaplardaki metinlerin yetersizliği, uzun metinler olması, öğrenci seviyesine uygun olmayan metinlerin olması gibi problemlerden bahsetmişlerdir.

Güven, (2011) ilköğretim II. kademe Türkçe öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerini ele aldığı araştırmasında öğretmenlerin eğitim ortamı ve araç-gereçlerden kaynaklanan sorunlarla ilgili görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Görüşmeye katılan öğretmenler, araç-gereç eksikliği açısından sıkıntılar yaşadıklarını, ders kitaplarında yer alan metinlerin uzun, yetersiz ve öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Bu sıkıntılar giderildiğinde programın daha etkin ve verimli olacağını dile getirmişlerdir.

Gündoğdu (2011) ilköğretim sekizinci sınıf dinleme metinlerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucuna göre söz konusu temalar, metnin içeriğinin seçimi ve kazanımların dağılımında bütünlük sağlamak amaçlı oluşturulmasına rağmen dinleme metinlerinde, tema-metin uyumunun genel anlamda yetersiz düzeyde olduğu görülmektedir. Öte yandan, metinlerin büyük çoğunluğunda karamsarlık, şiddet, argo, insani değerlere aykırılık içeren anlatımların var olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin duygusal gelişimini etkileyebilen bu öğelere Türkçe Öğretim Programı'nda ölçüt getirilmesine rağmen ders kitabında yer alan metinlerde uygulanma aşamasında sorun

yaşanmaktadır. Ayrıca çalışmada, dinleme metinlerinin bağdaşıklık ve tutarlılık açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmalar ışığında bir değerlendirme yapıldığında bazı araştırmalarda öğretmen adaylarının metin oluşturma süreçlerinde tutarlı metin oluşturmama ile ilgili problemler yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğretim ortamlarında öğretmenler araç-gereç sıkıntısı çekmekte özellikle de ders kitapları ile ilgili problemler yaşamaktadır. Ders kitaplarına seçilen metinler içerik açısından zayıf, öğrenci seviyesine uygun olmayan özellikler göstermektedir. İşeri'nin (2011, s. 108) de belirttiği gibi Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her beceri alanının önemli olduğuna dikkat çekilerek, “*Bir toplumun okuma kültürünün oluşturulabilmesinin ve okuma alışkanlığının kazandırılmasının sorumluluğu*” Türkçe derslerine yüklenmiştir. Bu nedenle ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliklerinin yüksek olması gerekmektedir.

Türkçe öğretiminde kullanılan metinler öğrenme sürecinin en önemli aracıdır. Türkçe ders kitaplarının birtakım problemler taşıdığı araştırmalarla ortaya konulmuş, bu kitaplardaki metinlerin eğitsel açıdan yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Öğretim sürecinin başarısında önemli bir rol üstlenen öğretmenlerin bu metinleri derste işlerken çok dikkatli olması gerekir. Var olan metnin öğrenciye uygun olmadığını ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veremeyeceğini düşündüğünde metne müdahale edebilmeli ya da kendisi yeni bir metin yazabilmelidir. Öğretim materyali olabilecek nitelikte metin yazma öğretmenlerden beklenen bir yeterliktir. Amacına uygun metin yazma becerisi de öğretmenlerin eğitim süreçlerinde edinmesi gereken bir beceridir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma sürecinde izlenen yolla ilgili bilgiler veren araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analiz edilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları detaylı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın modeli

Türkçe öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma becerilerini ve bu konudaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre düzenlenmiş, veriler nitel veri toplama teknikleri kullanılarak toplanmış ve nitel analiz yapılarak çözümlenmiştir. Nitel araştırma "*Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Nitel araştırma süreciyle ilgili birtakım teoriler geliştirilmiştir. Huberman ve Miles (1994) bu süreçte özel notlar tutma gibi konuyla ilgili özetler çıkarılması ve kategoriler arasındaki ilişkileri not almak gibi ayrıntılı adımlar sunarken Madison (2005) çalışmanın teorik temellerine (eleştirel, feminist) dayalı bir duruş ortaya koyar. Bu bakış açısı nitel araştırmaların teorisine odaklanan eleştirel bir çözümlemedir. Wolcott (1984) ise bu konuyu verilere ve kültürel-antropolojik alt yapının içinde yer alan kültürel temalara dayandırarak ele alır (Huberman ve Miles; Madison ve Wolcott 'dan aktaran Creswell, 2007, s. 148). Nitel araştırmacılar belli bir konuda araştırma yaparken o konunun ne kadar

iyi olduğunu öğrenmekten çok o konuyla ilgili daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler. Bir olayın ya da olgunun hangi sıklıkla ortaya çıktığını sorgulamak yerine bir etkinliğin niteliğine odaklanırlar (Wolcott 1984'den aktaran Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, s. 234).

Nitel araştırma desenleri araştırmanın birbiriyle tutarlı ve amaca uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi için araştırmacıya rehberlik eder. Araştırmanın odağını, veri toplama ve analiz yaklaşımlarını belirlemede araştırmacıya yön göstermekle birlikte sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir yönlendirme yapmaz (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 69).

Nitel araştırmalarda yaygın olarak üç tür veri toplama yöntemi vardır: görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi. Bu yöntemler kendi içlerinde de alt gruplara ayrılmaktadır. Bunlardan görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan bir yöntemdir. Gözlem, sosyal olguların gözlenerek anlaşılabilceği varsayımına dayanır ve kendi içinde katılımcı ve katılımcı olmayan gibi gruplara ayrılır. Yazılı doküman ve belgelerin analizi nitel araştırmalarda gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir diğer yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39-41). Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu çalışmada da nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme ve doküman inceleme kullanılarak veriler elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde verilerin toplanmasındaki kolaylık, ekonomiklik ve kontrolün sağlanması için araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği gruplar tercih edilmiştir. Bu nedenle kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluna gidilmiştir. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 113). Araştırmaya katılan çalışma grubuna ait kişisel bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler

Kişisel bilgiler		Çalışma grubundaki üniversiteler			Toplam
		GÜ	MKÜ	YYÜ	
Cinsiyet	Kız	26	21	12	59
	Erkek	13	30	28	71
	Toplam	39	51	40	130
Öğretim türü	1. öğretim	18	26	24	68
	2. öğretim	21	25	16	62
	Toplam	39	51	40	130

GÜ: Gazi Üniversitesi; MKÜ: Mustafa Kemal Üniversitesi; YYÜ: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Araştırmanın çalışma grubunda Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 4. sınıf öğrencisi olan 130 Türkçe öğretmen adayı bulunmaktadır. Katılımcılardan 59'u kız, 71'i erkek öğrencidir. Toplamda 68'i 1. öğretim, 62'si 2. öğretim programında öğrenim gören öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcılar araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılan tüm uygulamalara katılmışlardır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu çalışmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme ve doküman inceleme kullanılmıştır. Aşağıda yapılandırılmış görüşme ve doküman inceleme hakkında bilgi verildikten sonra veri toplama araçlarının nasıl geliştirildiği açıklanmıştır.

Yapılandırılmış görüşme: Yapılandırılmış görüşmede Patton'un (1987) belirttiği gibi sorular dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuştur. Görüşme yapılan her bireye aynı sorular aynı sırada sorulur. Bu durum bazı katılımcılardan daha yoğun ve çok, bazılarında ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açarken görüşmeci yanlılığını ve öznelliğini azaltır. Görüşmeci etkileşimi ve öznel yargılar en aza indirgenir ve bu şekilde elde edilen verilerin karşılaştırılması ve analizi daha kolay olur (Patton'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 123). Yapılandırılmış görüşmede sorular ve soruların sırası önceden belirlenir. Bunun yanı sıra demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, vb.)

hakkında bilgi toplanır (Merriam, 2013, s. 87). Fraenkel ve Wallen'e (2006) göre de yapılandırılmış görüşmede araştırmacının amacı çerçevesinde bilgiler elde etmeyi sağlayacak soruların yer aldığı bir görüş formu kullanılır ve bu formlar aracılığıyla elde edilen bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılıklar saptanarak karşılaştırma yapılabilir.

Doküman incelemesi: Araştırmanın geçerliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dâhil edilir. Dokümanlar var olan bir materyal olabileceği gibi araştırma başladıktan sonra araştırmacının kendisi ya da katılımcılar tarafından da oluşturulabilir. Doküman incelemesi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187; Cansız Aktaş, 2014, s. 363; Merriam, 2013, s. 141).

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmanın temel amacı ve alt amaçları doğrultusunda yapılandırılmış görüşme formu ve verilere kaynak oluşturan metinlerin toplanması için yazma formları oluşturulmuştur. Veri toplama araçlarının geliştirilmesi süreci aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bu form, Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerisi ve öğretim materyali niteliği taşıyacak nitelikte metin yazma konusundaki düşüncelerini belirlemek için hazırlanmıştır. Formun hazırlanması sürecinde konuyla ilgili kaynaklar taranmış ve araştırmanın amacına uygun olarak bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzundan araştırmanın amacına hizmet ettiği düşünülen sorular seçilerek görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunda yer alan sorularla ilgili olarak üç Türkçe eğitimi alan uzmanı ve bir Bilimsel Araştırma Yöntemleri uzmanının görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formu yeniden düzenlenerek forma son hali verilmiştir. Bu işlemlerin sonucunda görüşme formunda araştırmanın amacına hizmet ettiği düşünülen 4 açık uçlu soruya yer verilmiştir (Ek-1).

Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Formu

Bu form, Türkçe öğretmeni adaylarının belirli bir konuya ilişkin paragraf düzeyinde metin yazma becerilerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Formda tema, konu, sınıf, amaç ve ana fikir verilmiş ve katılımcılardan ne istendiği ile ilgili bir yönerge hazırlanmıştır. Formun hazırlanmasında 6. sınıf Duygular ve Hayaller temasının *mutluluk* konulu "Ömür Boyu Mutluluk" metninden hareket edilmiştir. Amaç ve ana fikir bu metinden hareketle araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Metnin amacı öğrenciye "Mutlu olmak için insanlık adına faydalı işler yapmak gerektiği" fikrini vermektir. Metnin ana fikri ise "Asıl mutluluk bizim sayemizde başkalarının hayatlarının az da olsa iyiye gittiğini görmektir." şeklindedir (Ek-2).

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Formu

Bu form, Türkçe öğretmeni adaylarının derste işleyecekleri konulara ilişkin hazırlık metinleri oluşturabilme becerilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma için 8. sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında yer alan Zaman ve Mekân temasının Zamanın Önemi konulu "Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak" adlı metinden hareket edilmiş ve metin forma eklenmiştir. Öğretmen adayları yazmak istedikleri metin türü konusunda serbest bırakılmışlardır. Metnin amacı "İşini zamanında yapan insanların her zaman kazançlı olduğu ve başarı yolunda ilerlediği fikrini öğrenciye sezdirmek", ana fikri ise "İnsanların sözünde durması ve sözlerini yerine getirmek için çaba göstermesi önemli bir davranıştır." şeklindedir (Ek-3).

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu

Bu form, Türkçe öğretmeni adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla metin yazma becerilerini belirlemek için hazırlanmıştır. Bu doğrultuda öğretmen adaylarından eş sesli bir kelime seçip bu kelimenin anlam inceliklerini istedikleri metin türünde 5. sınıf düzeyindeki öğrencilere sezdirmek amacıyla metin yazmaları istenmiştir. Eş sesli kelime öğretimine yönelik metin yazma uygulamasına 5. sınıf Türkçe öğretim programındaki kazanımlardan hareketle karar verilmiştir (Ek-4).

Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu

Bu form, Türkçe öğretmeni adaylarının bir dil bilgisi konusunu sezdirme amacıyla metin yazma becerilerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan yönergede katılımcılardan "cümlelerin öğelerini ve görevlerini" sezdirme amacıyla 5. sınıf düzeyinde bir metin oluşturmaları istenmiştir. Türkçe dil bilgisi konularının öğretimi ilköğretim düzeyinde sezdirmeye dayalı olarak gerçekleştirildiğinden uygulamada sezdirmeye yönelik metinler yazmaları istenmiştir (Ek-5).

Verileri Değerlendirme Araçları

Verilerin değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen formlar kullanılmıştır. Bu formlara ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

İlgili literatür ve metinlerden hareketle paragraf düzeyindeki metinleri değerlendirmek için kategoriler oluşturulmuştur. Paragraflar "tutarlılık", "anlaşılabilirlik ve akıcılık", "amaç ve ana fikir" ve "sınıf düzeyi" kategorilerinde ve bunlara ait alt kategorilerde incelenmiştir (Ek-6).

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

İlgili literatür ve metinlerden hareketle metinleri değerlendirmek için kategoriler oluşturulmuştur. Metinler "başlık", "tutarlılık", "anlaşılabilirlik ve akıcılık", "amaç ve ana fikir" ve "sınıf düzeyi", "metin türü" kategorilerinde ve bunlara ait alt kategorilerde incelenmiştir (Ek-7).

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

İlgili literatür ve metinlerden hareketle metinleri değerlendirmek için kategoriler oluşturulmuştur. Metinler "başlık", "tutarlılık", "anlaşılabilirlik ve akıcılık", "amaç" ve "sınıf düzeyi", "kelime seçimi" ve "metin türü" kategorilerinde ve bunlara ait alt kategorilerde incelenmiştir (Ek-8).

Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

İlgili literatür ve metinlerden hareketle metinleri değerlendirmek için kategoriler oluşturulmuştur. Metinler "başlık", "tutarlılık", "anlaşılabilirlik ve akıcılık", "amacı gerçekleştirme" ve "konuyu sezdirme" kategorilerinde ve bunlara ait alt kategorilerde incelenmiştir (Ek-9).

Verilerin Toplanması

Araştırmanın bulgularına temel oluşturan verilerin toplanması sürecinde üç üniversitenin (GÜ, MKÜ, YYÜ) Türkçe öğretmenliği bölümü dördüncü sınıf öğretmen adaylarına ulaşılmıştır. Uygulamalar sırasıyla Gazi Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinde farklı zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ilgili üniversitelerde öğrencilerin derslerine giren öğretim üyelerinden izin alınmış ve öğrencilerin gönüllüğü doğrultusunda ders saati içinde uygulamalar yapılmıştır. Çalışmanın amacı ve önemi katılımcılara açıklandıktan sonra uygulama formları sırasıyla verilmiş ve neler yapılacağına dair gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Uygulamalarda belirli bir sıra takip edilmiştir. Buna göre ilk olarak yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Bu uygulama için gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra fırsat eşitliği sağlamak için 30 dakikalık bir sürede soruları yazılı olarak cevaplamaları istenmiştir. Uygulama bittikten sonra kısa bir ara verilmiş ikinci sırada yer alan "paragraf düzeyinde metinler yazma" uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulama için katılımcılara 15 dakikalık bir süre tanınmıştır. Üçüncü ve dördüncü uygulamalara farklı gün ve saatte aynı gruplarla devam edilmiştir. Üçüncü uygulama olan "kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla metin yazma"da öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmış, örnek

verilmiş ve 25 dakikalık bir sürede istedikleri metin türünde istedikleri kelimenin anlam inceliğini sezdirecek metinler yazmaları istenmiştir. Uygulama bittikten sonra kısa bir ara verilmiş ve dördüncü uygulama olan "Dil bilgisi konusunu sezdirmeye yönelik metin yazma"ya geçilmiştir. Katılımcılardan 25 dakikalık bir sürede "cümlelerin öğeleri ve görevleri"ni sezdirecek bir metin yazmaları istenmiştir.

Görüşme formları ve yazma formları toplandıktan sonra tasnif ve ayırt etme yoluna gidilmiştir. Öncelikle görüşmelerden hareketle isim listeleri hazırlanmış ve her katılımcıya bir kod (Ö1, Ö2, Ö3, ...) verilmiştir. Buna göre tüm uygulamalara katılan öğretmen adayları tespit edilmiş ve verilen kodlara göre sıralanmıştır. Örneğin; görüşme formuna katılan Ö25 kodlu kişi, paragraf düzeyinde, derse hazırlık metninde, kelimelerin öğretimi ve dil bilgisi metinlerinde de Ö25 olarak kodlanmıştır. Sonuç olarak 130 öğretmen adayının hepsi araştırmaya kaynak oluşturan uygulamaların tamamına katılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler nitel çözümleme tekniklerine göre analiz edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri analizi transkript gibi metne dayalı veriler ya da fotoğraf gibi görüntülü verilerin organize edilerek hazırlanması, kodlama yoluyla verilerin azaltılarak yoğunlaştırılması ve bu sonuçların rakamlar, tablolar ve tartışma yoluyla sunulmasıyla gerçekleştirilir (Creswell, 2007, s. 148). Liamputtong (2009, s. 279) veri analizinin ilk başlarında araştırmacının tekrar eden ve çok fazla açıklama içeren kodlar elde edebileceğini belirtir. Araştırmacılar alakasız olduğuna ve tekrar ettiğine inandıkları kodları atabilirler.

Bu çalışmada da elde edilen verilerin çözümlemesinde hem betimsel analiz hem içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme formlarının analizinde içerik analizi, öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinlerin değerlendirilmesinde ise betimsel analiz yapılmıştır. Analizlerin nasıl yapıldığını anlatmadan önce betimsel analiz ve içerik analizi ile ilgili kuramsal bilgiler şöyledir:

Betimsel analiz: Bu yaklaşımda elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da gözlem/görüşmede yer alan boyutlardan yola

çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Buna göre verilerin hangi temalar altında düzenlenip sunulacağı belirlenir.

2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Bu çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur.
3. Bulguların tanımlanması: Son aşamada düzenlenen veriler tanımlanır ve gerektiğinde doğrudan alıntılarla desteklenir. Verilerin anlaşılır bir dille tanımlanmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmelidir.
4. Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse karşılaştırma yapılması araştırmacının yorumunun daha nitelikli olmasına yardımcı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224)

İçerik analizi: İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir. Araştırmacılar kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirleyerek analiz eder ve metindeki mesaja ilişkin çıkarımda bulunur. İçerik analizinde sadece metinler değil, videolar, resimler, tarihsel dokümanlar, görüşmeler, tartışmalar, tiyatro gösterileri de bu teknik kullanılarak çözümlenebilir (Büyüköztürk ve diğ., 2012, s. 241).

İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yolla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. Bu analizde temel olarak yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Veriler dört aşamada analiz edilir:

1. Verilerin kodlanması: Bu aşamada araştırmacı elde ettiği bilgileri inceleyerek, anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır. Bu bölümler bazen bir sözcük, bazen bir cümle ya da paragraf, bazen de bir sayfalık veri olabilir. Verilerin kodlanması daha önceden belirlenmiş kavramlara göre, verilerden çıkarılan kavramlara göre ya da genel bir çerçeve içinde kodlama yapılır.

2. Temaların bulunması: Temaların bulunması için öncelikle kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır. Bu bir tematik kodlama işlemidir ve verilerin kodlar aracılığıyla kategorize edilmesidir.
3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi: ilk aşamada ayrıntılı kodlama, ikinci aşamada yapılan tematik kodlama sonucu araştırmacı topladığı verileri düzenleyebileceği bir sistem oluşur. Üçüncü aşamada araştırmacı bu sisteme göre elde edilen verileri düzenler. Verilerin okuyucunun anlayacağı bir dille tanımlanması ve sunulması önemlidir.
4. Bulguların yorumlanması: Bulguların yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması bu aşamada yapılır. Araştırmacının yapacağı yorumlar önemlidir. Araştırmacı elde ettiği bulgulara ilişkin açıklama yapmak zorundadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227)

Görüşme verilerinin analizi: Görüşme verilerinin analizinde betimsel analiz ya da içerik analizi kullanılabilir. Görüşme verilerinin içerik analizinde amaç, görüşme sürecinde toplanan verilerden birbirine benzeyenleri belirli temalar altında bir araya getirmek ve bunları düzenli bir şekilde sunmaktır. Bu süreçte öncelikle veriler kodlanır, elde edilen kodlar sınıflandırılarak bu kodları en iyi şekilde açıklayan temalar oluşturulur, veriler, kodlar ve temalara göre düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Doküman analizi: Bailey (1982) doküman incelemede dört aşamadan bahseder: Veri setinin belirlenmesi, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması, verilerin sayısallaştırılması. Araştırmacı kullandığı kategoriler ve analiz birimine göre bulduğu sonuçları var ya da yok (ilgili kategorinin dokümanda olup olmadığı), şeklinde nicelleştirilebilir. Güvenirlik için elde edilen verilerin açık ve tutarlı sunulması ve veri analizi sürecinde bir başka araştırmacının teyidinin alınması önerilmektedir (Bailey'den aktaran Cansız Aktaş, 2014, s. 363)

Nitel verilerin sayısal analizi: Nitel verinin sayılara indirgenmesindeki amaç, istatistiksel yöntemlerle genellemeler yapmak değildir. Nitel verinin sayısallaştırılmasındaki birinci amaç güvenilirliği arttırmasıdır. İkinci amaç yanlılığı azaltmak ve yorumların daha adil biçimde yapılmasını sağlamaktır. Üçüncü olarak nitel verinin belirli ölçüde sayısallaştırılması analiz sonucunda ortaya çıkan tema veya kategoriler arasında karşılaştırma yapmamıza olanak verebilir. Nitel verinin sayısallaştırılmasındaki son amaç

ise bir araştırma sonuçlarının daha sonra anket gibi araçlarla daha geniş örnekleme ulaşılarak tekrar sınanmasına olanak tanınmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 242-243).

Yapılandırılmış Görüşme Formlarının Analizi

Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma ile ilgili görüşlerini belirlemek için hazırlanan görüşme formunun analiz edilmesinde kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır. Kodlamada öğretmen adaylarının görüşleri yargı bildiren ifadeler şeklinde kodlanmaya çalışılmıştır. Örneğin; Ö5'e ait "Belli birikim ve denemeden sonra yazabilirim." cümlesinden "birikim" ve "deneyim" olarak iki ayrı kod elde edilmiştir. Kodlama sürecinde tekrar eden kodların yanına bir işaret konarak frekans belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca kodları temsil ettiği düşünülen cümleler not alınmıştır.

Kodlama işleminin güvenilirliğini sağlamak için tesadüfî olarak örneklemin %10'unu temsil eden 13 kişiye ait görüşme formu araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Araştırmacılar bağımsız olarak kodlama işlemini bitirdikten sonra bir araya gelinmiş ve kodlamalar karşılaştırılmıştır. Kodlardaki benzerlikler ve farklılıklar tartışılmış ve kodlayıcılar arasında görüş birliği sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir.

Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Yazılan Metinlerin Analizi

Nitel çözümleme tekniği kullanılarak yapılan analizde öncelikle literatür taranmış, araştırmanın amaçları ve veri toplama araçlarından hareketle değerlendirmede nelere dikkat edileceği belirlenmeye çalışılmıştır. 13 öğretmen adayına ait verilerden hareketle kategoriler çıkarılmıştır. Değerlendirme formunda kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş, her bir kategori açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Uzman görüşü alındıktan sonra form "Tutarlılık", "Anlaşılabilirlik ve Akıcılık", "Amaç ve Ana Fikir" ve "Sınıf Düzeyi" olmak üzere dört kategori ve bunlara ait alt kategorilerden oluşmuştur. Çalışma grubunun %10'unu oluşturan 13 öğretmen adayına ait metinler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmacılar bağımsız olarak kodlama işlemini bitirdikten sonra bir araya gelinmiş ve değerlendirmeler karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası birlik sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir. Değerlendirmede belirlenen özellik metinde var ise karşısına bir işaret konulmuş, yoksa boş geçilmiştir. Bu

işlem sonunda frekanslar belirlenmiştir. Örneğin; "Başlık" kategorisinin alt kategorisi olan "başlıksız metin" sayısının 25 olması.

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Analizi

Nitel çözümleme tekniği kullanılarak yapılan analizde öncelikle literatür ve uygulama metinlerinden hareketle değerlendirmede nelere dikkat edileceği belirlenmeye çalışılmıştır. 13 öğretmen adayına ait metinlerden hareketle kategoriler çıkarılmıştır. Değerlendirme formunda kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş, her bir kategori açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Uzman görüşü alındıktan sonra form "Başlık", "Tutarlılık", "Anlaşılabilirlik ve Akıcılık", "Amaç ve Ana Fikir" ve "Sınıf Düzeyi", "Metin türü" olmak üzere beş kategori ve bunlara ait alt kategorilerden oluşmuştur. Çalışma evreninin %10'unu oluşturan 13 öğretmen adayına ait metinler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmacılar bağımsız olarak kodlama işlemini bitirdikten sonra bir araya gelinmiş ve kodlamalar karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası birlik sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir. Değerlendirmede belirlenen özellik metinde var ise karşısına bir işaret konulmuş, yoksa boş geçilmiştir. Bu işlem sonunda frekanslar belirlenmiştir. Örneğin; "Sınıf düzeyi" kategorisinin alt kategorisi olan "Sınıf düzeyine uygun dil kullanılan metin" sayısının 25 olması.

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Analizi

Nitel çözümleme tekniği kullanılarak yapılan analizde öncelikle literatür taranmış, araştırmanın amaçları ve veri toplama araçlarından hareketle değerlendirmede nelere dikkat edileceği belirlenmeye çalışılmıştır. 13 öğretmen adayına ait verilerden hareketle kategoriler çıkarılmıştır. Değerlendirme formunda kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş, her bir kategori açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Uzman görüşü alındıktan sonra form "Başlık", "Tutarlılık", "Anlaşılabilirlik ve Akıcılık", "Amaç", "Sınıf Düzeyi", "Kelime Seçimi" ve "Metin Türü" olmak üzere dört kategori ve bunlara ait alt kategorilerden oluşmuştur. Çalışma evreninin %10'unu oluşturan 13 öğretmen adayına ait metinler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Araştırmacılar bağımsız olarak kodlama işlemini bitirdikten sonra bir araya gelinmiş ve kodlamalar karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası birlik sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir. Değerlendirmede belirlenen özellik metinde var ise karşısına bir işaret konulmuş, yoksa boş geçilmiştir. Bu işlem sonunda frekanslar belirlenmiştir. Örneğin; "tutarlılık" kategorisinin alt kategorisi olan "tutarsız metin" sayısının 35 olması.

Dil Bilgisi Konusunu Sezdirme Amacıyla Yazılan Metinlerin Analizi

Nitel çözümleme tekniği kullanılarak yapılan analizde öncelikle literatür iyice taranmış, araştırmanın amaçları ve veri toplama araçlarından hareketle değerlendirmede nelere dikkat edileceği belirlenmeye çalışılmıştır. 13 öğretmen adayına ait verilerden hareketle kategoriler çıkarılmıştır. Değerlendirme formunda kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş, her bir kategori açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Uzman görüşü alındıktan sonra form "Başlık", "Tutarlılık", "Anlaşılabilirlik ve Akıcılık", "Amaç Gerçekleştirme" ve "Konuyu Sezdirme" olmak üzere dört ana kategori ve bunlara ait alt kategorilerden oluşmuştur. Çalışma evreninin %10'unu oluşturan 13 öğretmen adayına ait metinler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmacılar bağımsız olarak kodlama işlemini bitirdikten sonra bir araya gelinmiş ve kodlamalar karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası birlik sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir. Değerlendirmede belirlenen özellik metinde var ise karşısına bir işaret konulmuş, yoksa boş geçilmiştir. Bu işlem sonunda frekanslar belirlenmiştir. Örneğin; "anlaşılabilirlik ve akıcılık" kategorisinin alt kategorisi "anlaşılır dil" kullanılan metin sayısının 50 olması.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Kirk ve Miller, 1986'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 256). Nitel araştırma, gerçeklerin bireylere ve içinde bulunulan ortama göre sürekli değişme içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul eder (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 259). McMillan'a (2000) göre nitel araştırmalarda iç geçerlik araştırmacının belirlediği kategorilerin ve yorumların gerçekleşen doğrularla örtüşmesi ve gerçeği yansıtmasına bağlıdır. İç geçerliğin artırılmasına verilerin iki farklı kişi tarafından

incelenerek karşılaştırılması da katkı sağlar. Nitel araştırmalarda dış geçerlik sonuçların genellenebilirliğine bağlıdır. Nitel araştırmada veriler, kategoriler, analizler, kalıplar ne kadar iyi tanımlanırsa anlaşılması ve benzer çalışmaların yapılması o kadar kolay olur (McMillan'dan aktaran Büyüköztürk ve diğerleri, 2012:, s. 245-246).

İç geçerliğin ve inandırıcılığın sağlanmasında birtakım stratejiler önerilir. Bunlardan *araştırma üçgenlemesi* farklı zaman ve mekânlarda gerçekleştirilen gözlemlerden elde edilen veriler ile farklı bakış açılarına sahip kişilerle yapılan mülakatlardan elde edilen verilerin çapraz sorgulanmasıdır. Birden fazla araştırmacının aynı çalışmada yer alması, veri toplama ve analizi süreçlerine katılması ile araştırmacı üçgenlemesi gerçekleştirilmiş olur. İç geçerlik ve inandırıcılığın sağlanmasında ikinci yol *üye kontrolü ve üye sorgulanması*dır. Bu stratejide katılımcılardan bazılarını ulaşıp ortaya çıkan bulgular hakkında geri bildirim almaktır. Üçüncü strateji *veri toplama süreçlerine uygun ve yeterli katılım*dır. Yani veriler ve bulguların bir doyum noktasına geldiğinin fark edilmesidir. Bir diğer strateji *uzman incelemesi ya da uzman gözden geçirmesi*dir. Araştırmanın konusu, yöntemi hakkında bilgi sahibi olan kişilerden görüş alınmasıdır (Merriam, 2013, s. 199-214)

McMillan'ın (2000) görüşleri ışığında nitel araştırmalarda güvenilirliği sağlamanın bir yolu araştırmanın her aşamasının ve izlenen yolun detaylı olarak tanımlanmasıdır. Verilerin kaydında birden fazla araştırmacının ve veri kaynağının kullanılması ve araştırmacılar arası tutarlığın incelenmesi sonuçların güvenilirliğine ilişkin bilgi verir (McMillan'dan aktaran Büyüköztürk ve diğ, 2012, s. 245-246)

Merriam'a (2013, s. 199-214) göre de nitel araştırmalarda güvenilirliği sağlamak için üçgenleme, uzman incelemesi, araştırmacının konumu ve denetleme tekniği stratejileri kullanılır. Yukarıdakilerden farklı olarak denetleme tekniği, verilerin nasıl toplandığını ve kategorilerin nasıl oluşturulduğunu, inceleme sürecinde kararların nasıl verildiğini detaylı olarak anlatmaktır.

Doğru bilgiye ulaşmada gereken önlemlerin alınması (yani "geçerlik") ve araştırma sürecini ve verileri açık ve ayrıntılı bir biçimde, yani bir başka araştırmacının değerlendirmesine olanak verecek biçimde tanımlanması (yani "güvenirlik"), nitel araştırmacının karşılaması gereken önemli beklentilerdir. Geçerliğin, güvenilirliği önemli ölçüde güvence altına aldığı düşünüldüğünde, geçerliğe verilen önem aynı zamanda

güvenirligi sağlamaya yönelik alınmış bir önlem olarak algılanmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 274).

Bu çalışmada da araştırmanın geçerliğini sağlamak için doğru ve gerçek bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Veri toplama araçlarının oluşturulmasında literatür ve alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. Durum var olduğu şekliyle herhangi bir müdahale olmadan yansıtılmaya çalışılmıştır. Güvenirlik için ise kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır.

Görüşme analizlerinin güvenirligi: Görüşme formlarının güvenirligini sağlamak amacıyla verilerin bir kısmı (%10) araştırmacı ve bir Türkçe Eğitimi alan uzmanı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Değerlendirme işlemi bittikten sonra bir araya gelinmiş ve araştırmacılar elde ettikleri kodları karşılaştırmış, fikir birliği sağlanan kodlar kabul edilip, farklı olan görüşler üzerinde tartışılmış ve görüş birliği sağlanmıştır. Kodlamalar arasında tam bir birlik sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir.

Doküman incelemenin güvenirligi: Metinlerin değerlendirilmesinde kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır. Metinlerin bir kısmı (%10) değerlendirme ölçütlerine göre araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlama işlemi bittikten sonra bir araya gelinmiş, kodlamalar arasında uyum sağlandıktan sonra araştırmacı analize devam etmiştir.

Etik: Araştırma sürecinde katılımcıların olası zarar ve kötülüklerden korunması, özel yaşamın gizliliğinin korunması, kişinin rızası ve bilgisi olamadan onunla ilgili bir karar alınmayacağı veya bir eylemde bulunulmayacağı ve araştırma sürecine hile karıştırılmaması dikkat edilmesi gereken başlıca hususlardır. Verilerin analizi sürecinde araştırmacının kendi görüşlerine zıt düşünceleri yanlı değerlendirmemeli, ön yargılardan uzak durmalıdır. Ayrıca araştırma verilerinin başka bir amaçla kullanımı, kişisel bilgilerin katılımcıların izni olmadan kullanılması dikkat edilmesi gereken diğer etik hususlardır. (Merriam, 2013, s. 220-228).

Bizim çalışmamızda da demografik bilgiler dışında kişilere ait bilgiler hiçbir şekilde kullanılmamış, kişilere kodlar yer verilmiştir. Görüş örnekleri verilirken katılımcının üniversite, öğretim türü, cinsiyet gibi herhangi bir kişisel bilgisi verilmemeye çalışılmış, üniversiteler arası bir kıyaslama yoluna gidilmemiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde Türkçe öğretmeni adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki görüşleri ve öğretim materyali niteliğinde yazdıkları metinler değerlendirilmiş, örnekleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Metin Yazma Konusundaki Görüşleri

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler sonucunda kendilerini yeterli gördükleri metin türleri, meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekliliği ile ilgili düşünceleri, bu konuda kendi yeterlikleri ve derste kullanmak üzere yazacakları metinlerde dikkat edecekleri hususlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğretmen Adaylarının Yazmada Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türleri

Öğretmen adaylarının kendilerini hangi türde metinler yazmada yeterli gördüklerini belirlemek amacıyla öğretmen adaylarına "*Hangi türde metinler yazmada kendinizi yeterli bulduğunuzu nedenleriyle açıklayınız.*" sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kendilerini yeterli gördükleri metin türlerine ilişkin bilgiler tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türlerine Ait Bilgiler

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Deneme	64	<i>Deneme yazarken kendimi daha rahat hissediyorum</i>
Öyküleyici metin	58	<i>Öyküleyici metin yazarken kendimi daha iyi hissediyorum</i>
Şiir	43	<i>İlgi alanıma girdiği için şiir yazmayı tercih ediyorum</i>
Bilgilendirici metin	25	<i>Daha çok bilgilendirici metin yazmada yeterliyim</i>
Diğer (kendimi yeterli bulmuyorum)	4	<i>Edebi metin yazma konusunda kendimi yeterli bulmuyorum</i>

Not: Bazı öğretmen adayları birden fazla metin türünde kendini yeterli gördüğünü belirtmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kendilerini en yeterli gördüğü metin türünün düşünceye dayalı metin türlerinden *deneme* olduğu ortaya çıkmıştır. Bunu *öyküleyici metin*, *şiir* ve *bilgilendirici metin* takip etmektedir. 4 öğretmen adayı da kendini hiçbir metin türünde yazabilecek düzeyde yeterli görmediğini belirtmiştir. Kendini birden fazla metin türünde yeterli gören öğretmen adaylarına ait bilgiler ise şöyledir:

Tablo 3: Kendini Birden Fazla Metin Türünde Yeterli Gören Öğretmen Adaylarına Ait Bilgiler

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Öyküleyici-Deneme	19	<i>Öyküleyici ve deneme metinleri yazdığım da diğerlerine göre daha iyi oluyor</i>
Öyküleyici-Şiir	11	<i>Duygusal bir insan olduğum için şiirde yeterliyim</i>
Deneme-Şiir	11	<i>Kendimi en iyi şiir ve denemede ifade edebiliyorum</i>
Deneme-Bilgilendirici	6	<i>Deneme ve bilgilendirici yazılarda kendimi yeterli buluyorum</i>
Bilgilendirici-Öyküleyici	3	<i>Bilgilendirici ve öyküleyici metinlerde kendimi yeterli görüyorum</i>
Şiir-deneme-öykü	4	<i>Şiir, deneme, öykü türlerinde kendimi yeterli buluyorum</i>
Bilgilendirici-öyküleyici-deneme	1	<i>Bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türlerinde yazabilirim</i>

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bir kısmının kendini birden fazla metin türünde yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının birden fazla metin türünde kendilerini en yeterli gördükleri alan "öyküleyici-deneme" metin türleridir. Bunu sırasıyla öyküleyici-şiir (f=11) ve deneme-şiir (f=11) takip etmektedir. Kendini öyküleyici metin ve deneme türünde yeterli gören Ö28 ve Ö47 kodlu kişilerin görüşleri bu düşünceye örnek verilebilir. :

Ö28'e göre deneme türünde doğal bir dille yazmak, öyküleyici metinde de kurgu yapmak, kahramanlar yaratmak kendini bu türlerde yeterli görmesinin sebeplerindendir. Ö28'in görüşü şöyledir: *"Öyküleyici metinler ve deneme yazma konusunda kendimi daha başarılı buluyorum. Çünkü senaryo kurgulamak, kahramanlar yaratmak ve bunları birbirleriyle ilişkilendirmek konusunda sıkıntı çekmem. Yine belli bir konudaki düşüncelerimi doğal bir dille aktarmak beni rahatlatır."* (Ö28)

Kendini öyküleyici, şiir ve deneme türünde yeterli gören Ö47'nin açıklaması da şöyledir: *"Şiir yazmaya çocukluktan beri ilgim olduğu için bu konuda bir zorluk yaşadığımı düşünmüyorum. Öyküleyici metinler yazmada ise Türk öykülerinden seçmeler derleyip bu konuda kendimi yeterince ilerlettikten ve duygularımı, hayallerimi yazılarda rahatlıkla ifade ettikten sonra kendimi yeterli görüyorum. Deneme ve sohbette yeterli olduğumu düşünüyorum. Ama bir Nurullah Ataç değilim. Okuduklarım ve yazdıklarımın birikimiyle kendimi yazılarda serbest bıraktığım için deneme ve sohbet gibi yazılarda kendimi ifade edebiliyorum."* Ö47'nin kendini şiir ve denemede yeterli görme sebeplerinden en önemlisi türe olan ilgisi ve deneyimidir. Bu durum deneyim kazandırılarak yazma becerisinin ve yazmaya olan ilgi ve yeterliğin arttırılabileceğini göstermektedir.

Öğretmen adayları kendilerini yeterli gördükleri metin türleriyle ilgili birtakım gerekçeler sunmuşlardır. Bu gerekçeler örnekleriyle birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kendini Deneme Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kendini deneme türünde metinler yazma noktasında yeterli gören (f=64) öğretmen adayları bunun için birtakım gerekçeler sunmuşlardır. Öğretmen adaylarının belirttikleri en önemli gerekçeler şöyledir:

Tablo 4: Kendini Deneme Türünde Metinler Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Duygu ve düşünceleri daha rahat ifade edebilme	17	<i>Duygu ve düşüncelerimi daha rahat ifade edebiliyorum</i>
Konu sınırlamasının olmaması	11	<i>Konu olarak beni sınırlandırmıyor</i>
Yazarken kendini daha özgür hissetme	11	<i>Yazarken kendimi daha özgür hissediyorum</i>
Herhangi bir şeyi kanıtlama çabası gütmemesi	7	<i>Deneme herhangi bir şeyi kanıtlama çabası gütmmez</i>
Türe olan ilgi ve yeterlilik	3	<i>Türe olan ilgim yeterliğimin her geçen gün artmasını sağlıyor</i>
Biçimsel kurallara bağlı kalmadan yazma	3	<i>Çeşitli biçimsel kurallara bağlı kalmadan tabii bir şekilde ifade edebiliyorum</i>

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının kendilerini deneme türünde metinler yazmada yeterli görmelerinin en önemli gerekçesi "*Duygu ve düşünceleri daha rahat ifade edebilme*"dir. Öğretmen adayları bunun dışında *konu sınırlamasının olmaması*, *yazarken kendini daha özgür hissetme*, *herhangi bir şeyi kanıtlama çabası gütmemesi*, vb. gerekçeler de sunmuşlardır. Bu çalışmada öğretmen adaylarından belirlenen çerçevede metinler yazmaları istenmiştir. Deneme türünde konu sınırlaması olmadan yazmaları bu türe olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu konuda Ö15 ve Ö34 kodlu öğretmen adaylarının düşünceleri örnek verilebilir.

Deneme yazmayı özgürlük olarak nitelendiren Ö15 "*Deneme yazarken kendimi kuş gibi özgür hissediyorum. Sanki bir dağın tepesinden diğer bir dağa süzülen bir kuş gibi*" şeklindeki görüşüyle neden deneme türünde yazmada kendini yeterli gördüğünü açıklamıştır.

Ö34 denemenin kendini, duygularını ifade etmede en iyi tür olduğunu düşündüğünü belirttikten sonra deneme metinlerini diğer türlerle karşılaştırmıştır. Ö34'ün açıklaması şu şekildedir: *Şiirin yetenek işi olduğuna inanıyorum. Şiir yazma denemelerim olsa da bu konuda eksik olduğum kanaatindeyim. Bilgi vermeye dayalı metinler de çaba, araştırma ve bilgi birikimi gerektiriyor. Günlük hayatta kullandığımız bir tür olmadığı için deneme kendime uygun bulduğum tür.*

***Kendini Öyküleyici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen
Adaylarının Gerekçeleri***

Görüşme sonuçlarına göre öğretmen adaylarından 48'i öyküleyici metin türünde yazmada kendini yeterli gördüğünü belirtmiştir. Öyküleyici metin türünde yazma noktasında kendini yeterli gördüğünü belirten öğretmen adaylarının gerekçeleri şu şekildedir:

Tablo 5: Kendini Öyküleyici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Hayal gücünün geniş olması	8	<i>Hayal gücümün geniş olduğunu biliyorum</i>
Olaya dayalı bir tür olması	5	<i>Olaya dayalı bir tür olduğu için daha fazla ilgimi çekiyor</i>
Duygulara tercüman olması	5	<i>Kendimi duygularımı daha rahat ifade edebiliyorum</i>
Öyküleyici anlatıma yakınlık	5	<i>Yazıldığı dilin bana yakın olması</i>
Öyküleyici metin yazmanın kolaylığı	4	<i>Öyküleyici metin yazmak benim için daha kolaydır</i>
Kendini özgür hissetme	4	<i>Kendimi daha özgür hissediyorum</i>
Kurgusunu daha iyi yapabilme	3	<i>Kurgusunu daha iyi yapabiliyorum</i>
Kendini yeterli görme	3	<i>Bu tür metinlerde kendimi daha yeterli görüyorum</i>
Türe olan ilgi	3	<i>Öykü türünü sevdiğim için</i>

Öyküleyici metin türünde yazmada kendini yeterli gören öğretmen adaylarının en önemli gerekçeleri öyküleyici metinde hayal gücünün geniş olması, olaya dayalı bir tür olması, duygulara tercüman olması, öyküleyici anlatıma yakınlık hissetme şeklindedir. Öğretmen adaylarının yazarken kendilerini özgür hissetmeleri ile tercih ettikleri metin türü arasında doğrudan bağ kurmaları dikkat çekmektedir. Çünkü bu çalışmada sınırlandırma söz konusudur. Bu konuda Ö16 ve Ö17 kodlu öğretmen adaylarının görüşleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

Öyküleyici metinlerin olaya dayalı bir tür olmasını ve hayal gücüne dayanmasını gerekçe olarak gösteren Ö16 bu düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir: "*Daha çok öyküleyici metin tarzında kendimi yeterli görüyorum. Çünkü bu türde bir olay var ve metin bu olay etrafında şekillenip gidiyor. Kahraman sayısı fazla ve çok hareketli. Doğru yanlış diye bir şey yok. Ayrıca hayal gücüne de açık. İçimden geldiği gibi yazabiliyorum.*"

Ö17 ise öyküleyici metinleri daha özgürce yazabildiğini belirtmiştir. Bu konudaki düşüncesi şöyledir: "*Daha çok öyküleyici metinler yazıyorum. Kendi hislerimi ve düşüncelerimi hikâyemdeki kahramana yükleyebiliyorum. Onun dünyasından bakınca daha özgür kalabiliyorum. Hikâyelerim arttıkça ufkum da açılıyor. Beni bir kalıba sokmadan özgürce dolaşabileceğim bahalar sunuyor bana ve ben de en çok orada dolaşmayı seviyorum.*"

Kendini Şiir Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre katılımcılardan bir kısmı kendini şiir türünde yeterli gördüğünü belirtmiştir. Öğretmen adaylarından şiir türünde metinler yazmada kendini yeterli görenlerin (f=43) gerekçeleri şu şekildedir:

Tablo 6: Kendini Şiir Türünde Metinler Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Duyguları şiirsel bir dille ifade etme	8	<i>Duygularımı şiirsel bir dille ifade etmekten hoşlanıyorum</i>
Duygulara tercüman olması	8	<i>Kişinin duygu ve düşüncelerini en iyi tercüme eden tür</i>
Türe olan ilgi	4	<i>Şiire karşı ilgim var</i>
Yazarken kendini özgür hissetme	4	<i>Yazarken kendimi daha özgür hissediyorum</i>
Duygu ve düşünceleri rahatlıkla ifade etme	3	<i>Duygu ve düşüncelerimi rahatlıkla ifade edebileceğim türlerde yazmayı seviyorum</i>
Hayal gücüne dayanması	2	<i>Hayal gücümün geniş olduğunu biliyorum</i>
Duygu ve düşünceleri daha etkili anlatma	2	<i>Duygu ve düşüncelerimi daha etkili anlatabiliyorum</i>

Şiir türünde metinler yazmada kendini yeterli gören öğretmen adayları birtakım gerekçeler sunmuşlardır. *Duyguların şiirsel bir dille ifade edilmesi, şiirin duygulara tercüman olması, şiire olan ilgi, şiir yazarken kendini özgür hissetme* öğretmen adaylarının gerekçelerinden bazılarıdır. Bu konuda Ö106 kodlu öğretmen adayının görüşü örnek verilebilir.

"Kendimi daha çok başarılı gördüğüm ve ben bu işin ehliyim diyebileceğim yazın alanı şiirdir. Şiir yazabilmek bir ilham meselesine indirgenemez. Hatta en az yardımcı unsur

ilham denen güçtür. Öyle ki şiir yazabilmek bir zekâ işidir. Daha iyi açıklayacak olursam şiir yazabilmek empati gerektiren bir süreçtir. Empati kurabilmek, yüksek ruh, güçlü bir zekâ gerektirir. Bir şairin yazdığı onlarca, yüzlerce şiir ve bu şiirler içinde geçen kişi, hayvan, nesne, vs. varlıkların ve bu varlıklara atfedilen duyguların şairde tezahür etmesi elbette beklenemez. Şair iyi bir psikologdur. Bu nedenle bahsettiğim varlık ve canlılarla empati kurmayı başarır." Öğretmen adayı şiir yazmayı bir zekâ işi olarak görmekte, bir şairin aynı zamanda iyi bir psikolog olduğunu vurgulamaktadır.

Kendini Bilgilendirici Metin Türünde Yazmada Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından bilgilendirici metinleri yazmada kendini yeterli gördüğünü ($f=25$) belirtenlerin gerekçeleri ise şu şekildedir:

Tablo 7: Bilgilendirici Metin Türünde Yazmada Kendini Yeterli Gören Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	<i>f</i>	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Nesnel olması	4	<i>Hayal gücü istemiyor</i>
Yazmanın kolay olması	3	<i>Bu türde yazarken sıkıntı çekebileceğimi sanmıyorum</i>
Araştırma yapabilme	3	<i>Araştırma yapıp sonuçlarını yazabiliyorum</i>
Yaptığı işten zevk alma	3	<i>Fikir yazıları üretmekten hoşlanıyorum</i>
Bilgi vermesi	2	<i>Bilgi vermeyi gerektiren metinlerde daha iyi yazıyorum</i>
Kendini daha rahat ifade edebilme	2	<i>Bilgilendirici metinler yazarken kendimi daha rahat hissediyorum</i>

Tablo 7 incelendiğinde bilgilendirici metinlerin *nesnel olması*, *yazmanın kolay olması*, *araştırma yapabilme* olanağı sunması öğretmen adaylarının kendilerini bu türde yeterli görmelerinin gerekçelerindendir. Bu gerekçeleri Ö21 ve Ö104 kodlu öğretmen adaylarının görüşleri desteklemektedir. Öğretmen adaylarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

"... Çünkü bilimsel yazıların yazılması bana daha kolay geliyor ve tanım yapmak, açıklama yapmak, kesin ifadeler kullanmak, herkesin okuyacağı şekilde yazı yazmak tecrübe gerektirmeyen bir çalışma diye düşünüyorum (Ö21).

"...Çünkü bir konu hakkında araştırma yapmak, makale okumak hoşuma gidiyor. Bu araştırma ve makaleler ile ilgili kendi cümlelerimle ilgili özet çıkarırken daha çok yeterlik gösterdiğimi düşünüyorum." (Ö104).

Herhangi Bir Metin Türünde Yazmada Kendini Yeterli Görmeyenlerin Gerekçeleri

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından dördü kendini herhangi bir metin türünde yazabilecek yeterlikte görmediğini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının bu konudaki düşüncelerini Ö11 ve Ö88 kodlu kişilerin görüşleriyle örneklendirebiliriz:

Ö11: *Edebi metin yazma konusunda kendimi yeterli bulmuyorum. Çünkü bunun insanın kendi isteğiyle gerçekleştirebileceği bir yetenek olduğuna inanıyorum. Bu metinleri yazmak iyi bir eğitimin yanında bir yaratıcılık ve beceri de istiyor.*

Ö88: *Hiçbir metin türünde kendimi tam olarak yeterli bulmuyorum. Çünkü öğrencilere verilecek metinler onlara tam olarak uymalı. Bizim de aldığımız eğitim çocuklara yeni metinler yazacak düzeyde değil. Zorda kalmadığım sürece yazmaya başvurmam.*

Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazma Gerekliliği İle İlgili Düşünceleri

Öğretmen adaylarının meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekli olup olmadığıyla ilgili düşüncelerini belirlemek üzere "*Bir öğretmen adayı olarak öğretmenlik mesleğinizde derste işleyeceğiniz konuyla ilgili bir metin yazmanızın gerekli olup olmadığı hakkında ne düşünüyorsunuz? Nedenleriyle açıklayınız.*" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının düşünceleri tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusu ile İlgili Metin Yazma Gerekliliği ile İlgili Düşünceleri

Kodlar	f
Evet, gerekli görüyorum	90
Hayır, gerekli görmüyorum	28
Olabilir	12
Toplam	130

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının çoğunluğu ($f=90$) meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazmaları gerektiğinde yazabileceğini düşünmektedir. Bir kısmı ise bunun gerekli olmadığı ($f=28$) görüşündedir.

***Öğretmen Adaylarından Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili
Metin Yazmaları Gerektiğini Düşünenlerin Gerekçeleri***

Öğretmen adaylarının meslek hayatlarında metin yazmalarının gerekli olduğuna dair cevapları "öğretmen", "öğrenci", "ders kitapları ve metinler", "öğrenme öğretme süreci" temalarında incelenmiştir. Bu temalardaki kodlar öğretmen adaylarının gerekçeleri ve görüşmeden alınan örnek düşüncelerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tema: Öğretmen

Meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazmalarının öğretmen açısından gerekli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının "öğretmen" temasındaki gerekçeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğretmen Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Ders kitabındaki metin yetersiz görülüyorsa kendisi metin yazabilmeli	12	<i>İşlememiz söylenen bir metni beğenmediğimizde alternatif oluşturabilmeliyiz.</i>
Öğretmen metin yazma yeterliğine sahip olmalı	9	<i>Bir öğretmen metin yazabilmelidir</i>
Öğretmen olarak ders konusuyla ilgili metin yazabilecek düzeyde olma gerekliliği	5	<i>İhtiyaca göre bir öğretmen olarak ben de metin üretebilmeliyim</i>
Konuya hâkim olunduğunu göstermesi	4	<i>Bir konuyla ilgili metin yazıyorsanız konuya hâkimsiniz demektir</i>
Öğretmenin yazma becerisini geliştirmesi	4	<i>Metin yazma konusunda kendimizi geliştirebiliriz</i>
Öğretmenin alana hâkim olduğunun göstermesi	3	<i>Öğretmenin alanına hâkim olduğunun göstergesidir.</i>
Öğretmenin kitaba bağlı kalmasını önlemesi	3	<i>Sadece kitaba bağlı kalmamak için yazmalıyım önemli</i>
Öğretmenin niteliğini göstermesi	3	<i>Öğretmen kendi niteliğini ortaya koyar</i>
Öğretmenin konuyla ilgili bilgisini derinleştirmesi	3	<i>... Konuyla ilgili bilgimizi daha da derinleştirebilir</i>
Öğrencilerden metin yazmaları isteniyorsa öğretmenin de yazabilme gerekliliğinin olması	2	<i>Her öğretmen öğrenciden bir konuyla ilgili yazı yazmasını nasıl istiyorsa en azından kendisi de yazabilmelidir.</i>

Tablo 9 incelendiğinde öğretmen adayları öğretmenlerin ders kitabındaki metinleri yetersiz gördüğünde kendisinin metin yazabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmen adayları bir öğretmenin metin yazma yeterliğine sahip olması gerektiğini ve kendilerinin de bir öğretmen olarak metin yazabilecek düzeyde olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Onlara göre bir öğretmenin ders konusuyla ilgili metin yazması konuya hâkim olduğunun göstergesidir. Bu konuya Ö90 ve Ö92 kodlu öğretmen adaylarının görüşleri örnek verilebilir.

"Bir öğretmen illaki metin yazmalı diyemem. Ama bir öğretmen ki benim gibi bir Türkçe öğretmeni ise gerektiğinde bir durumla karşı karşıya kaldığında yazabilmeli. Örneğin; kılavuz kitapta verilen metin kazanımları ya da verilmesi gerekeni tam olarak vermeyi sağlamadığında ve acilen bir metin lazım olduğunda bir öğretmen o metni mükemmel olmasa bile o dersinde kullanabileceği kadar yazabilmeli. Gerektiğinde o öğretmen başka

bir durumla karşı karşıya kaldığında özel gün ya da haftalarda da bir metin oluşturması gerekebilir. Bu nedenle bir öğretmenin metin yazma becerisine sahip olması gerektiğine inanıyorum." (Ö90)

"Elbette ki yazması gerekir. Mesela öğrencilerden derste öyküleyici bir metin yazmalarını isteyeceksiniz. Öğrencinin seviyesine uygun olan metinlerin Türkçe ders kitaplarında ne kadar bulunacağı tartışılır bir gerçek. Uzun uzadıya kitapları karıştırmak yerine tahtaya örnek bir metin yazmanın daha yararlı olabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden de öğretmenin bu konuda kendini geliştirmiş olması gerekir." (Ö92)

Tema: Öğrenci

Öğretmen adaylarından mesleki hayatlarında dersle ilgili bir konuda metin yazmalarının öğrenci açısından gerekli olduğunu düşünenlerin gerekçeleri şunlardır:

Tablo 10: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğrenci Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Öğrencilere model olmak	8	<i>Derste işleyeceğimiz konuyla ilgili metinler yazarak sınıfa getirmemiz öğrencilere örnek teşkil edecektir</i>
Öğrencilerin derse ilgisini çekmek	5	<i>Öğrencilerin derse daha iyi konsantre olmalarını sağlar</i>
Öğrencilere örnek metinler göstermek	4	<i>Öğrencilerin somut örnek görmeleri açısından gereklidir</i>
Öğrenci başarısına katkı sağlamak	3	<i>Öğrenci derste başarılı olması gerektiğini düşünür</i>
Öğrencilerin farklı metinler görmesini sağlamak	3	<i>Öğrencilere farklı metinler okuma fırsatı sunmalıyız</i>
Öğrencilerin bu yönde beklentilerinin olması	3	<i>Öğrencilerin bu yönde beklentisi olacaktır</i>
Öğretmenin hitap ettiği kitlenin özelliklerini daha iyi bilmesi	3	<i>Öğretmen olarak sınıfı en iyi ben tanırım</i>

Tablo 10 incelendiğinde öğretmen adayları meslek hayatlarında metin yazmalarının öncelikle *öğrencilere model olmak* için gerekli olduğunu düşünmektedir. *Öğrencilerin derse ilgisini çekmek, öğrencilere örnek metinler göstermek* öğretmen adaylarının üzerinde durdukları diğer sebeplerdendir.

Öğrenciler açısından metin yazmalarının gerekli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının gerekçelerine Ö56 ve Ö69 kodlu öğretmen adaylarının görüşleri örnek verilebilir.

Öğrencilerin ilgi ve özelliklerini en iyi tanıyan kişilerin öğretmen olduğu üzerinde duran Ö56'nın görüşü şöyledir: *"Öğretmen olarak sınıfı en iyi tanıyan, öğrencilerin ilgilerini en iyi bilen biri metinleri yazması veya bazı metinlerde değişiklik yapıp öğrencilere sunması gerekir. Genel kitleye yazılmış metinler her yerde aynı ilgiyi sağlayamayabilir. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin ilgilerine göre bazı metinler oluşturmalıdır."*

Ö69 da öğretmenlerin öğrencilerden yazma çalışmaları istiyorlarsa onlara örnek metinler sunmaları gerektiğini savunmaktadır. Ö69'un bu konudaki düşüncesi şöyledir: *"Bence gereklidir. Çünkü derste işleyeceğimiz metin hakkında öğrencilere yazma çalışması yaptırıyoruz. Bu anlamda bizim de yazdıklarımızı öğrencilerle paylaşmamız onların da ilgisini çekecek, onlara bir nevi rehber olacaktır. Bakmadıkları bir açıyı ben yakalamış olursam onlara kaynaklık etme görevini başarmış olacağım."*

Tema: Ders Kitapları ve Metinler

Ders kitapları ve metinlerdeki birtakım sorunlardan dolayı öğretmenlerin ders konusuyla ilgili metin yazması gerektiğini düşünen öğretmen adaylarının gerekçeleri şunlardır:

Tablo 11: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Ders Kitapları ve Metinler Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Ders kitaplarındaki metinlerin yetersizliği	18	<i>Ders kitaplarındaki metinler yetersiz</i>
Ders kitabındaki metinlerin öğrenci seviyesine uygun nitelikte olmaması	5	<i>Ders kitaplarındaki metinler öğrenci düzeyinin üstünde oluyor</i>
Metinlerin kazanımları karşılamada yetersiz kalması	4	<i>Metin kazanımı karşılamada yetersiz kaldığında yazarım</i>
Derste işleyecek konuya uygun hazır bir metin bulunamaması	3	<i>Konuyu işlemek için uygun, hazır bir metin bulamazsam yazarım</i>
Kitapta verilen metinlerin temayı yansıtmaması	2	<i>Bazı konularda kitapta verilen metinler temayı yansıtmıyor</i>
Ders kitapları ve diğer kaynakların yetersiz kalması	2	<i>Ders kitapları ve benzer kaynaklar yetersiz kalıyor</i>

Öğretmen adayları ders kitapları ve metinlerdeki birtakım sorunlardan dolayı kendilerinin metin yazmalarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarına göre *ders kitaplarındaki metinlerin yetersizliği*, bu metinlerin *öğrenci seviyesine uygun nitelikte olmaması*, *metinlerin kazanımları karşılamada yetersiz kalması* gibi nedenler onların metin yazmalarını gerekli kılmaktadır.

Ders kitapları ve metinlerden kaynaklanan sorunlardan dolayı metin yazmalarının gerekli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının görüşlerine Ö6 ve Ö59 kodlu öğretmen adaylarının görüşleri örnek verilebilir.

"Bazen ders kitabındaki bir metin, bazı kazanımları vermede yeterli olmayabilir. Bu yüzden kazanımları en iyi şekilde verebilecek bir metin yazmamız gerekebilir. Ya da ses bilgisinde bütün ses olaylarının bulunduğu bir metin bulmada zorlanabiliriz. Bu yüzden bütün ses olaylarını içinde barındıran bir metin yazabiliriz. (Ö6).

"Derste işleyeceğim konuyla ilgili metin yazmamın gerekli olduğunu düşünüyorum. MEB kitaplarında yer alan metinlerin bazıları gelişigüzel yazılmış, bazı metinlerin temaya uydurmak için içeriği boşaltılmış. Daha nitelikli metinlerle ders işlemek için öğretmenin metin yazması gereklidir. (Ö59).

Tema: Öğrenme-Öğretme Süreci

Öğretmen adaylarından bazıları metin yazmalarını öğrenme-öğretme süreci açısından da gerekli görmektedir. Bu düşüncedeki öğretmen adaylarının gerekçeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 12: Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Öğrenme-Öğretme Süreci Açısından Gerekli Olduğunu Düşünenlerin Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Öğrenme öğretme sürecine katkı sağlaması	11	<i>Öğrenme öğretme sürecine faydası olacaksa yazarım</i>
Ders daha verimli hale getirmesi	4	<i>Ders daha verimli hale gelecektir</i>
Derse renk katması	2	<i>Bu durum derse renk katacaktır</i>
Konuların anlaşılabilirliğine ve etkili olmasına katkı sağlaması	2	<i>Bazı konuların anlaşılabilirliğine ve etkili olmasına daha fazla katkı sağlar</i>
Temel becerileri kazandırmada faydalı olması	1	<i>Temel becerileri kazandırmada faydalı olabilir</i>

Öğretmen adayları kendilerinin metin yazmalarının *öğrenme-öğretme sürecine katkısı, derse renk katması, konuların etkili ve anlaşılır olmasına katkı sağlaması* açısından gerekli olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarının görüşlerini Ö29 ve Ö40 kodlu öğretmen adaylarının düşünceleri ile örneklendirebiliriz

Ö29 öğretmenin kendi hazırladığı metni daha etkili kullanacağı ve dersin daha verimli olacağı görüşündedir. Ö29'un bu konudaki düşüncesi *"...Çünkü öğretmen kendi yazmış olduğu, kendi hazırladığı metinleri daha etkili, daha canlı bir şekilde işler. Etkililik ve canlılık ise öğrenciye yansır. Katılımlı ve canlı bir iletişim içinde dersler işlenerek öğrenciye vermek istediğimiz konuları tam olarak hedefe uygun kazandırmış oluruz."* şeklindedir.

Etkili öğrenme için öğretmenlerin metin yazmasını gerekli gören Ö40'ın görüşü şöyledir: *"Mevcut ders kitabında metin anlamında bazı eksiklikler bulunabilir. Bu eksiklikleri hissettiğim anda derste işleyeceğim konu ile ilgili elimden geldiğince metin yazmalıyım. Etkili öğrenme gerçekleştirmek için ders kitabının eksik olduğu konu ile ilgili metin yazmayı uygun buluyorum"*

Öğretmen Adaylarından Meslek Hayatlarında Metin Yazmalarının Gerekli Olmadığını Düşünenlerin Gerekçeleri

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından bazıları ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekli olmadığını düşünmektedir. Öğretmen adaylarının gerekçeleri şöyledir:

Tablo 13: Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazmalarının Gerekli Olmadığını Düşünen Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Ders kitaplarında yeterince metin olması	8	<i>Zaten kitapta yeterince metin var</i>
İhtiyaç halinde başka/hazır metinlerden yararlanılabilmesi	7	<i>Yazılmış bir sürü metin var. Onlardan faydalanmayı tercih ederim</i>
Derste kullanılacak metinleri alanlarında uzman kişilerin hazırlaması	7	<i>Derste işlenecek konuyla ilgili metinler yazmak yetkinlik ister</i>
Kendimi yeterli görme	4	<i>Öyle bir beceriye sahip değilim</i>
Var olan metinleri etkili bir biçimde kullanmanın önemi	2	<i>Öğretmenin metin yazmak yerine uygun metinleri nasıl daha verimli kullanacağına dair çalışma yapmalı</i>

Öğretmen adaylarına göre derste kullanmak için ders kitaplarındaki metinler yeterli düzeydedir. Ders kitaplarındaki metinler yetersiz kaldığında da var olan metinlerden yararlanılabilir. Öğretmen adaylarına göre ders konusuyla ilgili metin yazmak yetkinlik ister. Öğretmenin derste işleme gereken metinleri etkili bir biçimde kullanması yeni bir metin yazmasından daha önemlidir.

Bu konuda öğretmenlerin görüşlerini şöyle örneklendirebiliriz:

Ö1: *"Öğretmenlik mesleğinde hazır bulunan metinlerden yararlanılabilir. Hazır yazılmış metinleri kullanmayı planlamak daha verimli olabilir. Ama işlenecek konuyla ilgili metin yazıldığında bir farklılık, yeni bir bakış açısı getiriliyorsa ve öğrencilerin ilgisini çekiyorsa yazılan metinlerin kullanımı da öğrencilere katkı sağlayacaktır."*

Ö122: *"Konu ile ilgili metin yazmayı gereklilik olarak görmüyorum. Çünkü işlenen konularla ilgili zaten mevcut yazılar var. Konuyla ilgili metin yazma isteğe bağlı olmalıdır. Gereklilikten çok önemli olan o konuyla ilgili verilen metnin konu ile uyumuna bakmak lazım, konuyu tam olarak yansıtmıyorsa o zaman bir metin yazılabilir."*

Öğretmen Adaylarının Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kendi Yeterlikleriyle İlgili Görüşleri

Öğretmen adaylarına *"Derste işleyeceğiniz ders konusu için bir metin yazmanız gerektiğinde yazabileceğinizi düşünüyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız."* sorusu yöneltilmiştir. Ders konusu ile ilgili metin yazması gerektiğinde yazabileceğini düşünen öğretmen adayı sayısı 103, böyle bir durumda metin yazamayacağını belirtenlerin sayısı 13'tür. 14 öğretmen adayı da kesin bir cevap vermemiştir. Öğretmen adaylarının gerekçeleri tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Ders Konusu için Metin Yazmaları Gerektiğinde Yazabileceğini Düşünen Öğretmen Adaylarının Gerekçeleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerine örnekler
Kendini yeterli görme	55	<i>Yazmada sıkıntı çekmeyeceğimi düşünüyorum</i>
Üniversitede alınan eğitimin yeterliği	23	<i>Gördüğümüz mesleki eğitim bizi buna alıştırmıştır</i>
Konuya ilgili bilgili olma	12	<i>Hakkında yeterli bilgi sahibi olduğum konuda rahatlıkla yazabileceğimi düşünüyorum</i>
Başarılı bir metin olmasa da yazabilme	10	<i>Yazdığım metnin kalitesi konusunda bir şey diyemem</i>
Konuyla ilgili araştırma yaptıktan sonra yazabilme	9	<i>Konuyla ilgili detaylı araştırma yaptıktan sonra yazabilirim</i>
Gerekli olduğuna inandığında yazabilme	6	<i>Gerekli olduğu zaman mecbur yazarım</i>
Metnin türüne bağlı olarak başarının değişmesi	5	<i>Metin türüne bağlı olarak metnin kalitesi değişir</i>
Mecbur kalındığında yazabilme	4	<i>Zorunluluk halinde bir metin yazabilirim</i>
Öğrencilerin yararına ise yazabilme	4	<i>Öğrencilere fayda sağlama noktasında yararlı olabilir</i>

Öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde çoğunluğunun (f=55) ders konusu için metin yazma noktasında kendini yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarından bazıları üniversitede aldıkları eğitimin kendilerini bu konuda geliştirdiğini belirtmektedir. Öğretmen adaylarına göre konuyla ilgili bilgilerinin olması, araştırma yaptıktan sonra yazmak, gerekli olduğuna inandığında yazmak, vb. sebepler ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekçelerindendir.

Öğretmen adaylarından ders konusuyla ilgili metin yazabileceklerini belirtenlerin gerekçelerine örnek görüşler şöyledir:

Ö9: *"Türkçe bölümünde aldığım eğitim bir metin yazabilmem konusunda yeterlilik sağladı. Ayrıca yaptığımız çeşitli ödevler de uygulama konusunda yarar sağlayacaktır."*

Ö115: *"Yazabileceğimi düşünüyorum. Türkçe dersi metinlere bağlı bir ders olduğundan öğretmen olabilmiş bir bireyin metin yazabilme yetkinliğine sahip olması gerekir. Elimizdeki materyaller her zaman yeterli olmayabilir, Materyallerdeki metinler ihtiyacı karşılamayabilir. Bu durumlarda öğretmen olarak bizlerin o açığı kapatması gerekir."*

Ders konusu için metin yazması gerektiğinde yazamayacağını belirten öğretmen adaylarının en önemli gerekçesi *kendilerini yeterli görmemeleridir*. Ö65 kodlu öğretmen adayının görüşü bu durumu örneklendirmek için kullanılabilir

Ö65: *"Derste işlenecek düzeyde metin yazma konusunda yeterli olduğumu düşünmüyorum. Bir metin hazırlamam gerekirse yeterli bir metin hazırlamak için çok daha fazla zaman harcamam gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden çok gerekmedikçe kendi metnimi hazırlayacağımı sanmıyorum."*

Metin yazabilme konusunda kesin bir yargı belirtmeyen öğretmen adaylarının görüşleri ise şöyledir:

Tablo 15: Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kesin Bir Yargı Belirtmeyen Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerine örnekler
Metnin türüne bağlı olarak değişmesi	5	<i>Metnin türüne bağlı olarak değişebileceğini düşünüyorum</i>
Metnin konusuna bağlı olarak değişmesi	4	<i>Derste kullanmak için metin yazabilmem ders konusuna bağlı</i>
Emin olmama	2	<i>Bunun cevabını kesin olarak veremem</i>
Kısmen yazabilme	2	<i>Kısmen yazabileceğimi düşünüyorum</i>

Öğretmen adayları daha çok *metnin türüne ve konusuna bağlı olarak* duruma göre metin yazabileceklerini belirtmişlerdir. Bu düşünceye öğretmen adaylarından Ö43 kodlu kişinin görüşünü örnek verebiliriz.

Ö43: *"Açıkçası çok kaliteli bir ders metni yazabileceğimden emin değilim. Elimden ne geliyorsa yapmaya çalışırım. Yazıp yazamayacağım konuya göre, türe göre de farklılık gösterebilir. Bütün türlerde etkili bir ders metni oluşturabileceğimi sanmıyorum"*

Öğretmen Adaylarının Derste İşleyecekleri Konuyla İlgili Metin Yazdıklarında Dikkat Edecekleri Hususlar

Ders konusuyla ilgili metin yazarken dikkat edecekleri hususları belirlemek amacıyla öğretmen adaylarına *"Derste işleyeceğiniz konuyla ilgili bir metin yazmanız gerektiğinde neleri dikkate alacağınızı açıklayınız."* sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar "öğrenci", "dil ve anlatım", "konu/içerik", "program ve

kazanımlar" temalarında değerlendirilmiştir. Bu temalar ve kodlar tablolar halinde sunulduktan sonra öğretmen adaylarının görüşmelere verdikleri cevaplarla örneklendirilmiştir.

Tema: Öğrenci

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken öğrenciler açısından dikkat edecekleri hususlar tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Öğrenci Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerine örnekler
Öğrenci seviyesine uygun olması	83	<i>Öğrenci düzeyi</i>
Öğrencinin ilgisini çekecek olması	18	<i>Öğrencinin ilgisini nasıl çekebileceğime dikkat ederim</i>
Öğrencilerin hazır bulunuşluğu	15	<i>Öğrencinin konuyla ilgili ön bilgilerini dikkate alırım</i>
Öğrencilerin beklentisi	7	<i>Öğrencinin ilgi ve isteklerine bakarım</i>
Öğrenciye uygun olması	7	<i>Tam olarak öğrenciye hitap etmeli</i>
Öğrencinin ihtiyaçları	5	<i>Öğrencilerin ihtiyacına cevap vermesi</i>
Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, gelişimsel özellikleri	4	<i>Öğrencinin bilişsel, duyuşsal anlamda fikir ve anlam yükleyebileceği türde yazmaya çalışırım</i>

Öğretmen adaylarının ders konusu ile ilgili metin yazarken en çok dikkat edecekleri özellik *öğrenci seviyesine uygun* olmasıdır. Metinlerin öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte, onların hazır bulunuşluğuna uygun, beklentilerine cevap veren ve öğrenciye uygun yapıda metinler olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tema: Dil ve Anlatım

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken *dil ve anlatım* açısından dikkat edecekleri hususlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 17: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Öğrenci Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Anlatımın açık ve anlaşılır olması	27	<i>Anlatımın açık, net, sade olması</i>
Türünün özelliklerini yansıtması	22	<i>Metnin türüne ait özellikleri metin içinde göstermeye çalışırım</i>
Yazım-noktalama	17	<i>Yazarken noktalama işaretlerine dikkat ederim</i>
Dil ve anlatım	17	<i>Metnin dil ve anlatımını dikkate alırım</i>
Kullanılan kelimeler	9	<i>Yabancı kelimelerden arınmış olmasına dikkat ederim</i>
Metin uzunluğunu	8	<i>Metnin çok kısa ya da uzun olmaması gerekir</i>
Metinde kullanılan üslup	6	<i>Üslubumda öğrencileri dikkate alırım</i>

Tablo 17 incelendiğinde öğretmen adaylarının metin yazarken dikkat edecekleri özelliklerin en başında anlatımın açık ve anlaşılır olması ve türünün özelliklerini yansıtması gelmektedir. Yazım noktalama, dil ve anlatım, kullanılan kelimeler ve metnin uzunluğu öğretmen adaylarının dikkat edecekleri diğer özelliklerdir.

Tema: Konu/İçerik

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken *konu/içerik* açısından dikkat edecekleri hususlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 18: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Konu/İçerik Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Derste işlenecek konuya uygun olması	46	<i>Derste işlenecek konunun içeriğine uygun olarak yazmaya çalışırım</i>
Amaca uygunluğu	9	<i>Vermek istediğim mesajı taşıyor mu diye bakarım</i>
Eğlendirirken öğretmesi	8	<i>Öğrencilere öğretirken eğlendirecek bir yazı olmasına dikkat ederim</i>
Bilgi vermesi	7	<i>Öğrencilerin bilgilenmesine yardımcı olmaya çalışırım</i>
Tutarlı bir metin olması	7	<i>Paragraflar arası anlam bağıını iyi kurmaya çalışırım</i>
Öğrencinin yaşantısına yakın örnekler verme	5	<i>Daha çok günlük hayattan örnekler kullanmaya dikkat ederim</i>
Konuyla ilgili araştırma yaptıktan sonra yazma	4	<i>Konuyla ilgili geniş bir literatür taraması yapıp gerekli alt yapıyı oluştururum</i>
Kültürel öğelere yer verme	4	<i>Kültürel öğelerin mevcut olduğu bir metin ortaya koymaya çalışırım</i>
Konunun sınırlandırılması	3	<i>Genel bir çerçeve oluşturup bunun etrafında konuyu sınırlandırırım</i>
Metnin planlı olması	2	<i>Metnim bir plan dâhilinde olmalıdır</i>
Ahlaki değerlere uygunluğu	2	<i>Metne ahlaki yönden de dikkat ederim</i>
Herhangi bir siyasi ve ideolojik mesaj içermemesi	1	<i>Herhangi bir siyasi ya da ideolojik mesaj vermemelidir</i>

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken konu/içerik açısından dikkat edecekleri en önemli husus metinlerin derste işlenecek konuya uygun olmasıdır. Metnin amacına uygunluğu, eğlendirirken öğretmesi, bilgi vermesi, tutarlı olması, öğrencinin yaşantısına yakın örnekler vermesi dikkat edilecek diğer hususlardandır.

Tema: Program/Kazanımlar

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken *program/kazanımlar* açısından dikkat edecekleri hususlar ise şunlardır:

Tablo 19: Öğretmen Adaylarının Metin Yazarken Program/Kazanımlar Açısından Dikkat Edecekleri Hususlar

Kodlar	f	Öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler
Kazanımlara uygunluğu	27	<i>Kazanımları vermek için uygun olup olmadığına bakarım</i>
Temayla ilgili olması	9	<i>Temaları dikkate alırım</i>
Dört temel beceri ile uygunluğu	2	<i>Anlama ve anlatma becerilerinin hedeflerine uygunluğuna bakarım</i>

Tablo 19 incelendiğinde metinlerin kazanımlara uygun olması, temayla bağlantısının iyi olması ve dört temel beceriye uygunluğu öğretmen adaylarının program/kazanımlar kategorisinde belirttikleri en önemli gerekçeleridir.

Öğretmen adaylarının yazacakları metinlerde dikkat edecekleri hususlarla ilgili görüşlerini yansıtan örnekler:

Ö13: *"Öncelikle işlenen metinden hareketle belirlenen amaçlarla paralel bir metin yazmanın gerekli olduğunu düşünüyorum. Sonucunda yazılacak metnin tür özelliklerini yansıtması gerekmektedir. Metin içerisinde görünen araçların dışında öğrencide olumlu davranış değişikliği oluşturacak düşüncelerine yön verecek iletiler bulunmalıdır. Tüm bunların dışında Türkçeyi ve Edebiyatı sevdirecek metinler olmalıdır"*

Ö49: *"Metinde kullanacağım dilin, sözcük seçiminin öğrenci düzeyine uygunluğuna dikkat ederim. Metin uzunluğu benim için önemlidir. "Ne uzunlukta olsa öğrenci sıkılmaz?" sorusunu kendime sorarım. Bunun dışında tek metinde birçok bilgiyi yüklü vermek yerine az bilgiyi göze çarpacak şekilde nedensellik ile sunarım. Metinde asıl bilgiyi sunduktan sonra da üstünde düşünülmesine yönelik sorular ile metnimi desteklerim"*

Ö61: *"Bir metni yazmadan önce hedef kitlenin ilgi ve ihtiyaçları, hazır bulunuşluk düzeyi,, güncel olaylar, öğrencinin merakını arttıracak onları derse güdüleyecek ve onları sıkmayacak bir uzunlukta metin olmasına dikkat ederim. Daha çok günlük hayattan örnekler kullanmaya dikkat ederim. Bu durum metin türüne göre değişiklik gösterebilir"*

Ö69: *"Öncelikli olarak olay örgüsüne, paragraflar arası anlam bağlarını iyi kurmaya, konuyu iyi bir şekilde işlemeye dikkat ederim. Benim için en önemli unsur anlamdır. O metni öğrenci okuduğunda ilgisini çekmeli, kendisinden bir şey bulabilmeli, metni tam anlamıyla anlayabilmelidir. Onun dışında tutarlılığa önem veririm. Öğrencilerin*

seviyelerine göre kelime seçer, aralarında bilmedikleri ancak bağlamdan çıkarabilecekleri kelimelere de yer veririm"

Ö90: *"Konuyla neyi öğrencilerime vermem gerektiğine, kazanımlarının o metnin karşılayıp karşılamadığına, yeterli mi diye bakarım. Öğrencilerimin seviyesine, kaçınıcı sınıflar için yapıyorum (I ya da II. kademe) ona bakarım. Vermem gereken ara disiplinlerimi verebiliyor mu? Etkinliklerime uygun mu? Vereceğim konu öğrencilerimde bir bakış açısı ya da bilinç uyandırıyor mu, onlara vermem gereken bilgileri tam olarak veriyor mu? Seviyelerine uygun mu? Metin kaliteli mi ya da neleri karşılamıyor? Bunları göz önünde bulundurarak metnimi yazmaya özen gösteririm. Hangi konuya hangi metin uygun onu düşünürüm"*

Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili amaca uygun yazdıkları metinler belirli bir çerçeveye göre değerlendirilmiş ve örnek metin incelemeleriyle sunulmuştur.

Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının amaca uygun metinler yazabilme becerilerini belirlemek amacıyla ders konusuyla ilgili paragraf düzeyinde metinler yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde yazdıkları metinler 6. sınıf düzeyinde Duygular ve Hayaller temasıyla ilgilidir. Metnin konusu *mutluluk*; amacı *mutlu olmak için insanlık adına faydalı işle yapmak fikrini vermek*; ana fikri ise *asıl mutluluk bizim sayemizde başka insanların hayatlarının az da olsa iyiye gittiğini görmek* şeklindedir.

Öğretmen adaylarının amaca uygun olarak yazdıkları metinler "tutarlılık", "anlaşılabilirlik ve akıcılık", "amaç ve ana fikir", "sınıf düzeyi" olmak üzere dört ana kategori ve bu kategorilere ait alt kategorilerde incelenmiştir. Her bir ana kategori genel durumu yansıtması açısından ayrı ayrı tablolarla sunulmuş ve örnek metin incelemeleriyle desteklenmiştir.

***Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların
Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi***

Öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde yazdıkları metinler *anlaşılabilirlik ve akıcılık* açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucuna ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 20: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	67
	Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	28
	Anlaşılır olmayan dil	35
	Toplam	130
Akıcılık	Akıcı dil	63
	Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	32
	Akıcı olmayan dil	35
	Toplam	130

Tablo 20 incelendiğinde anlatımda anlaşılabilirlik boyutunda paragrafların yarısından fazlasında ($f=67$) anlaşılır bir dil kullanıldığı görülmüştür. Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil kullanılan metin sayısı 28 iken anlaşılır olmayan dil kullanılan metin sayısı 35'tir. Anlaşılır olmayan metinlerin sayısının 35 olması Türkçe öğretmeni adaylarının yazı dilinde anlaşılabilirlik boyutunda ciddi sorunları olduğunu göstermektedir.

Metinler anlatımda akıcılık açısından değerlendirildiğinde de anlaşılabilirlikle paralel sonuçlar çıktığı görülmektedir. Akıcı dil kullanılan metin sayısı 63, kabul edilebilir ölçüde akıcı dil 32, akıcı olmayan dil kullananların sayısı ise 35'tir. Anlaşılır olmayan metinler ile akıcı bir dil kullanılmayan metinlerin sayısının 35 olması Türkçe öğretmeni adaylarının yazı dilinde anlaşılabilirlik ve akıcılık konusunda ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. Bu konuyla ilgili örnek metin incelemeleri aşağıdaki gibidir.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı dil kullanılan metin

İnsanların duyguları, hayalleri çeşit çeşittir. Mutluluk dereceleri de kimseden kişiye değişmektedir. Kimi insan evine etmek götürebildiği için mutlu olurken kimisi ayda kırk kıyafet alsa mutlu damaz, kimisi içinse mutluluk sadece maddiyatladır. Çevremizde bu örneklerin hepsine rastlarız. İhtiyaç sahibi birine yardım ettiğinizde aldığınız haz, hiçbirine değişilemeyecek kadar büyüktür. Karşımızdaki insanın yerine kendimizi koyduğumuzda şartları anlayabilir ve mutluluğu bu yolda bulabiliriz. Aç bir sürü insan varken yaptığımız israfları tersine çevirebilirsek tüm insanlığın mutluluğuna da hizmet edebileceğimizi düşünüyoruz. Yalnız kendimizi değil, insanlığı düşünerek bu dünyanın daha yaşanılabilir bir yer olacağı aşîkârdır.

Yukarıdaki paragraf incelendiğinde kullanılan cümleler anlaşılırdır. (*İnsanların duyguları, hayalleri çeşit çeşittir... İhtiyaç sahibi birine yardım ettiğimizde aldığımız haz, hiçbirine değişilemeyecek kadar büyüktür.*). Metinde ele alınan konu ve dil okuyucuyu yormadan akıcı bir şekilde ilerlemektedir. Yazar, mutluluğun kişiden kişiye değişen bir olgu olduğundan bahsettikten sonra asıl mutluluk kaynağının insanlara yardım etmek olduğunu vurgulamıştır. İnsanlık adına gösterilen çabanın dünyayı güzelleştireceği üzerinde durmuştur (*Yalnız kendimizi değil, insanlığı düşünerek bu dünyanın yaşanılabilir bir yer olacağı aşîkârdır.*) Paragraf genel olarak değerlendirildiğinde anlaşılır ve akıcıdır.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı olmayan metin

Mutluluk, hayati paylaşımdır. Paylaşılabilir güzel olan hayatı bu cümle ile açıklamak buna göre hayatı şekillendirmek gerek. Mutsuz olduğumuz anda mutsuzluğumuza sebebiyet veren sorunu iyice düşündüğümüzde çevre ile olan paylaşma sorunu olduğunu, tam olarak bu olmasa da bununla ilgili olduğunu anlayabiliriz. Hayatta daha mutlu olabilmek için, toplumumuza ve çevremize paylaşma konusunda fedakar olmalıyız. Böyle olursa insanlar mutlu olur ve insanların mutluluğunda birer parçası ya da dolaylı sebeple paylaşımcı oluruz.

Yukarıdaki paragraf incelendiğinde anlaşılabilirlik ve akıcılık konusunda sıkıntı olduğu görülmektedir. Metindeki karmaşık cümle yapıları anlaşılabilirliği olumsuz etkilemektedir. (*Mutsuz olduğumuz anda mutsuzluğumuza sebebiyet veren sorunu iyice düşündüğümüzde çevre ile olan paylaşma sorunu olduğunu, tam olarak bu olmasa da bununla ilgili olduğunu*

olduğunu anlayabiliriz). Anlaşılır olmayan dil yapıları doğal olarak akıcılığını ve metnin anlamlandırılmasını olumsuz etkilemektedir.

Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Sınıf Düzeyi Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde yazdıkları metinler sınıf düzeyi kategorisinde dil ve içerik alt kategorilerinde incelenmiştir. Metinlerde kullanılan dilin ve içeriğin sınıf seviyesine/öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 21: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	74
	Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	56
	Toplam	130
İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	49
	Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	69
	Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	12
	Toplam	130

Paragraf düzeyindeki metinler sınıf düzeyi kategorisinde dil ve içerik açısından değerlendirildiğinde metinlerin yarıdan fazlasının ($f=69$) kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun içerikte, 49'unun sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerikte olduğu görülmüştür. 12 metin ise hem sınıf düzeyine uygun değil hem de yetersiz içerikte metinlerdir. Genel bir değerlendirme yapıldığında Türkçe öğretmeni adaylarının sınıf düzeyine uygun dil kullanma ve metinlerdeki içeriğin sınıf düzeyine uygun ve yeterli düzeyde oluşturma hususunda ciddi sorunları olduğunu göstermektedir. Paragraf düzeyindeki metinlerle ilgili örnekler aşağıdaki gibidir.

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf düzeyine uygun paragraf

Mutluluk insanın kalbinin yerinden çıkacak gibi olmasıdır. İnsan yerinde duramaz böyle olunca, Benimi şu an ki durumum da böyle. Yıllarca kurduğum hayalimi yerine getirmiştim. Diğer insanların gözlerindeki ışıltının sebebi olmak ne kadar güzel bir duyguymuş. İnsan bu ışıltıyı görünce yaşamında her şey yoluna gidiyor. Bu insanları görünce iyiliklerin ardı arkasının kesilmemesi inancındayım. Yaşam boyu bunun için çabaladım. Gözlerimde bir 'yardımcı' kumut vardı ama bunun için gerekli olan im benim yoktu. Özellikle sağlık kıza görevlerinde evsiz barksız olan insanları düşünürdüm. Onlar için elimden bir şey gelmezdi. Şimdi ise bu durum başka, artık im benimin defoltuğunda çıktığım yardımcı'da insanların bu sıcakta yuvada ısınmalarını, barınmalarını onlara bir nebze olsun yardım etmenin mutluluğuna eriştiğim.

Paragraf incelendiğinde kullanılan dilin ve içeriğin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Kurulan cümleler 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin anlayabileceği yapıdadır (*Mutluluk insanın kalbinin yerinden çıkacak gibi olmasıdır*). Metin içerik açısından değerlendirildiğinde asıl mutluluğun ihtiyaç sahibi insanlar için yapılan yardımlar ve onların yüzündeki mutluluğun olduğu vurgulanmıştır. (*Bu insanları görünce iyiliklerin ardı arkasının kesilmemesi inancındayım. Yaşam boyu bunun için çabaladım.*)

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf düzeyine uygun olmayan metin

Elinde sıcak çayı, sırtında hırkası, televizyon karşısına geçip rahat koltuğunda bir programa kahkahalar ile gülebilen insan nasıl insandır diye sorulsa "mutlu" kelimesi cevap olurdu galiba. Bu mudur asıl mutluluk? Bu kadar mı yerimize hareketimize bağlıdır? Bence değil. Bence asıl mutluluk, dışarıda yağmurlar bardaktan boşalıncasına yağarken, ayağını tozlamak için rahat koltuğundan kalkan adamın pencereden baktığı esnada gördüğü yosun adamı esine olması; ayağını onunla paylaşmasıdır. Biraz daha ortan mutluluk; yalnızca yosun bu adamın, yalnızlığına ortak olacak yosun adamı dost edinmesidir.

Paragraf incelendiğinde dil açısından sınıf düzeyine uygun olmadığı görülmektedir. Kullanılan cümleler 6. sınıf öğrencilerinin okuyup anlamlandırmada problem yaşayacağı kadar uzundur. (*Elinde sıcak çayı, sırtında hırkası, televizyon karşısına geçip rahat koltuğunda bir programa kahkahalar ile gülebilen insan nasıl insandır diye sorulsa "mutlu" kelimesi cevap olurdu galiba. Bu mudur asıl mutluluk?*) Metin içerik açısından değerlendirildiğinde de mutluluğun başkalarına yardım etmek olduğu fikri verilmeye çalışılmış ancak bu içerik zenginleştirilememiştir.

Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının yazdıkları paragraflar tutarlılık kategorisinde incelenmiş ve bu metinlerden kaç tanesinin tutarlı, kaç tanesinin tutarsız metin özelliği gösterdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerlendirme sonuçları tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	f
Tutarlı metin	92
Tutarsız metin	38
Toplam	130

Paragraf düzeyindeki metinler değerlendirildiğinde metinlerin yarısından fazlasının (f=92) tutarlı metinler olduğu, bir kısmının da metin tutarlılığını sağlayamadığı (f=38) görülmüştür. Tutarlı metinlerde paragraf boyunca tek bir konu, düşünce ya da fikir üzerinde durulmuş, anlamsal bütünlük sağlanmıştır. Tutarsız metinlerde görülen genel problemler ise düşünceler arası bağlantıyı sağlayamama, bir konudan diğerine ilişkilendirme yapmadan geçme vb. durumlardır. Hem tutarlı hem de tutarsız paragraflara örnekler aşağıda verilmiştir.

Örnek metin: Tutarlı metin

İnsanlara yardım etmeyi çok severim. Yaptığım yardımlar öyle büyük şeyler değildir. En basitinden otobüslerdeki yaşlılara yer vermek. "Böyle şeyler kalmadı bu devirde" dediklerini duyuyordum. Ama öyle değil işte. Geçenlerde bir otobüs yolculuğu sırasında ~~otobüs~~ kucagında bebeği den bir kadın gördüm. Çok acı ama kimse yer vermedi. Ben uzaktan kadına gülümsedim ve yer vereceğimi işaret ettim. Kadının yüzündeki mutluluğu görmek paha biçilemezdi. Bu işimleri için çok basit bir durum ama bir bayan için hem empati hem de yardım duygusunu geliştiren çok önemli bir olaydı. Bu durum benim daha hassas ve yardıma muhtaç kişilere daha çok yardımcı olmamı sağladı.

Yukarıdaki metin incelendiğinde yazar metne "İnsanlara yardım etmeyi çok severim. Yaptığım yardımlar öyle büyük şeyler değildir" şeklinde giriş yapmıştır. Metnin devamında toplumsal bir duyarsızlığa vurgu yapmıştır (Geçenlerde bir otobüs yolculuğu

sırasında kucağında bebeği olan bir kadın gördüm. Çok acı ama kimse yer vermedi). Bu toplumsal duyarsızlığa karşın kendisinin gösterdiği duyarlılığı ve bu duyarlılığın karşısındaki insanı mutlu ettiğini belirterek bu durumun kendisi için asıl mutluluk kaynağı olduğunu vurgulamıştır (Ben uzaktan kadına gülümsedim ve yer vereceğimi işaret ettim. Kadının yüzündeki mutluluğu görmek paha biçilmezdi).

Paragraf genel olarak değerlendirildiğinde birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan cümlelerin bir arada kullanıldığı ve konu açısından tutarlı bir metin olduğu görülmektedir. Yazar metinde ihtiyacı olan insanlara yapılan küçük bir yardımın büyük bir mutluluk kaynağı olduğu üzerinde durmuştur.

Örnek metin: Tutarsız metin

İnsanlar birbirine yardım etmekte son zamanlarda çok vurdumduymaz oldular. Hiçbirinin birbirinden haberi yok. Mesyette örnekt. Hiçkisi bu durumdan şikayet etmemektedir. Eskiden birliktelik vardı, mutluluk vardı. Günümüzde ise "ben" kavramı olmuş gidiyor. İnsanlar bir yere "ben" derneği tercih eder hale gelmişlerdir. İnsanlar mutlu olmak için başkalarının da yararlanabileceği insanlık adına faydalı işler yapmalıdır elbette. İnsanlık adına faydalı işler yapmak elbette gerekir. Toplum için, refah için, insanlık adına faydalı işler yapan günümüzde milyonlarca kişi vardır. Ancak toplumumuzda bireyselleşme son derece arttığından artık herkes mutluluğu kendinde arıyor. "Ben" kavramı etrafında mutluluklar kuruluyor. Oysa ki bilim sayesinde başkalarının hayatlarının da da olsa iyileştiğini görmek, onların mutluluğunda küçük bir payımız olması kadar herke bir şey olabilir mi? İşte asıl mutluluk budur.

Yukarıdaki metinde insanların birbirine yardım etmemesinden bahsedilmektedir. (İnsanlar birbirine yardım etmekte son zamanlarda çok vurdumduymaz oldular). Devamında ise eskiden birlikteliğin ve mutluluğun olduğunu dile getiren yazar (Eskiden birliktelik vardı, mutluluk vardı) mutluluk için insanlık adına bir şeyler yapılması gerektiği üzerinde durmuştur (İnsanlar mutlu olmak için başkalarının da yararlanabileceği insanlık adına faydalı işler yapmalıdır elbette). Daha sonra yazarın tekrar bireyselleşme kavramına döndüğü görülmektedir. (Ancak toplumumuzda bireyselleşme son derece arttığından artık herkes mutluluğu kendinde arıyor). Yazar metni mutluluğun insanlık için bir şeyler yapmak gerektiği fikriyle sonlandırmıştır.

Metin genel olarak değerlendirildiğinde toplumsal duyarsızlık, birliktelik, mutluluk, insanlık için faydalı işler yapmak ve bireyselleşmeden bahsedilmektedir. Kavramlar arası ilişki sağlam kurulamamış ve konu bu kavramlardan biri etrafında geliştirilememiştir.

***Öğretmen Adaylarının Belirlenen Bir Konuda Yazdıkları Paragrafların
Amaca Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi***

Öğretmen adaylarından belirtilen amaç ve ana fikri verebilecek paragraflar yazmaları istenmiştir. Bu paragraflar amacın ve ana fikrin verilme şekline göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 23'de gösterilmiştir.

Tablo 23: Belirli Bir Konuya İlişkin Yazılan Paragrafların Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	<i>f</i>
Metinde amaç ve ana fikri yansıtırma	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme	46
	Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)	41
	Amaç ve ana fikirden uzak fakat istenen konuyla ilgili metin	39
	Konudan, amaç ve ana fikirden uzak metin	4

Öğretmen adaylarından yazmaları istenen paragraflarda amaç ve ana fikri nasıl verdikleri değerlendirildiğinde metin içine yedirerek veren ve okuyucunun çıkarımda bulunabileceği paragraf sayısı 41'dir. Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleyen paragraf sayısı ise 46'dır. 39 paragrafın ise *Duygular ve Hayaller* temasının *Mutluluk* konusuyla ilgili yazıldığı fakat amaç ve ana fikri vermediği tespit edilmiştir. Değerlendirilen paragraflardan 4'ü de tamamen konuyla ilgisizdir. Paragrafların amaca uygunluk kategorisinde değerlendirilmesine ilişkin örnek metinler şöyledir:

Örnek metin: Amaç ve ana fikrin açıkça söylendiği metin

Mutluluk, kişi insanın birtakım kabulları, birtakım amaçlarla erişmeye çalıştığı yüce bir duygu, tatlı bir his. Yaptığımız birçok şey, planlarımız, amaçlarımız, davranışlarımız aslında mutluluğa ulaşmak için. İnsan yalnızca kendisini düşünerek, kendisi için sake sarf ederek de mutluluğa ulaşmaya başarabilir. Ama asıl mutluluk insanlığa faydalı işler yapmaktır. Birçok insanın hayatında anırsı işe yöneltilince, onlara katkıda bulunacak faaliyetlerde bulunmazlar. Siz his gördünüz mü bir grup beşerî ~~baş~~ farkedilen işlerinden bir tanesinin köklülikle yapıldığını, Bu yapmak için sake ilete kendil olmak gerek. İnsan, diğer insanları da düşünür, onlar için sake harcar, "biz" anlayışla hareket ederse asıl mutluluğu o zaman yakalar.

Yukarıdaki paragrafta amaç ve ana fikrin açıkça söylendiği görülmektedir. Metnin amacı *mutlu olmak için insanlık adına faydalı işler yapmak fikrini vermek*; ana fikri ise *asıl mutluluk bizim sayemizde başka insanların hayatlarının az da olsa iyiye gittiğini görmek* şeklindedir. Öğretmen adayının yazdığı paragraf incelendiğinde metin içinde amaç ve ana fikri açıkça dile getirdiği görülmektedir: *"Ama asıl mutluluk insanlığa faydalı işler yapmaktır. Birkaç insanın hayatında onları iyiye yöneltecek, onlara katkıda bulunacak faaliyetlerde bulunmaktır... İnsan, diğer insanları önemse onlar için çaba harcar 'biz' mantığıyla hareket ederse asıl mutluluğu o zaman yakalar.*

Örnek metin: Amaç ve ana fikrin metne yedirilerek verildiği metin.

İnsanların duyguları, hayalleri çeşit çeşittir. Mutluluk dereceleri de kimsen kisiye değişmektedir. Kimi insan evine ekmeç götürebildiği için mutlu olurken kimisi ayda bir kıyafet alsa mutlu damaz, kimisi içinse mutluluk sadece maddiyatlardır. Çevremizde bu örneklerin hepsine rastlarız. İhtiyaç sahibi birine yardım ettiğinizde aldığınız huz, hiçbirine değisilemeyecek kadar büyüktür. Karşımızdaki insanın yerine kendimizi koyduğumuzda şartları an-layabilir ve mutluluğu bu yolda bulabiliriz. Aç bir süü insan varken yaptığımız israfları tersine çevirebilsek tüm insanlığın mutluluğuna da hizmet edebileceğimizi düşünüyorum. Ya-niz kendimizi değil, insanlığı düşünerek bu dünyanın daha yaşanılabilir bir yer olacağı aşiktardır.

Metinde mutluluk kavramının kişiden kişiye göre değişebileceğinden bahsetmektedir. Mutluluk kimi için evine ekmek götürmek iken kimi için de maddiyattır. İhtiyaç sahibi birine yapılan yardımdan duyulan mutluluk bunların hiçbirisiyle eş değildir. İnsanlığın

yaşadığı sıkıntıları düşünerek kendi hayatlarımızı yaşamamızın tüm dünya için anlamlı olacağı vurgulanmıştır.

Metin okunduğunda amaç ve ana fikrin okuyucu tarafından çıkarılabileceği görülmektedir. Yazar, *"İhtiyaç sahibi birine yardım ettiğinizde duyulan haz, hiçbirine değişilemeyecek kadar büyüktür"* cümlesinde metnin amacına vurgu yapmıştır. Ana fikri ortaya koyan cümle ise şöyledir: *"Aç bir sürü insan varken yaptığımız israfları tersine çevirebilirsek tüm insanlığın mutluluğuna da hizmet edebileceğimizi düşünüyorum."*

Örnek metin: Amaç ve ana fikirden uzak fakat istenen konuyla ilgili metin

Mutluluk... İnsanların yana yakıla aradıkları, dillerinden düşürmedikleri muhteşem olgu. Oturduğumuz yerden "mutluluğu" istemek, çağırmak ne kadar da kolaydır. İsteriz; çünkü istemenin hayal etmenin sınırları yoktur. Etrafı duvarlarla çevrili bir odada koltuğumuzda otururken okuduğumuz kitaptaki Leyla'nın, Kağan'ın mutluluğunu kendimizde bulmayı hayal etmek. Peki mümkün mü? Tek başına değil. Her şeyde olduğu gibi "teklik" mutlulukta da işe yaramaz formül. Mutluluk bir oyun ve kesinlikle tek aynanmıyor.

Yukarıdaki metin incelendiğinde "Mutluluk" konusuyla ilgili olduğu fakat amaç ve ana fikre herhangi bir şekilde değinmediği görülmektedir. Metinde herkesin mutluluğu istediğinden, sadece hayal edilerek elde edilemeyeceğinden ve mutluluğun teklikte değil çoklukta olduğundan bahsedilmiştir (*Oturduğumuz yerden 'mutluluğu' istemek, çağırmak ne kadar da kolaydır... Her şeyde olduğu gibi 'teklik' mutlulukta da işe yaramaz formül.*).

Öğretmen Adaylarının Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi

Amaca uygun metin yazma becerilerini belirlemek üzere öğretmen adaylarından 8. sınıf *Zaman* ve *Mekân* temasına uygun Zamanın Önemi konulu "Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak" adlı metne hazırlık niteliğinde yazılar oluşturmaları istenmiştir.

Bu metinlerde "İşini zamanında yapan insanların her zaman kazançlı olduğu ve başarı yolunda ilerlediği" fikrini öğrenciye sezdirerek vermeleri istenmiştir. Metinlerde

bulunması gereken ana fikir "İnsanların sözünde durması ve sözlerini zamanında yerine getirmek için çaba göstermesi önemli bir davranıştır" şeklindedir.

Öğretmen adayları derse hazırlık amacıyla yazdıkları metinlerde istedikleri metin türünde yazmaları hususunda serbest bırakılmıştır. Yapılan incelemede yazılan metinlerin 83'ünün düşünceye dayalı metin türlerinden deneme, 33'ünün öyküleyici metin, 14'ünün de şiir türünde metinler olduğu belirlenmiştir

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinler "*başlık*", "*tutarlılık*", "*anlaşılabilirlik ve akıcılık*", "*amaç ve ana fikir*", "*sınıf düzeyi*", "*metin türü*" kategorilerinde incelenmiş ve metinlerle örneklandırılmıştır.

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi

Derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde başlık olup olmadığı ve bu başlıkların içerikle uyumu değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 24'de gösterilmiştir.

Tablo 24: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	<i>f</i>
Etkili ve içerikle uyumlu başlık	25
İçerikle uyumlu başlık	51
İçerikle uyumsuz başlık	18
Başlıksız metin	36
Toplam	130

Tablo 24 değerlendirildiğinde 94 metne başlık verildiği görülmektedir. Bu metinlerden 51'i içerikle uyumlu, 25'i etkili ve içerikle uyumlu, 18'i ise içerikle uyumsuz başlıktır. 36 metne de başlık verilmediği görülmektedir. Metni birkaç kelimeyle özetleyen ve metin hakkında okuyucuya ön bilgi sunan başlığın 36 metinde bulunmaması ve 18 metnin başlığının da içerikle uyumsuz olması dikkat çekmekte ve öğretmen adaylarında metinlere başlık verme konusunda sorunlar olduğunu göstermektedir.

Etkili ve içerikle uyumlu başlık örneği

"Zamanı Doğru Kullanmamanın Pişmanlığı" başlıklı metin incelendiğinde yazar, sorumluluğunu zamanında yerine getirmeyen ve sözünü tutmayan bir kişiden

bahsetmektedir (... Kendisine zaman verirse o süre içerisinde ödevini teslim edeceğine söz verdi. ... Ancak Seda o süre zarfında da getirip ödevi teslim etmedi) Bu sorumsuzluk ve sözünde durmama ilerleyen zamanda kişinin önüne olumsuz bir durum olarak gelmiş ve hayatını olumsuz etkilemiştir (...Seda tezini sundu ancak tezi kabul edilmedi. Çünkü jürinin en etkin üyesi kendisine söz verip yerine getirmediği hocasıydı). Metin genel olarak değerlendirildiğinde başlığın etkili ve içerikle uyumlu olduğu görülmektedir

İçerikle uyumlu başlık örneği

Ö53 kodlu öğretmen adayına ait "Zaman ve Başarı" başlıklı metinde başlık ve içerik arasında uyum vardır. Metinde zamanın öneminden bahsedilmektedir (*Zaman insanların en dikkat etmesi gereken kavramlardan biridir. Zamanın değerinin bilinmesi gerekir*). Zamanı etkili kullanarak başarılı olunacağı ve başarının anahtarının zamanında iş yapmakta olduğu vurgulanmıştır (*Bunun için eğer başarılı olmak istiyorsak zamanımıza çok değer vermeliyiz ve zamanımızı değerli kullanmalıyız*). Metin genel olarak değerlendirildiğinde içerikle uyumlu bir başlık vardır.

İçerikle uyumsuz başlık örneği

Ö90'a ait "Yazın Yağan Kar" başlıklı metin incelendiğinde başlık ve metin içeriğinin uyumsuz olduğu görülmektedir. Metinde her işin bir zamanı olduğundan, insanların verdikleri sözlerde durmasının öneminden, bir işin söz verildiği zamanda yapılmasının gerekli olduğundan bahsedilmektedir. Her şeyin zamanında yapıldığında, zamanında olduğunda anlamlı ve değerli olduğu vurgulanmıştır. (... *Yapmamız gerekenleri, verdiğimiz sözleri mutlaka zamanında yerine getirmeye özen göstermeliyiz... Unutmayalım ki, zamanın ve sözün değeri sizin, bizim elimizde... Bırakın kar yazın değil, kışın yağsın, yazın değil, kış mevsiminde kartopu oynayalım. Sakın yaz mevsiminde kar yağmasına izin vermeyin.*) Genel olarak değerlendirildiğinde metinle içeriğin uyumlu olmadığı görülmektedir.

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan

Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının derse hazırlık amacıyla yazdıkları metinler "*anlaşılabilirlik*" ve "*akıcılık*" kategorilerinde incelenmiştir. Metinlerin genel değerlendirmesine ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 25: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	<i>f</i>
Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	79
	Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	25
	Anlaşılır olmayan dil	26
	Toplam	130
Anlatımda Akıcılık	Akıcı dil	61
	Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	31
	Akıcı olmayan dil	38
	Toplam	130

Tablo 25 incelendiğinde anlatımda anlaşılabilirlik açısından metinlerin yarıdan fazlasında ($f=79$) anlaşılır bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir. 25 metinde kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil, 26'sında ise anlaşılır olmayan bir dil kullanılmıştır. Anlatımda akıcılık açısından değerlendirildiğinde ise metinlerin hemen hemen yarısında ($f=61$) akıcı bir dil kullanıldığı; yarıdan fazlasında ise kabul edilebilir ölçüde akıcı ($f=31$) ya da akıcı olmayan ($f=38$) dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde anlaşılabilirlik ve akıcılık konusunda sorun olduğunu göstermektedir. Konu metinlerle örneklendirilmiştir.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı dil kullanılan metin:

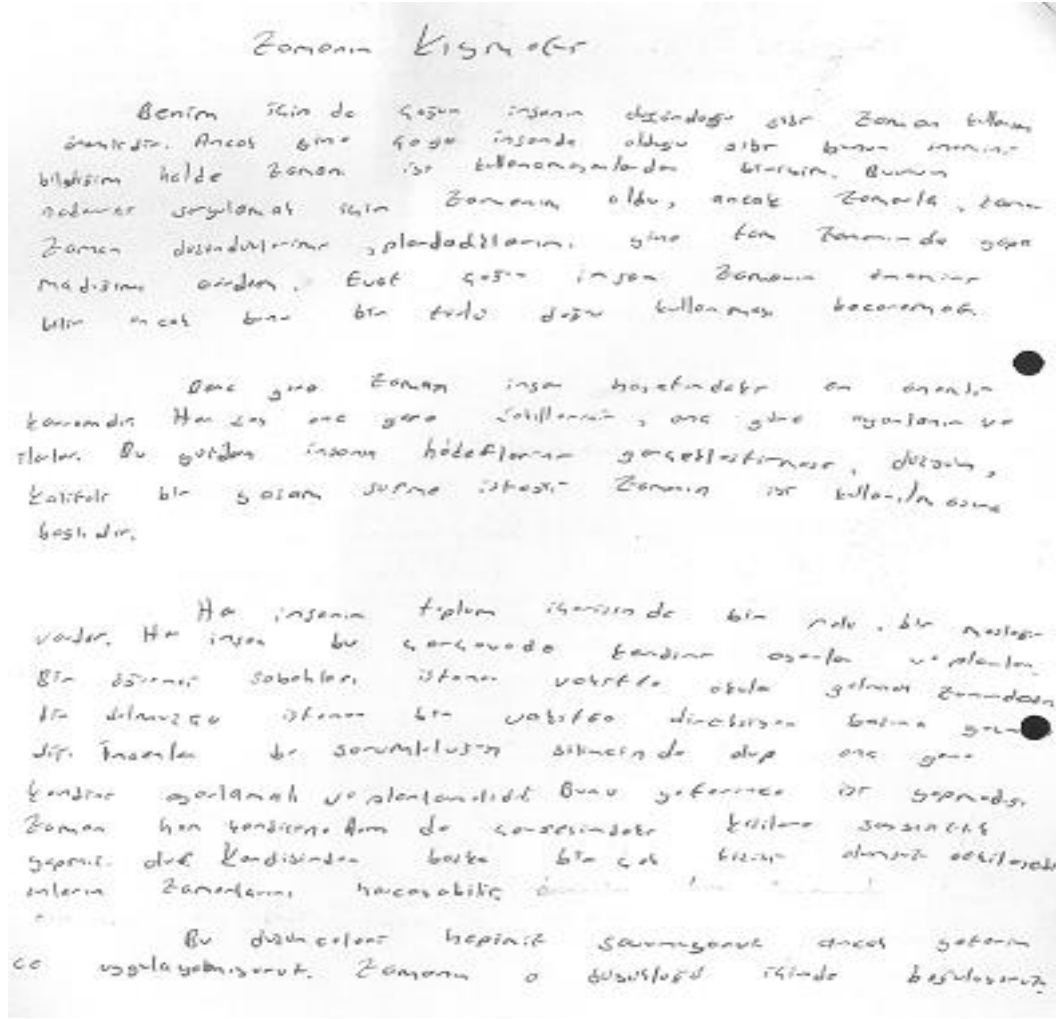
Zaman! Ah bu zaman insanlığın en büyük stantisi.
Kimisi zamanı hiç geçemediğinden, kimisi de sıkıp gitti-
ğinden yakınır hep. Ne tutulmuş oysa ki zaman hiç sızandan
caymıyorsa, ne eylek ne faala etkili esittir.

Etrafımızda sık sık duyduğumuz "nasıl gelececek buca iş, çok
yavaş, çok acıyacağım ama bir takti bitmiş" laflarını.
Dine göre şekilde en çok deneyimlere gelen laflardan biri de
"Aman güler avale ni girer?", her bir sabah da, her bir
gün olur. "Evet. Evet. Güler avale girer ama
her iş birike birike estemese birer ve işte o zaman,
güler değil bir avallıyor. Oysa ki her şeyi göre göre
ne planlayıp, bugünün işini yarına bırakmazsak aslında za-
manın ne kadar adaletli olduğunu hepimiz görürüz. Kendi-
mize şu işi bugün yapacağım diye söz verdiğimiz, o söz
tutulmuş. Sadece başkasına ne söz verilir. Hayır, insan kendi
kendine de söz verilir. Başkasına saygı gösterip sözümüzü
tutuyorsak kendimize daha çok saygı gösterip sözümüzü tutu-
biliriz. İşte o zaman hayallerini kurduğumuz başarı da kariyer de siz kovsanız da peşinizi bırakmaz."

Eğer bir anıya dursanız bütün günün zamanı.
Ama bana sorsanız derinceye de derin. Ne derin?

Yazarın metne uygun bir başlık vermediği görülmektedir. Metin bir bütün olarak değerlendirildiğinde metnin konusu ve vermek istediği mesaj açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Yazar metinde "Her işi günü gününe planlayıp, bugünün işini yarına bırakmazsak aslında zamanın ne kadar adaletli olduğunu hepimiz görürüz." diyerek işleri vaktinde yapmanın önemine vurgu yapmıştır. Metnin devamında "Başkasına saygı gösterip sözümüzü tutuyorsak kendimize daha çok saygı gösterip sözümüzü tutabiliriz" şeklinde insanın başkasına ve kendisine verdiği sözlerde durması gerektiğini belirtmiştir. Yazar başarının sırrının işleri vaktinde yapmak ve sözünde durmakta olduğunu "İşte o zaman hayallerini kurduğumuz başarı da kariyer de siz kovsanız da peşinizi bırakmaz" cümlesiyle vurgulamaktadır. Metin okuyucuyu yormadan ele aldığı konuyu düzeye uygun bir şekilde vererek anlatımı zorlaştırmadan devam etmektedir. Metin tutarlı bir biçimde ilerlemektedir.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı olmayan metin

Yukarıdaki metin anlaşılır ve akıcı değildir. Metnin ilk paragrafında yazar cümleleri doğru bir yapıda oluşturamamıştır. Metinde gereksiz tekrarlar görülmektedir (*Ancak yine çoğu insanda olduğu gibi bunun önemini bildiğim halde zamanı iyi kullanmayanlardanım. Bunun nedenini sorgulamak için zamanım oldu, ancak zamanla zaman zaman düşündüklerimi planladıklarımı yine tam zamanında yapamadığımı gördüm*). Paragraf boyunca anlatım karmaşık ve anlaşılmazdır. İkinci paragraf anlaşılır olmasına rağmen üçüncü paragrafta karmaşık ve anlaşılmaz cümle yapıları tekrar karşımıza çıkmaktadır. Paragrafta kullanılan cümleler birbirini tamamlayamamıştır (*Her insanın toplum içinde bir rolü bir mesleği vardır. Her insan bu çerçevede kendini ayarlar ve planlar. Bir öğrenci sabahları istenen vakitte okula gelmek zorundadır.*). Metne genel olarak bakıldığında daha ilk paragrafta okuyucu için anlaşılmaz, zor ilerleyen ve karmaşık dil yapılarının olduğu görülmektedir. Metin anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından olması gereken özellikleri taşımamaktadır.

***Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan
Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi***

Öğretmen adaylarının derste işleyecekleri konuya hazırlık amacıyla yazdıkları metinler *dil* ve *içerik* kategorilerinde sınıf düzeyine uygunlukları açısından değerlendirilmiştir. Metinlerle ilgili genel değerlendirme tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	<i>f</i>
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	94
	Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	36
	Toplam	130
İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	43
	Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	67
	Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	20
	Toplam	130

Metinler genel olarak değerlendirildiğinde metinlerin yarısından fazlasında ($f=94$) sınıf düzeyine uygun dil kullanıldığı görülmektedir. Metinlerin 36'sında da sınıf düzeyine uygun dil kullanılmamıştır. Metinler içerik açısından değerlendirildiğinde *sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik* oluşturulan metin sayısı 43, *kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik* oluşturulan metin sayısı 67'dir. 20 metin de düzeyine uygun olmayan yetersiz içerikle oluşturulmuştur. Konu metinlerle örneklendirilmiştir.

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf düzeyine uygun metin

ZAMAN DEĞERLİDİR

Çocu insan bu veya bu şekilde filanını alıştırırken hep zamanın olmadığını yaktır. Vaktin değerini bilmeden ve filanlar, sorumluluklardan kaçmak için güzel bir bahane-
dir bu. Peki bu bahaneleri bulmak yetmez ne kadar
zaman israf ettiğini düşünün oldu mu hiç?

Hepimizin belinde kocaman kocaman saatler telefonla-
rımızda saatler, çarşıda meydanlarda saatler... Zamanın
kıymetini bilmek saat tutmak olmasa gerek. O saate göre
hareket etmedikten sonra gün içinde yapacağımız birçok
işe geç kaldıktan sonra efes tutmamız ne önemi var ki...
Hepimiz güneşin bir dakika geç doğduğunu ya da
bir dakika geç battığını görürüz... Ya da ayın 1 Nisan
tanı vaktinde olması, gelirken yerde kalıyor, tam söz verit-
leri vakitte.

Sevgili öğrencilerim! Başarı, zamanın kıymetini bilmekten
ve her işi zamanında yapmaktan gelir. İşletinde başarılı
olanlar vaktinin değerli olduğunu bilen, her işi zamanın-
da yapan insanlardır. Her günün ve her anın işi farklı-
dır. Bizler şimdiki işlerimizi; başka bir zamanı ertelediğimizde
en başta kendimizi kandırıyor olursunuz. Kendinize verdiğiniz
sözün vaktinde çalışmak olduğunu unutmayın. Nefes almanız
sadece çalışmamak için hiçbir bahane değildir.

Unutmayın! Hepimiz günde yirmi dört saate
sahibiz. Tel fark bu saatleri nasıl kullandığımızdır.

Her sabah uyandırdığımızda o gün her günün
zamanında yapacağımız söz verin ve sözünde
durmanın başarının, her şeyin anahtarı olduğunu
unutmayın.

Metnin dili 8. sınıf öğrencilerinin düzeyine uygun açık ve anlaşılırdır. Metin içerik açısından değerlendirildiğinde de sınıf düzeyine uygun ve yeterli olduğu görülmektedir. Yazarın metinde işlediği konuyu kısaca şöyle özetleyebiliriz: "İnsanların işlerini vaktinde yapmamalarının bahanesi genellikle vaktin yetersiz kaldığıdır. Hayatımızın her adımında zaman göstergesi olan saatlerin zamanın kıymetinin bilmedikten sonra hiçbir önemi yoktur. Kâinata baktığımızda her şeyin ne bir dakika geç ne de erken tam vaktinde olması gerektiği gibi olmaktadır. Başarının sırrı da yapılması gereken işlerin, verilen sözlerin olması gereken vakitte yerine getirilmesinde yatmaktadır." Konunun ele alınış şekli ve öğrencilere vermek istediği değer sınıf düzeyine uygun ve eğitici niteliktedir.

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf düzeyine uygun olmayan içerik

Söz vermek

Hakan, her zaman ödevlerini aksatır bir çocuktu. Bu sebeple derste öğretmeninin derste dikkatini çekiyordu. Öğretmeni uzun bir süre ödevleri kontrol etmedi. Hakan ise ödevleri yapmamağa devam etti. Bir gün evde bilgisayarda oyun oynadığını gören annesi Hakan'ı çağırdı ve kendisi onun için çok fazla sorulardan sonra neden derslikte hiç ilgilenmediği konusunda konuştu. Bu durumu çok üzün Hakan annesine söz verdi ve o günden sonra ödevlerini aksatmadan yaptı. Hakan'ın yine ödevleri yapıp okula gittiği bir gün öğretmen ödevleri kontrol etti. Hakan da hem annesine vermiş olduğu sözü tuttu. Hem de öğretmeninin gözündeki olumsuz durumundan kurtuldu. Söz vermenin başarı yolunda ilerletmek olduğunu gördü.

Ö9'a ait metin incelendiğinde metnin dil ve içerik yönünden 8. sınıf öğrencilerinin düzeyinin altında olduğu görülmektedir. Metinde kullanılan dil daha çok ilkokul seviyesindeki öğrencilerin düzeyinde basit yapıdadır. Metinde anlatım bozukluğu yapıldığı görülmektedir. (Bu sebeple derste öğretmeninin derste dikkatini çekiyordu.) İçerikte ödevlerini vaktinde yapma sorumluluğu verilmeye çalışılmıştır. (...Hakan'ın yine ödevini yapıp okula gittiği bir gün öğretmen ödevleri kontrol etti. Hakan hem annesine vermiş olduğu sözü tuttu. Hem de öğretmeninin gözündeki olumsuz durumundan kurtuldu.) Ödev yapma alışkanlığı kazandırma ve bunun sonuçlarına katlanma ilkokul düzeyinde kazandırılan bir davranıştır. Sonuç olarak metin dil ve içerik açısından 8. sınıf düzeyine uygun değildir.

Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinler tutarlılık kategorisinde incelenmiş ve bu metinlerden kaç tanesinin tutarlı, kaç tanesinin tutarsız metin özelliği gösterdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerlendirme sonuçları tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	f
Tutarlı metin	101
Tutarsız metin	29
Toplam	130

Derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerin tutarlı olup olmadığı değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğunun (f=101) tutarlı metin özelliği gösterdiği görülmektedir. 29 metnin ise tutarsız metinler olması dikkat çekmektedir. Tutarlı ve tutarsız metinlere örnekler aşağıda yer almaktadır.

Örnek: Tutarlı metin

Siz Zamanın Değil Zaman Sizin Peşinizden Koşsun

Atalarımız birçok konu, durum, hâl ve hareket hakkı da öğütlerini en kısa şekilde özetlemişlerdir. Biri de "Bugün işini yapma bırakma." sözüdür. Eğer yapmazsanız gereken bir iş, yerine getirmeniz gereken bir görev varsa bunu zamanında yapmalısınız. Aksine yolumda yatmalara başlar, telaşa düşersiniz ve sonunda başarısız dâimî olursunuz. Zamanın kölesi olup, sıkıntılara düşersiniz. Zamanı iyi planlamak yalnızca ödevler, işler konusunda değil, sosyal ilişkiler açısından da büyük bir öneme sahiptir. Düşünün bir arkadaşınızla bir gün ve saat belirlenmişsiniz, siz büyük bir özenle o saatte o yerde oluyorsunuz ve ne yaptığınız arkadaşınızı orda bulamıyorsunuz. Arkadaşlarınız orda bekliyorlar. Kim bilir ne dâimî düşünceler, kendinizi değersiz hissediyor ve arkadaşınıza bu nedenle hiç yakıştıramıyorsunuz. İşte böyle kaba davranışların önlenmesi için zamanı iyi kullanmalısınız.

Bir gün Mehmet Akif ve arkadaşı konuşuyor ve birlikte güzel vakit geçirmek için plan yapıyorlar. Akif'e o gün yağmur, fırtına çıkıyor, evden adımını atmak imkansız derecede ancak sözünü namus bilen Akif her türlü dumsuzluğa rağmen vaktinde orada duruyor. Bu davranışlarından yıllarca geçmesine rağmen Mehmet Akif'i saygıyla anmaları sağlıyor.

En azından bir tren, otobüs veya uçağa geç kaldığınızda iş işten geçiyor. Anan çok dikkatli olalım. Biz zamanın değil zamanı bizim peşimizden kapturalım...

Ö15'e ait olan metin incelendiğinde yazarın metne verdiği "Siz Zamanın Değil Zaman Sizin Peşinizden Koşsun" şeklindeki başlığın metnin içeriğiyle ilgili kısa ve öz bir bilgi verdiğini

görüyoruz. Metnin giriş paragrafında "*Bugünün işini yarına bırakma*" sözüyle dikkat çeken yazar işlerini zamanında yapmanın önemini vurgulamaktadır. Yazar vaktinde iş yapmanın sadece bireysel işleri yoluna koymada değil sosyal ilişkilerde de önemli olduğunu vurgulamıştır (*Zamanı iyi planlamak yalnızca ödevler, işler konusunda değil, sosyal ilişkiler açısından da büyük bir öneme sahiptir*). Yazar Mehmet Akif'in başından geçen bir olayı özetleyerek bu düşüncesini desteklemiştir (*Bir gün Mehmet Akif ve arkadaşı sözleşiyor ve birlikte güzel vakit geçirmek için plan yapıyorlar. Aksilik ki o gün yağmur, fırtına çıkıyor, evden adımını atmak imkânsız derecede. Anca sözünü namus bile Akif her türlü olumsuzluğa rağmen vaktinde orada oluyor. Bu davranış üzerinden yıllar geçmesine rağmen Mehmet Akif'i saygıyla anmamızı sağlıyor*). Metin etkili bir şekilde bitirilmese de yazar düşüncelerini birkaç cümleyle özetleyerek sonlandırmıştır (*Aman çok dikkatli olalım. Biz zamanın değil zamanı bizim peşimizden koşturalım*). Metnin girişinden sonuna kadar yazar düşüncesini vaktinde iş yapmak ve sözünde durmak çerçevesinde geliştirerek tutarlı bir metin ortaya koymuştur.

Örnek metin: Tutarsız metin

SÖZÜNÜ TUTAN

Sözünde duran insanlar etrafındakiler tarafından her zaman sevilmişlerdir öyle değil mi?

İnsan vaktinde sözde durduğu zaman diğer insanlar arasında güven sağlar ve bu doğrultuda hareketler hem de doğru gelir.

İşleri vaktinde yerine getiren insanlar hiçbir zaman dışlanmazlar. İnsan sözünün eri olmalıdır. Söz bir insanın karakterini de belirler.

Toplum tarafından kabul gören insanlar da işlerini vaktinde yapan hiçbir zaman şikayetçiyen, işine zamanında gelmez ve ne üşülediklerini bilmeyen kişilerdir.

Bu yüzden söz bir istikrar ifadesi bir bere şeker sözünün söz üşülediklerimiz onda onun için olma ama yeter ki tutulur...

Metnin girişinde sözünde duran insanların çevreleri tarafından sevildiğinden bahsedilmektedir (*Sözünde duran insanlar etrafındakiler tarafından her zaman sevilmişlerdir öyle değil mi?*) Ardından sözünde durmanın bir karakter özelliği olduğu üzerinde durulmuştur (*İnsan sözünün eri olmalıdır. Söz bir insanın karakterini de belirler.*). Metnin devamında işini vaktinde yapan insanların toplum tarafından kabul gören insanlar olduğunu vurgulanmıştır (*Toplum tarafından kabul gören insanlar da işlerini*

vaktinde yapan hiçbir zaman aksatmayan, işine zamanında gelen ve ne söylediğini bilen kişilerdir." Yazar metnini sözünde durmanın önemini vurgulayarak sonlandırmıştır.

Metin bir bütün olarak değerlendirildiğinde birbirinden farklı iki konunun (sözünde durmak, vaktinde iş yapmak) birbirinden bağımsız düşünceler olarak ele alındığı ve tutarsız metin özelliği taşıdığı görülmektedir.

***Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan
Metinlerin Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi***

Öğrencilerden derste işlenecek konuya uygun belirlenen amaç ve ana fikir çerçevesinde metin yazmaları istenmiş ve metinler amaç ve ana fikri verme şekline göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28: Derse Hazırlık Amacıyla Yazılan Metinlerin Amaç ve Ana Fikir Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Metinde amaç ve ana fikri yansıtma	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme	61
	Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)	28
	Amaç ve ana fikirden uzak fakat istenen konuyla ilgili metin	24
	Konudan, amaç ve ana fikirden uzak metin	17

Metinler amaç ve ana fikri nasıl verdikleriyle ilgili değerlendirildiğinde hemen hemen yarıya yakın metinde ($f=61$) amaç ve ana fikrin metinde açıkça söylendiği görülmüş, 28 metinde ise amaç ve ana fikir metin içine yedirilmiş, okuyucunun çıkarım yapmasına olanak sunulmuştur. Diğer metinler ise sadece konuyla ilgili ($f=24$) ya da konudan, amaç ve ana fikirden tamamen uzak ($f=17$) metinlerdir. Öğretmen adaylarından beklenen metnin amacını ana fikir çerçevesinde öğrenciye sezdirerek vermesidir. Fakat tabloda daha çok metinde açıkça söyleyerek metni oluşturma yoluna gidildiği görülmektedir. Konu metinlerle örneklendirilmiştir.

Örnek metin: Amaç ve ana fikrin açıkça söylendiği metin

ZAMANI TUTMAK

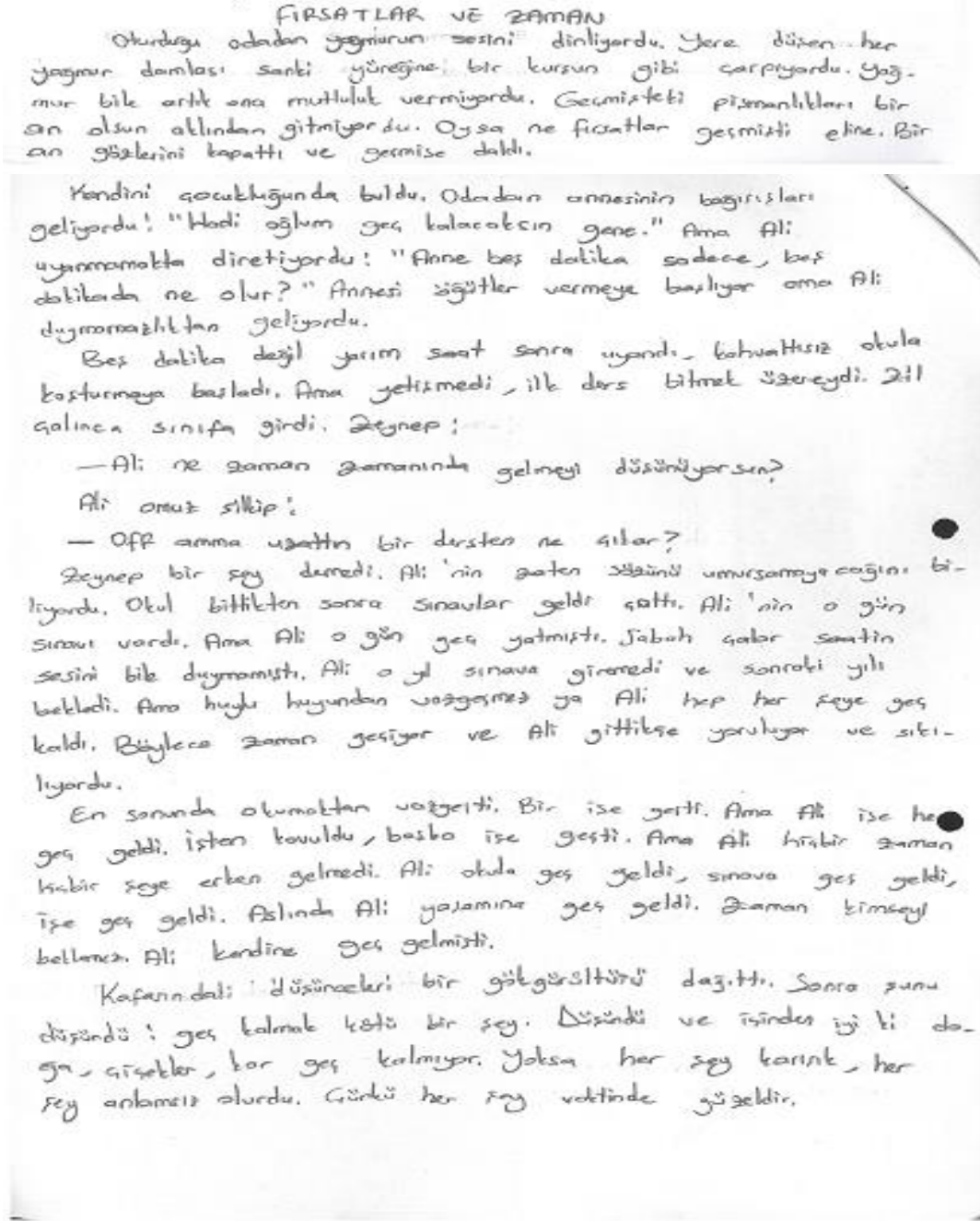
İşini yarına bırakma sakın.
Yarın ne getirir bize bilinmez.
Zamanında gap, artar kazancın.
Bugünün nimeti yağmardır dinmez.

Söz verdiysen saatten ayırma göz.
İtibar düşürür tutulmayan söz.
Sözü tut, işini zamanında göz.
Adın bir anı hatırdan silinmez.

Tutmazsan sözünü kırılır kalpler.
Sözün tutanlara er derler er.
Umutta zamanı, rüzgârdır geçer.
İşi tutan "geç" in atına binmez.

Şiirde amaç ve ana fikir açıkça söylenerek öğrenciye vermeye çalışılmıştır. "*İşine yarına bırakma sakın / Yarın ne getirir bilinmez*" dizeleriyle işini vaktinde yapmanın önemine vurgu yapmıştır. "*Söz verdiysen saatten ayırma göz / İtibar düşürür tutulmayan söz*" dizeleriyle de kişinin sözünde durması ve sözünü vaktinde yerine getirmek için çaba göstermesi üzerinde durulmuştur. Şiirin son dördüğünde ise söz tutmanın kişinin karakteri ile ilgili olduğu, zamanın rüzgâr gibi hızlı geçtiği ve vaktinde iş yapmanın insanı pişmanlıklardan koruduğu vurgulanmıştır.

Örnek metin: Amaç ve ana fikrin metne yedirilerek verildiği metin

Ö51'e ait metin incelendiğinde amaç ve ana fikrin okuyucu tarafından çıkarıldığını görüyoruz. Yazar metnine geçmişle ilgili yaşadığı pişmanlığı vurgulayarak (*Geçmişteki pişmanlıkları bir an olsun aklından gitmiyordu*) giriş yapmıştır. Geçmişte sorumluluklarını vaktinde yerine getirmediği için hayatının yolunda gitmediğinden ve başarının da zamanla birlikte elinden kaçtığından bahsetmiştir. Yazar zamanı iyi kullanamaması sonucu okulundan ve sonrasında işinden olmuştur (*..Ali okula geç geldi, sınava geç geldi, işe geç*

geldi. Aslında Ali yaşamına geç geldi. Zaman kimseyi beklemez. Ali kendine geç gelmişti).
Bugüne geldiğinde ise elinde sadece kocaman pişmanlıklar kalmıştır.

Metinden okuyucunun çıkaracağı mesaj insanın sorumluluklarını yerine getirmek için çaba göstermesi gerektiği, vaktinde yapılan işlerin insanı kazançlı çıkardığı ve başarıyı beraberinde getireceğidir. Aksi durumda insanın elinde sadece pişmanlıkların kalacağıdır.

Örnek metin: Amaç ve ana fikirden uzak fakat konuyla ilgili metin

ZAMAN

"Zaman" kavramı bir insanın hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar zamanın kıymetini kaybedince acılarına. Bazen insanın hayatında çok kısa zamanda büyük değişiklikler meydana gelir. Bu değişim iyi de olabilir, kötü de. Zamanın boşa harcanmaması insanlar için önemlidir. Her şey zamanında güzeldir. Sorumluluk sahibi bir insan zamanını boşa harcamaz ve verdiği sözü yerine getirir.

Ö2' ye ait metin incelendiğinde "zaman" kavramı üzerinde durduğu görülmektedir. Zamanı iyi kullanmak gerektiği, sorumluluk sahibi bir insanın zamanını boşa harcamayacağı ve sözünü yerine getireceği vurgulanmıştır. Metin "Zamanın Önemi" konusuyla ilgili fakat verilmesi istenen amaç ve ana fikri içermemektedir.

Öğretmen Adaylarının Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarından yazılışları aynı fakat anlamları farklı kelimeleri sezdirmek amacıyla metinler yazmaları istenmiştir. Öğretmen adayları kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde istedikleri metin türünde yazmaları hususunda serbest bırakılmıştır. Yapılan incelemede metinlerin 94'ünün öyküleyici metin, 13'ünün şiir, diğer metinlerden 13'ünün bilgi vermeye dayalı metin, 10'unun da deneme türünde metinler olduğu belirlenmiştir.

Yazılan metinler "*başlık*", "*tutarlılık*", "*anlaşılabilirlik ve akıcılık*", "*amaç*", "*sınıf düzeyi*", "*kelime seçimi*" kategorilerinde incelenmiş ve metinlerle örneklendirilmiştir.

***Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin
Başlık Açısından Değerlendirilmesi***

Kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde başlık olup olmadığı ve bu başlıkların içerikle uyumu değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	f
Etkili ve içerikle uyumlu başlık	17
İçerikle uyumlu başlık	36
İçerikle uyumsuz başlık	7
Başlıksız metin	70
Toplam	130

Tablo 29 incelendiğinde metinlerin yarısından fazlasında başlık olmadığı (f=70) görülmektedir. Diğer metinlerdeki başlıklardan da 36'sı içerikle uyumlu, 17'si etkili ve içerikle uyumlu başlık, 7'si de içerikle uyumsuz başlıktır. Metnin içeriğiyle ilgili okuyucuya bir ön bilgi veren başlığın metinlerin yarısından fazlasında olmaması öğretmen adaylarının metinlerine başlık koyma alışkanlıklarının olmadığını göstermektedir.

Etkili ve içerikle uyumlu başlık örneği

Ö15 kodlu kişiye ait "Yaz Dostum" başlıklı metin incelendiğinde yazar metinde mevsim olan "yaz" ile "yaz-" fiilinin anlam inceliğini başarılı ve etkili bir şekilde vermiştir. Metinde "Yaz tatilinin bitmesine çok az günler kalmasına sevinerek kendini dinlenmiş hissetti" cümlesiyle mevsim olan "yaz"a vurgu yaparken "Okumak ve yazmak için çok vakti olmuş, ruhunu böylelikle dinlenmiş hissediyordu." cümlesiyle "yaz-" fiiline vurgu yapmıştır. Metnin başlığına vurgu yapan cümle ise şöyledir: "Pencereyi kapatarak beş yıldır yazdığı günlüğü çekmecedan çıkartarak sayfalarında dolaşmaya başladı. Yaz tatillerinin nasıl geçtiğini okudu tek tek... Ne çok değişmişim diye düşündü ve yazmaya hep devam edeceğine dair söz verdi."

İçerikle uyumlu başlık örneği

Ö112 kodlu öğretmen adayına ait "Gül" başlıklı şiir incelendiğinde başlık ve içeriğin uyumlu olduğu görülmektedir. Şiirde çiçek olan "gül" kelimesinin anlamına "Sevilene verilirmiş en çok / Gülmüş adı / Çiçeklerin en güzeli gül" dizelerinde, fiil olan "gül-"

kelimesine ise (*Sıcacık bir tebessümdü/ İçten bir hoşgörüydü/Gülmekti adı*) dizelerinde vurgu yapılmıştır.

İçerikle uyumsuz başlık örneği:

Ö63 kodlu öğretmen adayına ait "Kırılan Hayaller" başlıklı metin incelendiğinde içerikle uyumsuz olduğu görülmektedir. Metnin içeriğinde piknik yapılan yer anlamına gelen "kır" kelimesi ile fiil anlamındaki "kır-" kelimelerinin anlam farkı verilmiştir. Metinde bir grup arkadaşın kır gezisine gittiği ve çay yaptıkları semaverin kırılmasından bahsedilmektedir (*Üç arkadaş beraberce toplandık kır gezisine gittik... Tutacağım zaman elimin acımasıyla semaveri düşürdüm. Kırıldı*). Metnin başlığında "kır-" kelimesine vurgu yapılsa da içerikte hayal kırıklığından bahsedilmemiştir.

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini öğretmek amacıyla yazdıkları metinlerin "anlaşılabilirlik ve akıcılık" kategorisinde değerlendirmeleri aşağıdaki tablodadır.

Tablo 30: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt kategoriler	<i>f</i>
Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	92
	Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	19
	Anlaşılır olmayan dil	19
	Toplam	130
Akıcılık	Akıcı dil	80
	Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	29
	Akıcı olmayan dil	21
	Toplam	130

Tablo 30 incelendiğinde anlatımda anlaşılabilirlik açısından metinlerin 92'sinde anlaşılır bir dil kullanıldığı, diğer metinlerde ise eşit oranda ($f=19$) kabul edilebilir ölçüde anlaşılır ya da anlaşılır olmayan bir dil kullanıldığı görülmektedir. Anlatımda akıcılık kategorisinde de metinlerin çoğunluğunda ($f=80$) akıcı bir dil kullanıldığı, diğer metinlerde de kabul edilebilir ölçüde akıcı ($f=29$) veya akıcı olmayan ($f=21$) dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu

durum öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde kullandıkları dilin çoğunlukla anlaşılır ve akıcı olmasına rağmen bu konuda problemler olduğunu göstermektedir.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı dil kullanılan metin:

Okulların kapanmasına bir hafta kaldı. Nihayet yaz tatili geliyor. Dedeme gitmek için sabırsızlanıyorum. O da beni özlemişti. İkimiz yaz olunca ne güzel vakit geçiriyoruz. Artık işlerimiz beraber otlatacağız. Odu kirmaya giderken pasine takılacağım. Belki menter de çıkmıştır. Oh ne güzel olur! Bunları düşündükçe bu bir hafta hiç geçmeyecek gibi geliyor.

Dedem, ne kadar tatlısın sen. Yetmişbeş yaşının üstünde bir adam benim dedem. Fakat yirmilik delikanlı gibi. Hayvanlarını kendisi otlatıyor, odunu kendisi toplayıp getiriyor. Bir tek traktör kullanmıyor ama traktörü de var. Onuda bir vofar bulup tarlasını sürdürüyor. Yaz tatilimi onunla geçirmek beni çok mutlu ediyor. Öyle iyi karpuzları o yaşına rağmen baskaları ondan ne isterse gücünün yettiğince yapmaya çalışıyor. Onu izledikçe insanları

mutlu etmenin hangi yolla olursa olsun insana iyi geldiğini anlıyorum. Hem yardım eden hem de yardım isteyen için ne güzel birşey. Ben de en çok dedemi mutlu etmek istiyorum. Onun için de her yaz yorına gidip dayasın diye sarılıp öpüyorum... Bir tarun için bundan güzeli can sağlığı.

Beni bir de dedemi yazarak anlatmak çok mutlu ediyor. Burada da öğretmenimin söylediğini dikkate alıyorum. O hep "Oğlum ihşen yaz, sen yazmakta çok başarılısın" der. Çok başarılı mıyım bilmiyorum ama dedemi yazarak anlatmak bana iyi geliyor.

Yazar metne anlatıcı kişinin tatilin gelmesiyle birlikte dedesiyle geçireceği güzel vaktin hayaliyle başlıyor. Metnin devamında yazar dedesinin fiziksel ve karakteristik özelliklerinden bahsediyor. Dedesine yardım edeceği için mutlu olduğunu vurgulayan yazar dedesinin ve onunla geçirdiği vaktin güzelliği üzerinde duruyor. Metin genel olarak değerlendirildiğinde anlaşılır ve akıcı bir yapıda oluşturulmuştur.

Metin oluşturulma amacı açısından değerlendirildiğinde yazarın mevsim anlamı taşıyan "yaz" kelimesi ile "yaz-" fiilinin anlam farkını başarıyla verdiği görülmektedir. Metnin giriş paragrafında "Okulların kapanmasına bir hafta kaldı. Nihayet yaz tatili geliyor.

Dedeme gitmek için sabırsızlanıyorum. O da beni özlemiştir. İkimiz yaz olunca ne güzel vakit geçiriyoruz." cümlelerinde "yaz" kelimesini mevsim anlamında kullanmıştır. Metni dedesini anlatarak genişleten yazar son paragrafta "*Beni bir de dedemi yazarak anlatmak çok mutlu ediyor. Bunda da öğretmenimin söylediklerini dikkate alıyorum. O hep "Oğlum İhsan yaz, sen yazmakta çok başarılısın" der. Çok başarılı mıyım bilmiyorum ama dedemi yazarak anlatmak bana iyi geliyor"* cümlelerinde "yaz-" fiiline vurgu yapılmıştır.

Metin genel olarak değerlendirildiğinde açık, anlaşılır ve akıcı bir metin bağlamında mevsim anlamı taşıyan "yaz" kelimesi ile fiil olan "yaz-" kelimesinin anlam inceliğinin başarılı bir şekilde verildiği görülmektedir.

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı olmayan metin

Gül ve Gül

Okulun bahçesinde öyle güzel güller vardı ki bir kasma koparırım gelirdim. Bir an düşündükten sonra güllerin koparılınca bahçenin o güzel görüntüsünün yok olacağı aklıma geldi. En yakın zamanda ben de evimin bahçesine gül dikmeye karar verdim. Bahçeme renk renk gül diktim ve bahçem bir yıl sonra renk renk gül açtı. Bahçemde açan güller benim yüzümü güldürmeye başladı. Çünkü diktığım güller büyümüştü. Komşum beni bahçede görürce bir gül vermemi istedi. Ben de güllerle komşuma bir tane koparıp verdim. Aramızda kısa bir konuşma geçti ve ikimizde güllerle oradan ayrıldık.

Yukarıdaki metin incelendiğinde çiçek olan "gül" ile eylem olan "gül-" kelimelerinin anlam farkının verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Metinde konular arasında hızlı geçişler yapılması akıcılığı olumsuz etkilemektedir (...*Bir an düşündükten sonra güllerin koparılınca bahçenin o güzel görüntüsünün yok olacağı aklıma geldi. En yakın zamanda ben de evimin bahçesine gül dikmeye karar verdim. Bahçeme renk renk güller diktim ve bahçem bir yıl sonra renk renk gül açtı.*). Metinde anlam farkı verilmeye çalışılan kelimelerin aynı cümlede kullanılması ve hemen her cümlede bu kelimelere vurgu yapılması metnin okunmasını güçleştirmektedir (...*Bahçemde açan güller benim yüzümü güldürmeye başladı. Çünkü diktığım güller büyümüştü. Komşum beni görünce bir gül vermemi istedi.*.)

Metin genel olarak değerlendirildiğinde kelimelerin anlam inceliğinin başarıyla verildiği fakat gereksiz tekrarlar ve konular arası geçişlerin keskin yapılmasının metnin anlaşılabilirlik ve akıcılığını bozduğu görülmektedir.

***Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin
Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi***

Öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazdıkları metinler *sınıf düzeyi* kategorisinde *dil* ve *içerik* alt kategorilerinde incelenmiştir. *Dil* alt kategorisinde iki alt boyut, *içerik* alt kategorisinde de dört alt boyut belirlenmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 31'de yer almaktadır.

Tablo 31: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyine Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	<i>f</i>
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	108
	Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	22
	Toplam	130
İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	54
	Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	60
	Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	16
	Toplam	130

Metinler *dil* kategorisinde değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğunda sınıf düzeyine uygun dil kullanıldığı ($f=108$), az bir kısmında kullanılan dilin ise sınıf düzeyine uygun olmadığı ($f=22$) görülmektedir. Metinler *içerik* açısından değerlendirildiğinde 54'ünde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik oluşturulurken, 60'ında kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik oluşturulmuştur. 16 metinde ise sınıf düzeyine uygun olmayan yetersiz içerik vardır.

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf düzeyine uygun metin

Annenem ellerine bir kaa dol tutuşturarak bunları
cın bahçesine dante ve iliyile diteneni istedi. Şaşkınlıkla niye
diye sordum. Baa bahçesinde dünyanın en güzel pilişünü amasan
decek bir aiaek obduğunu söyledi. "Ama bahçe serpiğini
ve sohbetini katmay unutmayacaksın." dedi "nerine baktra
baktra.

Şaşkınlık içinde dalları toprağa diktim. Gerektiği gibi
suluyor, pütreliyordum. Ama günler geçse de bittide hiçbir geliş-
me gözlemleyemiyordum. En sonunda sinirlendim ve öfkeyle

Bittige sen nasıl bir aiaeksin o kadar beklerim, suluyorum
büyünüyor, aiaek sarıyarsun, ne kadar hızlıdır aiaek. "diye.
Bir gün su vermek için bahçeye indiğinde aiaekün kuruyuşu
bakışlarını gördüm. Şaşkınlıkla bir an okuna annememin söy-
ledikleri geldi, "serpi, sohbet ve güler yüz göster bızın."
Hemen gca kalmışlığın verdiği uicdan azabı ve üzüntüyle her
bahçeye indiğinde aiaek kuruyuşu, gızal sızal söyledi.
hergün fark ediyordum ki daha da büyüyor, yeşilleniyordu.
Onu öyle gördükçe güzünde sıcak gülüşler dınyordu iste
neden. Zaman ilerledikçe neretle aiaek amasını bekliyordum
Sıcak bir bahar sabahı koşarak bahçeye inip, aiaekine
koştum ve ne göreyim kıp kuruyuşu, bakmaya dıyanadığım
tanıdık bir gül. İşte o zaman dünyla benim oldu ki
bahçende hayat bulan gül, baa unutmayacağım gülüşler
hediye etti.

Anladım ki serpi ne kadar artarsa güzellik artıyor.

Metin değerlendirildiğinde dil ve içerik açısından 5. sınıf öğrencilerinin düzeyine uygun
olduğu görülmektedir. Dil açısından değerlendirildiğinde cümlelerin kısa, anlaşılır ve
birbirini tamamlayacak yapıda oluşturulduğu görülmektedir (... Şaşkınlık içinde dalları

toprağa diktim. Gerektiği gibi suluyor, gübreliyordum...). Metin içerik açısından değerlendirildiğinde kuru bir gül dalının sevgi ve ilgiyle güzel bir çiçeğe dönüştüğü üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda çiçek olan "gül" ve eylem olan "gül-" kelimelerinin anlam inceliği başarılı bir şekilde verilmiştir (...Onu öyle gördükçe yüzümde sıcak gülüşler doğuyordu istemeden... Sıcak bir bahar sabahı koşarak bahçeye inip çiçeğime koştum. Ve ne göreyim kıpkırmızı, bakmaya doyamadığım tomurcuk bir gül.). Metin genel olarak değerlendirildiğinde yazarın amacına ulaştığı görülmektedir.

Örnek metin: Dil ve içerik açısından sınıf uygun olmayan metin

"O, çiğ süt emen varlık, âdemoğlu işlememiş miydi büyük günahı. İşlediği günahın bedelini hâlâ neden biz ödüyoruz ki...
Evet, hata onun çekilen bütün sızıntılar onun yüzünden" diyerek hırsla dudaklarını kemiriyordu. Biliyorum, o âdemoğlu yüzünden sonum âdem olacak, demişti bir keresinde.
Haklıydı da, hepimizin sonu âdem değil miydi? Bugün burdayız, yarın hiç! Düşünmeye çalıştı, soğuk suyu yüzüne çarpıp derin bir nefes çekti. Tine bağırdı. Âdemoğlu! Sonun âdemdir diyor insana yolun hali...

Yukarıdaki metin değerlendirildiğinde kullanılan dilin ve oluşturulan içeriğin 5. sınıf düzeyine uygun olmadığı görülmektedir. Metinde devrik cümle yapılarının fazla kullanılması metnin öğrenciler tarafından anlaşılmasını güçleştirmektedir (O, çiğ süt emen varlık, âdemoğlu işlememiş miydi büyük günahı... Sonun âdemdir diyor insana yolun hali.)

Metin içerik açısından değerlendirildiğinde yaratılışa karşı bir isyan hayata karşı bir öfke anlatılmaktadır. Bu düşünceler 5. sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun değildir. Metinde insan anlamındaki "âdem" kelimesi ile yokluk anlamındaki "âdem" kelimelerinin anlam farkı sezdirilse de metnin içeriği öğrenci düzeyine uygun değildir. (Biliyorum, o âdemoğlu yüzünden sonum âdem olacak, demişti bir keresinde.)

***Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin
Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi***

Öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini öğretmek amacıyla yazdıkları metinler tutarlılık açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye ilişkin sonuçlar tablo 32'de yer almaktadır.

Tablo 32: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	<i>f</i>
Tutarlı metin	102
Tutarsız metin	28
Toplam	130

Tablo 32 incelendiğinde metinlerin büyük çoğunluğunun ($f=102$) metin tutarlılığını sağladığı az bir kısmının da tutarsız metinler ($f=28$) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde çoğunlukla tutarlı metinler oluşturmalarına rağmen tutarsız metinlerin de azımsanamayacağını göstermektedir.

Örnek metin: Tutarlı metin örneği

BİN TANE BİN

Nasreddin Hoca'yı hepimiz tanıyoruz. Önemli Türk büyüklerimizden kendisi. Hoca, fıkralarıyla ünlüdür ancak onun fıkraları eğlenme amaçlı değil, öğretme amaçlıdır.

Hoca'nın bir de eşiği vardır ve o eşiğe ters binmesiyle meşhurdur. Eşiği ile ilgili nükteleri de bulunmaktadır. Bunlardan hatırladığım kadarıyla birini anlatayım: Hoca bir gün eşiğin üstüne binmiş gidiyormuş. Görenler "Şuna bak eşiğin üstüne binmiş gidiyor, hayvana yazık," diye konuşmuşlar. Bunu duyan Hoca eşekten inmiş oğlunu

bindirmiş, kendisi yürüyormuş. Görenler "Gencecik çocuk binsin, adam yürüsün, böyle olmaz ki!" diye söylenmişler. Hoca duymuş ve ikisi de inmiş eşekten. Eşegin yanında yürümeye başlamışlar. Millet yine konuşmuş: "Eşek baş gitsin, bunlar yürüsün, olmaz ki!" diye. Hoca her yaptığına kusur bulanlara karşı lafını esirgememiş. Önemli olanın bizim isteklerimiz olduğunu, herkesin sadece kusur bulmak işin konutüğünü vurgulamış.

Eşeğe ters binsen n'olur, düz binsen n'olur; binmesen yürüsen n'olur... Binlerce insan var etrafta, bin tane de laf söylerler. Onları ağızını kapayamayacağımıza göre her lafı önemsememeliyiz. Bin yıl da yaşasak kimseyi de kendimize benzetemeyeceğimize göre herkesin hayatının kendine göre iyi olduğunu bilerek yaşamalıyız.

Bu metinde eşeğe binmek, binlerce sene, bin yıl kelimeleri geçmekte. "Eşeğe binmek" kelime grubundaki "bin" kelimesi inmek karşısı olan "bin"dir. Bir şeyin üzerine çıkmak olarak tanımlanır. Binlerce sene ve bin yıl kelime gruplarındaki bin ise sayı olan "bin"dir. Bu kelimelerin yazılışları aynı ama anlamları farklıdır, yani bunlar eş sesli kelimelerdir.

Yukarıdaki metinde kelimelerin anlam inceliği tutarlı bir biçimde verilmektedir. Metinde Nasreddin Hoca'ya atıf yapılarak bir metin kurgulanmış ve metinde "bin-" fiili ile sayı olan "bin" kelimelerinin anlam farkı başarılı bir şekilde verilmiştir. Yazar metne Nasreddin Hoca ile ilgili bilgi vererek başlamıştır (...Hoca, fıkralarıyla ünlüdür ancak onun fıkraları eğlendirme amaçlı değil, öğretme amaçlıdır...). Daha sonra Nasreddin Hoca ile ilgili bir fıkrada sayı olan "bin" ile "bin-" kelimelerinin anlam farkı sezdirilmiştir (...Görenler "Şuna bak eşeğin üstüne binmiş gidiyor, hayvana yazık" diye konuşmuşlar... Binlerce insan var etrafta, bin tane de laf söylerler). Yazar fıkrayı anlattıktan sonra "bin" kelimesi "bin-" kelimesinin anlam farkını açıklamıştır (... "Eşeğe binmek" kelime grubundaki "bin-" inmek karşısı olan "bin"dir. Bir şeyin üzerine çıkmak olarak tanımlanır. Binlerce sene ve bin yıl kelime gruplarındaki bin ise sayı olan "bin"dir.). Genel olarak değerlendirildiğinde metin tutarlı bir biçimde oluşturulmuş ve kelimelerin anlam inceliği başarılı bir şekilde verilmiştir.

Örnek metin: Tutarsız metin örneği

Dünyanın en nadide kara parçalarından olan güzel Anadolu'da hiçbir yaratık hayvan, bitki ve doğa güzelliği vardır. Ayrıca Anadolu farklı kültürlere, farklı inanç ve düşüncelere ev sahipliği yapar. Ve Anadolu'muz kara kaslı, kara gözlü insanlarıyla var olur.

Yukarıdaki metin değerlendirildiğinde tek bir paragrafta üç farklı konudan bahsedilmiştir. Önce Anadolu'nun coğrafi özelliklerinden, hemen ardından kültüründen ve devamında da insanlarından bahsetmiştir. Metinde bahsedilen konular tamamlanmadan ve cümleler arası bağlantı kurulmadan konudan konuya geçilmiştir. (Ayrıca Anadolu farklı kültürlere ev sahipliği yapar. Ve Anadolu'muz karakaşlı, kara gözlü insanlarıyla var olur.). Metinde torak parçası olan "kara" kelimesi (*kara parçası*) ile renk anlamında kullanılan "kara" kelimeleri (*kara gözlü*) anlam farkını sezdirecek şekilde verilmiş fakat metin tutarsız bir yapıda oluşturulmuştur.

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirme Amacıyla Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinler kelimelerin anlam inceliğini metinde nasıl verdikleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 33'de verilmiştir.

Tablo 33: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirme Amacıyla Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Metinde amaç ve ana fikri yansıtır	Kelimelerin anlam inceliklerini metinde açıkça söyleme	18
	Kelimelerin anlam inceliklerini metne yedirerek verme (sezdirme)	109
	Amacına ulaşamamış metin	3

Tablo 33 incelendiğinde metinlerin büyük çoğunluğunda kelimelerin anlam inceliğinin metne yedirilerek verildiği (f=108), diğer metinlerin 19'unda kelimelerin anlam inceliklerinin açıkça söylendiği görülmektedir. Kelimelerin anlam inceliklerinin açıkça söylendiği metinler bilgi vermek amacıyla yazılan metinlerdir. Öğretmen adaylarının yazdıkları metinlerden 3 tanesi de istenen amaca ulaşamamıştır. Bu durum öğretmen adaylarının kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde sezdirme işlevini büyük oranda gerçekleştirebildiklerini göstermiştir. Bu konuda örnek metin incelemeleri aşağıdaki gibidir.

Örnek metin: Kelimelerin anlam inceliğinin metne yedirilerek verildiği metin

Soğuk geçen kışın ardından baharı müjdeleyen kuş sesleri pencereden içeri süzülüyordu. Ayşe hanım tek başına yaşadığı evinin perdelerini sonuna kadar açtı. Uzun uzun baktı gökyüzüne. Aklına geçen sene bahçesine ektiği kırmızı güller geldi. Dolup gitti uzaklara. Bahçesinin bu ıssız halini unutup rengarenk çiçeklerle kaplı halini düşündü. Ayşe hanım gözü gibi bakardı, bahçesine. Bilhassa bahçenin en güzel köşesine ektiği kırmızı güller çok önemliydi onun için. Her gün sabah ezanıyla ayağa kalkan Ayşe hanım bahçesine hızlı adımlarla gider, onlara günaydın diyerek güne başlardı.

Bu sabahta her zamanki gibi bahçesine doğru yürüdü Ayşe hanım. Bir kısmı kırık dökük olan tahta kapıyı araladı. Mis gibi çiçek kokularını içine çekti. ve gülümsedi. Köşede duran kırmızı güllere doğru yürüdü. Öyle çok seviyordu ki bu gülleri onlarla konuşurken yüzündeki gülümseme görülmeye değerdi.

Yukarıdaki metin incelendiğinde yazarın çiçek olan "gül" ve fiil olan "gül-" kelimelerinin anlam inceliğini metne yedirerek verdiği ve sezdirmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir. Açık, anlaşılır ve akıcı bir dille, tutarlı bir metin yapısında kelimelerin anlam inceliği başarılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Metnin ikinci paragrafı buna örnek verilebilir: "Bu sabah da her zamanki gibi bahçeye doğru yürüdü Ayşe Hanım. Bir kısmı kırık dökük olan tahta kapıyı araladı. Mis gibi çiçek kokularını içine çekti ve gülümsedi. Köşede duran kırmızı güllere doğru yürüdü...

Örnek metin: Kelimelerin anlam inceliğini metinde açıkça söyleyen metin

Örn: "Ahmet yeri derin bir şekilde kaz" dediğimizde burada Ahmet'in yapacağı işlem kazma ve küreği kullanarak yeri eşmesidir. İkinci anlamı gelen ya da farklı bir anlamda kullanılan kaz kelimesine örnek ise: Ahmet parlatı kaz ne güzel de ses çıkarıyor değil mi? dediğimizde ise burada parlatmış olduğum rengi beyaz ve kanatları olan kuş türüdür.

Kaz ve kanat kelimeleri yazılışları aynı olsa da anlamları farklıdır. Birinci kelime kanatları olan beyaz renkli kuş türünden bir canlıyı temsil etmekteyken, ikinci kaz kelimesi ise topraktan olan herhangi bir yeri sert bir aletle eşmek anlamındadır. Bu aynı yazılmış olan kelimeler herhangi bir cümle içinde kullanılmadığı zaman hangi anlamlara geldiği anlaşılmaz. Bu durumu aklığa kavuşturmak için örnek cümleleri ayrıntılı bir biçimde ele almalıyız.

Yukarıdaki metin incelendiğinde bir kuş türü olan "kaz" kelimesi ile bir yeri eşmek anlamındaki "kaz-" kelimesinin anlam farkının açıkça söylendiği görülmektedir (Kaz ve kanat kelimeleri yazılışları aynı olsa da anlamları farklıdır. Birinci kelime kanatları olan beyaz renkli kuş türünden bir canlıyı temsil etmekteyken ikinci kaz kelimesi ise topraktan olan herhangi bir yeri sert bir aletle eşmek anlamındadır"). Daha sonra bu kelimelerin anlam farkı örnek cümlelerle pekiştirilmiştir (Örn: "Ahmet yeri derin bir şekilde kaz" dediğimizde burada Ahmet'in yapacağı işlem kazma ve küreği kullanarak yeri eşmesidir").

Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirerek Amacıyla Yazılan Metinlerin Kelime Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

Metinlerde kullanılan kelimelerin doğru seçilip seçilmediği ve anlam farkının verilir verilmeye çalışılmıştır. Tablo 34'te bu durum özetlenmiştir.

Tablo 34: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirerek Amacıyla Yazılan Metinlerin Kelime Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	f
Doğru kelime seçimi	120
Yanlış kelime seçimi	10

Kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazılan metinlerde kullanılan kelimelerden 120'si eş sesli kelimeyi doğru seçmiş ve anlam inceliğini verebilmiştir. (*Ben de çok merak etmişim. Acaba orada neler yaşayacaktım.*). Diğer 10 metinde ise yanlış kelime seçildiği ya da seçilen kelimenin anlam farkının doğru verilemediği belirlenmiştir. Örnek: "Ahmet'in asılmadan önce son isteği annesinin en sevdiği meyve olan asmadan yeni toplanmış üzüm oldu" cümlesinde yazar fiil olan "as-" ve bir bitki olan "asma" kelimelerini kullanmıştır. Burada kelimelerin eş sesli olduğu yanlış bilgisi ve kullanım hatası vardır. Metinlerde kullanılan kelimeler ve kullanılma sıklıkları ise şöyledir:

Tablo 35: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerde Kullanılan Eş Sesli Kelimeler ve Kullanım Sıklıkları

Kelime	f	Kelime	f	Kelime	f
âdem, âdem	1	el, el	5	taş, taş-	1
al, al-	2	gül, gül-	28	yâr, yar	3
aş, aş-	1	kaç?, kaç-	1	yaz, yaz-	29
at, at-	3	kâr, kar	2	yazma, yazma	1
ben, ben	2	kara, kara	2	yol, yol-	1
bin, bin-	1	karaca, karaca	1	yüz (100), yüz-	3
çay, çay	2	kaz, kaz-	4	yüz (100), yüz, yüz-	3
dal, dal-	1	kır, kır-	4	yüz, yüz-	11
dil, dil-	1	kız, kız-	1	yüz (100), yüz	6

Metinlerde tercih edilen kelimeler incelendiğinde en çok tercih edilen eş sesli kelimeler yaz, yaz- ($f=29$), gül, gül- ($f=28$) ve yüz, yüz- ($f=11$) kelimeleridir. metinlerden 3'ü amacına ulaşamamış, 7 metinde de kelimeler ya yanlış seçilmiş ya da anlam inceliği verilememiştir.

Öğretmen Adaylarının Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesi

Amaca uygun metin yazma becerilerini belirlemek amacıyla öğretmen adaylarından dil bilgisi öğretimine dönük *cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirecek* metinler yazmaları istenmiştir. Bu metinler "*başlık*", "*tutarlılık*", "*anlaşılabilirlik ve akıcılık*", "*amacı gerçekleştirme*" ve "*sezdirme*" kategorilerinde incelenmiştir.

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin başlık açısından değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinler başlık olup olmadığı ve bu başlıkların içerikle uyumu açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 36: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Başlık Açısından İncelenmesi

Kategoriler	f
Etkili ve içerikle uyumlu başlık	8
İçerikle uyumlu başlık	30
İçerikle uyumsuz başlık	10
Başlıksız metin	82
Toplam	130

Tablo 36 incelendiğinde metinlerin çoğunluğunda (f=82) başlık olmadığı, başlık olan metinlerden de 38'in de başlık ile içeriğin uyum sağladığı, 10'unun da içerikle uyumsuz başlık olduğu görülmektedir. Metinlerin çoğunda başlık olamaması öğretmen adaylarının cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirecek metinler yazmada metinlere başlık verme alışkanlığı konusunda ciddi problemleri olduğunu göstermektedir.

Etkili ve içerikle uyumlu başlık örneği

"Ögeler Köyü" başlıklı metin incelendiğinde yazarın cümleyi bir köye benzettiğini görüyoruz (... *Gezmiş dolaşmış son olarak ögeler köyüne gelmiş. Ama oraya varmadan diğer köyler uyarılmış "Aman Keloğlan etme Keloğlan oraya geçemezsin yolda köyün koruyucusu deli kardeşler var. Beğendiklerini köye alırlar beğenmediklerini döverler." demişler*) Köyün korucuları olarak belirtilen kardeşler de cümlelerin öğeleridir. (...*Keloğlan sen kimsin diye sorduğunda "ben özne Ali" diye cevap almış. Ben kim olduğunu sorarım, kardeşim yüklem Selim, diğer kardeşin nesne Selim, diğer dolaylı tümleş Naci, diğer yer tamlayıcısı Taci*). Başlık ve metnin içeriği incelendiğinde başlığın etkili ve içerikle uyumlu olduğu görülmektedir.

İçerikle uyumlu başlık örneği

"İki Taş" başlıklı metin incelendiğinde başlık ve metnin uyumlu olduğu görülmektedir. Metinde yüklem bir yapının temeline benzetilmiş temel bir taş konduktan sonra en önemli unsur olan ikinci taşın yani öznenin temel konabileceğini vurgulamıştır (*Binanın temelini*

oluşturan nedir? Yükleme adında küçük bir taş. Biz bunu temele iyi bir şekilde yerleştirdik mi geriye kalan diğer yakın arkadaş özneyi rahatlıkla oraya alabiliriz. Şimdi yükleme tek başına bir yapının temelini oluşturabilirken özne tek başına yetersiz) İçerik ve başlık arasında benzetme yoluyla ilişki kurulmuştur.

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinler "anlaşılabilirlik" ve "akıcılık" alt kategorilerinde değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 37'de yer almaktadır.

Tablo 37: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	78
	Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	30
	Anlaşılır olmayan dil	22
	Toplam	130
Akıcılık	Akıcı dil	79
	Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	32
	Akıcı olmayan dil	19
	Toplam	130

Cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerden 78'inde anlaşılır dil, 79'unda da akıcı bir dil kullanılmıştır. Metinlerin önemli bir kısmının anlaşılabilirlik ($f=52$) ve akıcılık ($f=51$) konusunda yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durum metinlerde kullanılan dilde problemler olduğunu göstermektedir.

Örnek Metin: Anlaşılır ve akıcı dil kullanılan metin

CÜMLENİN ÖGELERİ

Günlerden bir gün cümlelerin ögeleri arasında bir tartışma çıkmış. Hepsini aralarında atışmaya ve görevlerini sıralamaya başlamış. Kimi "Ben en önemli ögeyim." diyor kimiyse! "Ben olmazsam cümle olmaz." diyor. En sonunda şuna karar kılınmış;

Yüklem;

— Ben cümlelerin kraliyim. Ben olmazsam ne cümle olur ne de yargı. Ne özne bilinir ne de tümle. Ben bulunurum önce. Bir kere beni bulmazsanız ne özneyi bulursunuz ne nesneyi. Bunun için cümlelerin baş tacı ilan ediyorum kendimi;

Özne;

— Sen kralısan ben de kraliçeyim. Genel olarak cümlede ben de varım. Bazen sana gizlenir, eğlenirim. Bazen de dışarı çıkar, gezerim. Yerime de sözde birini koyarım. Yani bir özne olur yerimde ama kimse yerimi tutamayacağı için tek kraliçe benim.

Nesne;

— Ben de cümlelerin veziriyim. Bu ülkeye, bu halke ayıklamaları hep ben yaparım. "Kim, neyi" merak ediyorsan sorarsın kralıma, cevabını veririm ben sana.

Tümle;

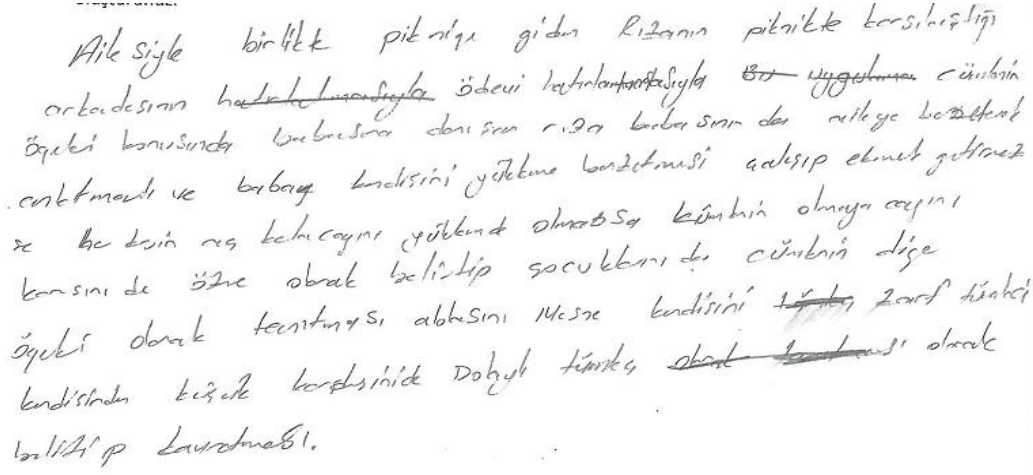
— Düşündük biz de kendi aramızda. Biz de bu ülkenin yargıyız. Ne zaman kral bir şey yapar biz nerede, ne zaman olduğunu bilir ve size söyleriz.

Böylece sorunlarını halletmiş ve hep böyle yaşamışlar.

Yukarıdaki metin incelendiğinde yazarın metne uygun bir başlık verdiği görülmektedir. Metin bir bütün olarak değerlendirildiğinde yazarın cümlelerin ögelerini ve görevlerini anlaşılır bir şekilde akıcı bir dille verdiği görülmektedir. Yazar metinde cümlelerin ögelerinden yüklem, özne, nesne ve tümleci konuşturarak işlevlerini anlatmıştır. ("Yüklem: Ben cümlelerin kraliyim. Ben olmazsam ne cümle olur ne de yargı. Ne özne bilinir ne de

tümleş. Ben bulunurum önce. Bir kere beni bulmazsanız ne özneyi bulursunuz ne nesneyi. Bunun için cümlelerin baş tacı ilan ediyorum kendimi). Metinde kullanılan dile bakıldığında devrik cümle yapıları olsa da akıcı bir şekilde ilerlediği görülmektedir. (Nesne: Ben de cümlelerin veziriyim. Bu ülkeye, halka açıklamaları hep ben yaparım. 'Kimi, neyi' merak ediyorsanız sorarsın kralıma, cevabını veririm ben sana)

Örnek metin: Anlaşılır ve akıcı olmayan dil kullanılan metin

Yukarıdaki metin anlaşılır ve akıcı değildir. Yazar bir paragraflık metinde tek bir cümle kullanmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Paragrafta sıralanan cümleler arasında bağlantı kurulamamıştır. (Ailesiyle birlikte pikniğe giden Rıza'nın piknikte karşılaştığı arkadaşının ödevi hatırlatmasıyla cümlelerin öğeleri konusunda babasına danışan Rıza babasının da aileye benzeterek anlatmalı ve baba kendisini yükleme benzetmesi...) Metinde kullanılan dil anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından problemlidir.

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin tutarlılık açısından değerlendirilmesi

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinler tutarlılık açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 38'de yer almaktadır.

Tablo 38: Cümlelerin Ögelerini ve Görevlerini Sezdirme Amacıyla Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Kategoriler	f
Tutarlı metin	116
Tutarsız metin	14
Toplam	130

Öğretmen adaylarının cümlelerin ögelerini ve görevlerini sezdirme amacıyla yazıkları tutarlı olup olmadıkları açısından değerlendirildiğinde çoğunlukla ($f=116$) tutarlı metin oldukları görülmektedir. Tutarsız olduğu düşünülen metin sayısı ise 14'tür.

Örnek: Tutarlı metin

Gecen yarısı uyandım, Bir tuhafılık vardı üstümde,
Sanki üşümüştüm. Kendini yokladım, evet üşümüştüm elim, kolum
buz gibi. Hayret ettim, kolum peteklere baktım. O da
ne buz gibi olmuş. Bu saatte kimin arasam ki acaba.
Yöneticiyi arasam peşinin bir yarısı ama sorunu çözecek olan
asıl kişi. Ya kaloriferci, o olmadan ya da, belmeden yönetici de
bir şey yapamaz. En nihayetinde kaloriferi yakacak olan o,
Acaba hostası mı var yoksa kendi mi hasta?
Nedenler bir bir sıralanıyor aklımda. Acaba kalorifer
kazanını bozmuş. Yönetici kaloriferciyi petirtse, ya kazan
bozuksa ne yapabilir? Allah. Allah bir soru daha, kalori-
fer kazanı bozuk değil de ya kömür bittiyse.... Bu sa-
atte nereden kömür bulunur.
İşin içinde saklı olan bir durum. Neher her şey ne
kader birbirine bağlıdır.

Kömür olsa, kazan bozulmasa kaloriferci yoksa hiçbir
işlem yok. Kaloriferci yakacak olsa kömür olmasa yine
sıkıntı. Demek oralarında sıkı bir bağ var. Biri si daha
mühim belki ama diğerleri olmasa olmuyor. Olsa da etnik
oluyor.
Bak şimdi bir soru daha geldi aklıma ya kaloriferci
kalorifer kazanının orahatını kaybettiyse? Yok yok daha
düşünmeye geçim artık.
Haydi bakalım biraz da siz düşünün! Burada kim izne,
kim yüklem! Kim nesne, hangisi dataylı tümler? Buyurun
bakalım biraz da siz kefo yorun ben çok yoruldum.

Yukarıdaki metin incelendiğinde tutarlı bir metin özelliği gösterdiği görülmektedir. Metnin girişinde hikâye kahramanının ısınmak için aklına gelen düşünceler anlatılmıştır (*Acaba kalorifer kazanı mı bozuldu? Yönetici kaloriferciyi getirse, ya kazan bozuksa ne yapacaklar... Meğer her şey ne kadar birbirine bağlıymış*) Daha sonra ısınma için gerekli olan kişi ve nesneler arasındaki ilişkiye vurgu yapmıştır (*Kömür olsa kazan bozulmasa kaloriferci yoksa hiçbir işlem yok. Kaloriferci yakacak olsa, kömür olmasa yine sıkıntı*). Bunlardan biri olmazsa diğerinin anlamsız olduğunu vurgulayan yazar metnin sonunda bu olaydan hareketle cümlelerin öğeleri ve görevlerini fark etme işini okuyucuya bırakmıştır (*Haydi bakalım biraz da siz düşünün' Burada kim özne, kim yüklem!...*) Metinde cümlelerin olmazsa olmaz ögesi yüklem kömüre, özne kömürü yakacak olan kişiye, kömürün yakılacağı yer olan kazan da dolaylı tümlece benzetilmiştir.

Örnek: Tutarsız metin

Bu öyküde "Özne"yi anlatmak istiyorum sizlere. Her işte olan, cümlelerimizde yaşattığımız öznen. O işten ise çıkar; duygudan duyguya girer. Kalem eline her alan onla başlar; onu yazdır, büyütür yazdıklarında.

O sihirli kalemi elime aldım bugün. Yolculuğuma ilk katılan özne oldu. Onunla çıktım yolu. Uzaklara gitmedim bu sefer. Kendim kadar yakın bir yere içime doğrudu bu yolculuk. Yüklem katıldı şimdi de aramıza. O olmadan nasıl yürüyebilir, koşabilirdim? Adımlarıma eşlik ediyordu yüklem. Hislerimi yönlendiriyor, içinde bulunduğum durumu fısıldıyordu içten içe.

Tümleçsiz olur muydu hiç? Zamansız, nedensiz bir yolculuk; kaybolmuşluk hissi verirdi kuşkusuz. Bu da biri yolumuzdan eder, amaçsız bırakırdı. Yolculuğumun sonunu düşünüyorum da bir belirsizlik kopuyordu içimi.

Yukarıdaki metin tutarsızdır. Yazar metnin girişinde özne hakkında bilgi vereceğini belirtmiştir. (*Bu öykümden 'özne'yi anlatmak istiyorum sizlere. Her işte olan, cümlelerimizde yaşattığımız öznen.*) Yazar metnin ikinci paragrafında yüklem üzerinden durmuş ve öneminden bahsetmiştir. (...*Yüklem katıldı şimdi de aramıza. O olmadan nasıl yürüyebilir, koşabilirdim? Adımlarıma eşlik ediyor yüklem*) Son paragrafta ise yazar tümleç üzerinde durmuştur (*Tümleçsiz olur muydu hiç? Zamansız, nedensiz bir yolculuk; kaybolmuşluk hissi verirdi kuşkusuz.*). Görüldüğü gibi metnin girişinde öznen bahsedileceği bilgisi verilmesine rağmen yüklem ve tümlece daha çok vurgu yapılmış ve her bir paragrafta birbirinden farklı konular ele alınmıştır.

Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerin amacı gerçekleştirme açısından değerlendirilmesi

Metinlerde cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek için yazılan metinlerde hangi yollarla amacın gerçekleştirildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bazı metinlerde tek bir yolla konu sezdirilirken bazı metinlerde birden fazla yol kullanılarak konu sezdirilmeye çalışılmıştır. Metinlerde başvuru yollar ve frekanslar Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: Cümleleri Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Durumları

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
Metinde amacı gerçekleştirme durumu	Konuyla ilgili doğrudan bilgi verme	1
	Konuyu örneklerle açıklama	7
	Konuyla ilgili benzetme yapma	76
	Konuyla ilgili hikâye içinde bilgi verme	19
	Konuyu hikâyenin içine yedirerek verme	51
	Amaçtan uzaklaşmış metin	26

Metinler genel olarak değerlendirildiğinde en çok başvuru yollar *konuyla ilgili benzetme yapma* ($f=76$), *konuyu hikâyenin içine yedirerek verme* ($f=51$), *konuyla ilgili hikâye içinde bilgi verme* ($f=19$) şeklindedir. Metinlerden 26'sı tamamen amaçtan uzaklaşmıştır. 7 metinde konu örneklerle açıklanmış, bir metinde de konuyla ilgili direkt bilgi verilmiştir. Metinlerde cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek için en çok başvuru yollar metinlerle örneklendirilmiştir

Örnek metin: Cümlelerin öğeleri ve görevlerinin hikâyeye yedirilerek verildiği metin

Ayşe bugün eve gelmeye gitti.
Bugün pazartesi, Yarı okulu ile gitti, Sabah durakta otobüs bekliyordum, Astında otobüsle birlikte Ayşeyle de bekliyordum, Sonra uzaktan Ayşe'nin geldiğini gördüm. Ayşeyle merakla bekleten sonra otobüs geldi ve biz otobüse binerek yan yana otobüsün kaptısı önünde ağıldı ve Ayşe düşünce kilitleniş geçirirdi. Ayşe bu kilitleniş olayı daha fazla düşünmeden okula vardık, İlk ders Celal Hoca'nın dersi idi. Yine

gece kaldık diye bizi oruçlu ederdi. Tam da düşünmeye
gibi oldu. Ama bir fark vardı. Celal Hoca benden ziyade
Ayşe'ye daha çok baktı. Zaten Ayşe, 'bugün bütün
kabiliyetler de onu buluyordu,

Yerimize oturduk, ders dinlemeye başladık. Ders
bitti ve biz ikinci derse girdik. Zeynep öğretmen
Matematik sınavının sonuçlarını okudu ve Ayşe 35
almıştı. Ayşe artık bunlara dayanmayacak gücüne
başladı ve iyi olmadığını eve gideceğini söyledi,
biraz sonra da eve gitti.

Ayşe eve gittikten sonra Celal Hoca tekrar derse
girdi yolları aldı ve Ayşe'yi sordu 'çarpı mı yapıyor?
- Ayşe ne yapıyor? Çarpı verdim;
- Ayşe gitti. (Yüklem) Celal Hoca

- Ayşe nereye gitti? (Dolaylı tümleci)
- Ayşe eve gitti.
- Ne zaman gitti? (Zaman zarfı)
- Bugün gitti.
- Ayşe nasıl gitti? (Durum zarfı)
- Ayşe ağlayarak gitti?

[Bütün sınıf kahkahalara boğulmuştu. Neden mi? Çünkü
tam da bugün Celal Hoca bizi "cümlelerin güçleri"
konusunda quiz yapacaktı,

Yukarıdaki "Ayşe bugün eve ağlayarak gitti" başlıklı metin incelendiğinde cümlelerin
öğeleri ve görevlerinin cümleye yedirilerek verildiği görülmektedir. Yazar, metinde bir
hikâye kurgulayarak hikâye içindeki diyaloglarla cümlelerin öğelerini ve görevlerini
vermeye çalışmıştır. Bu durum aşağıdaki gibidir:

-Ayşe ne yapıyor? (Yüklemi bulmak için sorulan soru)

-Ayşe gitti. (Yüklem)

-Ayşe nereye gitti? (Dolaylı tümleci bulmak için sorulan soru)

-Ayşe eve gitti. (Dolaylı tümleç)

-Ne zaman gitti? (Zarf tümlecini bulmak için sorulan soru)

-Bugün gitti? (Zarf tümleci)

-Ayşe nasıl gitti? (Zarf tümlecini bulmak için sorulan soru)

-Ayşe ağlayarak gitti. (Zarf tümleci)

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde yazar sorularla yüklem, dolaylı tümleş ve zarf tümlecini buldurmuştur. Yüklemin cümlelerin sonuna geldiğini, dolaylı tümlecin nerede? sorusuna; zarf tümlecinin de ne zaman? nasıl? sorularına cevap verdiğini göstermiş konuyu metne yedirerek vermiş ve sezdirme işlemini başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir.

Örnek metin: Cümlelerin öğeleri ve görevlerinin benzetme yapılarak verildiği metin

OLMAZSA OLMAZ
Gözlerini açar açmaz duvardaki saate baktı. Dersin başlamasına on dakika vardı. Hemen giyindi ancak derse yetişmesi için koşması gerekiyordu. Koştu, koştu, okula kadar durmadan koştu. Kalbi yerinden fırlayacak gibiydi. Elini göğsünün üzerine koydu, kalbini düşündü. Ya bu kadar hızlı atmasaydı, nasıl koşacaktı? Sonra kalbini, beynini düşündü. Ya düşünemeseydi koşmayı nasıl akıl edecekti?
Bir yandan bunları düşünürken bir yandan da sınıfa doğru ilerliyordu. Sınıfa girdi, yerine oturdu. Defterini, kitabını çıkardı ve öğretmenini beklemeye başladı. Öğretmen geldi ve cümlelerin öğelerini anlatmaya başladı. Ancak konuyu anlayamamıştı. Teneffüste yanındaki arkadaşını konuyu kendisine bir kez daha anlatınca öznenin cümlelerin kalbi, yüklemin de cümlelerin beyni olduğunu kavradı. Tıpkı vücudu gibi. Ne akıl olmadan kalp çalışır, ne kalp olmadan akıl.
Tıpkı babasının otolyesindeki tamin olmayı bekleyen arabalar gibi. Motorsuz arabanın çalışmayacağı gibi yüklemsiz cümle de olmazdı. Lastiği olmayan bir araba hareket etmediği gibi öznesiz bir cümle de yarım kalırdı.

Yukarıdaki metin incelendiğinde yazarın bir hikâye içinde cümlelerin öğeleri ve görevleriyle ilgili benzetme yaparak konuyu anlattığını görüyoruz. Metinde "Teneffüste yanındaki arkadaşını konuyu kendisine bir kez daha anlatınca öznenin cümlelerin kalbi, yüklemin de cümlelerin beyni olduğunu kavradı. Tıpkı vücudu gibi. Ne akıl olmadan kalp çalışır, ne kalp olmadan akıl" cümlesinde cümlelerin öğelerinden özne ve yüklemin vücudun organlarından kalp ve beyine benzetildiğini görüyoruz. Metnin devamında konuyla ilgili araba benzetmesi yapılmış, arabanın motoru yükleme, lastikleri özneye benzetilmiştir (Motorsuz

arabanın çalışmayacağı gibi yüklemsiz cümle de olamazdı. Lastiği olmayan bir araba hareket etmediği gibi öznesiz bir cümle de yarım kalırdı)

Örnek metin: Cümlelerin öğeleri ve görevlerinin hikâye içinde bilgi vererek anlatıldığı metin

Bu akşam vakti ilk işim; yazacağım yazıları, okuyacağım kitapları, bir plân dahilinde sıralanarak olacaktı. Odamın karanlık denilecek bir köşesinde, ufak aydınlatma lambasını yakarak elime kalem aldım. Yazdığım plân kendime yönelikti. Öznesi ben'dim. Ben diye başlıdım cümlede. "Ben öncelikle her sabah bu çalışma masasının başında günlük işlerimi kontrol edeceğim." Zamanı beliydi "her sabah" zamanın buna bir örneği. Nerede olacağını' de belirtmişim mesiydi bu kelimeler. "Bu çalışma masasının başında".

Bu sabah plânımın ilk uygulamasını yapıyordum. İlk görevim, hocamızın verdiği makaleyi okumam gerektiğiydi.

"Türkçede Birleşik Yapı Problemi," Leyla Karahan tarafından yazılmış bu yazıdan neler öğrendim bir kenara not almaya istim.

Okudum içinde bir çok kelime geçiyordu, anıttan kelimelerdi onlar benim için. Yükleme, sıfat, zarf, isim, yapı. Bunların ne olduğunu tekrar hatırlamamı sağlıyordu. Makaleyi kenara koyup biraz kalıma yaptım.

Yapısı bakımından bir isim'de yükleme yapılabiliyordu bir Fiilde. Buluşu yıkayan Ayseymiş. "cümlesinde Ayşe isim ve yükleme ikeni. "Ayşe buluşu yıkayı." Cümlesinde

Özne konumuna geçmişti.

"Ayşe buluşu hızlı yıkayı." cümlesinde hızlı yükleme

nasıl yıkayacağını anlatıyor buluşu bu ise durum zarfı.

"Ayşe buluşu den hızlı yıkayı." cümlesinde "den" zamanı

belirliydirdi.
"Özne bazen söylenmeden de cümle kuruluyordu. Kim olduğuna gizli özne diyorduk. 'Gidiyordu' tek kelimeyle ifade edilmiş bir cümleydi. Fiil cümlesi. Kim gidiyordu peki? 'O' gidiyordu. 'O' kim bilmiyorsak gizli özneydi. Nesne neydi peki? Etrafındaki nesneler mi sadece cümlelerin içinde ne ifade ediyordu. 'Ayşe bulaşığı yıkarken bardağı kırdı' cümlesinde neyi kırdı bardağı evet buydu nesnesi bu cümlelerin. Eski bilgileri hatırlamakta iyi olmuştum. Çünkü cümleleri tanıyarak, o bildiğim yapıların içinde olanı, cümleleri ayrı bir zevkle öğrenmek için,

Yukarıdaki metinde cümlelerin öğeleri ve görevlerinin hikâye içinde bilgi verilerek öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Hikâyeye bir plan yapmak için kâğıdı kalemi eline alan bir kişinin ders konusu ile ilgili not almasıyla başlanmış ve gerekli bilgiler verilmiştir.

Metinde yüklem hem isim hem de fiil olabileceği bilgisi verilmiş ve şu şekilde örneklendirilmiştir: "... 'Bulaşığı yıkayan Ayşe'ymiş' cümlesinde Ayşe isim ve yüklem iken 'Ayşe bulaşığı yıkadı' cümlesinde özne konumuna geçmiş." Örnekte de görüldüğü gibi yüklem hem isim hem fiil olabileceği ve genellikle cümle sonunda bulunacağı bilgisi verilmiştir.

Zarf tümlecini ve görevini vurgulamak isteyen yazar bunu da şu cümleyle belirtmiştir: "... 'Ayşe bulaşığı hızla yıkadı' cümlesinde hızlı yıkamakla nasıl yıkadığının yanıtını buluyordum bu ise devam zarfıydı" Burada yazar zarf tümlecini bir işin nasıl yapıldığıyla ilgili bilgi verdiğini göstermiştir.

Gizli özneyi anlatmak isteyen yazar konuyu şu şekilde anlatmıştır. "Özne bazen söylenmeden de cümle kuruluyordu. Kim olduğuna gizli özne diyorduk. 'Gidiyordu' tek kelimeyle ifade edilmiş bir cümleydi. Fiil cümlesi. Kim gidiyordu peki? 'O' gidiyordu. 'O' kim bilmiyorsak gizli özneydi."

Nesne ile ilgili verilen bilgi cümlesi ise şöyledir: "... 'Ayşe bulaşığı yıkarken bardağı kırdı' cümlesinde neyi kırdı bardağı kırdı evet buydu nesnesi bu cümlelerin" Görüldüğü gibi nesnenin 'neyi' sorusuna cevap veren öge olduğu vurgulanmıştır.

**Öğretmen adaylarının cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirmek
amacıyla yazdıkları metinlerin sezdirme açısından değerlendirilmesi**

Öğretmen adaylarından cümlelerin öğelerini ve görevlerini sezdirecek metinler yazmaları istenmiştir. Öğretmenlerin metinlerde sezdirme işlevini ne kadar gerçekleştirebildikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 40: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinlerin Sezdirme Becerisi

Kategoriler	f
Başarılı sezdirme	76
Başarısız sezdirme	54
Toplam	130

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinler konuyu sezdirme başarısı ile ilgili değerlendirildiğinde sezdirme konusunda problemler olduğu, metinlerden 76'sında konunun sezdirildiği, 54'ünde ise başarısız olunduğu, daha çok bilgi verme, açıklama yoluna gidildiği ya da metinlerin amaçtan uzaklaştığı tespit edilmiştir. Konu metinlerle örneklendirilmiştir

Örnek metin: Cümlelerin öğeleri ve görevlerinin sezdirme yoluyla verildiği metin

Ayşe uzun süreden beri perketi arkadaşını bekliyordu.
Telefon da konuştuklarında her zamanki yerlerinde her zamanki
sohalarında buluşuyorlardı. Ama Fatma henüz gelmemişti.
Bir süre bekleddikten sonra perketi döğünce karar verdi.
Dokuzdan sınıf arkadaşları Betül ile karşılaştı. Arabada
böyle bir konuşma geçti;
- Aaa merhaba Ayşe nasılsın?
- İyiyim, Betül sen nasılsın?
- Ben de iyiyim. Ne yapıyorsun burada?
- Arkadaşımı bekliyorum.
- Ne güzel kimi bekliyorsun, benim telefonun biri mi?
- Fatma'ı bekliyorum. Birlikte dışarıya gideceğiz de.

- Hmm... Nereye gideceksiniz alışverişe?
- Ankarol'e gitmeyi düşünüyoruz sen nereye gidiyorsun?
- Ben de markete gidiyorum. Size iyi alışverişler sağlamak üzere.
- Götürürüz derken Betül'ün başına parolan diğer ucuna.
- İki kız gideni biri karşı ve Ayşe'ye sordu.
- Su kışından gelen kim?
- Gelen Fatma diğerek gülünceydi Ayşe
- Fatma'nın gelmesiyle iki kız parolan ayrı kollar ve yollarına devam ettiler.

Yukarıdaki metinde cümlelerin öğeleri ya da görevleri açıkça kullanılmamış, açıklama ya da benzetme yapılmamıştır. Metinde sorularla konu sezdirilmeye çalışılmıştır. Cümlelerin görevlerini buldurmak için sorular sorulmuştur.

....

- Ben de iyiyim. Ne yapıyorsun burada? (Yüklemi buldurmaya yönelik soru)
- Arkadaşımı bekliyorum (yüklem)
- Ne güzel. Kimi bekliyorsun, benim tanıdığım biri mi? (Nesneyi bulmaya yönelik soru)
- Fatma'yı bekliyorum. Birlikte alışverişe gideceğiz de. (Cümlelerin nesnesi)
- Hmm. Nereye gideceksiniz alışverişe? (Dolaylı tümleci bulmak için sorulan soru)
- Ankarol'e gitmeyi düşünüyoruz (Cümlelerin dolaylı tümleci)

Örnek metin: Cümlelerin öğeleri ve görevlerinin sezdirilemediği metin

Yolcu treni gibidir bizim cümlemizin öğeleri. Yüklem lokomotif, özne vagona, vagonlar arası bağlantılar da nesne ve dolaylı tümlece benzer. Yüklem ismi yapan ögedir. Cümle yüklemsiz olmaz. Lokomotifsiz tren olmayacağı gibi. Vagonlar öznedir. Vagon-suz tren öznesiz de cümle olur. Bir de istasyonlarımız vardır bizim. Bu istasyonlar yer belirtir. Cümlede ki ögesi dolaylı tümlecdir. Vagonlar arası bağlantılar vardır. Cümlede ki nesneler gibi.

Yukarıdaki metin incelendiğinde cümlelerin ögelerinin ve görevlerinin sezdirilmediği benzetme yoluyla bilgi verildiği görülmektedir (*Yolcu treni gibidir bizim cümlemizin ögeleri. Yükleme lokomotif, özne vagona, vagonlar arası bağlantılar da nesne ve dolaylı tümlece benzer.*) Cümlelerin ögeleri bir trene benzetilmiş yüklemsiz cümle olamayacağı özne ve tümlecin daha sonra geldiği üzerinde durulmuştur (*Cümle yüklemsiz olmaz. Lokomotifsiz tren olmayacağı gibi. Vagonlar öznedir. Vagonsuz tren öznesiz de cümledir.*)

Öğretmen Adaylarının Görüşleri ve Yazma Uygulamalarının Değerlendirmesi

Öğretmen adaylarının görüşme sorularına verdikleri cevaplar ve yazma uygulamaları genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazmayla ilgili görüşleri ve ders konusuyla ilgili yazdıkları metinlerin genel değerlendirilmesi bir arada verilmeye çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının tercih ettikleri metin türleri

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre yazarken kendilerini en yeterli gördükleri metin türleri ile amaca uygun yazma çalışmalarında tercih ettikleri metin türleri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucu tablo 41'de yer almaktadır

Tablo 41: Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri ve Yazma Uygulamalarında Tercih Ettikleri Metin Türleri

Metin türü	Öğretmen adaylarının görüşleri (f)	Derse hazırlık amacıyla konuya uygun yazılan metinler (f)	Kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinler (f)
Bilgilendirici metin	25		13
Deneme	64	83	10
Öyküleyici metin	58	33	94
Şiir	43	14	13

Not: öğretmen adaylarından bazıları birden fazla metin türünde kendini yeterli görmektedir.

Not: Derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde düşünceye dayalı türlerden deneme ve bilgilendirici metin birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 41 incelendiğinde öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre öğretmen adaylarının kendilerini en yeterli gördükleri metin türü denemedir (f=64). Bunu öyküleyici

metin ($f=58$) takip etmektedir. Kendilerini şiir türünde yazmada yeterli görenlerin sayısı da dikkate değerdir ($f=43$). Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinlerden derste işlenecek konuya göre derse hazırlık amacıyla yazılan metinler incelendiğinde tercih edilen metin türü bu bilgiyi desteklemektedir. Fakat kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde durum farklıdır. Bu metinlerin yarısından fazlasında ($f=94$) öğretmen adayları öyküleyici metin türünde yazmayı tercih etmiştir.

Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazarken dikkat edeceklerini belirttikleri hususlar ve uygulama sonuçları

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre ders konusuyla ilgili metin yazarken dikkat edecekleri birtakım hususlardan bahsetmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 42: Öğretmen Adaylarının Ders Konusuyla İlgili Metin Yazarken Dikkat Edecekleri Hususlar

Metin yazarken dikkat edecekleri özellikler		<i>f</i>
Öğrenci	Öğrenci seviyesine uygun olması	83
	Öğrencinin ilgisini çekecek olması	18
	Öğrencilerin hazır bulunuşluğu	12
	Öğrencilerin beklentisi	7
	Öğrenciye uygun olması	7
Dil ve anlatım	Anlatımın açık ve anlaşılır olması	27
	Türünün özelliklerini yansıtması	22
	Yazım noktalama	17
	Dil ve anlatım	14
	Kullanılan kelimeler	8
Konu/içerik	Derste işlenecek konuya uygun olması	46
	Amaca uygunluğu	9
	Eğlendirirken öğretmesi	8
	Bilgi vermesi	7
	Tutarlı bir metin olması	7
Program/kazanımlar	Kazanımlara uygunluğu	27
	Temayla ilgili olması	9

Yukarıdaki tablo incelendiğinde öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken dikkat edecekleri hususların en başında *öğrenci seviyesine uygun olması, anlatımın açık ve anlaşılır olması, derste işlenecek konuya uygun olması* ve *kazanımlara uygunluğu* gelmektedir. Metinleri yazarken *amaca uygun olmasına* dikkat edeceğini belirtenlerin sayısı 9, *tutarlılığa* dikkat edeceğini belirtenlerin sayısı 7'dir. Öğretmen adaylarının dikkat edecekleri hususlar içinde *başlık* olmadığı dikkat çekmektedir.

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinlerin tümü başlık, anlaşılabilirlik ve akıcılık, sınıf düzeyi, tutarlılık ve amaca uygunluk kategorilerinde değerlendirilmiştir. Uygulamaların karşılaştırılmalı tabloları ve yorumları aşağıda yer almaktadır. Uygulamalara ilişkin bilgiler şöyledir:

Uygulama 1: Ders konusuyla ilgili paragraf düzeyinde yazılan metinler

Uygulama 2: Ders konusuna hazırlık amacıyla yazılan metinler

Uygulama 3: Kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinler

Uygulama 4: Cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinler

Aşağıdaki tabloda öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili olarak yazdıkları metinlerin başlık kategorisinde incelemiş ve sonuçlar tablo 43'de gösterilmiştir.

Tablo 43: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Başlık Açısından Değerlendirilmesi

Başlık	Amaca uygun yazılan metinler			Toplam
	Uygulama 2(f)	Uygulama 3(f)	Uygulama 4(f)	f
Etkili ve içerikle uyumlu başlık	25	17	8	50
İçerikle uyumlu başlık	51	36	30	117
İçerikle uyumsuz başlık	18	7	10	35
Başlıksız metin	36	70	82	188
Toplam	130	130	130	390

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinlerden derse hazırlık amacıyla yazılan metinler, kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazılan metinler ve cümlelerin öğeleri ve görevlerini öğretmek amacıyla yazılan metinler başlık kategorisinde karşılaştırılmıştır. İnceleme sonucuna göre toplam 390 metinden 188'inde başlık olmadığı görülmüştür. Başlık verilen 202 metinden de 117'si içerikle uyumlu, 50'si etkili ve içerikle uyumludur. İncelenen metinlerden yarıya yakınında olmaması metin hakkında okuyucuya kısa ve öz

olarak ön bilgi veren başlığın olmaması bu konuda öğretmen adaylarının problemlerinin olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili yazdıkları metinler anlaşılabilirlik ve akıcılık kategorisinde incelenmiş ve inceleme sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 44: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Anlaşılabilirlik ve Akıcılık Açısından Değerlendirilmesi

		Amaca uygun yazılan metinler				Toplam
Anlaşılabilirlik ve Akıcılık		Uyg.1 (f)	Uyg.2 (f)	Uyg.3 (f)	Uyg.4 (f)	f
Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	67	79	92	78	316
	Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	28	25	19	30	102
	Anlaşılır olmayan bir dil	35	26	19	22	102
	Toplam	130	130	130	130	520
Akıcılık	Akıcı dil	63	61	80	79	283
	Yarı akıcı dil	32	31	29	32	124
	Kabul edilebilir ölçüde olmayan dil	35	38	21	19	113
	Toplam	130	130	130	130	520

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinlerden paragraf düzeyindeki metinler, derse hazırlık amacıyla yazılan metinler, kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinler ile cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan incelendiğinde 520 metinden 316'sında açık ve anlaşılır dil, 283'ünde de akıcı dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Metinlerden 102'sinde anlaşılır olmayan dil, 113'ünde de akıcı olmayan dil kullanılmıştır. Anlatımda anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından en başarılı olan uygulama kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazılan metinlerdir.

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili yazdıkları metinler sınıf düzeyi kategorisinde dil ve içerik açısından incelenmiş ve inceleme sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 45: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Sınıf Düzeyi Açısından Değerlendirilmesi

		<u>Amaca uygun yazılan metinler</u>			Toplam
	Sınıf düzeyi	Uyg1 (f)	Uyg2 (f)	Uyg3 (f)	f
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	74	94	108	276
	Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	56	36	22	114
	Toplam	130	130	130	390
İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	49	43	54	146
	Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	69	67	60	196
	Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	12	20	16	48
	Toplam	130	130	130	390

Sınıf düzeyi kategorisinde öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde, derse hazırlık amacıyla ve kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek için yazdıkları metinler incelenmiştir. İncelenen toplam 390 metinden 276'sında kullanılan dilin sınıf düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine uygun dil kullanmada öğretmen adayları kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde (uyg3) diğer uygulamalara oranla daha başarılı olmuşlardır. Dil açısından sınıf düzeyine uygun olmayan metinler öğrenci seviyesine göre ağır veya öğrenci seviyesinin altındadır. Metinler içerik açısından incelendiğinde toplam 146 metinde sınıf düzeyine uygun yeterli ve içerik oluşturulmuştur. 196 metin kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerikte iken 108 metin sınıf düzeyine uygun ama yetersiz içeriktedir.

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili yazdıkları metinler tutarlılık kategorisinde incelenmiş ve inceleme sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur

Tablo 46: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Tutarlılık Açısından Değerlendirilmesi

Tutarlılık	Amaca uygun yazılan metinler				Toplam
	Uyg.1 (f)	Uyg.2 (f)	Uyg.3 (f)	Uyg.4 (f)	f
Tutarlı metin	92	101	102	116	411
Tutarsız metin	38	29	28	14	109
Toplam	130	130	130	130	520

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinler incelendiğinde 520 metinden 411'inin tutarlı metin özelliği gösterdiği, 109'unun da tutarsız metinler olduğu görülmektedir. Tutarlılık kategorisinde öğretmen adaylarının en başarılı olduğu uygulama cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerdir. (uyg.4) Tutarsız metinlere en çok ($f=38$) derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde rastlanmıştır.

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili yazdıkları metinler amaca uygunluk kategorisinde incelenmiş ve inceleme sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 47: Amaca Uygun Yazılan Metinlerin Amacı Gerçekleştirme Açısından Değerlendirilmesi

Uygulamalar	Amaç ve ana fikir	Kategoriler	<i>f</i>
Ders konusuna uygun paragraf düzeyinde metinler	Metinde amaç ve ana fikri yansıtma	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme	46
		Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)	41
		Amaç ve ana fikirden uzak fakat konuyla ilgili metin	39
		Konudan amaç ve ana fikirden uzak metin	4
Toplam			130
Ders konusuna uygun derse hazırlık amacıyla yazılan metinler	Metinde amaç ve ana fikri yansıtma	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme	28
		Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)	61
		Amaç ve ana fikirden uzak fakat konuyla ilgili metin	24
		Konudan amaç ve ana fikirden uzak metin	17
Toplam			130
Kelimelerin anlam inceliğini sezdirme amacıyla yazılan metinler	Metinde amaç ve ana fikri yansıtma	Kelimelerin anlam inceliğini metinde açıkça söyleme	18
		Kelimelerin anlam inceliğini metne yedirerek verme (sezdirme)	109
		Amacına ulaşamamış metin	3
Toplam			130
Cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirme amacıyla yazılan metinler	Metinde amacı gerçekleştirme durumu	Konuyla ilgili doğrudan bilgi verme	1
		Konuyu örneklerle açıklama	7
		Konuyla ilgili benzetme yapma	76
		Konuyla ilgili hikâye içinde bilgi verme	19
		Konuyu hikâyenin içine yedirerek verme	51
		Amaçtan uzaklaşmış metin	26

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinler incelendiğinde öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde yazdıkları metinlerde daha çok *amaç ve ana fikri metinde açıkça söylemeyi* (f=46) tercih ettikleri görülmektedir. Derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde ise *amaç ve ana fikri metne yedirerek vermeyi* (f=61) tercih etmişlerdir. Kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde de öğretmen adayları *kelimelerin anlam inceliğini metne yedirerek vermeyi* (f=109) tercih etmişlerdir. Cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde öğretmen adayları *konuyla ilgili benzetme yapmayı* (f=76) tercih etmişlerdir. Amacına ulaşamamış metinler de en çok cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde görülmektedir (f=26)

BÖLÜM 5

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkçe öğretmeni adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki düşünceleri ve amaca uygun yazdıkları düşünülen metinlerle ilgili bulgular ve sonuçlar ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Öğretmen Adaylarıyla Yapılan Görüşme Sonuçları

Öğretmen adaylarının amaca uygun metin yazma konusundaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmelere ilişkin sonuçlar literatürdeki bilgiler ve yapılan araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak sunulmaya çalışılmıştır.

Öğretmen Adaylarının Kendilerini Yeterli Gördükleri Metin Türleri

Hangi türde metinler yazmada kendilerini yeterli bulduklarını belirlemek üzere öğretmen adaylarına yöneltilen soruya karşın öğretmen adayları en çok kendilerini deneme türünde yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Öyküleyici metin öğretmen adaylarının kendilerini yeterli gördükleri ikinci türdür. Burada dikkat çeken husus öğretmen adaylarının denemeyi düşünceye dayalı ya da bilgilendirici metinler olarak adlandırılan metin türlerinden ayrı olarak gördükleridir. İlgili alan incelendiğinde düşünceye dayalı türler deneme, makale, söyleşi ve eleştiri şeklinde tasnif edilmiştir (Aytaş, 2006). Metin türleriyle ilgili yapılan bir başka tasnif ise bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türleridir. İçinde deneme, makale, vb. türlerin yer aldığı metinler bilgilendirici metinler olarak sınıflandırılmaktadır (Çeçen,

2011a, s. 132; Adalı, 2004, s. 223- 232). Denemeyi ayrı bir tür olarak düşünen öğretmen adayları kendilerini bu konuda diğer türlere göre (bilgilendirici, öyküleyici, şiir) daha yeterli görmektedir.

Öğretmen adaylarından bazıları kendilerini birden fazla metin türünde yazmada yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bunlardan öyküleyici-deneme türünde kendini yeterli gördüğünü belirtenler diğer türlere göre *daha iyi yazdıklarını*; öyküleyici-şiir türünde yeterli görenler *duygulara dayanmasını*; deneme-şiir türünde yeterli görenler ise *kendilerini daha rahat ifade ettiklerini* gerekçe olarak göstermişlerdir. Katılımcılardan Ö47'nin kendini şiir ve denemede yeterli görme sebeplerinden türe *olan ilgi ve deneyim* öğretmen adaylarına deneyim kazandırılarak yazma becerisinin ve yazmaya olan ilgi ve yeterliğin artırılabilceğini göstermektedir. Nitekim Bağcı'nın (2007) çalışmasında öğretmen adayları yazılı anlatımda kendilerini yetersiz gördüklerini ve derslerin uygulamalı olarak işlenmesinin verimliği arttıracığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlarla örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının kendilerini yeterli gördükleri metin türlerini belirttikten sonra neden bu türlerde kendilerini yeterli gördüklerini gerekçelendirmeleri istenmiştir. Deneme türünde metin yazmada kendini yeterli gören öğretmen adaylarına göre *duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilme, konu sınırlamasının olmaması ve yazarken kendini daha özgür hissetme* bu türde kendilerini yeterli görmelerindeki önemli etkenlerdir. Çalışmanın devamında öğretmen adaylarından belirlenen çerçevede metinler yazmaları istenmiştir. Yazılan metinlerde deneme türünde yazmayı tercih ettikleri görülmektedir. Deneme türünde konu sınırlaması olmadan yazmaları doğal olarak yazarken kendilerini özgür hissetmelerini sağlamakta ve bu durumun deneme türünde yazmaya olan ilgiyi arttırdığı düşünülmektedir.

Öyküleyici metin türünde yazmada kendini yeterli gören öğretmen adaylarının gerekçelerine bakıldığında *hayal gücünün geniş olması, olaya dayalı bir tür olması, duygulara tercüman olması, kendini özgür hissetme* en çok öne çıkan kodlardır. Öyküleyici metinlerin yapısına bakıldığında da olaya dayalı türlerden olan bir roman ya da öykünün hayal gücümüzü harekete geçirerek bizi eğlendirdiği, bazı hikâye edici metinlerde ise bize sadece ne olduğu hakkında herhangi bir yorum katılmadan olayların anlatıldığı görülür (Özkara, 2007, s. 41-42). Öyküleyici metinlerin hayal gücüne ve olaya dayalı olmasının öğretmen adaylarının bu türe olan yatkınlığını önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir.

Kendini şiir türünde yazmada yeterli gören öğretmen adaylarının gerekçeleri incelendiğinde *duyguları şiirsel bir dille ifade etme, duygulara tercüman olması, türe olan ilgi* dikkat çeken kodlardır. Bu noktada Ö106'nın şiir yazmayı bir zekâ işi olarak görmesi, bir şairin aynı zamanda bir psikolog olduğunu vurgulaması dikkat çekmektedir. Şiir literatürde nesir dilinden farklı bir dil benimseyen metinler olarak değerlendirilmektedir (Çeçen, 2011a, s. 132) Şiirde dilin olanaklarını kullanarak, estetik bir üslupla duygu ve düşüncelerin aktarılması söz konusudur. Öğretmen adaylarının öne çıkan görüşlerinden *şiirsel dille ifade etme* ve *duygulara tercüman olması* da bu noktada dikkat çekmektedir.

Öğretmen adaylarından kendilerini bilgilendirici metin türünde yeterli görenlerin belirttikleri *nesnel olması, yazmanın kolay olması, araştırma yapabilme olanağı sunması* gibi birtakım gerekçeleri diğer türlerin tersi bir özellik göstermektedir. Konuyla ilgili tanımlar incelendiğinde bilgilendirici metinler; düşünsel metin ya da kullanmalık metin olarak da adlandırılırlar. Bilgilendirici metni okuyan kişi, olay ve olguların gerçekliğini gözlem ve deneyimleriyle denetlediğinden, bu tür metinler doğrudan doğruya yaşanılan dünyadan söz ederler (Adalı, 2004, s. 223- 232). Bilgi vermek amacıyla yazılan bu metinlerde tanımlar, tasvirler, bir süreç üzerine yazılmış raporlar, bir konu hakkında tarihi bilgiler ve tablolar bulunabilir (Behrens ve Rosen, 1997'den aktaran Özkara, 2007, s. 37). Bilgilendirici metinlerin yapısı itibariyle gerçekliğe dayanması, nesnel olması ve okuyan herkes için aynı anlamları taşıyor olması dikkat çekmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının kişisel duygu ve düşüncelerin devreye girmediği bu metin türünde yazmada kendilerini yeterli görmelerini sağlayan önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Meslek Hayatlarında Ders Konusuyla İlgili Metin Yazma Gerekliliği İle İlgili Görüşleri

Öğretmen adaylarının öğretmenlik yaparken derste işleyecekleri konuyla ilgili bir metin yazmalarının gerekli olup olmadığı hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yöneltilen soruya öğretmenlerin çoğunluğu "evet" şeklinde cevap vermiştir. Meslek hayatlarında ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekli olduğunu düşünen öğretmenlerin gerekçeleri "öğretmen", "öğrenci", "ders kitapları ve metinler", "öğrenme öğretme süreci" şeklinde temalara ayrılmıştır.

Derste işlenecek konuyla ilgili metin yazmanın **öğretmen** açısından gerekli olduğu düşüncesine göre *öğretmen ders kitabındaki metni yetersiz görüyorsa kendisi metin*

yazabilmeli ve öğretmen bu yeterlikte olmalıdır. Öğretmenin ders konusuyla ilgili metin yazması konuya hâkim olduğunu ("Bir konuyla ilgili metin yazıyorsanız konuya hâkimsiniz demektir."), aynı zamanda alana hâkim olduğunu ("Öğretmenin alanına hâkim olduğunun göstergesidir") gösterir. Bu durum aynı zamanda öğretmenin kitaba bağlı kalmasını önler. Yıldız ve diğ.'nin (2010) de belirttiği gibi yazma öğretimi oyun ve eğlence eşliğinde öğrencilerin düşünme korkularını izole ederek cesaretlendirmeye, seviyelerine uygun zevkli yazış türleri ve etkinlikleriyle yazmaya alıştırmaya çalışmalar yapmakla başarıya ulaşır. Bu uygulamaların başarıya ulaşması da alanına hâkim, öğretmenlik niteliklerine olması gereken düzeyde sahip öğretmenlerle mümkündür.

Derste işlenecek konuyla ilgili metin yazmanın **öğrenci** açısından gerekli olduğu düşüncesine göre öğretmenler öğrencilere model olmak, öğrencilerin derse ilgisini çekmek, öğrencilerin örnek metinler görmesini sağlamak için metin yazmalıdır. Öğrencilerden bir konuda metin yazmaları isteniyorsa öğretmenlerin de onlara örnek metinler sunmaları gerekmektedir. Yazma öğretiminde öğretmenler öğrencilere nasıl yazacaklarını göstermeli, öğrenciyi yazacağı konu üzerinde düşünmeye yöneltmeli, öğrenciye değerlendirme ve düzeltmenin nasıl yapılacağını anlatmalıdır (Geist, 2005). Bu noktada öğretmene öğrencilere örnek olmak, onları doğru yönlendirmek ve dönüt vermek görevleri düşmektedir.

Öğretmenin derste işlenecek konuyla ilgili metin yazmasının **ders kitapları ve metinler** açısından gerekli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının görüşlerinde öne çıkan kodlar ise ders kitaplarındaki metinlerin yetersizliği, öğrenci seviyesine uygun olmaması, kazanımları karşılamadaki yetersizliği şeklindedir. Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında öğretim ortamlarında program, ders kitapları ve metinlerin içerikleriyle ilgili birtakım problemler yaşanmaktadır. Uygun ve Katrancı'nın (2013) araştırmasında öğretmenler ders kitaplarının yetersizliği, kitaplardaki metinlerin yetersizliği, uzun metinlerin olması, öğrenci seviyesine uygun olmayan metinlerin olması gibi problemlerden bahsetmişlerdir. Güven'in (2011) çalışmasında da öğretmenler, araç-gereç eksikliği açısından sıkıntılar yaşadıklarını, ders kitaplarında yer alan metinlerin uzun, yetersiz ve ağır seviyede olduğunu belirtmişlerdir.

İlkokul ve ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitapları incelendiğinde, çoğunda birtakım yetersizlikler ve gereksiz tekrarların olduğu görülmektedir. Ders kitaplarındaki metinler içyapı olarak incelendiğinde metinler öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi

yönünden eksik, nicelik ve nitelik boyutları açısından belirli bir sisteme sahip değildir (Onan, 2013, s. 124-125). Ayrıca 2005 müfredatına göre hazırlanan ders kitaplarındaki metinler öğrenci seviyesi dikkate alınmadan seçilmiştir. Bazı metinler problemler taşımasına rağmen öğrencileri derse motive edip derse katılımını sağlasa da bazı metinler öğrencilerin okul ve öğrenime karşı olumsuz bir tavır içine girmesine neden olmaktadır (Kırkılıç ve Maden, 2010, s. 479-480). Bu çalışmaya katılan öğretmen adayları da ders kitaplarındaki metinlerinin sorunlarının farkındadır.

Derste işlenecek konuyla ilgili metin yazmanın **öğrenme-öğretme süreci** açısından gerekli olduğunu düşünen öğretmen adaylarına göre öğretmenin metin yazması *öğrenme öğretme sürecine katkı sağlar, dersi daha verimli hale getirir ve derse renk katar*. Bu konuyu Ö29'un "... Öğretmen kendi hazırladığı metni daha etkili kullanır ve ders daha verimli olur" görüşü örneklendirmektedir. Yazma becerisini geliştirmede öğrencilerin güçlük çekmelerinin yalnızca yazmanın doğasından kaynaklanan sorunlara bağlı olmadığı düşünülmektedir. Türkçe derslerindeki öğrenme-öğretme süreçlerinde gerçekleşen yazma uygulamaları da hem öğrencilerin yazmaya karşı olumsuz tutum geliştirmelerine hem de bunun sonucu olarak yazmayı zor bir beceri olarak algılamalarına neden olmaktadır (Maltepe, 2006, s. 5)

Öğretmenlerin ders konusuyla ilgili metin yazmalarının gerekli olmadığını düşünen öğretmen adaylarına göre en önemli gerekçeler *ders kitaplarında kullanmak için yeterince metin olduğu ve ders kitaplarındaki metinler yetersiz kaldığında öğretmenlerin hazır metinlerden yararlanabileceğidir*. Fakat Türkçe ders kitapları her şeyden önce metin çeşitliliği açısından kısıtlıdır. Daha çok hikâye türündeki anlatısal metinlere ve estetik anlayıştan yoksun basit şiir/şiirciklere, zaman zamanda söyleşimsel metinlere yer verildiği görülmektedir. Çalışma kitapları incelendiğinde de durum aynıdır. Etkinlikler incelendiğinde metin çalışması kavramının olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla birbirinden kopuk ve bilişsel işleme düzeyi çok düşük etkinliklerle öğrencilerin dil gelişimini sağlamak mümkün değildir (Yağmur, 2011, s. 210).

Öğrenci düzeyine uygun kaliteli metinlerin ve bu metinleri anlamaya dönük etkinliklerin yetersizliğinin altında elbette eğitim seviyesine uygun metin yazma çalışmalarının yeterli olmaması yatmaktadır. Duman'ın (2010, s. 286) da üzerinde durduğu gibi ülkemizde yakın zamana kadar *çocuğa göre/çocuk için* edebiyat olup olamayacağının tartışılmış, yaş gruplarına ve eğitim programlarına göre metin yazma/kullanmanın önemi yeni yeni kabul

görmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak edebî açıdan gayet iyi olsa da programa ve seviyeye uygunluk açısından anılan nitelikleri taşıyan orijinal metin, yazık ki yok denecek kadar azdır.

Bu açıklamalar ışığında öğretmen adaylarının ders kitaplarında yeterince metin olduğu yönündeki görüşünün yanıltıcı olduğu söylenebilir. Ders kitaplarında derste kullanılabilecek metinler olmasına rağmen bu metinler birtakım sorunlar taşımaktadır. Bu gerçeklik dikkate alındığında öğretmene önemli görevler düşmektedir.

Öğretmen Adaylarının Ders Konusu İçin Metin Yazabilme Konusunda Kendi Yeterlikleriyle İlgili Görüşleri

Öğretmen adaylarına derste işleyecekleri ders konusuyla ilgili bir metin yazmaları gerektiğinde yazabileceklerini düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının çoğunluğu ders konusuyla ilgili metin yazmaları gerektiğinde yazabileceğini, az bir kısmı da yazamayacağını belirtmiştir.

Ders konusuyla ilgili metin yazabileceğini düşünen öğretmen adaylarının gerekçelerine bakıldığında *kendini yeterli görmek, üniversitede aldığı eğitimi yeterli görmek, konuyla ilgili bilgisi varsa yazabileceğine inanmak* öne çıkan kodlardır. Ders konusuyla ilgili metin yazamayacağını düşünen öğretmen adaylarının en önemli gerekçesi ise *kendilerini yeterli görmemektir*. Anadilimiz olan Türkçe ile ilgili derslere giren öğretmenlerin genel kültür, özel alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi özelliklerinin yeterli düzeyde olması gerekir. Öğretmenler bu bilgilerle yeterli derecede donatılmamışsa yetiştirdikleri öğrencilerin de ana dilini iyi kullanması beklenemez (Açık, 2010, s.17). Mesleki bilgi ve alan bilgisi donanımına sahip öğretmenler dersleri nasıl yürütecekleri konusunda ve bu derslerde kullanılacak materyalleri belirlemede zorlanmayacaklardır. Nitekim mesleki yeterlik konusunda yapılan araştırmalar Türkçe öğretmeni adaylarının konuya uygun yöntem ve araç-gereç belirlemede zorlandıklarını göstermektedir (Uçgun, 2010, s. 718).

Bağcı'nın (2007) çalışmasında da Türkçe öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun yazılı anlatım becerilerindeki yetersizliklerinden yakındıkları ve meslek hayatlarında da bu alanda sıkıntı çekeceklerine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının tamamına yakını anlatım türlerinin bütün özellikleriyle uygulamalı olarak

işlenmesinin ve ders içi etkinliklerle oluşturulacak küçük gruplarla ortak metin yazma çalışmaları yaptırılmasının verimliliği arttıracakını düşünmektedir.

İlgili araştırmalar ve bu araştırmanın sonuçları öğretmenlik eğitiminde alınan dersler ve bu derslerin uygulamaya dönük olmasının öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazmada kendilerini yeterli görmelerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Öğretmen Adaylarının Derste İşleyecekleri Konuyla İlgili Metin Yazdıklarında Dikkat Edecekleri Hususlar

Öğretmen adaylarına ders konusuyla ilgili bir metin yazmaları gerektiğinde neleri dikkate alacakları sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde "öğrenci", "dil ve anlatım", "konu/içerik", "program/kazanımlar" temaları elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili bir metin yazarken **öğrenci** açısından dikkat edecekleri hususlar sırasıyla *öğrenci seviyesine uygun olması, öğrencinin ilgisini çekecek olması, öğrencilerin hazır bulunuşluğu, öğrencilerin beklentisi* şeklinde devam etmektedir. Öğretmen adaylarının **dil ve anlatım** açısından dikkat edecekleri hususlar *anlatımın açık ve anlaşılır olması, türünün özelliklerini yansıtması, yazım-noktalama, dil ve anlatım* şeklinde sıralanmaktadır. Dersle ilgili metin yazarken öğretmen adaylarının **konu/içerik** açısından dikkat edecekleri hususlardan öne çıkanlar *derste işlenecek konuya uygun olması, amaca uygunluğu, eğlendirirken öğretmesi, bilgi vermesi, tutarlı olması, konunun sınırlandırılmasıdır. Program /Kazanımlar* açısından öğretmen adaylarının ders konusuyla ilgili metin yazarken dikkat edecekleri hususlardan en çok dikkat çekenleri *kazanımlara uygunluğu, temayla ilgili olmasıdır.*

Ders kitaplarında bulunan metinler vasıtasıyla öğrencilerin Türkçenin güzelliklerini görmeleri, kurallarını öğrenmeleri ve Türk dilini en güzel şekilde kullanmaları sağlanır (Özbay, 2006, s. 171). Derslerde kullanılacak metinlerin hedef kitlenin seviyesine, Türkçe dersinin amaçlarına uygun olması gerekir (Duman, 2003, s. 152). Öğretmenler derslerde kullanılan bu metinlerin seçimine özen göstermeli, öğrenciler ders içi ve ders dışı etkinliklerle seviyelerine uygun metinlerle buluşturulmalıdır (Göçer, 2010b, s. 342-343). Ayrıca kitaplara seçilen metinlerin çocukların ilgi ve isteklerine cevap verebilecek nitelikte olması sağlanmalıdır. Sadece kazanımlar değil çocuğun gelişim özellikleri ve toplumsal gereksinimleri de dikkate alınarak metinler seçilmelidir (Kırkkılıç ve Maden, 2010, s. 480).

Programa ve araştırmacılara göre metinlerde bulunması gereken niteliklere bakıldığında çocuğa görelilik, güncellik, türünün en güzel örneklerini temsil etmesi, çocuğa birtakım değerleri vermeyi hedeflemesi, çocuğun Türkçeyi sevip ve güzel kullanmasını sağlaması, kişisel, sosyal, dilsel, psikolojik yönden gelişmesini sağlaması gibi hususlara değinilmiştir (Okur, 2011, s. 119) Öğretim ortamlarında öğrencilere sunulan metinlerin öğrencinin yaşamla bağlantısını sağlayacak, yaşamını daha anlamlı hale getirecek ve yaşamdan zevk almasını etkileyecek özellikte olması önemlidir. Metinler yazılı bir kaynak olmaktan ziyade yaşamın bir parçası olmalıdır (Zorbaz, 2014, s. 174). Fakat Gündoğdu (2011) araştırmasında 8. sınıf ders kitabındaki dinleme metinlerinin tema-metin uyumunun düşük olduğunu, metinlerin çoğunda insani değerlere aykırılık içeren anlatımlar olduğu ve bağdaşıklık, tutarlılık açısından da yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ders kitaplarındaki metinlerin taşıdıkları problemlerin farkında olan öğretmen adayları ders konusuyla ilgili metin yazdıklarında dikkat etmeleri gereken hususlar konusunda bilinçlidir. Öğrenci, dil ve anlatım, konu/içerik ve kazanımlar/program temaları ve bu temalarda ortaya çıkan kodlar bu düşünceyi desteklemektedir.

Öğretmen Adaylarının Amaca Uygun Yazdıkları Metinlerin Değerlendirilmesiyle İlgili Sonuçlar

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre yazarken kendilerini en yeterli gördükleri metin türleri ile amaca uygun yazma çalışmalarında tercih ettikleri metin türleri karşılaştırılmıştır. Bulgular incelendiğinde öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeye göre öğretmen adaylarının kendilerini en yeterli gördükleri metin türü denemedir. Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinlerden derste işlenecek konuya göre derse hazırlık amacıyla yazılan metinler incelendiğinde tercih edilen metin türü bu bilgiyi desteklemektedir. Fakat kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde durum farklıdır. Bu metinlerin yarıdan fazlasında öğretmen adayları öyküleyici metin türünde yazmayı tercih etmiştir.

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinlerin tümü başlık, anlaşılabilirlik ve akıcılık, sınıf düzeyi, tutarlılık ve amaca uygunluk kategorilerinde değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları şöyledir:

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinlerden derse hazırlık amacıyla yazılan metinler, kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazılan metinler ve cümlelerin öğeleri ve görevlerini öğretmek amacıyla yazılan metinler **başlık** kategorisinde karşılaştırılmıştır. İnceleme sonucuna göre toplam 390 metinden 188'inde başlık olmadığı görülmüştür. Başlık verilen 202 metinden de 117'si içerikle uyumlu, 50'si etkili ve içerikle uyumludur. İncelenen metinlerden yarıya yakınında metin hakkında okuyucuya kısa ve öz olarak ön bilgi veren başlığın olmaması bu konuda öğretmen adaylarının problemlerinin olduğunu göstermektedir. Ülper (2011) de yaptığı çalışmada öğrencilerin, tutarlılığı belirleyen metinsel eylemlerden “Başlık ile metni bağlama” metinsel eylemini gerçekleştirmeye yönelik önemli sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Arıcı'nın (2008) yaptığı üniversite öğrencilerinin yazılı anlatım hatalarını tespit etmeye yönelik çalışmada yazılar başlık açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin yazıyla başlık arasında uyum sağlayamama, yazıya başlık koymama, çok uzun başlık koyma gibi sıkıntılar yaşadıkları belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının yazdıkları metinlerden paragraf düzeyindeki metinler, derse hazırlık amacıyla yazılan metinler, kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinler ile cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinler **anlaşılabilirlik ve akıcılık** açısından incelendiğinde 520 metinden 316'sında anlaşılır dil, 283'ünde de akıcı dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Metinlerden 102'sinde anlaşılır olmayan dil, 113'ünde de akıcı olmayan dil kullanılmıştır. Anlatımda anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından en başarılı olan uygulama kelimelerin anlam inceliğini öğretmek amacıyla yazılan metinlerdir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Göçer'in (2010a) araştırmasında öğrencilerin yazılı anlatım etkinlikleriyle ortaya koydukları metinler, cümleler arası bağıntı öğelerinin kullanılmasıyla hem anlam zenginliği ve derinliğine ulaşmış hem de farklı amaçlara hizmet eden sözcük örgüsü ile anlatım çeşitliliğine sahip olmuştur. İncelenen metinler metnin yapısı ve paragraf düzeni açısından bakıldığında, giriş, gelişme ve sonuç paragraflarının varlığı ve düzeni; anlatılmak istenen düşüncelerin açık ve anlaşılır oluşu vb. noktalarda genel olarak yeterli bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucu ile Göçer'in çalışması birbirini desteklese de bu çalışmada anlaşılır ve akıcı olmayan dil kullanılan metinlerin sayısı bu konuda problemler yaşandığını ortaya koymaktadır.

Sınıf düzeyi kategorisinde öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde, derse hazırlık amacıyla ve kelimelerin anlam inceliklerini sezdirmek için yazdıkları metinler incelenmiştir. İncelenen toplam 390 metinden 276'sında kullanılan dilin sınıf düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine uygun dil kullanmada öğretmen adayları

kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerde diğer uygulamalara oranla daha başarılı olmuşlardır. Dil açısından sınıf düzeyine uygun olmayan metinler öğrenci seviyesine göre ağır veya öğrenci seviyesinin altındadır. Metinler içerik açısından incelendiğinde toplam 146 metinde sınıf düzeyine uygun yeterli içerik oluşturulmuştur. 196 metin kabul edilebilir düzeyde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerikte iken 108 metin sınıf düzeyine uygun ama yetersiz içeriktedir. Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin dil ve içerik açısından birtakım özellikleri taşıması özellikle metinlerde kullanılan dilin ve içeriğin sınıf seviyesine uygun olması önemlidir.

Türkçe eğitimi sürecinde kullanılacak bir metnin taşıması gereken birtakım özellikler üzerinde durulur. Bunlar: Türünün belirgin özelliklerini göstermesi; kelime serveti, cümle özellikleri, anlatım tarzı, tahkiyeli metin ise olay örgüsü vb. bakımından hedef kitlenin seviyesine uygun olması; derste işlenecekse, öğretilecek dil bilgisi konusuna uygun örnekler içermesi; eğitsel açıdan sakıncalı ifadeler taşımaması; verdiği mesaj ve çizdiği karakterle hedeflenen insan tipini yetiştirmeye uygun olması; Türkçenin güzellik ve zenginliklerini sezdirmesi; öğrencinin Türk toplumuna mensubiyet duygusunu, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmesi ve öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunmasıdır (Duman, 2010, s. 286). Derste kullanılan bir metnin bu niteliklere uygun olması hem dil hem de içerik açısından seviyeye uygun olduğunu gösterir.

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinler incelendiğinde 520 metinden 411'inin **tutarlı** metin özelliği gösterdiği, 109'unun da tutarsız metinler olduğu görülmektedir. Tutarlılık kategorisinde öğretmen adaylarının en başarılı olduğu uygulama cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazdıkları metinlerdir. Tutarsız metinlere en çok derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde rastlanmıştır. Çalışmalarda üzerinde durulan metinsellik ölçütlerinden en önemlisi olan tutarlılıkla ilgili çalışan Karatay (2010) Türkçe öğretmen adaylarının yazılı anlatımlarında tutarlı, anlamsal bütünlüğü olan bir metin oluştururken güçlük çekmediklerini belirlemiştir. Ülper'in (2011b) araştırmasına göre de tutarlılığı belirleyen metinsel eylemlerden “Başlık ile metni bağlama” metinsel eylemi başta olmak üzere “Ardışık tümceler arası anlamsal bağlar kurmak”, “Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini bağlamak” ve “Konu birliğini sağlamak” gibi metinsel eylemleri gerçekleştirmeye yönelik önemli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Göçer'in (2010a) çalışmasına göre ise eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatımlarında ortaya koydukları ürünlerin örnekleme, alıntı ve gönderimler, paragraf

düzeni, açık, özgün ve tutarlı anlatım biçimi vb. nitelikler sayesinde bağdaşıklık, tutarlılık, metinlerarasılık gibi metinsellik ölçütlerini taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın sonuçları da öğretmen adaylarının tutarlı metinler oluşturmada başarılı olduğunu göstermektedir. Ancak tutarsız metin sayısı da bu konuda problemler yaşandığını söylemek için önemli bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen adaylarının amaca uygun yazdıkları metinler **amaç ve ana fikri** verme şekline göre incelendiğinde öğretmen adaylarının paragraf düzeyinde yazdıkları metinlerde daha çok *amaç ve ana fikri metinde açıkça söylemeyi* tercih ettikleri görülmektedir. Derse hazırlık amacıyla yazılan metinlerde ise *amaç ve ana fikri metne yedirerek vermeyi* tercih etmişlerdir. Kelimelerin anlam inceliğini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde de öğretmen adaylarının önemli çoğunluğu *kelimelerin anlam inceliğini metne yedirerek vermeyi* tercih etmiştir. Literatür incelendiğinde Arıcı'nın (2008) yaptığı üniversite öğrencilerinin yazılı anlatım hatalarını tespit etmeye yönelik çalışmada öğrencilerin ana fikir ve yardımcı fikirleri oluşturmada zorlandıkları, paragrafların ana fikirden uzaklaştığı, düşüncelerin dağınık olduğu ve yazının bir bütün oluşturmadığı görülmüştür.

Yapılan bu çalışmada cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde öğretmen adayları daha çok *konuyla ilgili benzetme yapmayı* tercih etmişlerdir. Amacına ulaşamamış metinler de en çok cümlelerin öğeleri ve görevlerini sezdirmek amacıyla yazılan metinlerde görülmektedir. Dil bilgisi ile ilgili yapılan çalışmalar dikkate alındığında Erdem ve Başaran'ın (2010) çalışmasında öğretmenler dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi için dil bilgisi öğretiminin işleve dayalı olarak, somut örnekler kullanılarak, metinler aracılığıyla yapılması, öğretim yöntemi seçilirken öğrencilerin özelliklerinin dikkate alınması, kuralların sezdirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Çeçen ve Aytaş'ın (2008) araştırma sonuçları da dil bilgisi becerisinin metne dayalı eğitim verilmek suretiyle geliştirilebileceğini göstermektedir. Metne dayalı olarak yapılan dil bilgisi öğretiminin klasik dil bilgisi öğretiminden daha etkili çıkması, Türkçe öğretim programının da buna uygun hâle getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından ve konuyla ilgili literatürden hareketle öneriler, program ve ders kitaplarını hazırlayan komisyonlara, Türkçe öğretmenliği programlarına ve öğretim

üyelerine, okullarda görev yapan öğretmenlere, Türkçe öğretmeni adaylarına ve araştırmacılara olmak üzere beş balıkta ele alınmıştır.

Program ve Ders Kitaplarını Hazırlayan Komisyonlara Öneriler

1. Türkçe dersleri için en önemli öğretim materyali olan ders kitaplarına seçilen metinlerin Türkçenin anlatım olanaklarını yansıtmasına dikkat edilmelidir.
2. Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinler içerik açısından öğrenci seviyesine, Türk toplumunun kültürel değerlerine, programın hedef ve kazanımlarına uygun olmalıdır.
3. Ders kitaplarına seçilen metinlerin dersin amaçlarına ve hedef kitlenin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
4. Ders kitaplarına metin seçilirken çocuk psikoloji uzmanlarının görüş ve önerilerine başvurulmalıdır.
5. Türkçe derslerinde diğer dil becerileri ile birlikte geliştirilmesi gereken dil bilgisi öğretiminin metne dayalı yürütülmesi ve bu amaçla oluşturulmuş özel metinlerin ders kitaplarında yer alması sağlanmalıdır.

Türkçe Öğretmenliği Lisans Programına ve Öğretim Üyelerine Öneriler

1. Türkçe öğretmeni adaylarına eğitim aldıkları süreçte yazma uygulamaları ile ilgili deneyim kazandırılmalıdır.
1. Türkçe öğretmenliği programlarında yazma ile ilgili derslerde öğretmen adaylarının öğretim ortamlarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri uygulamaların yapılmasına özen gösterilmelidir.
2. Öğretmen adaylarına eğitim aldıkları süreçte öğretim materyali niteliğinde metinler oluşturma becerisi kazandırmak için ders konusuyla ilgili metin yazma, belirli kazanımlarla ilgili metin yazma, dil bilgisi konularının öğretimine yönelik metin yazma vb. uygulamalı çalışmalar yaptırılmalıdır.
3. Öğretmen adaylarının farklı seviyelerdeki öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap eden metinlerin özellikleriyle ilgili bilgi ve yazma deneyimi kazanacakları ders içerikleri hazırlanmalıdır.

4. Türkçe öğretmen adayları Türkçe derslerinde kullanılması gereken metinlerin iyi ve kötü örnekleriyle ilgili bilgi ve tecrübe edinmelidir.
5. Dinleme, okuma, konuşma ve yazma eğitimi derslerinde amaca uygun metin yazma çalışmaları yaptırılmalıdır.
6. Türkçe öğretmenliği programında öğretim materyali niteliğinde metinler yazma uygulamalarına ağırlık verilen metin yazarlığı dersi zorunlu hale getirilmelidir.

Okullarda Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerine Öneriler

1. Öğretmenler ders kitaplarındaki metinleri seviyeye uygunluk, içerik, kazanımlara uygunluk vb. yönlerden iyi değerlendirmeli, gerektiğinde öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek metinler yazabilmelidir.
2. Öğretmenler derse getirmek üzere internetten ya da başka kaynaklardan buldukları metinlerin içeriğini ve seviyeye uygunluğunu incelemenden derse getirmemelidir.
3. Öğretmenler Türkçe dersleri kapsamında yazma becerisini geliştirmek için özel bir ders saati ayırmalıdır.

Öğretmen Adaylarına Öneriler

1. Öğretmen adayları farklı türlerde metinler yazma tecrübesi edinmek için bireysel çaba göstermelidir.
2. Öğretmen adayları derste kullanabilecekleri metinlerin taşınması gereken nitelikler (öğrenci seviyesi, içerik, dil ve anlatım, metin olma nitelikleri, vb.) konusunda donanımlı olmalı ve birikim edinmelidir.
3. Öğretmen adayları derste kullanmak için ihtiyaç duydukları niteliklere uygun metin yazma konusunda istekli olmalıdır.
4. Öğretmen adayları Türk ve dünya edebiyatının seçkin örneklerini bilmeli ve bu ürünleri inceleyerek yazma becerilerindeki eksiklerini görmelidir.
5. Öğretmen adayları üniversitede aldıkları derslerin uygulamalarına önem vermeli ve yazma tecrübesi edinmek için çaba harcamalıdır.
6. Öğretmen adayları hedef kitlenin dil ve gelişim özelliklerini tanımaya yönelik özel çaba göstermelidir.

Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırmacılar öğretmen adaylarının alan bilgisini ölçmeye yönelik çalışmalar yapmalıdır.
2. Araştırmacılar öğretmen adaylarının mesleki bilgilerini ölçmeye yönelik çalışmalar yapmalıdır.
3. Araştırmacılar okuma, konuşma, dinleme ve yazma eğitimi ile ilgili araştırmalarında amaca uygun metin yazma konusunu da ele almalıdır.
4. Araştırmacılar öğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğretim materyali olarak metin üretebilme yeterliğiyle ilgili çalışmalar yapmalıdır.

Öğrenme ortamlarında öğrencilere sunulan metinlerin programa, derse, kazanımlara ve hedef kitlenin özelliklerine uygun olması birçok unsurun işbirliği yapmasıyla mümkündür. Ders içeriklerinin uygunluğu ve amaca uygun metin yazma üniversitede verilen eğitim sürecinden başlayarak meslek hayatına uzanan uzun soluklu bir süreci gerektirir. Bu süreçte de dersin uygulayıcıları olan öğretmenlere, öğretim üyelerine, ders kitaplarını ve programları hazırlayan komisyonlara önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Açık, F. (2010). Türkçe öğretmeni yetiştirme programında mevcut alan derslerinin kültürel boyutu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 15-26.
- Adalar Subaşı, D. (2011). Türkçe ve Arapça ilköğretim 2. sınıf ders kitaplarında metin türü ve iletilerine dair görünümeler. Günay, V. D., Fidan, Ö., Çetin, B. & Yıldız, F. (Ed.), *Türkçe öğretimi üzerine yazılar* içinde (s. 3-13). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası.
- Adalı, O. (2004). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan.
- Akbayır, S. (2006). *Yazılı anlatım biçimlerinin yazma becerisi edinimindeki işlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Akbayır, S. (2010). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Pegem
- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası ilişkiler*. Ankara: Öteki
- Anılan, H., Kaya, M. F., Bayrak, E. & Kaynaş, E. (2010). Konu bağımlı ve konu bağımsız yazma çalışmalarının karşılaştırılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3(1), 103-119.
- Ansary, H. & Babaii, E. (2002). Universal characteristics of efl/esl textbooks: a step towards systematic textbook evaluation. 29 Eylül 2014 tarihinde (<http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> sayfasından erişilmiştir.
- Arıcı, A. F. (2008). Üniversite öğrencilerinin yazılı anlatım hataları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 209-220.
- Aytaş, G. (2006). Edebi türlerden yararlanma. *Milli Eğitim* 169, 261-276.

- Bağcı, H. (2007). *Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım derslerine yönelik tutumları ile yazma becerileri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bağcı, H. (2011). Yazılı anlatım ve unsurları. Murat ÖZBAY (Ed.), *Yazma Eğitimi* içinde (s. 85-124). Ankara: Pegem
- Bilgegil, M.K. (1984). *Türkçe dilbilgisi*. (3.baskı). İstanbul: Dergâh
- Bobek, M. (2013). Materials designed for English teaching: A critical evaluation. 02 Ekim 2014 tarihinde (<http://www.slideshare.net/magMagdalenaBobekMAELT/materials-designed> sayfasından erişilmiştir.)
- Bozkurt, S. (2009). *Karşılaştırmalı metin türünde yazma edimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Brevik, L. M., Fosse, B. O. & Rødnes, K. A. (2014). Language, learning, and teacher professionalism: An investigation of specialized language use among pupils, teachers, and student teachers. *International Journal of Educational Research*, 68, 46-56.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (Ed.) (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Calp, M. (2010). *Özel Eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. Mustafa METİN (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (s. 337-371). Ankara: Pegem.
- Cemiloğlu, M. (2009). *Dil bilimi açısından Türkçe yazılı anlatım ve anlatım teknikleri öğretimi*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Ceran, D. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının yazma eğitimi dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies*. 8(1), 1151-1169.
- Chien, S.C. (2012). Students' use of writing strategies and their English writing achievements in Taiwan. *Asia Pasific Journal of Education*, 32(1), 93-112.
- Cihak, D. F. & Castle, C. (2011). Improving expository writing skills with explicit and strategy instructional methods in inclusive middle school classrooms. *International Journal of Special Education*, 26(3), 106-114.

- Clark, S. K., Jones, C. D. & Reutzel, D.R. (2013). Using the Text Structures of Information Books to Teach Writing in the Primary Grades. *Early Childhood Education J*, 41, 265-271.
- Clavel-Arroitia, B. & Fuster-Márquez, M. (2014). The authenticity of real texts in advanced English language textbooks. *ELT Journal*, 68(2), 124-134. 30 Eylül 2014 tarihinde <http://eltj.oxfordjournals.org/> sayfasından erişilmiştir.
- Coşkun, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, E. (2007a). Yazma eğitimi. Ahmet Kırkkılıç, Hayati Akyol (Ed.). *İlköğretimde Türkçe öğretimi* içinde (s. 49-90). Ankara: Pegem.
- Coşkun, E. (2007b). Türkçe öğretiminde metin bilgisi. Ahmet Kırkkılıç, Hayati Akyol (Ed.). *İlköğretimde Türkçe öğretimi* içinde (s. 233-276). Ankara: Pegem.
- Coşkun, E. (2011). Yazma eğitiminde aşamalı gelişim. Murat Özbay (Ed.). *Yazma eğitimi* içinde (s.45-82). Ankara: Pegem.
- Couzijn, M. & Rijloorsdam, G. (2005). Learning to write instructive texts by reader observations and written feedback. Gert Rijloorsdam, Huub van den Bergh & Micheal Couzijn (Eds.). *Effective learning and teaching of writing (a handbook of writing in education)* içinde (s. 241-259). Boston: Kluwe Academic. 11 Aralık 2013 tarihinde <http://en.bookfi.org/> sayfasından erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry research & research design*. Second edition. London: Sage.
- Çeçen, M. A. (2011). Yazma eğitimi açısından metin bilgisi. Murat Özbay (Ed.). *Yazma eğitimi* içinde (s. 127-144). Ankara: Pegem.
- Çeçen, M. A. & Aytaş, G. (2008). Metne dayalı dil bilgisi öğretiminin sekizinci sınıf öğrencilerinin dil bilgisi başarısına etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 133-149.
- Çoban, A. (2010). Türkçe öğretmenliği lisans programlarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies* 5(3), 958-976).

- De La Paz, S. & Graham, S. (2002). Explicit teaching strategies, skills and knowledge: Writing instruction in middle school classrooms. *Journal of educational psychology* 94(4), 687-698.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Deuri, C. (2012). An evaluative study of textbook in English at higher secondary level. *International Journal of Science, Environment and Technology* 1(1), 24-28.
- Duman, A. (2002). MEB ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabı üzerine bir inceleme. *Milli Folklor* 56, 148-152.
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı 13*, 151-155.
- Duman, A. (2005). Türkçe eğitiminde yazdırma çalışmaları. *Türk Dili* 654, 542-545.
- Duman, A. (2010). Türkçe eğitiminde metne müdahale sorunu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 285-295.
- Duman, A. (2013). “Türkçenin Öğretimi Tarihine Bir Bakış. Abdurrahman Güzel & Halit Karatay (Ed.). *Türkçe Öğretimi El Kitabı* içinde (s. 71-86). Ankara: Pegem.
- Ekinci Çelikpazu, E. & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe der kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Erdem, İ. ve Başaran, M. (2010). Mezun oldukları bölümlerin öğretmenlerin dilbilgisi öğretimine ilişkin görüşleri üzerindeki etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 27, 321-39.
- Erkul, R. (2007). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Anı.
- Flower, L. & Hayes, J.R. (1981). A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication*, 32(4), 365-387.
- Fraenkel J.R. & Wallen, N.E (2006). *How to design and evaluate research in education* (6. edition). New York: McGraw-Hill.
- Gedizli, M. (2004). *Yazabilmek*. İstanbul: Şule.
- Geist, U. (2005) Stylistic imitation as a tool in writing pedagogy. Gert Rijloorsdam, Huub van den Bergh & Micheal Couzijn (Eds.). *Effective learning and teaching of*

- writing (a handbook of writing in education* içinde (s. 169-181). Boston: Kluwe Academic Publishers. 11 Aralık 2013 tarihinde <http://en.bookfi.org/> adresinden erişilmiştir.
- Göçer, A. (2010a). Eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin süreç yaklaşımı ve metinsellik ölçütleri ekseninde değerlendirilmesi (Niğde örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 271-290.
- Göçer, A. (2010b). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebi ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçe Öğretimi Özel Sayısı*, 27, 341-369.
- Göçer, A. (2014). *Yazma eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Gündoğdu, A. E. (2011). İlköğretim sekizinci sınıf dinleme metinlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies* 6(1), 1217-1227.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*, Ankara: Nobel.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem.
- Güven, A. Z. (2011). İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 29, 121-133.
- Gómez-Rodríguez, L. F. (2010). English textbooks for teaching and learning English as a foreign language: Do they really help to develop communicative competence? *Educ.Educ.* 13(3), 327-346 .
- Howard, J. & Major, J. (2005) Guidelines for designing effective English language teaching materials. (Seoul, South Korea: PAAL9, Oct. 2004. In *Proceedings of the 9th Conference of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics* 101-109) (Conference Contributions - Papers in published proceedings).
- İşeri, K. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri. Hakan ÜLPER (Ed.). *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. 91-113). Ankara: Pegem.
- Kantemir, E. (1991). *Yazılı ve sözlü anlatım*. (3. baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Karadağ Ö. & Maden S. (2013). Yazma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Abdurrahman Güzel, Halit Karatay (Ed.). *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 265-301). Ankara: Pegem.
- Karatay, H. (2007). *İlköğretim Türkçe öğretmeni adaylarının okuduğunu anlama becerileri üzerine alan araştırması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karatay, H. (2010). Bağdaşıklık araçlarını kullanma düzeyi ile tutarlı metin arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 373-385.
- Karatay, H. (2011a). Süreç temelli yazma modelleri: planlı yazma ve değerlendirme. Murat Özbay (Ed.), *Yazma eğitimi* içinde (21-40). Ankara: Pegem.
- Karatay, H. (2011b). 4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin öğretmen adaylarının yazılı anlatım tutumlarını ve yazma becerilerini geliştirmeye etkisi. *Turkish Studies*, 6(3), 1029-1047.
- Karatay, H. (2013). Okuma eğitimi: Kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Abdurrahman Güzel&Halit Karatay (Ed.). *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 221-260). Ankara: Pegem.
- Kennedy, M. M. (1998). *Learning to teach writing: Does teacher education make a difference?*. London: Teacher College. 10 Aralık 2013 tarihinde <http://en.bookfi.org/> sayfasından erişilmiştir.
- Kırkılıç, A. ve Maden, S. (2010). İlköğretim ve lisans programlarındaki değişiklikler sonrasında Türkçe öğretmenliği mesleğinin ve Türkçe eğitimi bölümlerinin durumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 477-502.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 594-626.
- Küçük, S. (2006). Türkçe öğretiminde yazılı anlatım çalışmalarının sorularla yönlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 4(2), 181-198.
- Liamputtong, P. (2009). *Qualitative Research methods*. Australia New Zeland: Oxford University Press.

- Maltepe, S. (2006). *Yaratıcı yazma yaklaşımı açısından Türkçe derslerindeki yazma süreçlerinin ve ürünlerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. (Çev. Ed. Selahattin Turan). Ankara: Nobel.
- Okur, A. (2011). Türkçe ders kitaplarında metinlerin türsel özellikleri. Hakan Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. 115-141). Ankara: Pegem.
- Onan, B. (2013). Türkçenin ana dili olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Abdurrahman Güzel& Halit Karatay (Ed.). *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 107-130). Ankara: Pegem.
- Oral, G. (2012). *Yine yazı yazıyoruz*. Ankara: Pegem.
- Ögeyik, M. C. (2008). *Metinlerarasılık ve yazın eğitimi*. Ankara: Anı.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü
- Özbay, M. (2010a). Bilim ve kültür aktarıcısı olarak yazı. *Türkçe öğretimi yazıları* içinde (s. 49-57). Ankara: Öncü
- Özbay, M. (2010b). Yazılı anlatım becerisinin geliştirilmesi. *Türkçe öğretimi yazıları* içinde (s. 251-267). Ankara: Öncü.
- Özbay, M. (2010c). Yeni Türkçe öğretim programı ve kültür aktarımı. . *Türkçe öğretimi yazıları* içinde (s.129-143). Ankara: Öncü.
- Özbay, M. (2010d). İlköğretim okulları Türkçe ders kitaplarındaki anlama sorularının öğrencilerin düşünme becerilerine katkısı. *Türkçe öğretimi yazıları* içinde (s. 157-171). Ankara: Öncü.
- Özdemir, E. & Binyazar, A. (2002). *Yazma öğretimi yazma sanatı*. İstanbul: Papirüs
- Özdemir, E. (2007). *Yazınsal türler*. İstanbul: Bilgi.

- Özkara, Y. (2007). *6+1 analitik yazma ve değerlendirme modelinin 5. sınıf öğrencilerinin hikâye edici metin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi*.
Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Öztürk, E. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin yaratıcı yazma becerilerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Paltridge, B. (1996). Gebre, text type, and the language learning classroom. 28 Eylül 2014 tarihinde (<http://eltj.oxfordjournals.org> sayfasından erişilmiştir).
- Pilav, S. & Ünalın, Ş. (2012). *Eğitim fakülteleri için yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Nobel.
- Read, S., Reutzel, D.R. & Fawson, P. C. (2008). Do you want to know what I learned? Using informational trade books as models to teach text structure. *Early Childhood Educ J* 36, 213-219.
- Reid, E. S. (2009). Teaching writing teachers writing: Difficulty, exploration, and critical reflection. *College Composition and communication*. 61(2), 197-221.
- Richards, J. C. (2012). The role of textbooks in a language program. 29 Ekim 2014 tarihinde <http://www.professorjackrichards.com/wp-content/uploads/role-of-textbooks.pdf/> sayfasından erişilmiştir.
- Searle, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. New York: Cambridge university press. 24 Ekim 2014 tarihinde [http://www.iiit.ac.in/~bipin/files/Dawkins/New1/John%20R%20Searle %20-%20Expression%20And%20Meaning.pdf](http://www.iiit.ac.in/~bipin/files/Dawkins/New1/John%20R%20Searle%20-%20Expression%20And%20Meaning.pdf) sayfasından erişilmiştir.
- Street, C. & Stong, K. K. (2009). In what ways do change teachers' self confidence as writers. *Teacher education quaterly, Summer*, 75-94.
- Sturm, J.M., Cali, K., Nelson, N.W. & Staskowski, M. (2012). The developmental writing scale: A new progress monitoring tool for beginning writers. *Topics in Language Disorders* 32(4), 297-318.
- Tansel, F. A. (1985). *İyi ve doğru yazma usulleri*. İstanbul: Kubbe Altı Neşriyat.
- Temizkan, M. (2009). İlköğretim öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile yazılı anlatım beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Milli eğitim* 183, 42-67.

- Temizkan, M. (2012). Metin Temelli dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları. Murat ÖZBAY (Ed.). *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi* içinde (s. 129-150). Ankara: Pegem.
- Thom, N.T. (2008). Using literary texts in language teaching. *VNU Journal of Science, Foreign Language* 24, 120-126.
- Tiryaki, E. N. (2011). *Üniversite öğrencilerinin tartışmacı metin yazma becerileri ile yazma kaygısı ve eleştirel düşünme becerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Uçgun, D. (2010). Özel öğretim yöntemleri dersinin Türkçe öğretmeni yetiştirme sürecine katkısı. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 27, 707-719.
- Uygun, M. & Katrancı, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(1): 255-270.
- Ülper, H. (2008). *Bilişsel süreç modeline göre hazırlanan yazma öğretimi programının öğrenci başarısına etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ülper, H. (2011a). Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler. Hakan Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. 55-81). Ankara: Pegem.
- Ülper, H. (2011b). Öğrenci metinlerinin tutarlılık ölçütleri bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies* 6(4), 849-863.
- Yağmur, K. (2011). Türkçe ders kitaplarının üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yeterliliği. Hakan Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. 191-221). Ankara: Pegem Yayınları.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan M. & Yelok, S. (2008). *Üniversiteler için Türkçe-1 yazılı anlatım*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemi*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. & Yılmaz, Y. (2010). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Cemal Yıldız (Ed.). Ankara: Pegem.
- Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı metin bilgisi*. Ankara: Pegem.

YÖK (2007). Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları. 10 Eylül 2013 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/documents> sayfasından erişilmiştir.

Zorbaz, K. Z. (2014). Yazma eğitimi. Muammer Yılmaz (Ed.). *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi içinde* (s. 109-145). Ankara: Pegem.

EKLER

EK-1: Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizden istenen aşağıda yer alan soruları gerçek durumu yansıtacak şekilde cevaplandırmanızdır. Sorulara vereceğiniz cevapların gerçek durumu yansıtıyor olması araştırmanın amacına ulaşması açısından önemlidir. Adınız ve kişisel bilgileriniz çalışmada hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hatice COŞKUN

YYÜ Eğitim Fakültesi

Kişisel bilgilerinizi doldurunuz.

Adınız- Soyadınız:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Üniversiteniz:

Öğretim türü: Birinci öğretim () İkinci öğretim ()

Aşağıdaki soruları detaylı bir şekilde cevaplandırınız.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Hangi türde metinler (bilgilendirici, öyküleyici, şiir, deneme, vb.) yazmada kendinizi yeterli buluyorsunuz? Nedenleriyle açıklayınız.

2. Bir öğretmen adayı olarak öğretmenlik mesleğinizde derste işleyeceğiniz konuyla ilgili bir metin yazmanızın gerekli olup olmadığı hakkında ne düşünüyorsunuz? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Derste işleyeceğiniz ders konusu için bir metin yazmanız gerektiğinde yazabileceğinizi düşünüyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Derste işleyeceğiniz bir konuyla ilgili bir metin yazmanız gerektiğinde neleri dikkate alırsınız? Açıklayınız.

EK-2: Belirlenen Bir Konuda Paragraf Düzeyinde Metin Yazma Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizden istenen aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir paragraflık metin yazmanızdır. Adınız ve kişisel bilgileriniz çalışmada hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hatice COŞKUN

YYÜ Eğitim Fakültesi

Kişisel bilgilerinizi doldurunuz.

Adınız- Soyadınız:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Üniversiteniz:

Öğretim türü: Birinci öğretim () İkinci öğretim ()

Aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir paragraflık metin yazınız.

Tema: Duygular ve Hayaller

Konu: Mutluluk

Sınıf: 6

Amaç: Mutlu olmak için insanlık adına faydalı işler yapmak gerektiği fikrini vermek

Ana fikir: Asıl mutluluk bizim sayemizde başkalarının hayatlarının az da olsa iyiye gittiğini görmektir.

EK-3: Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Metin Yazma Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizden istenen aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir metin yazmanızdır. Adınız ve kişisel bilgileriniz çalışmada hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hatice COŞKUN

YYÜ Eğitim Fakültesi

Kişisel bilgilerinizi doldurunuz.

Adınız- Soyadınız:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Üniversiteniz:

Öğretim türü: Birinci öğretim () İkinci öğretim ()

Aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek metninizi oluşturunuz.

Ekteki dosyada 8. sınıf "Zaman ve Mekân" temasında işleyeceğiniz "Zamanın Önemi" konulu "Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak" adlı metin yer almaktadır. Sizden istenen bu metni derste işleyeceğinizi düşünerek derse hazırlık amacıyla istediğiniz türde bir metin oluşturmanızdır. Metninizi belirtilen özelliklere uygun olarak yazmanız araştırmanın amacına ulaşması açısından önemlidir.

Tema: Zaman ve Mekân

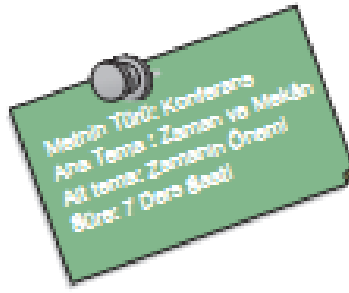
Konu: Zamanın Önemi

Metin türü: Serbest

Sınıf: 8

Amaç: İşini zamanında yapan insanların her zaman kazançlı olduğu ve başarı yolunda ilerlediği fikrini öğrenciye sezdirmek

Ana fikir: İnsanların sözünde durması ve sözlerini zamanında yerine getirmek için çaba göstermesi önemli bir davranıştır.

VERİLEN SÖZÜ TUTMAK VE VAKTİNDE İŞ YAPMAK

Çocuklar,

Bilmem dikkat attınız mı? Birçok kimseler tam vaktinde iş görmenin veya verilen sözün tutmanın insan için bir onur işi olduğunu düşünmezler. Çağrıldıkları yere yarı saat, bir saat geç giderler, her nedense bir toplantıya tam vaktinde gitmek öteden beri sevsaklanan bir meseledir. Bu fena alışkanlıktan kendinizi koruyunuz, her işi vaktinde görmeye alışınız. Hala birisine verdiğiniz sözün muafaka tutunuz. Sözün namus kadar değerli olduğunu hatırlınızdan çıkarmayınız. Bir operada, bir konserde hatta bir konferansta tam saati gelince kapılar kapanır, geç kalanlar dışarda kalırlar. Çünkü sözünün bin kişi gözlerini sahneye dikmiş hepisi kulak kesilmiş, hepisi can ve yürekten bir orkestrayı veya bir hatib dinlerken loda kapısı "gerçi" diye açılıyor ve siz etrafınızda kilerle kendi evinizde imiş gibi gülerak, şakalaşarak koluğunuza kuruluyorsunuz, bundan ayken bir hakeret, bundan büyük bir saygısızlık olamaz. Onun için her nerede olursa olsun kendinizi vaktinde iş görmeye, verdiğiniz sözün tutmaya alıştınız. Bir kitapta tuhaf bir olay okumuştum:

Londra'nın George Graham (Cord Graham) adında meşhur bir saatçisi varmış. Bir gün müşteri kendisinden bir saat alırken, "Doğru işleyeceğine, geri kalmayacağına, inanabilir miyim?" demiş. Graham da şöyle cevap vermiş: "Yedi sene kullanınız, bu müddet zarfında beş dakika geri kalırsa bana getirin ve paranızı geri alınız." Müşteri saati alır, Hindistan'a gider ve yedi yıl sonra İngiltere'ye döner, Graham'ı bulur ve der ki:

- Saatimi alırken yedi yıl içinde beş dakika geri kalırsa paranı geri vereceğinizi söylemiştiniz, bu müddet içinde saatiniz beş değil yedi dakika geri kaldı.

Graham, "Evet, öyle bir söz verdiğimi hatırlıyorum, bırakınız saat bende birkaç gün

kalsın." der. Aradan bir hafta geçer, müşteri tekrar gelir. Graham, "Hakkınız var, alınız paranızı" deyince, müşteri: "Fakat ben saatimden memnunuz. Biz yedi yılda beş dakika geri kalmaz demiştiniz. Bütün o sözünüzün doğru olmadığını söylemek istedim." Graham der: "Fakâla işte paranızı! Benim için de verdiğim sözün tutmak bir namus borudur." diyerek saati geri almış ve onu bir kronometre olarak kullanmıştır.

Büyük kumandanlar bir emri yalnız vermekle kalmazlar, onu yapanların işlerini adım adım izlerler. Vaktinde verilmeyen ve vaktinde yapılmayan bir emir muhakkak olan bir zaferi mağlubiyete çevirebilir. Ne zeki ve ne dirayetli gençler vardır ki vaktinde işlerinin başında bulunmadıklarından çok zarar görmüşlerdir.

Devamızı olan onları bütün meşiyetlerini sıfıra indirmiştir. Sizlere en büyük öğüdüm, üzerinize aldığınız bir işi tam vaktinde yapınız. Bugünün işini yarına değil, biraz sonraya bile bırakmayınız. İhmalilikten; vabeden, koleradan kaçır gibi kaçınız. Biliniz ki vaktinde işi görmeyen bir insan iflas yolunu tutmuş demektir. İşlerinde başarı kazanmış olanlara bakınız. Bu adamların kronometre gibi hareket ettiklerini görürsünüz. Her şeyi zamanında yapacaklarına dair kendi kendinize söz veriniz. Sonra da verilen sözün tutmanın bir namus boru olduğunu hatırlınızdan çıkarmayın. Sözünü tutanlara karakterli insan derler. Göreyim siz karakter sahibi olunuz.

Salim Biri TARDAN

EK-4: Kelimelerin Anlam İnceliklerini Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizden istenen aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir metin yazmanızdır. Adınız ve kişisel bilgileriniz çalışmada hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hatice COŞKUN

YYÜ Eğitim Fakültesi

Kişisel bilgilerinizi doldurunuz.

Adınız- Soyadınız:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Üniversiteniz:

Öğretim türü: Birinci öğretim () İkinci öğretim ()

Aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir metin oluşturunuz.

Amaç: Yazılışı aynı fakat anlamları farklı olan kelimelerin anlam inceliklerini kavratmak

Sınıf: 5

Metin türü: Serbest

Konu: Yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan iki kelime belirleyerek bu kelimelerin anlam farklılıklarını öğrencilere sezdirecek bir metin yazınız.

EK-5: Dil Bilgisi Konusunu Sezdirmek Amacıyla Metin Yazma Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizden istenen aşağıda belirtilen özelliklere dikkat ederek bir metin yazmanızdır. Adınız ve kişisel bilgileriniz çalışmada hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hatice COŞKUN

YYÜ Eğitim Fakültesi

Kişisel bilgilerinizi doldurunuz.

Adınız- Soyadınız:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Üniversiteniz:

Öğretim türü: Birinci öğretim () İkinci öğretim ()

Aşağıdaki özellikleri dikkate alarak metninizi oluşturunuz.

Amaç: Cümlelerin öğelerini ve görevlerini öğrenciye sezdirmek

Sınıf düzeyi : 5

Metin türü: Öyküleyici metin

EK-6: Amaca Uygun Yazılan Paragrafları Değerlendirme Formu

KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER		AÇIKLAMA
TUTARLILIK	Tutarlı metin		Paragraf bütün olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir yapı ortaya çıkıyor
	Tutarsız metin		Oluşturulan paragraf bütün olarak değerlendirildiğinde anlam bütünlüğünü sağlamıyor.
ANLAŞILIRLIK VE AKICILIK	Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	Cümleler ve paragraf anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	Cümleler ve paragraf kabul edilebilir ölçüde anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Açık ve anlaşılır olmayan dil	Cümleler ve paragraf anlaşılır bir yapıda oluşturulmamıştır.
	Akıcılık	Akıcı dil kullanma	Metinde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraf okuyucuyu yormuyor.
		Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	Paragrafta kabul edilebilir ölçüde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraf zaman zaman okuyucuyu zorluyor.
		Akıcı olmayan dil	Paragraf kullanılan dil akıcı değil ve metin okuyucuyu zorluyor.
METİNDE AMAÇ VE ANA FİKRİ YANSITMA	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme		Amaç/ana fikir paragrafta açıkça söylenmiş ve metin bu doğrultuda oluşturulmuştur.
	Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)		Amaç/ana fikir paragraf bütününe yayılarak sezdirilmiş, okuyucu tarafından çıkarım yoluyla anlaşılmaktadır.
	Amaç/ ana fikirden uzak fakat istenen konuyla ilgili metin		Paragraf amaç/ana fikirden uzak fakat verilen konu etrafında oluşturulmuştur.
	Konudan, amaç ve ana fikirden uzak metin		Verilen konudan, amaç ve ana fikirden tamamen uzak bir paragraf oluşturulmuştur.
SINIF DÜZEYİ	Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	Paragrafta kullanılan dil sınıf düzeyine uygun ve okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
		Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	Kullanılan dil sınıf düzeyine uygun değil ve hedef kitle tarafından anlaşılması zordur.
	İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	Oluşturulan paragraf eğitsel içerik açısından sınıf düzeyine uygun ve yeterli niteliktedir.
		Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	Oluşturulan paragraf beklentiyi tam olarak karşılamamakla birlikte eğitsel içerik açısından kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içeriktedir.
		Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	Oluşturulan paragraf eğitsel içerik açısından hem sınıf düzeyine uygun değil hem de yetersiz içeriktedir.

EK-7: Derse Hazırlık Amacıyla Derste İşlenecek Konuya Uygun Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER		AÇIKLAMA
BAŞLIK	Etkili ve içerikle uyumlu başlık		Metinde ilgi çekici ve içerikle uyumlu bir başlık var.
	İçerikle uyumlu başlık		Metinde içerikle uyum sağlayan bir başlık var.
	İçerikle uyumsuz başlık		Metnin başlığı var fakat içerikle uyum sağlamıyor.
	Başlıksız metin		Metne başlık koyulmamış.
TUTARLILIK	Tutarlı metin		Metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir yapı ortaya çıkıyor.
	Tutarsız metin		Oluşturulan metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlam bütünlüğünü sağlamıyor.
ANLAŞILIRLIK VE AKICILIK	Anlaşırlık	Anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar kabul edilebilir ölçüde anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
	Akıcılık	Açık ve anlaşılır olmayan dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmamıştır.
		Akıcı dil kullanma	Metinde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraftan paragrafa geçiş okuyucuyu yormuyor.
		Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	Metinde kabul edilebilir ölçüde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraftan paragrafa geçiş zaman zaman okuyucuyu zorluyor.
		Akıcı olmayan dil	Metinde kullanılan dil akıcı değil ve metin okuyucuyu zorluyor.
METİNDE AMAÇ VE ANA FİKRİ YANSITMA	Amaç ve ana fikri metinde açıkça söyleme		Amaç/ana fikir metinde açıkça söylenmiş ve metin bu doğrultuda oluşturulmuştur.
	Amaç ve ana fikri metne yedirerek verme (sezdirme)		Amaç/ana fikir metnin bütününe yayılarak sezdirilmiş, okuyucu tarafından çıkarım yoluyla anlaşılmaktadır.
	Amaç/ ana fikirden uzak fakat istenen konuyla ilgili metin		Metin amaç/ana fikirden uzak fakat verilen konu etrafında oluşturulmuştur.
	Konudan, amaç ve ana fikirden uzak metin		Verilen konudan, amaç ve ana fikirden tamamen uzak bir metin oluşturulmuştur.
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil	Sınıf düzeyine uygun dil	Metinde kullanılan dil sınıf düzeyine uygun ve okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
		Sınıf düzeyine uygun olmayan dil	Kullanılan dil sınıf düzeyine uygun değil ve hedef kitle tarafından anlaşılması zordur.
	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve		Oluşturulan metin eğitsel içerik açısından sınıf düzeyine uygun ve yeterli

SINIF DÜZEYİ

İçerik	etkili içerik	niteliktedir.
	Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	Oluşturulan metin beklentiyi tam olarak karşılamasa da eğitsel içerik açısından kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içeriktedir.
	Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	Oluşturulan metin eğitsel içerik açısından hem sınıf düzeyine uygun değil hem de yetersiz içeriktedir.

EK-8: Kelimelerin Anlam İnceliğini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER		AÇIKLAMA
BAŞLIK	Etkili ve içerikle uyumlu başlık		Metinde ilgi çekici ve içerikle uyumlu bir başlık var.
	İçerikle uyumlu başlık		Metinde içerikle uyum sağlayan bir başlık var.
	İçerikle uyumsuz başlık		Metnin başlığı var fakat içerikle uyum sağlamıyor.
	Başlıksız metin		Metne başlık koyulmamış.
TUTARLILIK	Tutarlı metin		Metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir yapı ortaya çıkıyor.
	Tutarsız metin		Oluşturulan metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlam bütünlüğünü sağlamıyor.
ANLAŞILIRLIK VE AKICILIK	Anlaşırlık	Anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar kabul edilebilir ölçüde anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Anlaşılır olmayan dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmamıştır.
	Akıcılık	Akıcı dil kullanma	Metinde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraflar okuyucuyu yormadan ilerliyor.
		Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	Metinde kabul edilebilir ölçüde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraftan paragrafa geçiş okuyucuyu yormuyor.
		Akıcı olmayan dil	Metinde kullanılan dil akıcı değil ve metin okuyucuyu zorluyor.
METİNDE AMAÇ VE ANA FİKRİ YANSITMA	Kelimelerin anlam inceliklerini metinde açıkça söyleme		Kelimelerin anlam farkı metinde açıkça söylenmiş ve metin bu doğrultuda oluşturulmuştur.
	Kelimelerin anlam inceliklerini metne yedirerek verme (sezdirme)		Kelimelerin anlam inceliği metnin bütününe yayılarak sezdirilmiş okuyucu tarafından çıkarım yoluyla anlaşılmaktadır.
	Amacına ulaşamamış metin		Metinde kelimelerin anlam inceliği verilememiş ya da yanlış verilmiştir.
Dil	Sınıf düzeyine uygun dil		Metinde kullanılan dil sınıf düzeyine uygun ve okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir
	Sınıf düzeyine uygun olmayan dil		Kullanılan dil sınıf düzeyine uygun değil ve hedef kitle tarafından

SINIF DÜZEYİ	İçerik	Sınıf düzeyine uygun yeterli ve etkili içerik	anlaşılması zordur. Oluşturulan metin eğitsel içerik açısından sınıf düzeyine uygun ve yeterli niteliktedir.
		Kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içerik	Oluşturulan metin beklentiyi tam olarak karşılamasa da eğitsel içerik açısından kabul edilebilir ölçüde sınıf düzeyine uygun ve yeterli içeriktedir.
		Hem sınıf düzeyine uygun olmayan hem de yetersiz içerik	Oluşturulan metin eğitsel içerik açısından hem sınıf düzeyine uygun değil hem de yetersiz içeriktedir.
	Doğru kelime seçimi		Metinde kullanılan sesteş kelime doğru seçilmiş ve anlam inceliği verilmiştir.
KELİME SEÇİMİ	Yanlış kelime seçimi		Metinde kullanılan sesteş kelime seçiminde hata yapılmış veya kelimelerin anlam inceliği verilememiştir.

EK-9: Cümlelerin Öğeleri ve Görevlerini Sezdirmek Amacıyla Yazılan Metinleri Değerlendirme Formu

KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER		AÇIKLAMA
BAŞLIK	Etkili ve içerikle uyumlu başlık		Metinde ilgi çekici ve içerikle uyumlu bir başlık var.
	İçerikle uyumlu başlık		Metinde içerikle uyum sağlayan bir başlık var.
	İçerikle uyumsuz başlık		Metnin başlığı var fakat içerikle uyum sağlamıyor.
	Başlıksız metin		Metne başlık koyulmamış.
TUTARLILIK	Tutarlı metin		Metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir yapı ortaya çıkıyor.
	Tutarsız metin		Oluşturulan metin bütün olarak değerlendirildiğinde anlam bütünlüğünü sağlamıyor.
ANLAŞILIRLIK VE AKICILIK	Anlaşılabilirlik	Anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Kabul edilebilir ölçüde anlaşılır dil	Cümleler ve paragraflar bazı eksiklik ve hatalar olmasına rağmen kabul edilebilir ölçüde anlaşılır bir yapıda oluşturulmuştur.
		Anlaşılır olmayan dil	Cümleler ve paragraflar anlaşılır bir yapıda oluşturulmamıştır.
	Akıcılık	Akıcı dil kullanma	Metinde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraflar okuyucuyu yormadan ilerliyor.
		Kabul edilebilir ölçüde akıcı dil	Anlatım zaman zaman okuyucuyu zorlasa da metinde kabul edilebilir ölçüde akıcı bir dil kullanılmış ve paragraflar zaman zaman okuyucuyu zorluyor.
		Akıcı olmayan dil	Metinde kullanılan dil akıcı değil ve metin okuyucuyu zorluyor.
METİNDE AMACI GERÇEKLEŞTİRME	Konuyla ilgili doğrudan bilgi verme		Oluşturulan metinde cümlelerin öğeleriyle ilgili doğrudan bilgi verilmiştir.
	Konuyu örneklerle açıklama		Metin içinde cümlelerin öğeleriyle ilgili örnekler verilerek konu anlatılmıştır.
	Konuyla ilgili benzetme yapma		Cümlelerin öğeleri belirli bir unsura benzetilmiş ve bu unsur üzerinden konu kavratılmaya çalışılmıştır
	Konuyla ilgili hikâye içinde bilgi verme		Bir hikâye kurgulanmış ve cümlelerin

		öğeleriyle ilgili bu hikâye içinde bilgi verilmiştir.
	Konuyu hikâyenin içine yedirerek verme	Cümlelerin öğeleriyle ilgili direkt bilgi vermeden hikâye içine yedirilerek verilmiş, okuyucu tarafından çıkarımda bulunulabiliyor.
	Amaçtan uzaklaşmış metin	Tamamen amaçtan uzaklaşmış metin oluşturulmuştur.
SEZDİRME	Başarılı sezdirme	Cümlelerin öğeleri ve görevleri başarılı bir şekilde sezdirilmiştir.
	Başarısız sezdirme	Cümlelerin öğeleri ve görevleri sezdirilememiştir.